

Джіакомо КАЗАНОВА

ЛЮБОВНІ ПРИГОДИ

Стефан
ЦВЕЙГ
ЧАРОДІЙ
КОХАННЯ

Стефан ЦВЕЙГ
ЧАРОДІЙ КОХАННЯ

З книги «Три співці свого життя»

Джіакомо КАЗАНОВА
ЛЮБОВНІ ПРИГОДИ

З «Мемуарів»

Стефан Цвейг — про Джіакомо Казанову
Джіакомо Казанова — про свої любовні пригоди

Редакція газети «ВІСТІ Центральної спілки
споживчих товариств України», м. Київ

1993 рік

ББК 84.4АВТ
Ц26

Упорядкували і переклали з французької
Юрій Кузнецов та Микола Шудря

Художнє оформлення Юрія Назаренка

Джіакомо Казанова... Це ім'я вже два століття захоплює весь читацький загал. Але, на жаль, його грубезні томи спогадів досі були неприступні для нас. Ні російською, ні українською мовою їх (власне любовних пригод) не друкували. Навіть блискуче есе «Три співці свого життя (Казанова, Стендаль, Толстой)» Стефана Цвейга, що побачило світ у 20-ті роки в багатотомнику письменника, більше не перевидавалося.

Ця книжка знайомить читачів з розділом есе С. Цвейга про чародія кохання Казанову та з уривками мемуарів — «Любовними пригодами» Джіакомо Казанови, які підготовлені за французьким виданням «Мемуарів» (Париж, 1924—1935 рр., 12 томів).

© Ю. М. Кузнецов, М. А. Шудря, переклад, упорядкування

© Ю. Ф. Назаренко, художнє оформлення, ілюстрації, 1993

ISBN 5-7707-4906-7

Стефан ЦВЕЙГ

ЧАРОДІЙ КОХАННЯ

З книги „Три співці свого життя”

**Він сказав мені, що він — людина вільна,
громадянин всесвіту.**

*Мюра про Казанову в листі до Аль-
брехта фон Галлера від 21.VI. 1760 ро-
ку.*

Казанова — можна сказати, особливий випадок, поодинокий щасливий випадок у світовій літературі вже тому, що цей величний дурисвіт потрапив до пантеону світлих умів; зрештою, так же несправедливо, як і Понтій Пілат у символ віри. Адже його поетичне дворянство не менш легковажне, аніж зухвало складений із літер азбуки титул — Шевальє де-Сенгаль; кілька віршиків, створених між ліжком та картярським столом, на пошану якоїсь молодички, відгонять мускусом й академічним клеєм; щоб дочитати його «Ізокамерон» — страхіття серед утопічних романів,— треба мати ягнячий терпець у віслячій шкурі, а коли наш любий Джіакомо починає, на додачу до всього, філософствувати, доводиться стримувати щелепи від судорожного позіхання. Ні, Казанова так же мало має прав на поетичне дворянство, як і на місце в Готському альманасі, й тут, і там він паразит, вискочень без заслуг і родовитості. Але так же відважно, як він, волоцюжний син актора, піпрозстрига, розжалуваний вояка, підозрілий шахрай і “fameux filon” (цим почесним званням його нагороджує паризький начальник поліції, даючи йому характеристику), все життя прихитряється бувати в імператорів і в королів та, зрештою, вмерти на руках в останнього дворянина, принца де-Ліня, так і його мандрівна тінь втерлася у коло невмирущих, бодай і в ролі нікчемного дилетанта, unus ex multis — попіл у розмаяному вітрі доби. Але — цікавий факт! — не він, а всі його славетні співвітчизники й величні поети Аркадії, «божественний» Метастазіо, шляхетний Паріні et tutti quanti стали бібліотечним мотлохом і поживою для філологів, тоді як його ім'я, оздоблене шанобливою посмішкою, й у наші дні не сходить з уст. Існують всі підстави гадати, що на його еротичну

Гладу чекають ще велика будучина й запальні читачі в той час, як «Визволений Єрусалим» Торквато Тассо та «Вірний пастух» Гваріні, вшановані історичні реліквії, лежатимуть непрочитані в порохняві книжкових шаф. Одним ходом пройдисвіт-гравець обіграв усіх поетів Італії з часів Данте і Боккаччо.

І ще безглуздіше: для такого величезного виграшу Казанова не ризикує ні найменшою ставкою; він просто-напросто знецінює безсмертя; ніколи не відчуває цей гравець величезної відповідальності справжнього митця, не відчуває під хтивим теплом світу темної відлюдькуватої панщини в копальнях праці. Він нічого не знає про відлякуючу насолоду починів і трагічну, вподіб вічній спразі, жадобу завершень; йому невідоме мовчазно владне, ніколи не задоволене прагнення форм до земного втілення й ідей — до звільнення від ширяння в небесах. Він нічого не знає про безсонні ночі, про дні, перебуті над похмурим, рабським шліфуванням слова, доки, зрештою, зміст виразно й райдужно не заблищить у лінзі мови; не знає про різноманітну й усе ж невидиму, неоціненну, іноді лише з плином, століть визнану роботу поета; не знає про його героїчне зречення тепла й широчини буття. Він, Казанова, — Бог за свідка! — завжди полегшував собі життя, він не віддавав на жертву суворій богині безсмертя жодної крихти своїх радощів, жодного золотника насолод, жодної години сну, жодної миті своїх утіх; він жодного разу в житті не поворухнув пальцем задля слави, і все ж вона потоком ллється в його кишені й живить крапля олії світильник кохання, доки дійсність ще милосердно дарує цьому пестунові всесвіту кілька уламків цяцьок. Йому не спадає на думку заводити знайомство із суворозорим духовним привидом мистецтва й серйозно бруднити пальці в чорнило. Тільки вже випханий усіма за поріг, висміяний жінками, самотній, зубожілий, імпотентний, перетворений на тінь невідомої життєвої сили, цей виснажений, буркотливий стариган шукає захисту в праці, як у сурогаті переживання, і лише знехотя, від нудьги, змучений прикрощами, мов щербатий пес коростою, що гарчить і гавкає, він береться переповідати змертвілому сімдесятилітньому Казанеусу — Казанові його власне життя.

Він переповідає собі своє життя — в цьому все його літературне досягнення, — але зате яке життя! П'ять романів, два десятки комедій, кілька дюжин новел та епізодів, ряснота перестиглих кетягів найзвабливіших ситуацій та анекдотів, зосереджених в одному бурхливому існуванні, що нуртує через край; тут перед нами життя повнокровне й заокруглене, як викінчений твір, що вже не потребує для впорядкування допомоги майстра й винахідника. Так оприлюднюється найпереконливішим чином ця, з першого погляду, баламутна таїна його слави; бо не в тім, як змалював і переповів своє життя Казанова, виявляється його геній, а в тому, як він його пережив. Саме буття — майстерня цього світового митця, воно для нього і матеріал, і форма; саме цьому, глибоко особистому, мистецькому творові він віддався з тією пристрасною до втілення, що її, як правило, поети спрямовують на вірші й прозу

в полум'яній звазі надати кожній миті, кожній нерішуче сторожкій можливості найвищого драматичного виразу; те, що іншому доводиться вигадувати, він особисто зазнав у житті; те, що інший створює розумом, він відчув своїм гарячим похитливим тілом, тому перові й фантастиці нема чого домальовувати дійсність, їм годі скальпувати вже драматично оформлене існування. Жоден поет із його сучасників (і навряд чи хто із значно пізніших, якщо не рахувати Бальзака) не винайшов стільки варіацій і ситуацій, скільки пережив Казанова, й жодне реальне не спливало в таких сміливих закрутах через ціле століття. Спробуйте порівняти біографії Гете, Жан-Жака Руссо та інших сучасників за насиченістю подіями (не в розумінні духовного змісту й глибини пізнання) з його біографією, — які прямолінійні, які убогі за розмаїттям, які обмежені простором, які провінційні в царині спілкування з людьми ці цілеспрямовані й керовані владою творчої волі життєві шляхи порівняно з буревійними і стихійними дорогами авантюриста, який міняє міста, світи, становища, фахи, жінок — мов білизну на своєму тілі, скрізь почувуючись своїм, зустріваний новими несподіванками, — всі вони дилетанти в насолодах, як він — дилетант у творчості. Адже в цьому трагедія людини, яка віддається мистецтву, саме вона, покликана із жагою пізнати всю широчінь, усі любові існування, залишається прикутою до своєї мети, рабом своєї майстерні, спутаною взятими на себе обов'язками, припнутою до звичаїв і землі. Кожен справжній творець потребує більшу частину свого життя на самоті та в єдиборстві зі своїм твором; не безпосередньо, а лише в творчому дзеркалі йому дозволено пізнати жадане розмаїття існування — цілковито віддавшись безпосередній дійсності; вільним і марнотратним може бути лише безплідний жуїр, який використовує життя задля життя. Хто ставить перед собою мету, обходить випадковості; кожен митець зазвичай створює тільки те, що він ще не встиг пережити.

Але їхній протилежності — безпутнім гультіпакам — бракує вмільності закарбувати багатоманіття переживань. Вони цілковито віддають себе миті, й завдяки цьому вона втрачається для інших, тоді як митець завжди може увічнити навіть найнікчемнішу подію. Таким чином, крайності розходяться, замість того, щоб плідно доповнювати одні одних; одні не мають вина, інші — кубка. Нерозв'язаний парадокс: люди дії й гультіпаки могли б розповідати про куди значніші почуття, аніж усі поети, але вони не вмільють; митці ж повинні винаходити, бо вони нечасто переживають події, щоб розповідати про них. Мало коли поети мають біографію, й, навпаки, люди із справжньою біографією зрідка можуть її написати. І ось трапляється цей дивовижний і майже поодинокий щасливий випадок із Казановою: нарешті людина, що палко віддана насолодам, типовий пожирач миттєвостей, до того ж, наділений з боку долі фантастичними пригодами, а з боку розуму — демонічною пам'яттю, з боку вдачі — абсолютною нестриманістю, переповідає своє величезне життя без моральних оздоб, без поетичної солодавості, без філософських принад, цілком

об'єктивно, так, як воно було, — полум'яне, небезпечне, безпутне, нещадне, веселе, нище, неподобне, нахабне, розтлінне, але завжди напружене й несподіване. — і переповідає не із літературної шанолюбності чи догматичного хизування, не з охоти до спокути чи вдаваної жадоби сповіді, а цілком спокійно й безжурно, як трактирний ветеран із люлькою в зубах, що частує неупереджених слухачів кількома хрусткими й, можливо, присмаженими пригодами. Тут співає не запопадливий фантаст і вигадник, а маєстро всіх поетів — саме життя, безмежно багате на дивацтва, фантастично окрилене; він же, Казанова, має відповідати лише найскромнішим вимогам, які висуваються перед митцем: робити правдоподібним найнеправдоподібніше. Для цього, незважаючи на таку витончену французьку мову, в нього достатньо майстерності й уміння. Але цьому старому бухтію, який тремтить од подагри та ледве переставляє ноги, на його синекурі в Дуксі й не снилося, що над цими спогадами колись схилитимуться сивобороді філологи й історики, вивчаючи їх як найкоштовніший палімпсест вісімнадцятого століття; і з якою б самовтіхою не милувався б добрий Джакомо своїм відкриттям у дзеркалі, він усе сприйняв би за брутальний жарт свого лікаря, добродія домовода Фельдкірхнера повідомлення, що через сто двадцять літ після його смерті виникає “*Société Gasanovienne*” в неприступному для нього за життя Парижі, тільки з тією метою, щоб пильно досліджувати кожну його власноручну цидулку, кожну дату й шукати сліди ретельно затертих імен так приємно скомпрометованих дам. Визнаємо за щастя, що ця гоноровита людина не думала — не гадала про свою славу й пошкодувала етики, пафосу та психології, бо лише ненавмисність може народити таку безжурну й тому стихійну відвертість. Ліниво, як завжди, підступив у Дуксі цей старий гравець до письмового столу як до останнього картярського столу свого життя, і кинув на нього, мов останню ставку всупереч долі, свої мемуари: він підвівся з-за гри, завчасно забраний смертю; навіть раніше, аніж побачив викликаний ефект. І, дивовижно, якраз ця остання ставка виграла безсмертя; там він міцно осів, екс-бібліотекар із Дукса — поруч із паном Вольтером, його ворогом, та іншими великими поетами; ще багато книжок доведеться йому прочитати про себе, адже за ціле століття, що минуло після його смерті, ми не завершили вивчення його життя й, невичерпне, воно знову й знову вабить наших поетів, які прагнуть оспівувати його. Так, він блискуче виграв свою гру, старий “*Commediente in fortuna*”, цей неперевершений актор свого щастя. І проти нього безсилі нині й пафос, і обурення. Можна його зневажати, нашого обожнюваного друга, за недостатню моральність і відсутність етичної серйозності; можна йому заперечувати як історику й не визнавати його як митця. Тільки вже одне нам не вдасться: знову зробити його смертним, бо в усьому світі жоден поет і мислитель звідтоді не вигадав більш романтичного твору, аніж його життя, й образу більш фантастичного, аніж його власний образ.

«Знаєте: ви дуже вродливий чоловік»,— сказав Казанові Фрідріх Великий 1764 року в парку Сан-Сусі, зупиняючись і озираючи його.

Театр у невеличкій резиденції: співачка сміливою колоратурою закінчила арію; мов град, посипалися оплески; тепер, під час відновлених поволі речитативів, увага ослабла. Франти наносять візити в ложі, дами наводять лорнети, їдять срібними ложечками смачне желе та оранжевий шербет; жарти арлекіна з Коломбіною, яка виробляє пируети, стають майже зайвими. Але ось зненацька всі погляди звертаються на запізнілого незнайомця, що зважно й недбало, із справжньою аристократичною невимушеністю з'являється в партері; його ніхто не знає. Багатство оточує геркулесовий стан, попелястого кольору оксамитовий камзол розкриває свої зборки, показуючи вишукано гаптований парчовий жилет і коштовні мережива; золоті шнурки облямовують темні лінії розкішного одягу від пряжок брюссельського жабо до шовкових панчох. Рука недбало тримає парадний капелюх, оздоблений білими перами, тонкий солодкий аромат трояндової олії чи модної помади розходиться довкола знакомитого незнайомця, який, зневажливо притулившись до бар'єра перед першою лавою, гордовито спирається всипаною перськими рукою на прикрашену самоцвітами шпагу з англійської криці. Мовби не помічаючи викликаної ним уваги, він підносить свій золотий лорнет, щоб з удаваною байдужістю окинути зором ложі. Між тим, на всіх стільцях і лавах вже шепочуться допитливість маленького містечка: князь? багатий іноземець? Голови зближуються, поштивий поголов казує на оточений діамантами орден, що теліпається посеред грудей на яскраво-червоній стрічці (орден, який він так обіклав блискучим камінням, що ніхто не зміг би під ним побачити жалогідний папський хрест, який коштує не дорожче від ожини). Співаки на сцені хутко завважили послаблення цікавості глядачів, речитативи потекли ліниво; танцюристки, які з'явилися з-за лаштунків, видивляються з-над скрипок і гамб, чи не принесло часом до них набитого дукатами герцога, який обіцяє щедрю ніч.

Але ще до того, як сотні людей у залі змогли розв'язати шараду цього іноземця, загадку про його походження, дами в ложах із деяким збентеженням помітили інше: який вродливий цей незнайомий чоловік, який він красивий і мужній! Висока могутня постать, широкі плечі, м'ясисті, чіпкі, з міцними м'язами руки, жодної м'якої лінії в напруженому, сталевому тілі; він стоїть, ледь нахиливши вперед голову, наче бик перед боєм. Збоку його лице нагадує профіль на римській монеті,— з такою металевою різкістю випинається кожна окрема лінія на міді цієї темної голови. Витонченою лінією під каштановим, ніжно закучерявленим чубом вимальовується чоло, якому міг би позаздрити будь-який поет; нахабним і сміливим гачком виступає ніс, міцними кістками —

підборіддя, і під ним випуклий, завбільшки з подвійний горіх борлак (за повір'ям жінок, це вірна запорука чоловічої сили); безперечно, кожна риса цього обличчя свідчить про наполегливість, нездоланність і рішучість. Лише губи, дуже яскраві й чутливі, утворюють м'яке, вологе склепіння, схоже на м'якуш граната, оголяючи білі зерна зубів. Красень повільно повертає профіль у бік темної коробки глядного залу: під рівними, заокругленими, пухнастими бровами мерехтить у чорних зіницях неспокійний, нетерпеливий погляд — погляд мисливця, що видивляється здобич і ладен, як орел, за одним змахом схопити вистежену жертву, доки вона лише борсається, ще не розпалившись. Мов сигнальний вогонь, погляд обмацує ложі й, обминувши чоловіків, роздивляється, як товар, тепло, оголеність і білину, що чаїться в затінених гніздах: жінок. Він окидає їх одну за одною, вибираючи, мов знавець, і відчуває, що його вже запримітили. При цьому в нього ледь розтуляються чутливі губи й подих усмішки навколо ситого рота вперше відкриває блискучі, осяйні, великі, білосніжні, хижі зуби. Цю усмішку поки що не спрямовано на одну із побачених жінок; він її посилає всім — вічно жіночному, — прихованим під сукнею оголеності й теплу! Та ось він помічає в ложі знайому; його погляд стає зосередженим, у його очах, які тільки-но були виключно запитувальні, з'являється оксамитне й водночас променисте сяйво; ліва рука залишає шпагу, права охоплює важкий капелюх із перами, й він прямує з підготовленими словами вітання на вустах... Граціозно схиляє м'язисту шийку, щоб поцілувати простерту руку, й чемно звертається до неї; за збентеженням приголубленої ним дами, що відступається, видно, як ніжно проникає в неї темне аріозо цього голосу; вона зніяковіло обертається і відрекомендує його своїм супутникам: «Шевальє де-Сенгаль». Поклони, церемонії, обмін люб'язностями. Гостеві пропонують місце в ложі, він скромно відмовляється від нього; уривчасті, ввічливі слова, нарешті, виливаються в розмову. Поволі Казанова підвищує голос, заглушуючи інших. Він, подібно до акторів, м'яко розтягує голосні, ритмічно вимовляє приголосні, й дедалі настійливіше його мова, гучна й хвалькувата, лунає в сусідніх ложах: адже він хоче, щоб насторожені сусіди чули, як дотепно й вільно він патякає по-французьки й по-італійськи, спритно вставляючи цитати з Горація. Начеб випадково, він кладе оздоблену перснями руку на бар'єр ложі так, щоб здалеку було видно коштовні мереживні манжети й, особливо, величезний камінь — солітер, який виблискує на пальці; він простягає всипану діамантами табакерку, пропонуючи кавалерам мексиканський нюхальний тютюн. «Мій приятель, іспанський посланник, передав мені його вчора з кур'єром» (це чути в сусідній ложі); і коли хтось із чоловіків ввічливо захоплюється мініатюрою, вправленою в табакерку, він говорить недбало, але доволі гучно, щоб було чути в залі: «Дарунок мого приятеля й милостивого пана, курфюста Кельнського». Він теревенить мовби невимушено, але з бравадою, і цей хвалько кидає ліворуч і праворуч погляди хижого птаха,

стежачи за справленим враженням. Так, усі заворожені ним; він відчуває зосереджену на собі цікавість жінок, відчуває, які він викликає подив, шанобу, й це надає йому ще більше сміливості. Спритним поворотом він переводить розмову до сусідньої ложі, де сидить фаворитка князя і — він це відчуває — доброзичливо прислухається до його паризької вимови, і з поважливим жестом, оповідаючи про чарівну жінку, він галантно звертається до неї з милими речами, які вона сприймає з успіхом. Його друзям залишається тільки відрекомендувати Шевальє високопоставленій дамі. Гру вже виграно. Завтра він буде обідати із вельможним товариством міста, ввечері його запросять в один із палаців на гру «у фараона», і він обдиратиме господарів; завтра вночі йому випаде спати з однією із цих чарівних дам, — і все це завдяки його сміливому, впевненому, заповзятому наступові, його волі до перемоги й мужній красі його смаглявого обличчя, якому він зобов'язаний усім: посмішкою жінок, солітером на пальці, оздобленим діамантами годинниковим ланцюжком і золотими петлицями, кредитом у банкірів, приязню вельмож і, що найвеличніше, над усе, волею у необмеженій розмаїтості життя.

Тим часом примадонна готувалася розпочати нову арію. Вже маючи наполегливі запрошення від заворожених його світської розмовою кавалерів і ласкаву пропозицію прибути на ранок до фавориток, він, низько вклонившись, вертається на своє місце, сідає, спершись лівою рукою на шпагу, й нахиляє вперед красиву голову, збираючись у ролі знавця послухати спів. За ним, із ложі в ложу, з уст в уста, передається все те ж нескромне запитання і відповідь на нього: «Шевальє де-Сенгаль». Більше про нього ніхто нічого не знає; не відають у залі, звідки він прибув, чим займається, куди прямує, лише його ім'я бринить і дзвенить у темному допитливому залі, перелітаючи з губів на губи — незримо мерехтливе полум'я — сягає сцени й слуху таких же допитливих співачок. Але от лунає смішок маленької венеціанської танцівниці. «Шевальє де-Сенгаль? О, цей злодюжка! Та це ж Казанова, син Буранелли, маленький абат, який п'ять років тому спритними теревеннями видурих у моєї сестри цютливість, придворний блазень старого Бригадина, брехун, негідник і авантюрист!» Але весела дівчина, мабуть, не дуже скривджена його витівками, бо вона з-за лаштунків подає йому знак очима і грайливо прикладає кінчики пальців до своїх уст. Він це помічає і згадує її, але дарма — вона не зіпсує йому цієї маленької гри з вельможними телепнями і вважатиме за краще переспати з ним сьогоднішню ніч.

«Кажуть, що він був літератором, але разом із тим мав підступний розум, що він бував у Англії й Франції і мав недозволені зиски від знайомства з кавалерами й дамами. Бо він призвичаївся жити за рахунок інших і зачаровувати довірливих людей... Заприязнившись із згаданим Казановою, у ньому неважко помітити жахливу суміш зневіри, облудності, розпусти і хтивості».

З таємного донесення у Венеціанську інквізицію 1755 року.

Ніколи Казанова не заперечував, що він авантюрист, навпаки, — він, надувши щоки, хизувався, що завжди намагався ловити телепнів і не пошитися самому в дурні, стригти овець і не давати брати вовну із себе в цьому світі, який (це знали ще римляни) повсякчас хоче, щоб його ошукали. Але він рішуче заперечує те, щоб на підставі цих принципів його вважали за ординарного представника трактирного грабіжницького простолюддя, каторжників і шибеників, які грубо й відверто обкрадають кишені, замість того, щоб культурним і елегантним фокусом надурювати гроші з рук телепня. У своїх мемуарах він завжди ретельно обтрушував плащ, коли доводилося розповідати про зустрічі (і, справді, це не зовсім рівня) із шулерами Аффлізіо або Тальвісом, хоча вони й пересуваються на одній площині з ним; і все ж приходять із різних світів: Казанова — згори, від культури, а ті — знизу, з нічого. Так, як і колишній студент, етичний ватаг зграї розбишак — шіллерівський Карл Моор зневажає своїх товаришів Шпігельберга і Шуфтерле, які перетворюють на криваве, жорстоке ремесло те, що хибно спрямована заповзятливість змушує його вважати потомство за підлоту світу; так і Казанова завжди енергійно відмежовується від шулерської черні, що забирає у величного божественного авантюризму всю його шляхетність і вишуканість. Бо насправді наш друг Джіакомо вимагає чогось на кшталт почесного титулу того, що міщучи вважають ганебним, а статечні люди — обурливим; він хоче, щоб усі це оцінювали не як неохайні витівки, а як найтонше мистецтво, артистичну радість дурисвіта. Коли послухати його, то єдиним моральним обов'язком філософа на землі залишиться — веселитися за рахунок усіх телепнів, обдурювати недотеп, ошукувати недоумкуватих, полегшувати гаманці скупердяг, наставляти роги чоловікам — коротше кажучи, в ролі посланця божої справедливості карати все земне безглуздя. Обман для нього не тільки мистецтво, а й надморальний обов'язок, і він виконує його, цей хоробрий принц беззаконня, з чистим сумлінням і незрівнянною впевненістю в своїй правоті.

І, справді, Казанові легко казати, що він став авантюристом не через нестатки, не з огиди до праці, а за вродженою вдачею. Успадкувавши від батька й матері акторські здібності, він весь світ перетворює на сцену і Європу — в лаштунки; шарлатанити, засліплювати очі, обдурювати й водити за носа для нього, як і колись для Ойленшпігеля, стало потребою організму; він не міг би жити без радощів карнавалу, без маски і жартів. Сотні разів він мав нагоду впрягтися в чесну професію, солідні теплі можливості, але жодна спокуса не втримає, жодна принада не приручить його в міщанстві. Подаруйте йому мільйони, запропонуйте посаду і сан, він їх не візьме, він утече назад у свою первісну, безпритульну, легкокрилу стихію. Отже, він має право відмежуватися від інших рицарів щастя, бо він став ним через відчай, а не з примхи, й, крім того, він не вийшов, як Каліостро, із смердючого селянського гнізда, або як граф Сен-Жермен із непровітрюваного (й, напевне, також не запашного) інкогніто. Месер Казанова в усякому разі законороджений, із доволі поважної родини; його мати, прозвана "La Buganella", відома співачка, що виступала в усіх операх Європи і навіть закінчила свою кар'єру із званням пожиттєвої камерної співачки Дрезденського придворного театру. Ім'я його брата Франческо можна відшукати в кожній історії мистецтва; він там красується як видатний учень тоді ще «божественного» Рафаеля Менса і його великі батальні сцени й у наші дні посідають помітне місце в багатьох галереях християнського світу. Всі його родичі присвячують себе надзвичайно почесним заняттям, носять тогу адвокатів, нотаріусів, духовенства, — із цього напрашується висновок, що наш Казанова прийшов не з канави, а з таких же близьких до мистецтва буржуазних верств, як Моцарт і Бетховен. Так, як і вони, він здобув блискучу гуманітарну освіту та звання європейських мов: він, незважаючи на свої пустощі і раннє зближення із жінками, своєю світлою головою швидко засвоює латинську, грецьку, французьку, давньоєврейську, трохи іспанську й англійську мови, — лише наша мила німецька мова на тридцять років застрягла нерозжована в його зубах. Із математики він також мав успіхи, як і у філософії; в ролі теолога він уже на шістнадцятому році життя виголошує в одній із венеціанських церков конфірмаційну промову; як скрипаль він награв собі впродовж року в театрі Сан-Самуель шматок насущного хліба. Справедливо чи шахрайським шляхом був ним отриманий в Падуї вісімнадцяти літ докторський диплом, залишається поки що серйозною проблемою, яка викликає бійки серед знаменитих казановістів; в кожному разі він мав неабиякі академічні знання, він був обізнаний з хімією, медициною, історією, філософією, літературою та особливо з значно легших — або менш досліджених — з астрономією, пошуках штучного золота, алхімії. До того ж, цей спритний, вродливий хлопець впорується з усіма придворними мистецтвами й фізичними вправами — танцями, фехтуванням, верховою їздою, картярською грою, — блискуче, не гірше за будь-якого вельможного кавалера, і, якщо прилучити до всіх цих добре й швидко засвоєних занять

наявність позитивно феноменальної пам'яті, що впродовж сімдесяти років зберігала всі обличчя, все почуте, все прочитане, все висловлене, все побачене, то ми матимемо матеріал для винятково інтелектуальної класифікації майже вченого, майже поета, майже філософа, майже кавалера.

Так, але лише майже, і це «майже» немилосердно відзначає крихкість багатогранного таланту Казанови. Він у всьому майже — поет, але не зовсім; злодій — і все ж не професіонал. Він майже сягає духовних верховин — і не далекий від каторги. Жодного обдурювання, жодного покликання він не розвиває до викінченості. Як найбільш довершений, найбільш універсальний дилетант, він знає багато і в усіх галузях мистецтва й науки, навіть незбагненно багато, й лише трохи йому бракує для справжньої продуктивності: волі, рішучості й терпеливості. Рік, перебутий за книгами, зробив би його незвичайним юристом, геніальним істориком: він міг стати професором будь-якої науки, так чітко і швидко працює цей дивовижний мозок, але Казанова ніколи не думає про те, щоб зробити щось ґрунтовно; його вдачі гравця чужа всіляка серйозність, а його оп'янінню життям — всіляка суха об'єктивність. Він не хоче бути кимось і намагається вдавати всіх: те, що здається, — ошукує, а ошукувати для нього найприємніше заняття. Він знає, що мистецтво обдурювання телепнів не потребує глибокої вченості. Якщо він має в якійсь галузі бодай крупинку знань, до нього відразу ж підскакує блискучий помічник: його колосальна зухвалість, його безсоромна шахрайська хоробрість; хоча б яке завдання стояло перед Казановою, він ніколи не признається, що він новачок у цьому питанні, і з міною фахівця буде лавірувати, як природжений злодюжка, тасувати карти, як професійний ворожбит, і завжди вийде з гідністю із найпідозрілішої афери. В Парижі його якось запитав кардинал де Берні, чи тямить він у влаштуванні лотерей. Зрозуміло, він не мав про них найменшого поняття, і, зрозуміло, як кожен базіка, із серйозним виглядом дав ствердну відповідь і з незворушною самовпевненістю виклав у комісії фінансові проекти, ніби він, принаймні двадцять років, був провідним банкіром. У Валенсії потрібне було лібретто для італійської опери. Казанова сідає й висмоктує його з пальця. Коли б йому запропонували написати й музику, без сумніву, він спритно нахапав би її з старих опер. У російській імператриці він з'явився як реформатор календаря й учений астроном; у Курляндії, хутко заїмпровізувавши роль фахівця, оглядає копальні; Венеціанській республіці він, видаючи себе за хіміка, пропонує новий спосіб фарбування шовку; в Іспанії він виступає як земельний колонізатор; імператору Йосифу II він подає просторий трактат проти лихварства. Для герцога Вальдштейна він створює комедії, для герцогині Урфе влаштовує дерево Діани та інші алхімічні фокуси; в пані Румен відчиняє ключем Соломона шафу з грошима; для французького уряду купує акції; в Аусбурзі видає себе за португальського посланника; до Франції він приїздить неодмінно то фабрикантом, то парувальником королівського оленячого парку; в Болоньї пише

памфлети проти медицини; в Триєсті працює над історією польської держави й перекладає «Іліаду» октавами. Коротко кажучи, у нього, як у казкового Ганса-приблудька, нема свого верхового коня, але на кожному, що потрапляє йому між ніг, він уміє проскакати, не зганбивши себе й не опинившись смішним. Коли заглянути в перелік усього написаного ним, то здається, що маєш діло з універсальним філософом, із новим енциклопедистом, що це з'явився незнаний Лейбніц. Тут поряд із товстим романом можна знайти оперу «Одісей і Цірцея», дослід із подвоєнням куба й політичний діалог із Робесп'єром; і коли б хтось запропонував йому теологічно довести існування Бога чи створити гімн цнотливості, він не вагався б і двох хвилин.

Все ж, який хист! У кожній галузі — в науці, мистецтві, дипломатії, комерції, його б вистачило для виняткових досягнень. Але Казанова свідомо розпорошує свої таланти в миттєвостях; і той, хто міг би стати всім, прагне бути ніким, але вільним. Його значно більше може ошчасливити воля, безладдя й легковажне валандання, аніж якась професія, що потребує осілості. «Думка десь прилаштуватися завжди була мені чужа, розумний спосіб життя огидний для моєї натури». Його не приваблює надовго ні добре оплачувана посада завідувача лотереями його християнської величності, ні покликання фабриканта, ні скрипаля, ні писаки; годі йому залізти в сідло, щоб одразу ж відчутти обтяжливість однамітної рисі коня, і він хоробро вискакує зі своєї розкоші на великий шлях й очікує можливості знову сісти в карету свого щастя. Він відчуває, що його справжній фах — не мати жодного фаху, ледь торкнутися всіх ремесел і наук і далі знову, подібно до актора, міняти вбрання й ролі. Навіщо ж влаштовуватися на тривалий час; адже він не прагне щось мати й берегти, кимось бути й чимось володіти, бо він хоче прожити не одне життя, а вмістити в своє існування сотню життів,— цього потребує його скажена пристрасність. Оскільки він бажає лише волі, бо гроші, насолоди й жінки потрібні йому тільки на найближчий час; тому що він не має потреби в тривалості й постійності, він може, сміючись, проходити повз домашнє вогнище і власність, яка завжди зв'язує; він туманно передчуває те, що згодом так гарно висловив Грільпарцер в одному з віршів:

**Чим ти володієш, у тій ти і владі,
Над чим запануєш, тому сам слуга.**

Але Казанова не хоче бути нічиім слугою, окрім святого випадку, який бодай і штовхає його інколи й доволі грубо, зате у хвилини м'якосердя дарує йому чимало несподіванок; щоб залишитись вірним йому, він відкидає навіть найлегші пута,— будучи вільнодумцем, не в доктринерському розумінні цього слова. «Мій найбільший скарб,— гордо заявляє він,— полягає в тому, що я сам собі господар і не боюся нещастя»: мужнє гасло, яке ошляхетнює його більше, аніж позичений титул «Шевальє де-Сенгалля». Він не цікавиться тим, що хтось думає про нього, він

пролітає повз їхні моральні перепони, з чарівливою безжурністю, байдужий до оскаженіння обійдених ним, обурених власників, у володіннях яких він уступає нахабними кроками. Лише в леті, постійно на бігу всолоджується він існуванням — ніколи в спокої або в затишку — і завдяки цьому легкому безпутньому прагненню вдалечинь, повз усі перешкоди, з пташиного польоту йому здаються смішними всі люди, тепло закутані в свої вічно одні й ті ж заняття; він не любить ні військових, які зухвало бряжчать шаблями й тремтять від окрику генерала, ні вчених, — цих жуків-точильників, що поїдають гори паперу — книжку за книжкою; ні багачів, які лякливо трусяться над грошовими мішками, просиджуючи безсонні ночі біля своїх шкатул — його не принаджують ні країни, ні чини, ні шати. Жодна жінка не може втримати його в своїх обіймах, жоден державець у своїх володіннях, жодна професія в своїй нудьзі. І тут він ламає всі перепони, охоче ризикуючи своїм життям, аніж даючи йому застоятися. Весь талант, розум, усі знання, всю силу і звагу, які палають у цьому розгаряченому міцному тілі, він знову й знову кидає назустріч невідомому — фортуні, богині гри й перетворень; його існування ніколи не зупиняється в раз і назавжди відлитій формі, воно подібне до плину води, яка то вибухає світлим, спрямованим до сонця й до щастя, виверженим у небо струменем, то спадає гримучим каскадом в темну глибину безодні. Він із швидкістю блискавки перекидається від князівської трапези до в'язниці, від марнотратства до ломбарду, від ролі спокусника жінок до звідника і, зібравши всі зусилля, спрямовує їх в єдиний потік і знову зринає на поверхню — пихатий у щасті, спокійний у недолі, завжди й усюди сповнений відваги й самовпевненості. Адже мужність — це справжнє зерно життєвості й мистецтва Казанови, його основне обдарування; він не береже свого життя, він ризикує ним, він, єдиний із багатьох і обережних, зважується ризикувати, ризикувати всім собою, кожним шансом і випадком. Але доля любить відважних, тих, що кидають їй виклик, бо гра — це її стихія. Вона дає зухвалим більше, аніж старанним, брутальним охоче, ніж терпеливим; і тому одному, що не знає меж, вона наділяє більше, аніж цілому поколінню, вона хапає його, жбурляє вниз і вгору, мчить через країни, підіймає у височині і за найкращого стрибка підставляє ногу; вона забезпечує його жінками й морочить за картярським столом; вона лоскоче його пристрастями і обдурює в задоволенні їх; невтомна, завжди знаходить і вигадує для невтомного свого вірного і готового до гри партнера нові пригоди й ризиковані справи. І його життя стає широким, барвистим, розмаїтим, багатим на розваги, фантастичним і пістрявим, яке не має собі подібних упродовж століть; і лише тоді, коли він розповідає про нього, той, хто ніколи не був і не бажав бути чимось певним, перетворюється на незрівнянного поета побуту, не з своєї волі, а з волі самого життя.

**Я спокушав? Ні, я тільки був на місці,
Коли Природа зачинала діло чарівне-ніжне;
Я жодної не кинув.
І в кожній навечно вдячне серце...**

Артур Шнітцер. Казанова в Спа.

Він — дилетант чесний і, як правило, доволі незграбний в усіх створених богом мистецтвах — пише зашпортливі вірші й заколисливі філософські трактати; ледь-ледь терликає на скрипці й бесідує, в найкращому випадку, як енциклопедист. Найліпше він засвоїв ігри, вигадані дияволом,— фаро, карти, бірібі, кості, доміно, махлярство й дипломатію. Але чародієм і метром Казанова став лише в любовній грі. Тут, у процесі творчої хімії, сотня його запаскуджених і розкраяних талантів сполучається в чисту стихію витонченої еротики,— тут — і тільки тут! — цей облудний дилетант стає безперечним генієм. Його тіло мовби навмисне створене для слугування Цитері. Зазвичай скупа природа цього разу марнотратно, повною пригоршнею, зачерпнула з тигля соковитість, почуттєвість, силу й красу, щоб дати на радість жінкам справжнього чоловіка, «male» — «дужого мужчину» й «самця» — перекладай як забagnetься,— сильний і водночас полум'яний екземпляр дивовижної породи,— масивне литво й вишукана форма. Помиляються, уявляючи собі фізичний образ Казанови — переможця в душі модної в наш час трүнкої краси: belmondo (красень!) аж ніяк не ефеб; навпаки, це — жеребець із плечима фарнезького Геркулеса, із м'язами римського борця, смаглявістю циганського юнака, із силою напористості й нахабства кондотьєра й запальністю скуйовдженого фавна. Його тіло — метал, у ньому надмір сили: чотириразові пранці, два отруєння, дюжина уколів шпагою, жакхливі похмурі роки у Венеціанській та смердючих іспанських в'язницях, несподівані переїзди із сициліанської спеки в російські морози ні на вершок не зменшують його потенцію й чоловічу силу. Хоча б де це й коли було, досить іскри погляду, фізичного доторку навіть на відстані, однієї присутності жінки, щоб спалахнула й стала діяти ця незборена сексуальність. І цілу важку чверть століття залишається він *Messez sempze pronto* — паном «Завжди наготові» із італійських комедій; невтомно навчає жінок вищої математики кохання, перевершуючи найзапопадливіших любасів, а про ганебне фіаско в ліжковій (яке Стендаль вважає досить важливим, щоб присвятити йому цілий розділ у своєму трактаті «Кохання») він до сорока років знає лише з чуток і розповідей. Тіло, яке ніколи не слабне, раз його кличе хтивість, і хтивість, яка не відає втоми і з напруженими нервами вистежує жінку; пристрасть, яка не зменшується, незважаючи на несамовите марнотратство, потребу в грі; не зупиняється перед будь-якою ставкою; і, справді, мало коли траплялося, щоб природа довірила

майстрові такий повнострунний і осмислений інструмент тіла, таку *viola d'amore* (скрипку кохання), щоб грати на ній ціле життя.

Але майстерність на будь-якому терені для цілковитого вияву потребує природного хисту, ще й особливої застави: найповнішої відданості, неухильного зосередження. Лише моногамія прагнень породжує максимум пристрасті, лише сліпий рух в одному напрямку забезпечує відчутний успіх. Як музика для музиканта, так і для справжнього еротика жінка — залицання, домагання й оволодіння — має бути найважливішим, ні, єдиним скарбом. Завдяки вічним ревнощам однієї пристрасті до іншої він може цілком віддатися лише цій єдиній з усіх пристрастей і в ній, тільки в ній знайти сенс і безмежність світу. Казанова, вічно мінливий, залишається несхитним у своїй хтивості до жінок. Запропонуйте йому перстень Венеціанського дожа, багатство Фудлерів, дворянський патент, будинок і конюшні, славу полководця або поета, зін із легким серцем відкине всі ці дрібнички, безглузді, нікчемні речі задля пахоців нового тіла, неповторного, хтивого погляду й миті зослабленого спротиву, задля мінливого зблиску уже затуманених насолодою очей жінки, яка ладна віддатися, але ще не належить йому. Всі обіцянки світу, почесь, влада і вельможність, час, здоров'я і будь-яке задоволення він випустить, мов тютюновий дим, задля пригоди, більше того, задля лише однієї можливості пригоди. Адже цей еротичний гравець не потребує закоханості для своїх бажань: вже передчуття, шурхотливе, ще не сприйняте на дотик наближення авантюри розпалює його фантазію передсмаком насолоди й пристрастю. Задля однієї години з невідомою жінкою він ладен удень і вночі, вранці й увечері на будь-яке глупство; коли він охоплений похиттю, його не лякає ніяка ціна; коли він хоче перемогти — для цього нема жодних перешкод.

...Колекція Казанови відзначається пістрявістю, зовсім нерівнозначною, й не може називатися бозна-якою галереєю красунь. Деякі образи — тендітні, милі, напівдорослі дівочі лица — хотілося б побачити намальованими його співвітчизниками — майстрами Гвідо Рені й Рафаелем; деякі — написаними Рубенсом або накиданими ніжними фарбами на шовкових віялах Буше; але поруч із ними — образи англійських вуличних проституток, зухвалі фізіономії яких міг би закарбувати лише жорстокий олівець Хогарта; розтлінних старих відьом, які б зацікавили блаженного Гойю; обличчя заражених дівок у стилі Тулуза-Лотрека; селянок і служниць — сюжети, придатні для міцного Брейгеля, — дика, розмаїта суміш краси й бруду, розуму й брутальності, справжній ярмарок шаленого, невибагливого випадку. Адже цей Пан-еротик у похоті має грубі смакові нерви, й радіус його пристрастей простягається загрозливо далеко в бік дивацтв і розбещування. Ця постійна любовна жага не знає вибору; вона хапає все, що трапляється на шляху; вона вудить у всіх струмках і річках, прозорих і каламутних, дозволених і заборонених. Ця безмежна, незважаючи на все, еротика не відає ні морального, ні естетичного

стриму, ні віку, ні низів, ні верхів, ні передчасного, ні запізнитого. Пригоди Казанови простягаються від дівчаток, вік яких у нашу регламентовану добу викликав би серйозне непорозуміння з прокурором, до жажливого скелета, до сімдесятирічної руїни, герцогині Урфе, — до тієї найстрашнішої любовної години, про яку б ніхто не наважився без сорому признатися в мемуарах, залишених нащадкам. По всіх країнах, по всіх класах лине ця далеко не класична Вальпургієва ніч; найніжніші, найчистіші образи, що палають трепетом першої сором'язливості, знакомиті жінки, загорнуті в мережива, в усьому сьайві своїх коштовностей подають руку для танцювального кола покидькам будинків розпусти, проявам матроських шинків; цинічна горбачка, віроломна кривуля, розбещені діти, похитливі баби наступають одне одному на ногу в цьому танку відьом. Тітка передає ще теплу постіль небозі, мати — доньці, звідники підсувають йому в будинок своїх чад, люб'язні чоловіки залишають наодинці з ним, ненаситним, своїх дружин, солдатські дівки змінюють вельможних дам для швидких утіх тієї ж ночі, — ні, потрібно, зрештою, зректися звички мимохиті ілюструвати любовні пригоди Казанови в стилі галантних гравюр вісімнадцятого століття і граціозних смакових еротичних витребеньок, — ні, тричі ні, треба нарешті, мати мужність визнати тут еротику без розбору з усіма її яскравими контрастами, в дійсному реалізмі пандемоніума чоловічої чутливості. Таке невтомне, безтямне libido, як у Казанови, долає всі перепони й нічого не пропускає; дивовижне приваблює його не менш звичайного; нема аномалії, яка б його не збуджувала, нема абсурду, який би його протверезив. Вошиві ліжка, брудна білизна, сумнівні запахи, знайомство із сутенерами, присутність таємних і неприхованих глядачів, брутальні домагання й узвичаєні хвороби, все це — непомітні дрібнички для божественного бугая, який мріє, як другий Юпітер, обняти всю Європу — весь світ жінок у всіх його формах і змінах, у кожному стані, в кожному скелеті, — у своїх гідних Пана, майже маніакальних насолодах, однаково цікавий і до фантастичного, й до природного. Але ось що типове для мужньої цієї еротики: хоча б як безперестанку й бурхливо вирувала хвиля крові, ніколи вона не виходить за межі природного захоплення. Інстинкт Казанови міцно тримається кордонів статі: огиду викликає в нього лише приторк до кастрата; дрюком відганяє він хтивих хлопчиків; уся його розбещеність із незвичайною постійністю тримається в межах жінок — єдиної й необхідної для нього сфери. Але тут його запал — без стриму, без перерви; без числа, без розбору й невпинно сяє це бажання назустріч кожній, із тією ж пожадливо-п'янкою, із появою нової жінки, чоловічою силою грецького фавна. І саме ця, гідна Пана, п'янлива можуть і природність його хтивої пожадливості дає Казанові нечувану, майже непереможну владу над жінками. Раптово пробудженим інстинктом клетотливої крові вони відчувають у ньому людину-звіра, що горить, палахкотить і летить їм назустріч, і вони скоряються йому, бо він цілковито підпорядкований їм; вони віддаються йому, бо він

весь віддається їм, але не якійсь одній жінці, а їм, усім, його протилежності, іншому полюсу. Інтуїція статі переконує їх, що це той, для кого ми найважливіші, не схожий на інших, стомлених од справ і обов'язків, лінових і одружених, поквалітивих, у вічних турботах, що лише між іншим залицяються до них; цей же прагне до нас із нерозтраченою бурхливою силою всієї своєї істоти, цей не скупий, а щедрий, цей не роздумує, не вагається. І, справді, він віддається цілком: останньою краплиною втіхи зі свого тіла, останнім дукатом зі своєї кишені,— він, без вагань, ладен пожертвувати для кожної з них лише тому, що вона жінка й цієї миті вгамовує його жагу. Адже бачити жінку щасливою, приємно враженою, усміхненою й закоханою — для Казанови найвища точка насолоди. Він винагороджує кожную любовно вибраними дарунками, лестить розкошами й легковажністю її шанолюбності, він любить багато зодягти, огорнути мереживами перед тим, як оголити,— приголомшити небаченими коштовностями, упоїти бурею марнотратства й палахким вогнем чуття — і, справді, це Бог, щедрий Юпітер, який водночас із спекою крові виливає на кохану й золотий дощ. І знову, уподібнюючись із Юпітером, він зезає у хмарах: «Я безтямно кохав жінок, але завжди віддавав перевагу волі»,— від цього не блякне, ні, навпаки, ще яскравіше сяє його ореол, бо якраз, завдяки його грозовій появі й зникненню, жінки бережуть у пам'яті це єдине й виняткове, ні з чим не зрівнянне сп'яніння й захоплення, божевілля екстазу; неповторну дивовижну пригоду, що не перетворилась, як з іншими, на тверезу звичку й розтлінне співжиття. Кожна жінка інстинктивно відчуває: такий чоловік не мислимий для подружжя чи в ролі самовідданого селадона; в її крові збережеться пам'ять про нього як про коханця, як про Бога однієї ночі. Хоча він залишає кожную, але жодна не хоче, щоб він став іншим, тому Казанові лише й треба бути тим, ким він є,— чесним у зраді своєї пристрасті, і він заволодіває серцем кожної жінки. Людина, подібна йому, не має відрекомендовуватися, не має здаватися піднесеною, не має вигадувати ліричні й хитромудрі способи спокушення; Казанова має лише дозволити діяти своїй щирій пристрасті, й вона виправдає його... Несміливі юнаки намарне перегортатимуть це шістнадцятитомове *Arsamandi* (мистецтво кохання), щоб вивідати в майстра таємницю його звитяг; мистецтву спокуси так же не можна вивчитися з книжок, як і осягти поезику, щоб писати поеми. В цього майстра нічого не почерпнеш, нічого не вивудиш, бо не існує якогось особливого секрету Казанови. Вся його таїна — в чесності хтивої жаги, в стійному вияві його пристрасної натури.

...Мемуари Казанови радше скидаються на статистичний реферат, аніж на роман, це більше щоденник військового походу, аніж *Codex eroticus*, це західна Камасутра. «Одіссея» подорожей у країну плоті, «Ліада» вічної чоловічої похоті до вічної Єлени. Їхня вартість полягає в кількості, а не в якості; й вони цінні як варіанти, а не як окремі випадки завдяки багатоманітності форм, а не через душевну значущість.

Саме повнота цих переживань і подив перед його фізичними подвигами змусили наш світ, який занотовує лише рекорди й мало коли вимірює душевну силу, піднести Джакомо Казанову до символу фалічного тріумфу та прикрасити його найкоштовнішим вінком слави, використавши його ім'я для приказки: Казанова німецькою та іншими європейськими мовами означає — непереможний лицар, пожирач жінок, майстер спокуси, він став серед міфічних чоловіків тим, чим Єлена, Фріна й Нінон де Ланкло — з-поміж жінок. Щоб із мільйона одноденних полиц створити невмирущий випадок, втілюючи його в одиничному образі, так на долю цього сина венеціанського актора випала несподівана честь стати цвітом усіх героїв-любовників. Правда, він має поділитися цим заздрим п'єдесталом з іншим, навіть легендарним товаришем; поруч із ним стоїть далеко шляхетніший по крові, значно похмуріший за вдачею і демонічніший із зовнішності — його іспанський суперник Дон-Жуан. Часто говорили про прихований контраст між цими майстрами спокуси (вперше й, по-моєму, вдаліше від усіх — Оскар Шмітц), але оскільки навряд чи коли буде вичерпана до кінця антитеза між Леонардо й Мікеланджело, Толстим і Достоевським, Платоном і Арістотелем, кожне покоління типологічно його повторює, таким же невичерпним залишається й це протиставлення двох первісних форм еротики. Хоча обидва вони йдуть в одному напрямку, обидва, мов яструби, кидаються на жінок, вічно вдираючись у їхній сором'язливо чи блаженно переляканий рій, усе ж таки їхній душевний лад по-суті і в його виказах уявляється нам таким, що походить од зовсім різних рас: Дон-Жуан, на противагу вільному, безжурному, нестримному Казанові, — це непорушно закам'янілий у кастовій гідності гідальго, дворянин, іспанець і навіть у своєму бунті — католик у душі. Як у *pur sange* (чистокривного) іспанця всі його думки й почуття крутяться навколо поняття про честь; як середньовіковий католик, він несвідомо скоряється церковній оцінці всього плотського як «гріха». Кохання поза шлюбом (і через те подвійно знадливе), з цього трансцедентного погляду, — безбожна й недозволена ересь плоті (думка, що збуджувала у вольнодумця Казанови, в чітких жилах ще текла кров розкутого Ренесансу, лише здоровий сміх), а жінка, дружина — інструмент цього морального падіння: всі її помисли й почуття служать лише «злу». Одне вже її існування на світі стає спокусою і небезпекою, бо навіть добродійність жінки, яка здається цілком довершеною, не що інше, як ілюзія, обман і маска змії. Дон-Жуан не вірить у чистоту та цнотливість жодної представниці цього диявольського поріддя, бачить кожну під її вбранням голою, приступною для спокушення, і лише прагнення звинуватити жінку в її слабості *an mille e tre* (на тисячі трьох) прикладах, довести — собі й Богові, — що всіх цих недосяжних дон, цих удавано вірних дружин, цих мрійливих напівдітей, втаємничених богів наречених Христа, всіх без винятку легко мати в ліжку, що вони лише *anges a l'église u singes an lit*, — ангели тільки в церкві й усі вони, як одна, по-маві'ячому хтиві в постелі, — це й лише це невтомно жене

одержимого жінками чоловіка до вічно нового акту спокушення, який повторюється в пристрастях.

Нема нічого дурнішого змальювати Дон-Жуана, неблаганного ворога жіночої статі, як amoroso (ніжно-закоханого), як друга жінок, як ніжного коханця; його ніколи не хвилює справжня любов і симпатія до однієї із них — лише крайня ненависть демонічно посилає його назустріч жінці. Оволодіння жіночим серцем — для нього не задоволення бажань, а прагнення позбавити її найзаповітнішого: забрати в неї честь. Його похоть не випливає, як у Казанові, із сім'яних залоз, — це продукт мозку, бо, віддаючись їм, цей садист душі намагається принизити, зганьбити і скривдити всю жіночу стать; він насолоджується обхідним шляхом, — і це виражається у фантастичному передчутті відчаю кожної збезцещеної жінки, в якій він викрав честь і цим зірвав личину з її брутальної хтивості. Завдяки цьому принадність полювання (на противагу Казанові, якому найприємніша та, що спритніше від усіх скидає вбрання) для Дон-Жуана збільшується разом із труднощами досягнення успіху; чим неприступніша жінка, чим менша ймовірність заволодіти нею, тим повнокровніша й доказовіша для його тези остаточна перемога. Де нема спротиву, там у Дон-Жуана нема бажання: немисливо його уявити собі, подібно Казанові, в проститутки або в будинку розпусти, його, збуджуваного лише диявольським фактом зневаги, поштовхом на шлях гріха, єдиним, неповторним актом перелюбства, позбавлення дівочої цноти, посоромлення чернечого сану. Пощастило йому оволодіти однією з них, експеримент завершено; спокушена стає цифрою й кількістю в переліку, для ведення якого він справді тримає людину щось на кшталт особистого бухгалтера — свого Лепорелло. Ніколи він не подумає про те, щоб ніжним поглядом приголубити коханку останньої, єдиної ночі, бо, як мисливець не зупиняється над підстреленою дичиною, так і цей професійний спокусник після поставленого експерименту не залишається біля своєї жертви; він має рухатися все далі й далі, все за новою, за більшою здобиччю, адже його основне прагнення — полювання — перетворює його люциперське обличчя в демонічне; воно жене його шляхом безмежної думки й пристрасті, — на прикладі всіх жінок дати абсолютний світовий доказ про моральну нестійкість усієї жіночої статі. Еротика Дон-Жуана не шукає й не знаходить спокою і втіх. Ця вічна війна чоловіка з жінкою стає своєрідною помстою крові, й диявол озброїв його найвитонченішою зброєю — багатством, молодістю, вельможністю, фізичною вдатністю і найголовнішим: цілковитою крижаною байдужістю. І, справді, жінки, потрапивши до лабет його холодної техніки, згадують про Дон-Жуана як про диявола, вони ненавидять його з усією палкістю вчорашнього кохання їхнього ворога-ошуканця, який вранці осипає їхню пристрасть крижаним, знущальним сміхом (Моцарт обезсмертив його). Вони соромляться свого безсилля, вони сердяться, обурюються, скаженіють у нездольному гніві проти крүтія, який їм набрехав, обікрав їх, обдурич, і в його особі вони ненавидять усю чоловічу стать. Кожна жінка, дона Анна,

дона Ельвіра, тисяч три жінок, поступившись його далекосяжному намаганню, залишаються навіки душевно отруєними. Жінки, віддавшись Казанові, дякують йому як богам, охоче згадуючи палкі зустрічі з ним, бо він не тільки не скривдив ні їхнього почуття, ні їхньої жіночності, але подарував їм нову впевненість у їхньому бутті. Саме те, що іспанський сатаніст Дон-Жуан приневолює їх зневажати як останнє зганыблення, як тваринну хіть, як диявольську мить, як жіночу слабкість — жагуче злиття тіла з тілом полум'яне сполучення — якраз це Казанова — ніжний магіст *artum eroticarum* (любовного мистецтва), вчить їх пізнавати справжній сенс, як найщасливіший обов'язок жіночої природи. Відмова, спротив — так навчає їх лагідний проповідник, і непохитний епікуреєць — гріх проти святого духу плоті, проти бажаної Богові істоти природи і внаслідок її вдячності, захоплюючись її захватом, вони відчують себе виправданими від будь-яких звинувачень і звільненими від усіх перешкод. Легкою й любовною рукою він разом із сукнею скидає із цих напівжінок усю сором'язливість і весь ляк; вони стають справжніми жінками, лише віддавшись йому, — щасливий, він дає їм щастя; своїм вдячливим екстазом він виправдовує їхню участь у насолоді. Адже насолода жінкою стає для Казанови викінченою лише тоді, коли партнерша поділяє її всією своєю істотою. «Чотири п'ятих насолоди полягає для мене в тому, щоб принести щастя жінкам», він хоче насолоди за насолоду, як інший вимагає кохання за кохання, і його геркулесові досягнення намагаються не стільки зморити й задовольнити своє власне тіло, скільки тіло жінки, яку він пестить. Такому альтруїстові Ероса нема чого вдаватися до сили або хитрощів для домагання чисто фізичної втіхи, і його принаджує на протривагу іспанському супротивникові, не грубе або спортивне оволодіння, а лише добровільні взаємини. Тому його слід би назвати не розпутником, а спокусником, який заманує в нову і пристрасну гру, куди він хотів би залучити весь тяжкий, лінивий, втомлений перешкодами, мораллю і правом світ, — в Еросі, як і скрізь, прагнучи лише до легкості й до бурхливих змін, тільки безтурботність звільняє від земного тягаря; і справді, кожна жінка, віддаючись йому, стає більше жінкою, більше обізнаною, більше страснолюбною, більше нестримною; вона відкриває в своєму, досі байдужому, тілі несподівані джерела насолоди, вона вперше бачить чарівність своєї голизни, приховуваної до того габою сорому; вона пізнає багатство своєї жіночності. Великий майстер марнотратства навчив її не скупитися, дарувати насолоду за насолоду і рахуватися лише з тими почуттями, які її захоплюють цілком. Отже, він, власне кажучи, вербує жінок не для себе, а для радісних форм насолоди, й тому вони підшукують миттю ж нових прихильників цього культу, який дарує щастя; сестра пропонує молодшу сестру для ніжної офіри до віттаря; мати веде доньку до голубливого вчителя; кожна коханка спонукає іншу до звичаю й танку щедрого Бога. Завдяки безпомильному інстинкту сестринського згуртування жінок спокушена Дон-Жуаном намагається застерегти його нову

обранницю (завжди даремно!) від ворога своєї статі; і так же, як він у єдиному образі поєднує всю жіночу стать, так і вони люблять у ньому символ палкого чоловіка й майстра кохання. Не маг, не містичний чародій кохання перемагає в Казанові, а сама природа, її лагідна й безпосередня сила; в мужності й людяності — весь його секрет. Природний у своїх почуттях, він сповнює кохання дивовижним *somton sense* (здоровим глуздом) і справедливою й правильною життєвою рівновагою. Він не оголошує жінок святими й не робить із них почуттєвих демонів, він жадає й кохає їх по-земному, як співтоваришів у веселій грі, як бажану Богові й дану ним форму. Хоча він палкіший і повнокровніший від усіх ліриків, він ніколи не підносить ідею кохання до сенсу світу, через який зірки рухаються навколо нашої маленької земної кулі, змінюються й минають пори року, дихає й помирає все людство, у «вселенське амінь», як її називає релігійний Новалис — його прямий і тверезий, антично вільний погляд не вбачає в Еросі нічого, крім найніжнішої й найцікавішої можливості земних насолод. Таким чином, Казанова спускає любов із небес і висот у царину людського, де кожному, хто має сміливість і бажання насолоджуватися, доступна кожна жінка. І в той час, як Руссо вигадує для французів сентиментальність у коханні, а Вертер для німців палку меланхолію, — він оспівує сп'яніння своїм існуванням, його язичницьку радість, як найкращого помічника у вічно необхідній справі полегшення тяжкості світу.

«Все змінилося; досліджую себе й нічого не знаходжу;

Я не той, що був, не вважаю себе існуючим — я лише існував колись».

Напис під його портретом на схилі віку.

Про подальші, за його життєвим тріумфом, роки свідчень нема, й ніхто не знає, якими сумними шляхами рухалося напіврозбите судно, доки воно не зазнало катастрофи в Богемії; ще раз циганить цей старий авантюрик по всій Європі, заливається солов'єм перед багачами, випробовує свої давні фокуси, шахрайство, кабалістику й звідництво. Але Боги, які оберігали його молодість, — покинули його; жінки сміються йому в зморшкувате обличчя; він більше не підноситься, він тяжко проживає свої дні в ролі секретаря (і, напевно, шпика) при посланнику у Відні; жалюгідний писака, непотрібний, небажаний і вічно гнаний поліцією гість усіх європейських міст. У Відні він зрештою наважився одружитися з німфою з вулиці Грабена, щоб завдяки її прибутковій професії бути трохи забезпеченим, але й тут йому не поталанило. Нарешті — найбагатший граф Вальдштейн, адепт таємних наук, довідується в Парижі про «поета, що мандрує від берега до берега, іграшку хвиль і жертву катастрофи», жалісно відшукує, знаходить

задоволення у розмовах із постарілим, але все ще цікавим циніком, і ласкаво бере із собою в Дукс на посаду бібліотекаря, а водночас і придворного блазня, за тисячу гульденів щорічної плати,— щоправда, вже наперед забраної у лихварів,— купують це посміховисько, не переплачуючи за нього. І там, у Дуксі, він живе, точніше, вмирає тринадцять років.

У Дуксі зненацька з'являється, після тривалого часу перебування в тіні, цей образ: Казанова, або радше щось схоже на Казанову, його мумія, висушена, схудла, гостра, дивна, сповнена власної люти музейна реліквія, що її охоче показує граф своїм гостям. Ви скажете, що це випалений кратер, потішненька, безпечна, комічна, завдяки своїй південній вдачі, людинка, яка повільно гине від нудьги в богемській клітці. Але цей ошуканець знову морочить світ. Коли всі гадають, що з ним уже закінчено, що його очікує лише цвинтар і домовина, він у спогадах відтворює своє життя й хитро, по-авантюриницькому, прокрадається у безсмертя.

...Довкола тільки одні варвари — нема людини, з якою можна було б погомоніти по-французьки, або по-італійськи про Аріосто, Жан-Жака, адже неможливо весь час писати в Часлоу панові Опіцу, який цілком погруз у своїх справах, чи кільком люб'язним дамам, що згодні досі підтримувати з ним листування. Мов сірий дим, блідно й сонливо знову заповнює нудьга нежилі кімнати, й забута вчора подагра з подвійною люттю знову терзає ноги. Понуро скидає Казанова придворне вбрання і зігріває змерзлі кістки щільним вовняним турецьким халатом; похмуро плентається він до останнього захисту спогадів — до письмового столу; застругані пера чекають поряд із купкою чистих аркушів *in folio*, в очікуванні шелестить папір. І от він сідає, зітхаючи, й пише тремтячою рукою все далі й далі — благословимо ж нудьгу, яка підганяє його! — історію свого життя. Адже за висохлим, як у мертв'яка, чолом, під шкірою мумії живе свіжа й непотьмарена, мов біле ядро горіха за костяною шкаралупою, геніальна пам'ять. У цій маленькій, затвердлій коробочці, між лобом і потилицею, — охайно й незаймано складено те, що в тисячі авантюрад і жадібно принаджувало блискучі очі, широкі, роздуті ніздрі й міцні, зажерливі руки; вузлуваті від подагри пальці змушують гусяче перо тринадцять годин щодня мережити папір («тринадцять годин, і вони минають для мене, як тринадцять хвилин»), згадуючи про всі плавкі жіночі тіла, які вони, насолоджуючись, голубили. На столі лежать упереміш вижовклі листи коханых, нотатки, локони, рахунок і пам'ятки; і мов сріблянистий дим над вигаслим полум'ям, висить незрима хмарка ніжного аромату над збляклими спогадами. Кожні обійми, кожен поцілунок, кожен зламаний опір виринають із цієї барвистої фантазмагорії — ні, таке заклинання минувшини не робота, а насолода «*Le plaisir de se souvenir ses plaisirs*» (насолода згадувати свої втіхи). Очі старого подагрика блищать, губи тремтять од старання і збудження, він шепоче вигадані або на половину збережені в пам'яті діалоги; мимохить він наслідує голоси колишніх співрозмовників і радіє від власних жартів. Він забуває

їжу й питво, нещастя, злидні, зневагу й імпотенцію, горе й мерзенність старості, відроджуючи свою юність у мріях перед дзеркалом згадок; до нього наближаються, посміхаючись, викликані ним тіні Генрієтти, Бабетти, Терези, й він втішається примарною їхньою присутністю, можливо, більше, аніж насолоджувався в дійсності. І от він пише й пише, відтворюючи авантюри пером, як досі палким тілом; читає, сміється й забуває про себе.

Ніхто вже в усьому світі не пам'ятає про нього — ні близькі, ні далекі. Він живе, старий, сердитий яструб, у своїй башті в Дуксі, мов на вершині крижаної гори, нікому не відомий, всіма забутий; і коли, нарешті, наприкінці червня 1798 року розкрається старе німецьке серце і жалюгідне тіло, яке полум'яно пригортали тисячі жінок, закопують у землю, до церковної книги навіть не можуть правильно вписати його ім'я. «Казанеус, венеціанець», — занотують вони чуже ім'я й «вісімдесят чотири роки» — неточний вік, — він став непотрібний для всього оточення. Ніхто не турбується про його могилу, ні про його твори; забуті томи його спогадів десь мандрують у байдужих злодійських руках, і з 1798-го по 1822-й рік — чверть століття — ніхто, здається, не був такий мертвий, як ця найживіша людина з усіх живих людей.

...Авантюрне було в нього життя, авантюрним стало і його воскресіння. Тринадцятого грудня 1820 року — хто ще пам'ятає Казанову — відомий видавець Брокгауз отримує листа від нікому не відомого пана Генцеля із запитом, чи не захоче він опублікувати «Історію мого життя до 1797 року», написану таким же невідомим синьйором Казановою. Видавець про всяк випадок виписує ці фоліанти, фахівці їх переглядають: можна собі уявити, як вони захоплюються! Рукопис одразу ж купують, перекладають, ймовірно, грубо перекручують, затуляють фіговим листям і випускають придатним для вжитку.

Після виходу четвертого томика успіх наробив такого скандалу повсюди, що спритний пірат із Парижа твір, перекладений німецькою мовою, знову перекладає «назад». Отже, спотворює подвійно, й от Брокгауз впадає в амбіцію, жбурляє навздогін паризькому виданню особистий французький переклад, — словом, омолоджений Джіакомо живе таким же повноцінним життям, як і досі, в усіх країнах і містах; тільки його рукопис урочисто сховано у вогнетривкій шафі пана Брокгауза й, можливо, лише Бог і Брокгауз знають, якими потайними і злодійськими шляхами мандрували всі двадцять років ці томи, скільки з них втрачено, понівечено, кастровано, підроблено і змінено; вся ця афера, як гідна спадщина Казанови, просякнута загадковістю, авантюризмом, непорядністю і мандрами, але яке втішливе диво, що ми все таки маємо цей найзухваліший і найсоковитіший авантюрний роман усіх часів.

«...Людина вмерла, але її зв'язок із світом і далі діє на людей і не лише як за життя, а набагато дужче: і його вплив посилюється із зростанням їхньої розумності та любові й ніколи не уривається, як усе живе, що розвивається без перерви й без кінця».

Джіакомо **КАЗАНОВА**

ЛЮБОВНІ ПРИГОДИ

З „Мемуарів”

...В ПАНСІОНІ ЛІКАРЯ ГОДЗІ

Після ранньої смерті мого батька я одинадцяти літ опинився, маючи злиденну плату, в пансіоні лікаря Годзі. В нього була юна й гарнесенька сестра 13 років. Ми сподобалися одне одному. Беттіна приходила до мене щоранку й сідала на моє ліжко, кажучи, що не може ніяк дочекатися, коли я встану. Вона розчісувала мені чуба, цілувала, а її руки голубили моє тіло. Та в мене з'явився суперник — новий п'ятнадцятилітній учень лікаря Годзі. Його називали Кордіані. Я став, було, ревнувати, але випадок цілком заспокоїв мене. Якось Беттіна принесла пару дуже довгих, сплетених нею для мене білих панчіх. Сівши на постелю, вона почала їх зодягати мені. Ті панчохи були чималої довжини, й вона, загорнувши простирадло, побачила мої стегна. Їй здалося, що вони забрудні, й мерщій заходилася їх витирати. Вона це робила із таким старанням, а її руки так далеко проникли, що я невдовзі відчув виняткове задоволення. Неспоконений у таких справах, я дуже зніяковів і вважав за потрібне попросити в неї вибачення. Беттіна, мабуть, здивувалася з моєї поведінки й, замислившись на мить, запевнила мене, що це її провина, й вона більше так не вчинить. Утім, я задумав, що коли виросту, то неодмінно ми поберемося з нею.

Цей випадок надав мені сміливості, принаймні в думках. А незабаром я їх наважився здійснити. Беттіна запропонувала мені, переодягнувшись дівчинкою, піти на костюмований вечір, який влаштував лікар Оливо. Туди був запрошений і Кордіані. Наші три кімнати містилися поряд. Я покликав Беттіну, й вона згодилася завітати до мене після балу, десь опівночі, тому я залишив двері відчинені. Пробила година, друга, вже й світанок, а Беттіни все нема. Це сталося взимку; двері її кімнати виходили в коридор, а звідти можна було потрапити прямо на подвір'я. Стояла холоднеча, скрізь височіли снігові замети. Я ж, щоб не дратувати собаку, скинув свої черевики й босоніж прокрався в коридор. Кімнату Беттіна зачинила ізсередини, я не наважився їй постукати й сів на східці, не відаючи, що робити.

Я дуже змерз і вже хотів, було, піти, коли за її дверима пролунали ледве чутні кроки. Я кинувся до порога, сподіваючись зустріти Беттіну, та раптом у проїзді розчахнутих одвірок я побачив Кордіані, який, не вагаючись, причастив мене штурханом ноги в живіт, і я полетів аж у замет.

Так сумно завершилася моя перша любовна пригода. Невдовзі я покинув пансіон лікаря Годзі.

...3 ДВОМА СЕСТРИЧКАМИ

Мене зазнайомили з однією немолодою жінкою, що мешкала на околиці Венеції. Коли я відвідав її будинок, то застав там чарівливу дівчину на ім'я Анжела і подумав, що у старої дами можна за нею поупадати. Тому я не помітив двох небог, які також були вродливі.

Господиня тримала весь дім у суворому порядку: на ніч зачиняла двері ключем, який носила з собою, й відчиняла їх лише вранці, коли виходила до церкви. Анжела заохочувала мене до залицянь і передала мені цидулку: «Коли збиратиметесь куди, то попрощайтесь з усіма й, виходячи з будинку, грюкніть дверима, а тоді навшпиньках поверніться й підійміться на горішній поверх: ми весело проведемо час».

Так я і вчинив. На горі містилася кімната небог; у ній стояло широке ліжко, на якому вони спали вдвох. Якраз там я застав усіх трьох дівчат. Зненацька ми почули, як їхня тітка взяла двері на ключ, і ми опинилися наодинці до самісінького ранку, відмежовані від усього світу. Я всіляк намагався зачарувати Анжелу; вона охоче сприймала мої залицяння, але далі флірту справа не посувалася. Між тим, я помітив, що обидві небоги ставляться до мене з набагато більшою цікавістю, аніж Анжела. Так у наших, на жаль, цнотливих забавах минула ціла ніч. Потім ми почули, як хряснули двері: отже, тітка пішла до церкви і звільнила мене! Проте Анжела сказала пошепки мені на вухо, що наступного вечора буде куди втішніше.

І я, дочекавшись сутінок, захопив повні руки їжі, тихцем передав її сестрам, але Анжели у тітчиній вітальні не застав. Гадаючи, що вона ввечері прийде до небог, я використав старий прийом і потрапив нагору. Але там сиділи тільки сестри. Тепер я побачив, які вони гарні, й усі мої думки перекинулись на них.

Коли зовнішні двері в будинку зачинили, я вдав із себе дуже змореного й захотів спати. Іншого виходу дівчата не мали, як запропонувати мені лягти на їхнє ліжко, а самі стали розташовуватися на вузькій кушетці. На це я не міг дати згоду. «Ви що ж, не довіряєтесь моїй цнотливості?» — «Гаразд, ми ляжемо на цю ж постіль, але в одязі». — «Та вас же двоє, а я — один... Повірте моєму слову честі й ляжте, роздягнувшись, обіруч мене, коли переконаєтесь, що я вже заснув. Інакше я взагалі не буду спати...»

Порадившись пошепки, сестрички погодилися. Побажавши їм спокійної ночі, я вклався посеред ліжка й хутко «поринув у сон». Загасивши свічки, лягли й небоги, кожна повернувшись до мене спиною. Давши їм час «заснути», я легенько пригорнувся до тієї, що «спала» праворуч, не знаючи, це була Ханетт чи Мартон. Так і не розгадавши цієї загадки, я почав ніжно голубити її, поволі посилюючи свої пестощі. Оскільки ця дівчина спершу вдала, що вона спить, то, мабуть, не хотіла себе видавати й далі лишалася в тій же позі, дозволивши мені, таким чином, робити з нею все, що мені заманеться. Та небавом природа взяла гору, і її рухи стали майже одночасними з моїми, й тому всі наші старання завершилися успіхом.

Те, що сталося, цілком переконало мене, що я позбавив небогу її цнотливості, а ця обставина завжди підноситься знавцями. Втішений своєю перемогою, я обережно повернувся до тієї дівчини, що була ліворуч. Вона лежала горілиць, нерухомо, як людина, що нею заволодів глибокий сон. Вдаючи, що я боюся її розбудити, я повторив усе, що робив з її сестрою. Спершу вона вперто прикидалася сонною, але потім, мовби не витримавши до кінця своєї ролі, поступилася перед пристрастю в найвищому запалі, міцно стисла мене в своїх обіймах, цілувала до нестями і, таким чином, змушувала повторити кілька разів одне й те ж. Лише тепер я зрозумів, що це була Ханетт. Як і в сестри, з нею так сталося вперше.

«Все,— подумав я,— Анжела для мене більше не існує!»

Коли я залишив Ханетт, Мартон уже «проснулася». Ми встали всі разом із постелі й пішли обмиватися водою. Бризки летіли врізнобіч. Їх супроводжували сміх і вереск. І це викликало потребу у взаємних втіхах.

Наші забави ми завершили, сидючи за вечерею в убранні Адама і Єви. Звісно, ми знову лягли, й ця найдивовижніша ніч минула в доказах нашої палкості й самовідданості.

Після того, як тітка подалася до церкви, я кинувся додому й солодко проспав до обіду. Під час наступного побачення Ханетт крадькома передала мені пакет. У ньому лежав шматок воску із відбитком ключа, за ним я його замовив майстрові.

Звідтоді наші зустрічі відбувалися набагато безпечніше.

...ПІД ЧАС ГРОЗИ

Якось я зі своїми приятелями вирушив із візитом до мадам Бергалі, доволі відомої серед літературних кіл у Пізі. Мені випало їхати в двомісному повозі, поруч із симпатичною — таки заміжною дамою, яку я вже кілька днів даремно улецав. На слова вона була дуже сміливою, а насправді весь час давала мені одкоша. Нас зібралася ціла компанія, але моя супутниця, щоб не вислухувати довгих освідчень у коханні та скоротити час нашої подорожі,

звеліла кучерові їхати окружною дорогою. Ми відлучилися від усього товариства, а шлях, хоча й був мальовничий, але безлюдний. Коли ми вирушили, то небо вкривала блакить, світило сонце, та не збігло й півгодини, як повітря посвіжішало, небосхил затягло темрявою, насувалась страшна гроза, яка, здавалося, може знищити все.

«О, небо! — вигукнула дама, — надходить гроза...» — «Так, — відповів я. — Хоча наш повіз і з накриттям, але ваша сукня змокне». — «То нічого. Але я боюся грому». — «Заткніть вуха». — «А блискавка?» — «Кучере, знайдіть якийсь прихисток...» — «Найближчий будинок десь на відстані півгодинного шляху; на той час і гроза мине...» — і він спокійнісінько прямує далі. Та от спалахнула блискавка, прогуркотів грім... Дама затремтіла з ляку, а дощ линув, як з відра. Я скидаю свій плащ, щоб затулити нас од зливи, і тієї ж миті блискавка падає за сто кроків від повозу; коні схарапудилися, а моя нещасна супутниця упала на мене й притислася. Я нахилиюся, щоб дістати плащ, який сповз до ніг, і, влучивши мить, злегка заочую їй спідницю; вона силкується її відсмикнути, але лунає новий оглушливий удар грому, позбавляючи даму останніх зусиль. Обгортаючи тремтяче тіло своїм плащем, я притискаю її до себе, й тут же дужий поштовх карети кидає жінку на мене в найзручнішому для мене положенні. Не втрачаючи ні хвили й удаючи, що ховаю годинника до кишеньки жилета, я розстібую свої гудзики нижче пояса. Тим часом мені спадає на думку: коли вона зараз же зможе мені стати на перешкоді, то зникне будь-яка моя надія: вона спробує вирватись. Я ж її пошепки вмовляю, що єдина можливість у неї врятувати свою честь у тім, щоб прикинутись їй непритомною й дозволити мені вчинити все, що я хочу; інакше кучер почує, як ми змагаємось, обернеться, і, вважає, її репутація заплямована. Зробивши їй приємність нишком називати мене негідником і чим їй заманеться, я досягаю найбільшої перемоги.

Дощ летиться потоками, вітер дме в обличчя. Сидячи на моїх колінах, спиною до кучера, вона не бачить його й пошепки передає мені, що я позбавив її цноти, адже за всім цим стежить недремне око. «Ні, — відповідаю я, — йому нічого не видно: він навіть жодного разу не обернувся. До того ж, ваша спина вкрита моїм плащем. Будьте розумницею. Доки гроза не вщухне, я все одно не відпущу вас од себе...»

Схоже, що вона скоряється долі, й відчуваючи моє нетерпіння, запитує, чи я все зробив. Відповідаю: «Ні». — «Жахлива ви людина; нарешті, ви вдовольнилися?» — «Ні». — «То чого ж вам ще треба?» — «Тисячу поцілунків». — «Боже, яка я нещасна. Ну, що ж, майте...» — «Тепер скажіть, що ви мені вибачаєте і що ви розділили насолоду зі мною...» — «А хіба ви це не відчули? Прощаю, прощаю...»

Нарешті я звільняю її, запевняючи, що кучер нічого не бачив і що я вилікував її від страху перед грозою. — «Певна, що жодна жінка в світі не мала таких ліків, як я». — «Що ви? Це відбувалося

мільйони разів упродовж тисяч літ... Заспокойтесь і пам'ятайте, що за таких умов не могла б встояти жодна жінка...» — «Це правда, але віднині я подорожуватиму лише з моїм чоловіком...» — «Ви помиляєтеся, чоловік ніколи не принесе вам стільки задоволення, як я!..» — «Так. Справді, з вами з'являються якісь особливі відчуття. Але я вже ніколи не залишуся з вами віч-на-віч».

Нашим об'їзним шляхом ми прибули на цілу годину пізніше від інших. Моя красуня відразу кинулася до своєї кімнати, а я став шукати дукат у моїй кишеньці, бо запримітив, як посміхається кучер. — «Чому ти регочешся?» — «Хіба ви не знаєте самі?..» — «То ось тобі дукат — і мовчи...».

...ЗА ЗВИЧАЄМ ТЕАТРАЛЬНОЇ РОДИНИ

Прибувши до Анкони, за звичкою я оселився в найкращому готелі міста. Мене страшно мучив голод, і я замовив собі щедрю вечерю. Як же мене засмутила відповідь трактирника, який сказав, що в них якраз піст і скоромину можна одержати лише з особливо-го дозволу папи. — «Я вже його маю». — «То покажіть». — «Ні, мені дозволено усно». — «Я вам не вірю». — «Тоді ви телепень!» — «Коли так, то шукайте собі місця в іншому готелі. Яке ви маєте право мене ображати!»

Був вечір, дощило; я дуже втомився з дороги, до того ж, не хотілося залишати цей готель. На моє щастя, в нашу сварку втрутився незнайомец, який, напевне, мав великий вплив на господаря. Заспокоївши його й провівши мене в номер, він сказав: «Ви зовсім не маєте рації; у нас справді піст; ніхто вам не давав ніякого дозволу обкидати грубощами хазяїна в його власному домі. Але ми все залагодимо. Вам зараз же подадуть смачну вечерю». — «Ви повечеряєте разом зі мною!» — «Ні, але я охоче побесідую з вами».

Коли з вечерю все було розв'язано, мій рятівник запропонував мені: «Коли хочете послухати прекрасну музику й спів, я можу познайомити вас із чудовою актрисою, примадонною, яка зупинилася в цьому ж готелі». Слово «актриса» мене захопило, й ми пішли до сусіднього номера. В кімнаті сиділа вже немолода жінка з двома дівчатами та двома юнаками. Але жодної актриси тут не було. Зненацька мій новий друг очима показує на хлопця років сімнадцяти, виняткової красивої зовнішності. Спочатку я подумав, що це кастрат, адже серед співаків це явище було дуже поширене. Та й називали його — Белліно. Мати відрекомендувала мені другого сина — дещо молодшого й не такого привабливого; а той — у свою чергу, познайомив мене зі своєю старшою сестрою, «першою танцівницею» Сесілією, 12-ти літ, і молодшою сестрою — Мариною, одинадцяти років. Обидві вони видалися мені дуже гарненькими. На прохання мого провідника Белліно сів за клавесин і виконав кілька пісень. Голос він мав справді чарівний. Мій

приятель, заплющившись, із насолодою слухав кастрата; я ж, навпаки, з широко відкритими очима пильно придивлявся до нього. Він вражав своєю красою, а граціозність його манер схилила до думки, що перед нами — переодягнута жінка, тим паче — а може, це фантазія моєї уяви — під його вбранням угадувалися тендітні дівчі груди.

Після цього концерту я пішов спати, гніваючись на те, що не зміг переконати інших: цей маскарад ані трохи не обманув мене. Та як мене здивував уранці цей же Белліно, що зайшов до мене з пропозицією взяти на 2—3 дні для прислуги свого молодшого брата Петронія, замість тимчасового камердинера, якого я хотів підшукати. Петроній тієї ж миті дістав од мене цехин і побіг за чашкою кави. Коли він прийшов назад, я дозволив йому залишити собі здачу, та юнак, не зрозумівши мого наміру, кинувся до мене в обійми й із напіврозтуленим ротом став солодко цілувати мене в губи. Довелося його відтручити, але це зовсім не засмутило юнака. Щоб угамувати Петронія, я послав його замовити обід на чотири особи — на мене, Белліно та обох їхніх сестер. Але незабаром з'явився трактирник: «Синьйоре, вони їдять кожен за двох, і вам дорого коштуватиме обід». — «Хай це вас не турбує... — заперечив я. — Принесіть, будь-ласка, найкращі страви».

Тим часом, провідавши матір і дізнавшись, що родина у великих злигоднях, я подарував їй золотий дублон, який викликав зливу вдячності у старій жінки. «Ви матимете ще один, коли признаєтесь, що Белліно — перевдягнена жінка». — «Запевняю вас, що ні, хоча він дуже скидається на дівчину». — «Ви приховуєте від мене!» — «Та ні ж, його мають узяти до чоловічого хору в соборі, й він вже побував у сповідника...» — «Тоді я хочу його сам оглянути...» — «Спробуйте, коли хлопець погодиться, але я втручатися не буду, бо не знаю ваших справжніх поривань». — «Мої заміри ті, які можуть бути в ставленні чоловіка до жінки».

З тим я виробив інший план. Пославши Петронія за пляшкою кіпрського вина, я поділив здачу між Белліно та його сестрами, а потім, залишившись із юнаком наодинці, спитав у нього: «Скажіть, люба, — ви жінка!» — «Ні, чоловік, але я — кастрат, мене оглядав священник». — «Дозвольте це зробити й мені... я дам вам дублон». — «Я не можу, бо ви, бачу, закохалися, а Бог забороняє стосунки між людьми однієї статі». — «Та вас же оглядав сповідник!» — «Це була стара людина, якій доволі було побіжно кинути погляд на мене...» — «То й ми зараз переконаємося!» — мовив я й простяг руку, щоб обмацати потрібне місце, але Белліно спритно вислизнув із моїх рук.

Коли нам накрили обідній стіл, я вирішив не засмучуватися від невдачі, а почати залицятися до обох сестер, тим паче, вони не справляли враження неприступних фортець. Усівшись між ними, я заходився роздаровувати поцілунки — то наліво, то направо. Але невдовзі мої жагучі пальці стали торкатися всього того, чого не могли дістати губи. Це дуже смішило й розважало сестер. Белліно й собі реготався, і я, скориставшись слушною нагодою, запустив

йому руку за пазуху — і, — о, диво, — відчув знадливі жіночі груди... «Все, — вигукнув я, — ви жінка». — «На жаль, — відповів Белліно, — це гандж, властивий усім кастратам». — «Ні, у кастратів груди кригкотілі, а в тебе — сімнадцятилітньої красуні». Я хотів поцілувати той горбочок, та юнак підхопився і втік. Але розчарування, що спіткало мене, змінилось увечері приємною несподіванкою. Тоді, коли я хотів зачинити двері моєї спальні на ключ, зненацька до мене постукала Сесілія. Сказати, що вона прийшла напівгола, — це нічого не сказати. — «Белліно запитує, чи ви не візьмете завтра його із собою до Раміні, куди він запрошений співати в опері». — «З охотою. Але одна умова: я знатиму, хто він: юнак чи дівчина» Сесілія з тим і зникла, але незабаром повернулася, щоб повідомити: «Він уже лягає спати, але якщо ви хоча б на день відкладете свою подорож, то Белліно дозволить вам самому пересвідчитися в усьому». — «Скажи мені правду, Сесіліє, і я тобі заплачу шість цехинів». — «Ви їх не дасте, бо я ніколи не бачила брата голим. Та, напевне, він — юнак, інакше б його не взяли до папського хору». — «Гаразд, я затримаюся на добу, але з умовою, що ти складеш мені товариство на цю ніч?» — «То, отже, ви в мене закохані?» — «Дуже, якщо ти будеш слухняною»... — «Буду, бо і я вас кохаю. Тільки мені треба сказати мамі...» — «Ти що, маєш коханця?» — «Ні, його в мене ніколи не було...»

Повернулася вона незагодя — веселою й задоволеною: «Мама вважає вас доволі чесною людиною...»

Але в ці слова вкладався інший зміст: був дуже щедрим.

У ліжку вона видалася мені чарівливою. Вже наостанок я почув її зворушливий шепіт: «Яке щастя бути з тобою!»

Проснувшись, я ніжно побажав Сесілії доброго ранку і вручив три дублони, за що мені мала подякувати її мати.

Потім я послав Петронію покликати до мене його старшого брата, щоб він виконав свою обіцянку, але той зі сміхом відмовився, сказавши мені: мовляв, день лише починається, все ще в нас попереді і, взагалі, йому слід добре подумати про нашу спільну подорож до Раміні... — «Застерігаю, вона не відбудеться, коли я залишуся в невіданні...» — «Ні, все буде гаразд! А чи не захотіли б ви піти зі мною на прогулянку?..» — Доки Белліно мав перевдягатися і я очікував його повернення, зненацька до мене завітала його сестра з надзвичайно жалісним виглядом: «Невже я заслужила у вас зневагу? Сесілія переспала з вами ніч, а завтра ви від'їжджаєте з Белліно... О, я найнещасливіша істота в світі!» — «Ти хочеш, щоб я дав тобі грошей?» — «Ні, я кохаю вас». — «Але ж ти, Маринетто, така юна?» — «Я стерплю все краще, ніж моя сестра». — «Ну, що ж, приходь увечері».

Мене тішила ця родина, де всі були на рівні театральних звичаїв своєї доби.

Коли Белліно вдягнувся, ми попрямували в бік порту, де на якорі стояло двоє суден: одне — венеціанське і друге — турецьке. Я попросив дозволу піднятися на заморський корабель. І тут мене приголомшила несподіванка: поруч із капітаном я побачив свою

давню знайомку — красуню-грекиню, з якою ми зустрічалися з півроку тому в Анконі. Прикинувшись, що ми не знаємо одне одного, я спитав у капітана, чи нема в нього для продажу якихось коштовностей. Він попрямував до каюти, ми — слідом за ним, і тут мені моя грекиня весело підморгнула. Вдавши, ніби ніщо з його товарів мене не приваблює, я попросив принести щось із того, що подобається його дружині. Грекиня щось шепнула капітанові потурецьки, і він зник. Як тільки його не стало, нова Аспазія кинулась мені на шию зі словами: «Яка щаслива мить; гріх не скористатися нею». Впродовж кількох хвилин я, за умов каюти, приніс їй таку насолоду, якої старий капітан не міг дати їй за п'ять років. На жаль, сам я цього не спізнав — почувши кроки свого коханця, грекиня вихопилась із моїх обіймів і, заступивши мене собою, дозволила мені швидко опорядити свій одяг, інакше ця пригода могла б коштувати для мене цілого життя. Смішно, що в цей час Белліно стежив за нами, мовби здригаючись з остраху та подиву. За порадою грекині я придбав на кораблі кілька дрібничок, за які заплатив щось не більше 30 цехинів. — «Подякуй гостеві!» — сказав їй капітан, але вона, затуливши обличчя, сором'язливо втекла.

Вечері я знову нагадав Белліно про його обіцянку, але у відповідь він лише побажав мені спокійної ночі, повідомивши, що Марина вже чекає на мене.

Хоча вона була молодша від Сесілії на цілий рік, але в ній уже прокинулася дівчина, а крім того, їй хотілося довести, що вона нічим не поступається перед своєю старшою сестрою. Щоправда, спершу з'явилась якась сором'язливість за те, що вона в цій справі не новачок, та й лякали мої докори. Але це занепокоєння було таким утішливим, що я голубливо сказав їй: квіткою цнотливості природа обдаровує кожну дівчину, та я вважав дурною ту, що хизується цією коштовністю.

Признаюся, в мистецтві любові Маринетта виявила себе куди досвідченішою, ніж її сестра, й за цілу ніч я ні разу не заплющив очей. Заснули ми тільки десь уранці, та й то лише для того, щоб освіжити свої сили. Прокинувшись, дівчина знову відновила наші ігри й за свої старання також отримала від мене три дублони.

Дехто твердить, що життя — це ланцюг нещасть. Але це міркування убогих або недужих. Коли чоловік при здоров'ї і в нього тугий гаманець, то він завжди зустріне Сесілій, Маринетт, а може, навіть і ще кращих дівчат.

Мені подорож із Белліно довелося перенести ще на один день. Увечері ми з ним розпили пляшку вина, і я застосував силу, щоб з'ясувати, хто ж таки він — кастрат чи дівчина? От уже моя рука крізь одяг намагає те, що потрібно, але де ж інше, без чого — в сполученні — чоловіка не назвеш чоловіком... Можливо, Белліно — той, кого всі зневажають!.. І я, зашарівшись од сорому, прошу гостя залишити мій номер, але вірний своєму слову, повторюю, що завтра візьму його з собою до Раміні.

Вранці ми з Белліно вирушаємо в подорож. Душа моя в сум'ятті — від сліз чарівних сестричок. Але мене втішає щиросердне благословення їхньої матері.

В дорозі на мене знову напосідають сумніви. — «Белліно, ваш голос, ваша хода, груди Венери, яких торкнулася моя рука, — все переконує, що ви жінка... Дозвольте вас оглянути... Ну, коли я правий — сподівайтесь на мої ніжні почуття до вас; коли ж помиляюся — розраховуйте на мою дружбу». Я довго вмовляв у такому дусі, але Белліно сидів розгублений, не промовивши жодного слова. Тоді я, втративши терпіння, став погрожувати й залякувати: «Я силоміць роздягну вас»... — Це вплинуло на нього, і він сказав: «Я цілком у ваших руках, але ж ви пообіцяли не вдаватися до насильства. Звеліть кучеру зупинитися — я вийду з карети». — «Та чому ви хочете, щоб я збожеволів?.. Коли я пересвідчуся, що ви — кастрат, мені стане легше...» — «Ні, цього не буде. Ви закохані в мене, й для вас не важлива моя стать: не знайшовши того, чого прагнете, ви задовольнятимете себе тим, що буде; ви уявите мене жінкою, або, що найгірше, самі вдаватимете із себе жінку, а мене змусите грати роль чоловіка... Ваша хіть завжди знайде тисячу виправдань...»

Засмучений цією відсічю, я замовк. Надходила ніч, і ми мали зупинитися на півшляху. Тому заїхали до готелю невеличкого містечка. Нам дали номер із двох кімнат, у кожній із них стояло по ліжку. Я замовив вечерю, і невдовзі ми з Белліно весело сіли за стіл — їли й запивали чудовим вином. І ось — юнак ніжно усміхнувся мені, підсунувся ближче до мене й почав пригортатися... Я зрозумів, що нам потрібна спільна постіль, а потім пересвідчився, що моя жагучість захоплює й чарівну леді.

Коли ми обоє втомилися від насолод, я спитав, але вже не Белліно, а Терезу (таке було в цієї дівчини справжнє ім'я): «А що ж то в тебе висіло в штанях, що я тебе визнав за кастрата?» «Мое життя склалося так, що я мала видавати себе за чоловіка. Колись давно помер малюк Белліно, що приречений був стати кастратом, і в цьому стані він би був забезпечений як співак. Його й підмінили мною. Але оскільки траплялися випадки, що жінки виступали кастратами, то їм доводилося ходити на перевірку. Двічі й мені випало це нещастя. Але обидва рази мене оглядали старі священики, які обмацували мене крізь вбрання, не роздягаючи догола. А обман полягав у тому, що я до свого тіла причіпляла гумовий предмет, який мені виготовили для цієї мети. Його цілком приймали за «дещо інше». — «Та коли ти мене покохала, як же ти могла стерпіти мої зносини з твоїми сестрами?» — «Що ж вдієш, мій друже, за нашої убогості доводилося все витримувати. Пригадай, що ти за моєї присутності виробляв із грекинею на кораблі. Тільки один Бог знає, як я страждала. Але мені хотілося тебе виправдати, гадаючи, що це сталося від роздратування й бажання мені помститися.» — «Все, — сказав я, — коли ти не вступиш до театру в Раміні, ми поїдемо до Болоньї, а звідти — у Венецію. Але покажи мені, як ти мене обдурила вперше, коли я,

було, повірив, що ти — кастрат...». Тереза дістає свою валізу, відчиняє її, бере й навіщось зодягає на обличчя маску, а потім, скинувши плаття, чіпляє до тіла, між ногами, гумову штуку, змайстровану так уміло, що я був приголомшений. Задовольнивши свою цікавість, ми провели з Белліно-Терезою дивовижну ніч.

...У ГОТЕЛІ «ДВІ ШПАГИ»

У Венеції зібралася компанія молодих гультіпак, постійним завсідником їхніх пустощів був і я. Часто, добряче випивши в ресторанчику, ми гуртом прямували до якогось злочного місця. Коли шльондри були вже розібрані, ми виганяли гостей і, заплативши найменшу суму, яку вимагав закон, поводилися з дівками щонайбрутальніше.

Наші вихватки не вважалися безневинними. Ми часто турбували вночі баб-повитух, повідомляючи, що така-то дама терміново має потребу в її допомозі, хоча та дама навіть не завагітніла. Так само ми викликали лікарів, що кидалися напівроздягненими до поважних і цілком дужих пацієнтів. Або ж просили священика висповідати умираючого, який спокійно спав поруч із своєю дружиною. Часом уночі нам вдавалося видряпатися на одну із дзвіниць і так закалатати в дзвони, наче на велику пожежу, а потім, тікаючи, пообрізати мотузки так, що вранці священик не міг скликати свою паству на месу.

Все місто стогнало від цих бешкетів, але спіймати нас було важко — ми вміли тримати язика за зубами, інакше б усіх неодмінно послали на якийсь час веслувати на галері Ради Десяти — могутнього органу, що правив Венецією.

Нас було семеро, а іноді я восьмим залучав свого брата. Але якось справа зайшла надто далеко. Це сталося так. Під час карнавалу ми, всі восьмеро, в масках заглянули до невеличкого ресторанчика. Там, в окремій кімнаті, сиділо троє чоловіків й одна гарнесенька жінка. Наш ватажок на ім'я Бальбі задумав викрасти її, щоб з нею трохи побавитися.

Зайшовши до кімнати, Бальбі суворим голосом наказав, звертаючись до чоловіків: «Іменем Ради Десяти ви заарештовані. Ідіть за нами в цілковитому мовчанні. А ви, — це вже до двох із нас, — проведіть даму додому». Троє чоловіків, тремтячи від страху, почваланали слідом за ним без тіні найменшого спротиву. Щоправда, назустріч нам вибіг офіціант, який боявся, що не заплатять за вечерю, але Бальбі віддав йому гроші, звелівши мовчати під загрозою смерті. Посадивши всіх трьох у гондолу, наш ватажок перевіз їх на протилежний берег, а потім, придивившись до облич заарештованих, сказав, що сталася прикра помилка й вони можуть податися на всі чотири сторони. Зрадівши волі, люди хутко зникли. Ми ж вирушили до призначеного місця, куди двоє із нас привели жінку в сльозах.

«Не плачте, красуне, давайте краще вип'ємо по келиху вина». — «А де мій чоловік?» — спитала вона. — «Та не турбуйтеся, завтра вранці ви побачите його живого й непошкодженого».

Заспокоєна словами нашими, жінка, мов та вівця, пішла за нами до готелю «Дві шпаги», де на третьому поверсі, в кімнаті з добре натопленим камином, нас очікувала багата закуска й вино. Ми поскидали із себе маски й жваво взялися за їжу й вино, особливо запопадливо пригощаючи даму. Під впливом тепла, вина, розвіяного страху та наших веселих молодих лиць жінка збагнула, що на неї чекає, і цілком змирилася із своєю долею.

Усе почалося з Бальбі, якому вона, для годиться, та й через страх перед обіймами решти семи, спершу вчинила легкий опір. Але, мабуть, розвага їй сподобалася, бо вона вже зустріла мене з усмішкою, а потім без будь-якого нарікання ошчасливила й інших. Єдиним винятком став мій брат, який прикинувся хворим: інакше б уся компанія не зрозуміла його поведінки.

Після цього славно влаштованого вечора ми знову зодягли маски й провели свою «жертву» до її будинку. Нам важко було втриматися від реготу, коли, побажавши їй спокійної ночі, ми почули у відповідь її подяку за незабутню витівку.

Але наступного ранку про цю авантюру дізналося все місто й дама подала скаргу до Ради Десяти. Та в листі не було найголовнішого: розповівши все, що сталося, скаржниця, щоб зберегти свою честь, написала, що з нею поводитися чемно й жодної шкоди їй не завдали. Вона жалілася тільки на той великий страх, якого їй довелося зазнати в зв'язку з тим, що кудись забрали її чоловіка. Звісно, за це вона вимагала справедливо покарати винуватців.

Ця скарга мала потрібний ефект. По-перше, сміялося все місто; по-друге, всі гультіпаки збіглися до будинку потерпілої, щоб з її вуст почути новину; по-третє, вийшов указ трибуналу, який обіцяв 500 дукатів тому, хто назве злочинців, які замірялися на честь дами, навіть коли це буде хтось із учасників замаху, але тільки не сам ватажок. І хоча серед нас не виявилось зрадника, ми були дуже налякані, й наші нічні пригоди на певний час припинилися. А невдовзі після цієї мандрівки мені справді-таки поталанило: цілком випадково я знайшов загубленого листа якогось знаменитого сенатора й передав його господареві саме тоді, коли він сідав у свою гондолу, прямуючи додому. Лист, напевне, щось важив, і власник запросив мене прокататися з ним. Та на воді він раптово відчув себе кепсько, й ми з гондольєром занесли його в будинок майже без ознак життя. Я тут же викликав лікарів. Негайно прибули поважні і впливові друзі хворого. На ніч залишилося два сенатори, які запропонували мені, коли я втопився, піти додому. Але мене турбував пластир із ртуті, що його поклав лікар на груди хворого. І я відповів: «Доки я тут, він житиме, тільки я піду — він помре...». Вночі сенаторові стало зовсім кепсько. Я сміливо зірвав той пластир, і хворому відразу полегшало, він заснув міцним і спокійним сном. Уранці вже опам'ятався. Коли прибув лікар, то передовсім спитав, навіщо здерли пластир. Йому сказали, що це

зроблено за мою вказівкою. Прийнявши мене за медика, гість із гордістю мовив: «Якщо тут інший лікар, то мої послуги, напевне, не потрібні». Сенатор Брагадан (так звали мого пацієнта) спіймав ескулапа на слові й відмовився від усіх приписів, які мало не загнали його на той світ.

Сам сенатор виявився дуже цікавою людиною. Він уславився не лише як державний діяч, але й своїми пригодами в молодості. Грав із запалом у карти, був пристрасним любовником. Він чинив безумні вчинки задля жінок, але й не одна красуня відповідала йому тим же.

Сенатор вважав мене своїм рятівником і став сприяти мені в житті, що не тільки вплинуло на поліпшення моєї репутації в суспільстві, а й кумедним способом зміцнило мої фінанси. Я зараз оповім, як це сталося. Завдяки заступництву сенатора, мене почали запрошувати у вищі кола. В свою чергу я, коли зверталися з проханням, залагоджував чужі справи не без підтримки мого благодійника.

Якось мене познайомили з однією вродливою дамою, чоловік якої мав помітне становище у державі. Крім того, захоплювався картярською грою. Нещасливого для мене дня спустив Тінальдіні (так називався цей пан) всі свої наявні гроші, а потім, знову сівши за стіл — під чесне слово — втратив іще 500 цехинів. Я був дуже засмучений. Обов'язок честі вимагав наступного ж дня повернути гроші, а я не мав жодного су. Моє занепокоєння помітив сенатор і змусив мене розповісти про все. Він запевнив мене, що віддасть гроші за борг, але з умовою: я ніколи не гратиму під чесне слово. Я сподівався, що вранці ті 500 цехинів будуть у моїх руках і радів, з яким я гордим виглядом повернув свій програш. Я навіть забув, що тоді ж мене спіткала й попередня невдача з величезною сумою. Та от минув ранок, настав полудень, а Брагадан ні пари з вуст. Уже й час обіду — сенатор мовчить. Зненацька відчиняються двері, й він подає мені листа й пакет. «Це тобі!» — каже. Відкриваю пакет — там гроші. — «Читай листа вголос!» Прочитай рядки: «Пан Казанова має зрозуміти, що наша нічна гра була жартом. Він нічого не заборгував мені. Моя дружина повертає йому половину суми, яку він заплатив, помилившись, під час розрахунку за гру вдень».

Я дивлюся на сенатора з подивом, а він заливається сміхом. Тільки тієї миті я все збагнув: мені стала зрозумілою й роль дружини Ринальдіні, яка вміла заманити своєю красою гравців до лабет свого чоловіка.

Але мій гаманець поповнився зовсім іншим способом. Якось мене відрекомендували незнайомому французові, щоб я звернувся до уряду Венеції з проханням надати йому посаду інспектора збройних сил республіки. Знаючи вагу сенатора Брагадана, він вдався до мене за підтримкою. Все почало ладитися, але за день перед затвердженням у сенаті була допущена маленька необачність. Мені знадобилося мати 100 цехинів, і я попросив їх у Брагадана. «А чому ти, мій друже, не звернувся до свого француза?» — «Та якось незручно. До того ж, він одмовить...» — «А ти

спробуй!» Проте француз вигадав сто причин, чого він не може дати мені такі гроші: так чинять усі люди, коли не хочуть задовольнити чиєсь прохання. Засмучений, я переповів усе це сенаторові, але він нічого мені не зауважив.

За день я спитав у Брагадана, чи не треба мені поздоровити того француза, адже вчора його мали затвердити. — «Не турбуйся даремно, мій любий, — йому в посаді відмовили...» — «Як? Адже майже все в нього складалося гаразд?» — «Я виступив проти його затвердження». — «Та як же ви могли пояснити свій вчинок, бо досі допомагали йому?» — «Дуже просто! Я сказав, що не можна довіряти іноземцеві такий важливий пост. І, погодься, як таку високу посаду — інспектора армії, віддати нерозважливій людині, яка не в змозі збагнути, що 100 цехинів — дрібничка порівняно з державним постом...».

Наступного дня я на вулиці зустрічаю француза. Він кидається на мене з прокльонами: «Коли б я знав, що сто цехинів потрібні, щоб заткнути пельку Брагадану, я б, не вагаючись, їх пожбурих вам, а так я втратив три тисячі дублонів на місяць». Та він не вгамується на цьому, а бігає по всій Венеції й розповідає про своє нещастя. І не задумується над тим, що віднині всі прохачі приходять до мене, принаймні не з порожніми руками.

...3 НЕБОГОЮ СВЯЩЕНИКА

Якось я гуляв на березі одного з венеціанських каналів. Раптом глип! — бачу в гондолі сидять гарнесенька молода дівчина і ставний священик. Я подаю знак веслувальникові причалити й упрощую пастиря дозволити мені пливти разом із ними, бо вкрай потрібно саме в тому ж напрямку. Дівчина — донька багатого фермера, доводилась небогою священикові. «Куди вам треба?» — спитав він у мене. Не знаючи, що сказати, набравшись сміливості, я відповів: «Невже ви думаєте, що я сів би в гондолу, якби не краса й свіжість вашої небоги!» Тут вони обоє вибухнули сміхом. «Чого ви регочете? Щоб виставити ваші принадні зубки? Признаюся: я ніколи не бачив таких у Венеції». — «Зовсім не через те. Між іншим, я не раз тут чула цей комплімент. Та сміюся з тієї причини, про яку нізащо не скажу». — «Тоді скажу я...» — усміхається кюре. — «Не треба!» — «Чи знаєте ви, що вона сказала, побачивши вас на березі?.. От вродливий юнак, який мною милується і жалкує, що його немає поруч із нами на гондолі... А коли побачила, що ви махаєте гондольєрові, то заплескала в долоні». Доки кюре оповідав, дівчина намагалася його зупинити легкими штовханами в плече. «Чому ви, чарівна Кристино, гніваєтесь; я радий, що вам сподобався, але ж ви знаєте, що й ви мені до вподоби...» — «Та ви захоплюєтесь лише на мить... О, венеціанці всі такі! Не один признавався, що я чарівлива, але жоден не освідчився мені в коханні». — «Що означає: не освідчився?» — «Освідчення, на яке я сподіваюся, — це запро-

шення до церкви стати під вінець у супроводі свідків». — «Ця дівчина, — втручається священник, — дуже вигідна партія: в неї три тисячі екю посагу. Вона завжди казала, що хоче вийти заміж тільки за венеціанця, й ми приїхали сюди, до Венеції, на два тижні. Нам пощастило зупинитися в однієї поважної жінки, що ввела нас у кілька домів, де були молоді люди, яким настав час одружуватися. Але ті, що подобалися Кристині, не хотіли й чути про одруження, хоча були не від того, щоб поупадати за нею. Ті ж, кому хотілося мати пару, зовсім її не захоплювали». — «Невже ви думаєте: справити весілля — це все одно, що смажити яєчню? Невже на це достатньо двох тижнів? Хіба що вистачить півроку. Ваша небога дуже припала мені до серця, і я був би щасливий, коли Бог послав би мені цієї миті п'ятдесят тисяч екю, й сказали: «Одружись!», я відмовився б. Розумний чоловік раніше, ніж повинчається, має знати вдачу майбутньої дружини, бо саме це, а не багатство й краса, стане запорукою подружнього щастя. Я прагну одружитися, та вже цілих три роки шукаю собі пару, й поки що намарне. Мені довелося познайомитися з кількома дівчатами, такими ж вродливими, як і ви, й кожна мала великий посаг. Але після двох — трьох місяців зустрічей я змушений був кидати їх». — «Чого ж їм бракувало?» — «Одна відзначалася надзвичайною пихатістю і схильністю до марнотратства. В гонитві за вбранням, модою та розкошами така жінка розорила б мене впродовж місяця. Уявляєте, — щоразу вона давала по цехину перукареві й стільки ж платила за помаду й духи». — «Яке божевілля!.. Я витрачаю лише десять су на віск, який перемішую з козиним лосем, і маю чудову помаду...» — «Друга, з якою я хотів побратися, не могла мати дітей, а я без них не можу...» — «На те Божа воля, але мене в цьому не звинуватиш». — «Третя була надміру набожною, кожні 3—4 дні ходила до церкви, і її сповіді тривали не менше години». — «Напевне, відмолювала свої численні гріхи... Я ж сповідоюся лише один раз щомісяця й витрачаю на це десь дві хвилини». — «Четверта хотіла перевершити мене розумом, але щомиті випалювала якусь дурницю; п'ята завше сумувала, а мені подобаються веселі». — «Дядечку, правда ж, що ви мене картали за те, що я занадто жвава?» — «Шоста, яка хутко мені надокучила, не бажала лишатися зі мною наодинці, а коли я її поцілував, то негайно бігла доповісти про це своїй матері.» — «Яка бо вона дурненька! Адже існують речі, про які не можна розказувати нікому!» — «Багато дівчат занадто вживають рум'ян й підфарбовують у чорний колір вії. Мені до вподоби темні вії, але щоб неодмінно — природні.» — «А в мене чорні?» — «Ха-ха-ха!» — «Ви смієтеся?» — «Вони у вас підфарбовані». — «Ви ображаєте мене... Мої очі й вії, гарні вони чи ні, але такі, які дав мені Бог. Ви не вірите?» — «Ні, вони занадто красиві, щоб дісталися від народження».

Кристина почувала себе дуже скривдженою. Глянувши на неї, я побачив, що її очі наповнені сльозами. Зовні моя співрозмовниця була надзвичайно привабливою. Зачесана, мов заможна селянка, вона притримувала довгі біляві коси лише золотими шпильками,

яких мала не менше, як на сто цехинів; її вуха прикрашали величезні сережки із щирого золота, а ланцюжок із цього коштовного металу кілька разів обвивав, наче ліплену з алебастру, шию... Мені вперше зустрілася така красуня.

Тим часом гондола підпливала до того місця, де мої супутники мали зійти на берег. Їхнє перебування у Венеції невдовзі закінчувалося, бо священникові треба було правити месу. Відпустити чарівну дівчину просто так я не міг, тому вийшов із гондоли разом з усіма. Вже вечоріло, а шлях до оселі, де вони мешкали, вимірювався далеко не хвилинами. Плекаючи свій намір, я порадив не їхати проти ночі, а краще зупинитися в найближчому готелі; оскільки ж я маю свої справи в цій місцевості, то доведеться й мені заночувати з ними. Глянувши на скромне вбрання священника й згадавши його зізнання про бідність парафії, я тут же додав, що всі витрати за готель беру на себе. Моя пропозиція припала їм до серця, й вони пристали на це. Нам відвели дві кімнати; в одній із них стояло два широких ліжка. Я хотів заплатити за весь номер, але священник попередив мене: «Навіщо вам кидати гроші на вітер? Ви спатимете на одному ліжку, а ми з небогою — на другому. Мені вже сімдесят п'ять, та й ляжемо ми, не роздягаючись...» — «Я не звикла спати в одязі, — відповіла дівчина. — Та коли пан (тут вона показала на мене) зачекає кілька хвилин у коридорі, я встигну скинути вбрання й лягти в постіль». Я замовив багату вечерю, а наявність небоги в поєднанні з її свіжістю й красою геть заворожила мене. Тут я і вхопився за здійснення свого наміру, який дозволив мені надовго зберегти це випадкове знайомство. — «Ті молоді венеціанці, що не могли збагнути принад вашої Кристини, — якісь невігласи. У Венеції мені відома одна чесна вдова, в якій могла б замешкати ваша небога. Вона знає багатьох молодих людей і зможе знайти їй серед них гідного чоловіка. Коли ви відслужите месу, то негайно ж повертайтеся сюди, в цей же готель. У мене в місті невідкладні справи, і я чекаю на вас». З їхнього вигляду можна було зрозуміти, що мої слова викликали в них цілковиту довіру, і я не здивувався, коли обоє відразу згодилися з моєю пропозицією. До того ж, дівчина небайдуже ставилася до мене. Після ситої вечері я вийшов на прогулянку, а повернувшись назад, зустрів священника, який виклав переді мною свій план: «Моя небога переконує мене, що їй краще лишитися в готелі, щоб не їздити туди-сюди. Отож, вона буде з вами тут... Я знаю, ви — порядна людина й маєте до неї суто почуття брата. Завтра вранці я тихенько встану й, щоб не заважати вашому снові, сам поїду на месу. А через день ми будемо разом і подамося до вашої знайомої вдови...» Вдавши, що все це мені однаково, я знехотя кивнув головою на знак згоди.

Вранці я прокинувся дуже рано. Священника вже не було в кімнаті. Дівчина спала. «Доброго ранку! — й вона прокинулась, сьайнувши усмішкою. — Можна мені підійти до тебе й поцілувати?» — «Що ви? Мене цілуватиме тільки мій чоловік...» Вона здалася мені тієї миті такою вродливою, що я сказав собі: хай стане

моєю дружиною. Все одно кращої за неї мені не знайти ніколи. — «Я буду твоїм чоловіком». — «А ми повінчаємося в церкві?» — «Звичайно». — «Ну, тоді цілуй мене...» Одним стрибком я опинився біля її постелі. Все, що сталося, лише підтвердило давню істину, що не завжди розум може керувати почуттями... Десь за годину ми прийшли до тям: юна, щаслива й трохи збентежена — вона, і я — задоволений і здивований тим, що така чудова перемога дісталася без будь-якої битви.

«Що ми скоїли?!» — «Ми стали подружжям». — «А що завтра скаже мій дядечко?» — «Він нічого не знатиме доти, поки ми не підготуємося як слід, а тоді візьмемо в нього благословення». — «Ти мене не обдурюєш?» — «Ні, бо я тебе палко кохаю». — «Тепер тобі не потрібний тривалий час, щоб вивідати мою вдачу?» — «Ні, я тебе вивчив до крапельки; ти ошасливиш мене на все життя». — «Давай підемо до церкви на месу...»

Ми поснідали й, відвідавши відправу, знову вернулися до готелю. У нас був вільний весь вечір, і мені хотілося чимось захопити Кристину. А саме тоді у Венеції вирували карнавали. Я звелів покликати єврея, який забезпечив нас костюмами й масками. Спершу ми переглянули комедію, потім зайшли до казино. Досі небога ніколи не грала, а повір'я засвідчує: завжди має шанс виграти новачок. Я дав Кристині десять цехинів, але не минуло й півгодини, як перед нею вже лежала сотня. Та в казино треба своєчасно зупинитися. Незважаючи на опір, я все-таки твердо й рішуче припинив гру і ми подалися додому. Коли вона перелічила здобуті гроші і я сказав, що все це золото належить їй, вона подумала, що це якийсь чудернацький сон. Легко перекусивши, ми лягли в постіль і провели ще одну прекрасну ніч. Але на світанні кожен перемістився у своє ліжко й коли, повернувшись уранці, кюре зайшов до кімнати, він побачив, що ми спимо окремо.

З переїздом довелося зачекати. Я розтлумачив священникові, що перебиратися зараз до Венеції недоцільно: хай раніше вдова підшукає пригожого парубка. Тому ми домовилися зустрітися через місяць. Я приїхав у місто закоханим і з наміром неодмінно одружитися з цією дивовижною дівчиною.

Та минув день, другий. Третій. І мене взяв сумнів: чи не дуже поквапився я? Чи не знудьгується Кристина зі мною? Чи взагалі не рано мені одружуватися? Адже я хочу побувати в багатьох містах і країнах. І вихід тут був лише один: знайти їй чоловіка, який би цілком замінив мене. На моє щастя, я згадав одного юнака — службовця в магістраті Венеції. Через смерть свого колеги він заступив його почесну й грошову посаду. Але як і в усіх державах світу, патенти у Венеції продавалися, а в нього не було потрібної їй, до того ж, великої суми, і його охопив відчай. Та я розповів Карлові, що небога священника має не тільки золото, а й гарну вроду. Він почав квапити мене хутчій влаштувати їхню зустріч (треба сказати, що й Карл був не з потвор).

Кристина зі своїм дядечком і я з Карлом прибули майже водночас. Попервах дівчина лише кивнула Карлові, але я сказав

їй, що мені потрібно погомоніти з нею віч-на-віч. Я натякнув на те, що існують дуже важливі й навіть лиховісні причини, які заважають нашому весіллю. Але я знайшов їй кавалера, в усіх відношеннях кращого від мене. Він венеціанець, непоганої зовнішності, з добре оплачуваною посадою. На мій подив, Кристина всі мої міркування сприйняла доволі спокійно. — «А чи захоче він одружитися зі мною?» — «Ну, звичайно, кожен чоловік візьме тебе до пари!» — «А коли він повинчається?» — «Десь за тиждень — два. Я про все потурбуюся сам, слово честі». — «А що ж я скажу вашому другу, коли він у першу ж шлюбну ніч виявить, що я вже не дівчина?» — «Я не думаю, щоб така делікатна людина, як Карл, міг приставати з такими розпитами. Та якщо це й трапиться, — запевніть його, що у вас ніколи не було коханця, й ви нічим не відрізняєтесь од незайманої дівчини». — «А чи повірить він?» — «Аякже. Навіть доволі досвідчена людина може помилятися в цьому ділі». — «А коли все-таки не повірить?» — «Тоді він заслуговує вашої зневаги! Та невже він коли спитає про це, адже кожен чоловік певен, що йому ніколи не скажуть правди...» — «Ну, що ж, мій любий друже, ти мене переконав. Давай пригорнемося востаннє». — «Не можна, не такий уже я добродійник, та й ми одні, справа може зайти надто далеко...»

Нашого повернення Карл очікував із великим нетерпінням. Коли я повідомив йому, що Кристина згодна вийти за нього заміж, він аж засвітився: «Ви така вродлива, що могла б ошчасливити будь-якого принца». — «Я буду безмежно рада, коли принесу вам щастя».

В цілковитому захопленні Карл, не маючи жодних прав на дівчину, кинувся до неї з обіймами й почав дякувати мені...

За десять днів у них відбулося весілля. За святковим столом Кристина й Карл сиділи на почесних місцях. Я собі вибрав непомітний закут і, коли о восьмій годині вечора молодята підвелись і стали прощатися з гостями, у мене на очах виступили слюзи заздрості.

Невдовзі після того, як мені пощастило вдало видати заміж Кристину, на мою голову зненацька посипалися неприємності. Якась жінка подала на мене скаргу, що буцімто я побив й згвалтував її доньку. Насправді ж це було так. Ми зустрілися на вулиці з тією-от нинішньою скаржницею, що була разом зі своєю дівчиною. Я запропонував їм піти до трактиру, щоб випити лимонаду й трохи порозважатися з юнкою, маючи цілком певні наміри. Але в нашу гру відразу втрутилася мати: «Її ще ніхто не чіпав, і вона залишиться дурепою, коли переспить із вами, не скориставшись своєю перевагою». — «Якщо це правда, я заплачу б цехинів за її дебют». — «Ви можете самі пересвідчитися». — Ми сиділи в окремій кімнаті, і я, довго не роздумуючи, запустив руку під спідницю й відчув, що нібито мати не бреше. Але мені не терпілося все це перевірити на ділі.

О цій порі року парк Круа майже безлюдний. Віддавши матері шість цехинів, я повів її дівчину туди, в густі кущі, щоб задоволь-

нити свою хіть. Але сталося несподіване. Мабуть, мати з дочкою давно відпрацювали свій прийом і не раз його застосовували з успіхом. Спершу моя кохана стала чинити мені жорстокий опір. Воно відразу аж сподобалось, та незабаром надокучило. Я звалив її на землю, але вона вирвалася із моїх рук. — «Так ти не хочеш!» — «Ні, не хочу!»

Тоді я схопив чималий патик і, щоб бодай від чогось мати насолоду за свої цехини, добряче-таки всмажив її по сідниці, так що вона довгенько, напевне, мала на ній знак. Отож, наступного ранку й надійшла від матері скарга.

Після кількох таких скандальних пригод у Венеції я визнав за найкраще поїхати на якийсь час із цього міста й за доброзичливої підтримки сенатора Брагадана вирушив до Мілана. Був я тоді молодий, дужий, весь обвішаний золотими брязкальцями і з туго набитим гаманцем у кишені. Зупинившись за звичкою в найліпшому готелі та смачно повечерявши там, подався до театру. Як же мене здивувало, що я в примі-балерині впізнав Марину, сестру вдаваного Белліно. Вона трохи піросла, стала гарною, стрункою жінкою. Мені миттю захотілося відновити з нею знайомство й, коли вона ще без коханця, то взяти її на своє утримання. Після вистави я попросив, щоб мене провели до неї. Саме тієї ж миті вона сідала за стіл з якимось чоловіком. Але побачивши, що тут я, хутко підвелася, відклала серветку й кинулась з обіймами до мене. Лакей, не роздумуючи, приніс ще один прибор, і Марина запросила сісти за стіл — повечеряти втрех. Її візаві навіть не подав руку, щоб привітатися зі мною. Марина відрекомендувала його лише переогодом: «Це — граф Сесі, римлянин і мій полубовник». — «Поздоровляю тебе». І тут же обернувшись до так званого графа, кажу: «Не подумайте кепсько про наші ніжності; вона мені годиться в дочки». — «Та це ж б...» — «Чиста правда, — заперечує ображена прима-балерина. — Адже це мій сутенер». Негідник жбурляє ножа прямо їй в обличчя, Марина відхиляється, але її супутник зривається з місця й кидається навздогін за нею. Вихопивши шпагу й притуливши до його грудей, я вигукнув: «Зупинись, або загинеш!» Той граф, ще не оговтавшись, зненацька запрошує мене зустрітися завтра біля Кассіно де Помі. «О четвертій годині», — відказую я і забираю Марину до себе в готель. — «З ким це ти злигалася?» — «Це досвідчений картяр, який називає себе графом Сесі. Ми познайомилися з ним у Мілані. Він став упадати за мною, запросив на вечерю, куди завітав і багатий англієць, довідавшись, що прийду і я. Запропонувавши гостеві зіграти в карти, граф обіграв його на велику суму, й, коли той зник, дав мені 50 гіней. Звідтоді він став моїм полубовником і відразу ж почав змушувати мене принаджувати до себе багатих людей, яких би він міг пошити в дурні. Мені вже він остогид, я залишусь із тобою до мого від'їзду в Мантую, куди мене запрошують примою-балериною. А поки що будемо разом, коли ти мене ще кохаєш». — «Так, моя люба Марино. Але я не можу, щоб ти була на двох...» — «Звичайно, я згодна...» — «Тільки ж навіщо у тебе слуга

замість покоївки?» — «О, він такий відданий, такий запопадливий...» — «Я розумію, для чого він тобі... Будь-ласка, відпусти його...» — «Все буде так, як ти звелиш...»

Прибувши о четвертій годині на умовлене місце, я не застав там графа й вирішив зачекати на нього в сусідній кав'ярні. За моїм столиком сидів молодий, приємного вигляду француз. Хто він, мені важко було визначити, адже шпагу в ті часи носили не лише дворяни, а й люди найрізноманітніших професій. За п'ятнадцять хвилин прибув і мій суперник. Його супроводжував якийсь шибеник із надзвичайно довгою шпагою. Доки вони наближались, я спитав свого сусіда-француза, чи не згодиться він бути моїм секундантом. — «І не тільки. Я не від того, щоб і самому взяти участь у цій розвазі...»

Ми вийшли назустріч, що враз налякало Сесі: «Двоє проти одного?!» — «Але й ви ж тут не самі! Хай піде ваш друг, і мій секундант залишить мене». — «Ви що? — заперечив француз. — Ми зіграємо партію вчотирьох...» — «Ні, я не змагатимуся з танцівником». — Так я довідався про фах мого приятеля. Нас почали картати з усіх сторін. Але, побачивши, що наші супротивники боягузи й битись не наважуються, я вдарив когось із них плазом шпаги; обидва знітилися — і мерщій тікати. Ми кинулись наздоганяти й кожному з негідників дісталось по спині, але їхні ноги виявилися куди прудкіші, ніж у нас.

На цьому й закінчилась, не розпочавшись, знаменита дуель.

За моєї молодості дуже поширювалися забобони. Саме тоді ж, у Мантуї, мене й зазнайомили з одним Антоніо ді Капітані, який хизувався, що він володіє мечем святого Петра. Ви ж, напевне, пам'ятаєте, що, коли Юда видав Христа й вони прибули заарештувати його в Гетсиманському саду, не хтось інший, як Петро, вихопив меча з піхов і відтяв вухо одному з рабів: — «Сховай свого меча!» — наказав Ісус Христос, не бажаючи, аби лилася кров.

Коли ми зустрілися вдруге з доном Антоніо, я й попросив його продати мені за тисячу дукатів той меч, — бо я знав, де можна придбати піхви для нього. — «Та який же тут зв'язок?» — спитав дон Антоніо. — «Як? — вдав я себе здивованим. — Маючи меча, вкладеного в піхви, ви володієте могутньою чарівною зброєю, яка може вам відкрити всі скарби на землі. Я вам пропоную цієї миті п'ятсот дукатів і даю розписку, що зобов'язаний віддати другу половину, як тільки знайду перший із скарбів». — «А скільки коштують піхви?» — «Стільки ж, тисячу дукатів». — «То краще, може, я віддам вам півтисячі з роспискою».

...У дона Антоніо була дочка Жаветта. Щоб вродлива, так ні, але безумовно з перчиком. І мені спало на думку, що я можу не тільки заробити потрібні мені п'ятсот дукатів, а й трохи позабавлятися з нею. Повагавшись деякий час, я все-таки вмовив себе піти на ризик, але зрозумів, що для того, щоб спрацювали чари, треба дотриматися певних обрядів, зокрема, посту й обмивання. До того ж, я сказав Антоніо: «Як на мене, ваша дочка має бути незаймана». — «О, ви про це не турбуйтеся...»

Обряд посту й обмивання мали здійснити дон Антоніо й Жаветта: мені ж годі було обмежитися лише обмиванням, адже я не збирався голодувати.

Витримавши добу посту, дон Антоніо став обмиватися в теплій воді (навіщо бути жорстоким, адже й мені доведеться зробити те ж?). Ми наповнили великий бак, у якому легко вмщалися дві душі. За моїм чудодійним даром весь обряд мав проводити я. Звичайно, мені не хотілося обмивати дону Антоніо, але ж що вдієш, коли треба? Я заліз перший у той бак і цей обряд сяк-так виконав. Слідом за мною це здійснив і дон Антоніо.

Наступного дня випала черга Жаветті. А це й було моєю мрією. «Скиньте вбрання і вступіть у бак, а потім покличте мене, щоб я допоміг вам очиститися, як це сталося з вашим батьком». Дівчина послухала мене, й ми невдовзі стояли у воді поруч. Як мені здалося, Жаветта взагалі була покiрливою дитиною. Вона ставала, на моє прохання, в різні пози й дозволяла мені, щоб я обмивав її з усіх боків. Не знаю, чого мені пощастило більше відчутти: насолоди чи гіркоти, але мої нестримні руки торкалися її тіла найчастіше й найдовше найзаповіднішого й найчуттєвішого місця. Нещасна дівчина була збуджена до краю, і її мені вдалося вгамувати, лише довівши ту розбурханість до цілком зрозумілої межі.

Відразу ж після обмивання я дозволив Жаветті залишити бак й, насухо витерши рушником усі «заборонені» місця, ледь не забув про своє чародійство, забажавши знову віддатися моїм природним жаданням. Але вчасно стримав себе.

Після двадцяти чотирьох годин посту дівчина взялася за їжу з вином. — «Люба Жаветто,— спитав я у неї. — Тобі сподобалося моє прислужування?» — «О, надзвичайно!» — «Тоді хай завтра ти допоможеш мені здійснити цей же обряд». — «Охоче, але я нічого не вмію». — «Про це не турбуйся, я тебе вміть навчу...»

Увечері наступного дня я попросив Жаветту роздягтися й залізи до мене в бак. Потім вона, за моїми намовляннями, робила зі мною те, що я з нею. Їй це вдавалося краще, аніж мені. І я пробув у ванні незабутню годину. На правах мага я цілував її, отримуючи поцілунки навзаєм. Вона погодилася зі мною, що пошуки скарбів набагато полегшаться, коли ми використаємо всі свої можливості для задоволення себе. Тому вона старалася чимдуж, щоб принести мені якнайбільше приємності. — «Скажи: ми не нашкодимо справі, коли ляжемо вдвох у ліжку?» — «Ні, кохана... За однієї умови, що ти зостанешся ще незайманю на день великого звершення».

Ми з нею пробули дивовижну ніч, і мені доводилося стримувати себе, щоб під час наших розваг не позбавити її цнотливості.

Тієї ночі, коли мало статися відкриття неймовірно щедрого скарбу, вибухнула жадлива гроза. Всі довкола були вкрай перелякані, і я пояснив їм, що ми, мабуть, прогнівили демонів, які охороняють підземні багатства, й тому наші пошуки потрібно перенести на інший день. Та невдовзі я покинув Мантую, забравши із собою дукати, але залишивши незайманість Жаветті.

...ІЗ «МОЄЮ КУЗИНОЮ»

Прибувши до Феррари, я зупинився в готелі святого Марка. Доки слуга переносив зі мною речі в номер, я почув вибух реготу, що долинав із великої зали. Це зацікавило мене, і я прочинив туди двері. Там, навколо заставленого стравами столу, сиділа дюжина чоловіків і жінок. Я вже хотів, було, піти далі, як звідти хтось обізвався: «Ага, от і він». Слова належали вродливій жінці, яка підбігла до мене з вигуками: «Мій дорогий кузен. Ось ви нарешті й приїхали. Сідайте з нами за стіл. Ви, певно, зголодніли в дорозі?..»

Коли ми взялися за їжу, «моя кузина» доволі боляче наступила під столом на черевик своєю маленькою ніжкою. І звернулася до мене: «Познайомтеся: це — родичі мого майбутнього чоловіка. Решта гостей — друзі нашого дому. Але чому, дорогий кузен, не приїхала моя мама?» — «Дорога кузино, вона буде тут не пізніше, як за три — чотири дні».

Обличчя «моєї кузини» видавалося начебто знайомим, але мені довелося напружити пам'ять, щоб її згадати. Це була Катінелла, досить відома танцівниця, з якою я жодного разу в житті не перекинувся ані словом. І враз стало зрозумілим, що вона змушує мене грати не цілком усвідомлену мною роль у якійсь, вигаданій нею самою, п'єсі...

Такі несподівані пригоди мені завжди подобалися, а оскільки «моя кузина» була вродлива, я охоче включився у гру, певний, що за це матиму ту винагороду, яка мене цілком задовольнить.

Розуміючи, що для пристойного виконання ролі мені потрібна якась обізнаність, вона дала мені урок жіночої хитрості. Звертаючись то до одного, то до іншого, «кузина» вводила в суть. Я ж, не бажаючи відразу ставати в позу, вдавав, що страшно зголоднів і, не розмовляючи, до всього прислухався й жадібно поглинав страви. Мені пощастило довідатися, що «весілля» відбудеться після приїзду її матері, яка привезе їй вбрання й діаманти. Звичайно, коли б я не хотів потрапити в обійми Катінелли, то міг би сказати всій цій компанії, що вона просто пошилася в дурні. І бодай їй уже переступило за тридцять, але не зблякла її краса, та й лестила мені її слава.

Після кави мати майбутнього чоловіка, як добре вихована жінка, завважила, що нам із Катінеллою, напевне, треба обговорити сімейні справи, й усе товариство покинуло нас на самоті.

Коли ми залишилися вдвох, «кузина» впала на канапу й зайшлася сміхом. — «Хоча я вас майже не знаю, та чомусь була впевнена у вашім розумі й кмітливості. Бувало так, що мені доводилося мешкати в цьому містечку без єдиного су. Я часом мала із собою лише кілька уборів та білизну, які б могла продати, щоб не вмерти з голоду, але в мене закохався син господаря цього готелю. Його спокусила моя обіцянка одружитися з ним, а надто — посаг у 20 тисяч екою та діаманти, які начебто привезе мати з Венеції. Зрозуміло, все це була моя вигадка». — «Але це може погано

закінчитись?» — «Ти помиляєшся. З дня на день очікую графа Хольштейна, брата електора з міста Майна. І коли мій сватаченько його чимось розгнівить, то я певна, той зробить дві речі: спершу віддасть йому всі мої борги, а тоді його добряче віддухопелить. Але я не хочу зайвини. Гадаю: досить буде пошепки сказати на вушко женишкові, що я незабаром вернуся, й він залишиться відтоді зі мною й отримає свої діаманти». — «Ти міркуєш дуже вірно. Та хто певен, що твоє весілля почнеться після твого повернення. Давай зіграємо його зараз». — «Яка божевільна думка! Дочекайся бодай ночі». — «Ні, після твого признання мені вже ввижається гуркіт коліс графської карети. А якщо він не приїде, то ми замкнемося на ніч лише вдвох?» — «Хіба я так тобі подобаюсь?» — «Я вмираю за тобою... Навіщо ж нам гайнувати час?»

Я й досі пам'ятаю бурхливі захоплення зустрічі.

Увечері товариство забажало вийти на свіже повітря. І тут ми спершу почули грукіт коліс, а потім побачили у вікні шестірку коней та карету. Катінелла хутко і з бентогою сказала всім, що за нею прибула дуже поважна особа й усім її треба полишити для передбачуваної розмови. Мене вона штовхнула до сусідньої кімнати й, повернувши ключа, зачинила там: Справді, карета зупинилася навпроти готелю, і з неї вийшла людина мого зросту, але огрядніша разів у чотири. Оскільки я був під замком, то мені не лишалося нічого, як, знахабнівши, підглядати в щілину за їхньою поведінкою: все почалося з пригортань і пестоштів, а закінчилося зовсім іншими забавами. Потім вони пішли вечеряти, а опівночі граф Хольштейн зник, викравши у нареченого його ніжну любов. Увесь цей час я перебував, зачинений у кімнаті, й сидів тихо-тихо, бо навряд чи графу сподобалося б, коли б він довідався, що за їхніми любощами хтось спостерігає. Дивлячись крізь щілину на його доволі таки непринадну тушу, я весь час розмірковував над жалюгідним образом всього людського роду.

Після від'їзду «кузини» я заходився стукати, щоб мені відчинили. Нещасний жених обізвався до мене жалібним голосом, що замок доведеться зламати, адже мадмуазель спохвату забрала ключ із собою. Коли мене звільнили, бідолаха сказав, що Катінелла все-таки влучила мить признатися йому, що вона його кохає і все одно повернеться до нього через шість тижнів. Говорячи це, вона плакала й ніжно його пригортала. — «Граф оплатив усі витрати?..» — «Звичайно, ні. Навіщо це нам? Він би образив мене й мою наречену. Ви навіть не уявляєте собі, яка у неї шляхетна мораль». — «А що думає ваш батько?» — «Мій батько? Йому все не до вподоби. Він переконаний, що Катінелла вже не вернеться... А як вам здається?» — «Ну, коли заявила, що знову приїде, то приїде...» — «Звичайно, адже вона пообіцяла...» Оце взірєць міщанської логіки!

Повечерявши й розпивши пляшку чудового вина, яку Катінелла принесла своєму незабутньому нареченому на втіху від графа Хольштейна, а той почастивав нею свого майбутнього свояка, я сів у поштову карету й вирушив до Болоньї.

...В САДУ ЗА ПАРКАНОМ

Боячись, що вертатися мені до Венеції зарано, бо поголос про мої витівки ще не вщух, я задумав відвідати Францію й поїхав у Париж. Завдяки рекомендованим листам мене зустріли дуже добре. В один із моїх перших візитів я навістив знамениту актрису мадам Лефель. Вона перебувала в оточенні трьох гарніюсінських дітей. — «Які-бо вони у вас чарівні, хоча й не схожі одне на одне». — «Атож. Цілком природно: старший хлопчик — син герцога д'Аннелі; середній — графа Егмонта, а найменший — від Мезонружа, який має побратися з панією Раменвіль». — «О, даруйте мені! Я гадав, що всі вони — ваші!» — «Аякже, мої!» — й помітивши мою розгубленість, заходиться сміхом. Мабуть, у своєму спілкуванні з чоловіками актриса ніколи не надавала значення всіляким там пересудам. Тим паче, що кожен батько її дітей виплачував їй доволі пристойну пенсію на їхнє утримання. Та й узагалі звичаї Парижа зовсім не зрозумілі гостям цього міста. В цьому я ще раз переконався, побувавши в пана Лану — балетмейстера Паризької опери. В нього сиділо п'ятеро чи шестеро дівчат віком од 13-ти до 14-ти років, що приїхали сюди в супроводі своїх матерів. Усі вони трималися дуже скромно. Але тут у їхній присутності одна із старших балерин поскаржилась іншій на головний біль. — «Ти, напевне, погано спала». — «Ні, не в цьому суть; мабуть, я завагітніла». Я втрутився в розмову: — «Ви ще така юна і вже заміжня!» Вона глянула на мене з подивом, потім, обернувшись до своїх подруг, почала пересміхатись разом із ними. Мені стало ніяково не так за свою необачність, як за цих дівчаток, і я вийшов. Адже просто безглуздо було вважати незайманими цих театральних німф. Вони навіть хизуються між собою тим, що втратили цноту, й глузують над тими, хто ще не зміг позбутися її.

Цікавлячись пам'ятками Парижа, я заглянув і в один із найкращих будинків розпусти, де чоловіки мали цілковите задоволення за досить-таки пристойним тарифом. Годі було заплатити шість франків за німфу та сніданок, 12 — за обід із нею та 24 — за цілісіньку ніч. Ми вирушили туди вдвох із моїм приятелем, якого знали там за постійного гостя.

Наш екіпаж зупинився перед будинком із написом «Отель дю Руль». Двері були замкнені. Ми подзвонили, й назустріч нам вийшов швейцар із пишними вусами й пильно оглянув прибульців. Вважаючи нас людьми, гідними відвідати цей заклад, він дозволив нам зайти. Мене з приятелем зустріла жінка років 50-ти й надзвичайно ввічливо спитала, чи не хотіли б ми відобідати. Діставши згоду, вона провела нас до залу, де сиділо 14 юних дівчаток, зодягнених у вбрання із серпанку. Всі вони, забачивши гостей, підвелися й віддали реверанс. Майже одного віку — блондинки, брюнетки, шатенки — всі німфи могли задовольнити будь-які уподобання.

Ми вибрали двох із них. Обидві виражали на обличчі радість і розчулення і, підбігши до нас, накиннулися з обіймами. Новачок

міг би навіть подумати, що вони зустрічають своїх відвідувачів із почуттям ніжності. Очікуючи обіду, ми — кожен із своєю дівчиною — попростували до закритого зусебіч і пристосованого для любовних утіх саду. Хазяйка будинку пояснила нам: «Почувайте себе тут погідно і впевнено; наш заклад — храм здоров'я і спокою». Моя компаньйонка була гарна з вигляду. Ми усамітнилися з нею, але, на превеликий жаль, у самісінкий розпал наших обіймів нас покликали обідати. Годували-таки добре. Та коли ми, набравшись нових сил, хотіли знову побути на самоті, господиня — з годинником у руках — повідомила, що наш час уже минув. Порадившись із приятелем, знову звертаємося з пропозицією заплатити гроші ще за пару. — «Ви, панове, тут господарі!»

Вибравши нових дівчат, ми поквапилися на старі місця до саду. Й тільки-но все пішло гаразд — зненацька те прикре втручання володарки закладу: «Час минув!» — «Дуже, то, може, ще повторимо це за третій раз; візьмемо подруг на цілу ніч!» — «Підписуюсь обома руками». Під час цього вибору дівчата почали кепкувати над попередніми парами, мовляв, на що ви здатні, коли не могли їх утримати біля себе. — «Та ці пани — просто недотепи!» — боронилися скривджені. Ніч же довела, що ми з приятелем різні люди в цьому ділі. Він признався, що його так зморив сад, що він з третьою лише спав. Моя ж дівчина була вкрай задоволена мною, навіть хизувалася моїми спроможностями перед подругами. Щоразу, коли я відвідував «Отель дю Руль», то я вибирав неодмінно її.

...ЗА СУДОВИМ ПРОТОКОЛОМ

Наймолодша дочка хазяйки мого готелю, десь років 15—16-ти, часто заходила до мене в кімнату, навіть коли її не кличу. Невдовзі я впевнився, що подобаюсь мадмуазель Мімі Кінзон, і я збагнув: який був би це гріх з мого боку, якщо б я погордував цією жвавою спокусливою брюнеткою. Адже всі стосунки між нами впродовж перших чотирьох — п'яти місяців обмежувались тільки жартами. Та якось, повернувшись додому дуже пізно вночі, бачу: вона спить на моєму ліжку. Я подумав, що будити її не слід, роздягнувся й ліг поруч. Вона пішла від мене десь на світанку. Та не минуло відтоді й трьох годин, як до мене заглянула перекупка модних речей і привела із собою доволі симпатичне дівча. Я зрозумів, що й до чого, і випровадив непроханих гостей, оскільки я перебув палажку ніч із Мімі. Та незабаром після цього незвичного візиту приходять до кімнати мадам Кінзон разом із Мімі, щоб переслати постіль. — «От негідниці!» — кричить мати — «Що скоїлось, мадам?» — «Відгадати неважко, погляньте на запаскуджені простирадла». — «Нічого страшного, перестеліть й квіт». — «Та хай ці шльондри хоч раз іще сюди заглянуть!..» — Коли мати вийшла, забравши простирадло, я закинув докір Мімі за необачність. Вона

зі сміхом відповіла, що любов прикликала сюди двох жінок, щоб захистити її незайманість.

Звідтоді Мімі зовсім не соромилася мене й приходила так часто, як їй баглося, а вона була невситима. Та через чотири місяці моя красуня оголосила, що нашу таємницю знатимуть усі — вона завагітніла. — «Я засмучений, але нічим не можу допомогти». — «Треба щось зметикувати!» — «Ну, й метикуй!» — «А що я можу?.. Хай буде, що буде!..» На шостому місяці її живіт так випнувся і скруглів, що в мадам Кінзон розвіялися всі сумніви! Відлупцювавши дочку, вона вивідала в неї, чия ж буде дитина. Мімі назвала батьком мене й, можливо, не помилялася.

Мати заскочила до моєї кімнати люта, мов фурія. Спершу накинулася на мене з прокльонами, а потім стала вимагати, щоб я одружився з Мімі. Щоб усе поставити на своє місце, я їй відсік: «Пізно, в мене в Італії сім'я». — «А навіщо ви нагородили мою дочку дитиною?» — «Запевняю вас, такого наміру я ніколи не мав! І чому ви думаєте, що це моя робота?» — «Так сказала мені моя дочка, й вона в цьому цілком переконана...» — «А я ладен присягнутися, що тут якась помилка!» — «То яка ж ваша відповідь?» — «Дуже проста. Якщо вона вагітна, то хай має дитину...»

Наступного дня мене викликали до комісара поліції нашого кварталу. Там уже сиділа мадам Кінзон. — «Чи признаєте себе винуватцем у тім, що завдали кривду дочці мадам?» — «Пане комісар, звеліть, будь ласка, занотувати слово за словом мою відповідь». — «Гаразд». — «Я зовсім не ображав Мімі; навпаки, ми були з нею великі друзі». — «Та вона запевняє, що завагітніла від вас». — «Можливо, але не із стовідсотковою гарантією». — «Мімі наполягає, що це лише ваша вина; адже вона жила тільки з вами». — «Це стверджуватиме кожна жінка!» — «Чим ви її піддурили, щоб спокусити?» — «Нічим, та й не я зазіхав на неї, а вона — на мене. Признаюся, що гарній жінці мене дуже легко спокусити...» — «Вона була незаймана?» — «Мене це ніколи не цікавило...» — «Її мати, мадам Кінзон, наполягає, щоб ви задовольнили всі висунуті нею вимоги, й на її боці закон». — «Я виконаю все, що вона скаже, лише тоді, коли мені назвуть параграф закону, і я визнаю його дію прийнятною для себе...» — «А хіба людина, яка спить із цнотливою дівчиною в будинку, де мешкає, не порушує людські й суспільні закони?» — «Мати сама посилала її до моєї кімнати; хай вона й виплутується...» — «Дочка мала обслуговувати вас...» — «Як вона обслуговувала мене, так і я — її. Якщо і сьогодні мати пришле її увечері до мене, то я також обслужу її найліпшим чином. Але все станеться без застосування сили й у тій же кімнаті, за яку я своєчасно плачу». — «Можете що завгодно казати, але вам доведеться заплатити відшкодування». — «Я нічого не заплачу, позаяк не було жодного порушення закону. І обстоюватиму це до кінця. В мене така вдача, що я ніколи не залишуся негідником, відмовивши в пестощах вродливій жінці, яка, сподобавшись мені, сама прийшла до моєї кімнати».

Я підписав протокол допиту, але передовсім я його дуже уважно перечитав. Ще за день мене знову викликав чиновник поліції й, повідомивши, що, вислухавши як мене, так і матір із дочкою, вважає мене безневинним, і всі судові витрати покладаються на позивачів. Тим паче я не витримав сліз Мімі, й, коли настали злиги, то за всі турботи випало заплатити мені. Народився хлопчик, якого згодом віддали в притулок. Невдовзі Мімі втекла з батьківського дому й почала виступати на сцені театру, який мандрував по ярмарках. Закінчила вона кепсько. Нічого й казати, що після такої пригоди мені не можна було залишатися в цьому готелі.

...У ПОШУКАХ ЖАЛЮГІДНОГО ПЕНСІОНУ

Якось моя нова господиня сказала мені, що в мене сусідами будуть італійці — брат і сестра. Звичайно, я захотів ближче з ними зійтися й рано-вранці завітав до них у гості. Двері мені відчинив молодий чоловік у нічній сорочці. — «Даруйте, що я зустрічаю вас у такому вигляді». — «Це я маю вас перепросити... Та я зайшов до вас не просто як сусіда, але і як співвітчизник. Чи я не можу чимось прислужитися вам?» Між тим, я уважно оглянув кімнату, й мене вразила виняткова убогість. Матрац у мого земляка лежав на підлозі. В алькові, де стояло єдине ліжко, спала його сестра. — «Пробачте, я вчора дуже втомилася й проспала більше, ніж належить». — «Гаразд. Я ваш сусіда, і, коли ви зберетесь, постукайте в стінку, я до вас зайду...» За чверть години мені постукали, але чомусь у двері — й мій поріг переступає юна чарівлива дівчина. Зробивши реверанс, вона пояснює, що бідність їхнього помешкання змусила її нанести візит мені. Незабаром зайшов і брат. Я запрошую гостю присісти й розповісти, що привело їх до Парижа. І вона почала свою оповідь...

...Батько довго служив у французькій армії. Гроші він надсилав родині, що дало змогу отримати добре виховання братові й сестрі. Та от батько вмер, і вони лишилися зовсім без засобів на існування. Тому й приїхали сюди клопотатися про пенсію за батька. Свою розповідь вона закінчила словами: «Завтра нам доведеться шукати інше житло, бо в нас залишилось всього 6 франків». — «Чи маєте ви рекомендовані листи?» Вона дістала текст. Він містив кілька прихильних відгуків, прохань про надання допомоги, паспорт. — «І це все, люба моя співвітчизнице?» — «Так. Ми хочемо побувати у військового міністра і сподіваємося: він зласкавиться над нами...» — «Ви не знаєте жодної душі в Парижі?» — «Ні. Ви перший у Франції, з ким ми познайомилися». — «Я ваш земляк, і ваша скрута зобов'язує мене виручити вас. Хотите, я стану вашим порадиником?» — «Звичайно, звичайно... Ми будемо вам щиро вдячні!» — «Давайте ваші папери, подивимся, що ж з ними можна зробити. Але ви не розмовляйте з чужими людьми й не виходьте із готелю. Ось вам два лүдори. Я позичаю їх вам, віддасте, коли

матимете змогу». — Дівчина взяла гроші з великою шановливістю й назвала себе: «Мадмуазель Везіан». Вона — брюнетка, їй 16 років; у неї вродливе обличчя й гарна постава; вільно володіє французькою мовою, тримається скромно, але з гідністю. — «Мені потрібно, щоб ви збагнули, які у вас шанси на успіх у Парижі... Ваша краса й ваші достоїнства можуть вам дати все, або нічогоісінько... В цьому місті заможні й усесильні люди зневажають розпутниць, але за винятком тих, хто віддав їм свою незайманість. Якщо ви володієте поки що-цим скарбом і боїтеся його втратити, то зазнаєте і злигоднів, і поневірян, й інших нещасть. Але коли вас не зв'язують забобони, якщо ви задля успіху можете пожертвувати всім — то дивіться: не схибте. Ставтеся з недовірою до будь-яких слів, хоча б і приємні вони були. Хай їх попередять вчинки. Адже після того, як порозкошують із вами, то вас і не згадають ніколи. Що ж стосується мене, то вважайте, що ви — моя сестра...»

Цієї миті до кімнати зайшов брат Везіан. Ми всі разом поснідали, і я спитав у нього, які він має наміри в місті. «Я згоден на будь-яку посаду, аби заробити на життя». — «А що-ви вмієте?» — «Я дуже гарно пишу». — «Спробуйте сьогодні ж подати мені зразки французькою мовою, і я вам чимось зараджу...»

Наступного дня я мав розмову з кількома впливовими людьми. Мені вони обіцяли допомогти, але наслідків доводилося очікувати. Додому я прибув об 11-й годині, але мої сусіди ще не погасили світла. Я їм постукав, вони мені відчинили. Виявляється: брат уже спав, а Везіан виглядала мене. Ми прогомоніли з нею дві години... Так, зрозумів я, вона ще нікого не кохала. Тому можна було спробувати знайти людину «із становищем», яка б, на віддачу їй за цнотливість, могла чимось підтримати сиріт. Розраховувати на заміжжя було б смішно. Моя землячка не встигла ще, як кажуть, стати на хибний шлях, але й не належала до тих дівчат, які зарікаються ступити бодай один крок у той бік за все золото світу, а потім за першого, навіть легкого натиску, здаються, падаючи вниз.

Не приховую: мені й самому кортіло зірвати її незайману квітку. Але Везіан я вважав ягням і жалів дівчину, хоча й розумів, що вона може стати здобиччю якогось ненажерного вовка. Та й одружуватися з нею я не міг, адже я до нестями кохав жінок, але над усе любив свободу. Звичайно, Везіан бачила, що я не байдужий до неї, й, боюся сказати, пояснювала мою млявість тим, що я — нездара в цьому ділі, або ж чимось хворий.

Ми вмовилися з ними обідати завтра спільно. Брат, пообідавши, пішов гуляти. Стоячи біля вікна з Везіан, ми спостерігали, як карета за каретою під'їздили до Італійського театру. Я спитав у неї, чи не хоче вона піти на виставу, й у відповідь отримав удрячливу усмішку. Я пам'ятаю: мав якісь справи, театр був поруч із готелем; тому, посадивши її в амфітеатрі, ми умовилися зустрітись лише ввечері в номері. До того ж, я вважав, що їй краще бути в театрі без супутника: самотня вродлива жінка завжди викликає захоплення.

Вернувшись додому, я побачив біля входу елегантний модний

екіпаж. На моє запитання, хто приїхав, відповіли — молодий синьйор, який вечеряв із мадмуазель Везіан. — «Ну, от вона знайшла свою стежку...» — подумалося мені.

Бранці, тільки-но я висунув голову в розчинене вікно, щоб подихати свіжим повітрям, я помітив фіакр, що зупинився перед готелем. Із нього вийшов молодий чоловік, попрямував до входу, і от уже я чую, як хтось стукає до моїх сусідів. За кілька хвилин мене навідав брат Везіан. Виявляється, приїхав отой синьйор, який учора вечеряв із сестрою. — «Ну, що ж, дай, Боже, здоров'я». — «Він заможний і вродливий... Він обіцяє повезти нас у Версаль і влаштувати мене на службу...» — «Хто він?» — «Я не знаю».

Я віддав пакет із паперами й подався у своїх справах. Повернувшись додому десь о третій годині, отримую від хазяйки готелю конверт. У ньому — записка. Читаю: «Ось два луїдори, які ви нам позичили. Дякую. Граф Нарбон узяв мене під свою руку, й обіцяє нам із братом допомогу. Я писатиму вам із того будинку, де мене поселили й усім забезпечили. Брат залишається в готелі, за який заплачено за місяць наперед... Я високо поціную вашу дружбу й прошу берегти її вічно». — «От я знову виказав свою безглузду запобігливість, — подумалося мені. — Щось не віриться, що цей граф принесе Везіан якесь щастя... Ну, що ж, тоді я умиваю руки».

І справді, одержавши певні довідки, я упевнився, що граф Нарбон — великий розпутник і весь у боргах. Минуло вісім днів, і до мене заходить молодий італієць і каже, що його сестра зараз у готелі й хоче зі мною поговорити. Я, звичайно, відгукуюся негайно. Зустрічає вона мене із сумним обличчям, очі в неї червоні від сліз. Брат залишив нас удвох, і Везіан мені розповіла про своє нещастя: «В театрі до мене підсів пан Нарбон і спитав, хто я. Коли вислухав те, що було розказано й вам, то запевнив, начебто мені ні про що не треба турбуватися; мовляв, усі клопоти він бере на себе... Я виявилася дурепою — повірила в його обіцянки. А він ошукав мене, цей мерзотник».

Сльози не давали їй говорити. Я підійшов до вікна, щоб вона могла виплакати. — «Не докоряйте собі, я провинився тут не менше, ніж ви, навіщо я залишив вас саму у театрі?» — «О, ні. Вина тільки моя. Це одоробло наобіцяло мені золоті гори, але за єдиної умови — коли б, на знак цілковитої довіри й моєї любові до нього, я ляжу з ним у постіль. Він поселив мене в однієї, як він казав, порядної жінки й наполіг, щоб брат залишився в готелі, мовляв, із-за ревнощів, адже він не переконаний, що брат не мій полюбовник. За все граф мав відрекомендувати нас військовому міністрові. Поснідавши, він залишив мене з тим, що завтра забере до себе. Тоді ж я отримала від нього два луїдори й золотого дзигаря... Жінка, в якій мене поселили, не справляла враження доброї господині. Там я прожила більше тижня. Нарбон навідувався щодня, але щоб тільки побавитися зі мною, а зустріч із міністром переносив із дня на день; та коли, зрештою, наступив термін, то в графа випадали якісь невідкладні справи... І от сьогодні приходить до мене хазяйка

їй повідомляє, що граф поїхав у своє село й надовго; на вулиці біля ганку очікує фіакр, який і підвезе мене в готель до брата; крім того, «респектабельна дама» пояснила мені, що Нарбон не заплатив їй за мое перебування в неї, то я маю повернути золотого годинника. Я, без жодного слова, все віддала, зібрала свої убогі манатки — і от я тут». — «А чи обіцяв граф приїхати за вами?» — «Так, але я йому не вірю. Навіщо тільки ми зустрілися з ним?!» Її сльози викликали в мене співчуття і ніжність до неї. Ганебна поведінка Нарбона жахливо обурювала мене, і його рятувало тільки те, що я не знав, де він. Особливо вражала підлота, з якою він, подарувавши дівчині годинника, підступно забрав його чужими руками. — «Годі хвилюватися: що скоєно, то скоєно... Минулого не допоможуть поліпшити жодні ліки». Щоб остаточно заспокоїти Везіан, я переповів їй тисячу історій — правдивих і вигаданих — про те, як ошукують дівчат у Парижі люди, що вибрали це своїм професійним заняттям.

Поволі її плач затих, вона почала заспокоюватися. — «Чи маєте ви якісь термінові справи сьогодні?» — «Ні, ні, моя люба». — «Тоді, будь ласка, давайте залишимо Париж хоча б на добу; мені хочеться побути на лоні природи, а коли я зможу ще й виспатися, то, може, знову відчую себе людиною...» — «Чудово, збираймося, а тим часом прийде ваш брат...» — «А до чого тут він?» — «Його присутність багато що важить: вам треба змусити графа почервоніти за свою поведінку... А коли в Парижі дізнаються, що ви поїхали за місто з іншим чоловіком того ж дня, коли Нарбон вас одвіз до готелю, то наша подорож стане для нього цілковитим виправданням... Він скаже, що з вами чинили так, як ви на те заслуговуєте. А коли з нами поїде ваш брат, то жодних нарікань не буде...»

Хтось постукав у двері. Це прийшов Баллеті, мій давній друг, з яким я в Парижі відновив знайомство. Він уже став знаменитістю й виконував у балеті перші партії. — «А що, коли мадемуазель Везіан взята танцівницею?» Запитання було не випадкове. За всіма своїми даними вона цілком підходила, особливо відзначалася її фігурка.

Я розповів другові, в якому скрутному становищі перебуває мадемуазель, про її безнадійне сподівання на пенсію та про те, що їй потрібно якось заробляти на прожиття. — «Але ж я вмю танцювати лише менует і контданс...» — «А початківці в балеті з цього й починають...» — «Скільки ж мені платитимуть?» — «Аніскільки. Ученицям нічого не належить...» — «Як же я житиму?» — «Хай це вас не турбує. Гадаю: знайдеться з десяток заможних синьйорів, охочих поупадати біля такої красуні, як ви. Вам треба лише зробити вдалий вибір, і ми незабаром побачимо вас у коштовностях, це буде куди ліпше, аніж ті чотириста франків пенсії, що коштували б вам тих же самих жертв».

Коли Баллеті попрощався, настрої у мадемуазель Везіан одразу піднявся. — «Невже будуть такі синьйори, що допоможуть мені?» — «Немає сумніву». — «А тоді я виберу найстарішого з них». — «Прекрасно, але не подумайте його зраджувати...» —

«О, я буду завжди вірною йому!.. Та що нам їсти, доки з'явиться цей заможний стариган?..» — «Ми з Баллеті допоможемо».

Наша подорож на околиці Парижа остаточно повернула мадемуазель Везіан втрачену рівновагу. Наступного дня я зайшов до неї в гості, вона була одна і зраділа моему візиту; почала розпитувати мене про своє майбутнє. Але наша розмова поволі набувала поважності й філософічності. Ми порушили питання про сенс життя, про особливість міркувань Сократа й інших мудреців давнини. Далі плин бесіди знову змінився. Філософські думки стали чергуватися з ніжними поглядами з обох боків. Ми, зрештою, порозумілися, й слова цілком замінили обіймами. Лише під ранок, коли я залишав кімнату мадемуазель, я помітив, що двері були відчинені.

Подальше життя Везіан склалося щасливо. Протанцювавши два чи три місяці в Паризькому балеті, вона зустріла заможного покровителя, який змусив її піти з театрального кону й узяв коханку на цілковите утримання до кінця свого життя.

...В «ОЛЕНЯЧОМУ ПАРКУ» КОРОЛЯ ЛЮДОВИКА XV

На ярмарку в Сен-Лорені мій приятель Пату познайомив мене з Морфі, фламандською актрисою грецького походження. Вона жила із сестричкою, маленькою замазуркою 13-ти літ. Коли ввечері Пату й Морфі всамітнилися в окремій кімнаті, я наважився й собі заночувати в цьому ж будинку. Але де дістати постіль? І я запропонував дівчинці: «Хочеш, я дам тобі монетку, а ти мені віддаси своє кубельце?» — «Охоче!» І от я опинився в тісному закапелку, де на підлозі, на чотирьох дошках, лежить солом'яний матрац. — «Це в тебе називається постілля?» — «А іншої в нас немає. Ви не станете роздягатися?» — «Звичайно, роздягнуся». — «Ми спимо без простирадла...» — «А ти ж роздягаєшся?..» — «Так, але я вкриваюся старою завісою». — «Ну, що ж, лягай; я тобі дам монетку». — «За що?» — «Я хочу подивитися на тебе, коли ти роздягнешся...» — «Тільки ви нічого поганого мені не зробіть?» — «Звичайно, ні».

І от ганчір'я скинуте — й переді мною відкрилося дивовижне тіло; дівча ще впирається, але монетка в шість франків геть присмирляє той спротив. У цієї досконалості видно лише один гандж — тіло давно не мите. Цю ваду я усунув своїми руками; взяв і скупав... Тоді вона стала дозволяти мені робити все, що я бажав, крім одного, бо вона була не займана й покликала на пораду старшої сестри, яка оцінювала її цнотливість у двадцять п'ять лудорів. Я відповів, що з цього приводу можна потурбуватися іншим разом, а зараз ніхто не зазіхатиме на її недоторканість. Заспокоївшись, Єлена дала мені змогу робити з нею все, що мені заманеться, виказуючи при цьому неабиякі, хоча й завчасні здібності.

Вранці Єлена віддала сестрі шість франків і, звісно, розповіла, яким чином вони здобуті нею. Вернувшись, дівчина сказала, що їй потрібні гроші, й вона згодна скинути якусь суму з визначених сестрою 25 луїдорів. Я засміявся й пообіцяв, що ми ще обговоримо це найближчим часом.

Краса Єлени захопила мене, водночас не викликаючи хтивості. Я миловався нею, як чудовою, до того ж, живою картиною, але пам'ятав, що за приторк до неї треба платити 25 луїдорів, тобто 600 франків. Ми умовилися, що маю право щовечора за 12 франків чудуватися дівчам, але не переступати заборони доти, поки не зберуся заплатити всі 25 луїдорів. Так минуло два місяці, які обійшлися мені в 300 франків. Старша сестра вже почала кепкувати з мене, вважаючи, що все це виходить через мою скнарість, але й нагадуючи мені, що «скупердяй двічі платить».

Так воно й сталося.

Я запросив знайомого маляра написати портрет оголеної дівчини, прикритої лише легкою вуаллю, крізь яку просвічувалось все її тіло. Митець виконав моє замовлення й дуже вдало. Щоправда, він попросив картину взяти на певний час до себе додому, щоб зробити якісь там виправлення. Та як грає доля з людьми! Він ошукав мене: забравши портрет до майстерні, зняв із нього чудову копію й показав її одній, із наближених до короля Людовика XV, особі. Престарілий монарх, як відомо, мав одну особливість, яка вирізняла його з-поміж інших. На відміну від своїх вельмож, він ніколи не задовольнявся однією коханкою, а тримав у себе невеличкий потайний гарем із кількох гарненьких дівчаток. Вони жили у віддаленому місці, яке називалося «Оленячий парк». Король, якого вважали за великого знавця жінок, забажав особисто пересвідчитися, що оригінал не поступається перед копією, і звелів привезти грекиню до нього. Коли дівчину привезли, він посадив Єлену собі на коліна й, порівнюючи з портретом, вигукнув: «Я ніколи не бачив такого дивовижного збігу!» Голублячи Єлену, Людовик XV запитав, чи не знає вона, в кого перебуває в обіймах. — «О, це не важко вгадати; ви так скидаєтесь на монету в одну екю, мов дві краплі води...» Це викликало в короля вибух радості, й грекиню було зараховано до штату «Оленячого парку». Не залишився без винагороди й митець — він отримав свої 50 луїдорів. Та особливо була щаслива сестра Єлени. Першого дня вона пішла з порожніми руками, та наступного дня їй передали аж 500 подвійних луїдорів. Дециця перепала й мені. Маляр поділився зі мною, відплативши все-таки розтрачені мною 25 луїдорів; до того ж, він запропонував, що безкоштовно малюватиме всіх дівчат, яких я до нього приведу.

Єлена впродовж трьох років була коханкою короля. Але її стратила власна наївність. Якась підступна особа, що заздрила успіхам Єлени, розповіла їй, начебто королеві дуже приємно, коли його запитують: «А як ви живете зі своєю старою дружиною, королевою Франції?» Відомо ж, що Людовик XV, хоча й давно збайдужів до своєї прекрасної, але вже літньої половини, все

ж повсякчас суворо стежив за дотриманням етикету й вимагав поваги до старої королеви. Тому його розлютило таке запитання Єлени. — «Нещасна! Хто напоумив тебе це питати?» Грекиня впала перед ним на коліна й усе йому розповіла. Більше Єлена ніколи не бачила Людовика XV, а придворну даму, яка під'їждувала її на цей крок, було вигнано з близького оточення.

Проживши два роки в Парижі, я поїхав до Дрездена, де тоді мешкала моя мати. Тут зі мною сталася пригода, в якій я сам був винен. Захоплюючись етикетами вищого світу, мені не доводилося гидувати й вродливими проститутками. Відразу ж із появою в Німеччині я підхопив хворобу, яку потрібно було лікувати шість тижнів. Але, згадуючи своє життя, скажу відверто, що ця недуга в мене завжди мала два періоди: спершу я робив усе, щоб захворіти, а потім, отримавши по заслугах, намагався якомога швидше вилікуватися. І мені щастило і так, і сяк... Тепер, на схилі віку, маючи добре здоров'я, я дуже шкодую, що нема вже будь-якої можливості ще хоч разочок захворіти! Ця хвороба, яку ми з дурної голови називаємо «пранцями» (французькою!), але яку вперше стали практикувати італійці, не вкорочує віку, а, залишивши шрами Венери, нагадує нам про колишні радощі буття.

...НА КРУТИХ ВІРАЖАХ

Після Дрездена я багато мандрував: одвідав Прагу, Відень, інші міста Європи, й, нарешті, повернувся до Італії. Виїхавши з Падуї до Венеції, я зустрів кабріолет, який мчав на великій швидкості вздовж берега Brenti. В екіпажі сиділа гарна дама й чоловік у формі офіцера. Зненацька на закруті кабріолет перекидається, офіцер падає на землю, а дама, вилетівши з відчинених дверцят, покотилася схилом до річки. Двома стрибками я наздоганяю її й тримаю, щоб вона не шубовснула у воду. Жінка знепритомніла, але не так з переляку, як від сорому, що всі її спідниці закотилися, й мені, сторонній людині, довелося побачити те, що кожна порядна людина ніколи не покаже незнайомим чоловікам.

Я й офіцер, що підбіг, оговтавшись, підвели жінку на ноги, й ми власне після того розлучилися.

Наступного дня випало свято заручення дожа — глави Венеціанської республіки, з морем. Розкішно вбраний «Буцентавр» одплив з пристані у вільні води, оточений сотнями галер. Потім відбулося власне заручення: під радісні вигуки дож кинув золоту обручку у хвилі — так морська держава відзначала свою спілку з морем!

Я прогулювався майданом святого Марка, коли дама в масці, наблизившись до мене, злегка торкнулася віялом мого плеча. Я пішов собі далі, начеб нічого не помітивши. Невдовзі біля одного з мостів ми знову зустрілися із незнайомою. — «Чому ви мене вдарили?» — спитав я в неї. — «Щоб покарати вас за те, що не

впізнали мене, хоча й урятували моє життя». — «Чи не бажаєте підпливти до «Буцентавра»? — «З охотою, коли маєте гондолу й візьмете мого супутника», — й показала на маску, що стояла поруч.

В гондолі я дозволив собі деякі вільності у поведженні з дамою, але вона поставилась до них байдуже: взяла й пересіла на інше місце.

Після морської прогулянки офіцер (а це був саме він у масці) запропонував нам разом пообідати, на що ми й пристали.

Не можу сказати, що мене так уже захопила дама з кабриолета, тому я заходився відразу з'ясовувати наші стосунки. — «Якщо ви надумали залишатися жорстокою щодо мене, то скажіть про це негайно». — «То за кого ви тоді мене вважаєте?» — «За чарівну даму. І сподіваюся, що сьогодні ж почую вашу відповідь, інакше після обіду нам доведеться розпрощатися...» — «Ви вчините, як вам заманеться, але певна, що по обіді ви зміните свій тон. Думаю: раніше, аніж висувати такі пропозиції, нам треба було хоча б зазнайомитися. Ви згодні з цим?» — «Так, але боюся, щоб мене тут не ошукали». — «Тому ви починаєте з того, чим, як правило, закінчують, благаючи в жінки любові? Будьте помірковані!»

Досі я не знав, ким для неї був офіцер — знайомим, родичем, полюбовником чи навіть законним чоловіком. Тому, щоб з'ясувати наші взаємини, я вирішив запросити даму й офіцера до театру. Вже проводжаючи їх додому, я, під прикриттям ночі, отримав від дами все, що могла вона дати за цих дуже несприятливих обставин. На прощання офіцер сказав мені: «Завтра ми побачимося». — «Де і яким чином?» — «Я все про вас знаю і неодмінно знайду».

Вранці мені повідомили про появу офіцера. Після вчорашньої розмови моє запитання було цілком закономірне. — «Мене звати П. С. Мій батько — багач і відомий ділок на біржі. Дама, з якою ви мене бачили, дружина фактора С. Через мене мадам посварилася зі своїм чоловіком, а мій батько — через неї — зі мною. Я ношу офіцерську форму, хоча ніколи не служив у війську. Річ у тім, що я постаю волев' австрійській армії, й тому сам себе призначив офіцером. У мене дуже вигідна робота, вона дає мені 10.000 форинтів щороку. Але зараз, у зв'язку з деякими обставинами, я перебуваю в кепському матеріальному становищі. Мені давно хотілося з вами познайомитися, й дуже радий, що нарешті це сталося. Ви можете мене виручити й це стане міцною підвалиною нашої дружби. Ось три поручництва... Вас знають і вам довіряють... Підпишіть їх, а запорукою з мого боку будуть ті воли, яких приженуть у Трієст. Я навіть заготував зобов'язання для вас...»

Поручництва були на величезні суми, та й сама пропозиція не викликала в мене захоплення. Тому я відповів, що змушений йому відмовити. Красномовність «офіцера» подвоюється, але я відмовляюся навідріз, висловивши подив із того, чому він це «вигідне» діло доручає мені, якого знає всього два дні, а не своїм давнім компаньйоном. — «Я чув про вас як про дуже розумну людину, — надто зухвало заявляє він. — І думав, що ви відразу збagnetе, які

матимете вигоди від цієї пропозиції». — «Повинен вас розчарувати, я на все це не пристану, бо не хочу, щоб ви мене вважали за дурня». Після такої відсічі «офіцер» знову став люб'язною людиною і запросив мене зустрітися на майдані святого Марка, де він очікуватиме разом і з мадам С. Крім того, він дав мені свою адресу, запросивши завітати до нього наступного ж дня, де, за його словами, для мене буде чимало несподіванок. Я розумів, що тут легко вплутатись у якісь темні діла, й мадам С., у цих справах відіграє роль підсадної качки. Тому я відклав вечірнє побачення. Але вранці мій злий геній спонукав мене на візит до цього пана «офіцера». Він вийшов назустріч із обіймами, водночас жалкуючи, що я не був учора на майдані святого Марка. Потім, діставши гору паперів, господар став переконувати мене у вигоді його пропозицій. — «Якщо ви підпишете ці три поручництва, я віддаватиму щороку пайку із сум, виручених з волів, і ви щороку багатітимете на 5000 форинтів». Я припинив його умовляння, попросивши більше не торкатися цієї теми. Я став уже прощатися, коли він сказав, що його мати й сестра хочуть познайомитися зі мною. Відмовлятися було незручно, й майже цієї миті до кімнати зайшли дві жінки. Старша справила на мене враження лагідної й поважної господині, а її дочка була гідна різця Праксителя, кращої моделі навряд чи він знайшов би. Мене це враз приголомшило, і я вже забув і про свій намір піти. Побувши трохи з нами, мати й син подалися в своїх справах, а я залишився наодинці з красунею.

Треба признатися, що коли я зустрічаю жінку, гідну поклоніння, то з моєї пам'яті вивітрюються всі романи, що були в мене досі, і я цілком щиро вважаю, що саме зараз настав той єдиний, неповторний випадок, задля якого можна покласти життя. Так сталося й тепер. Дівчина поводитися скромно, хоча вона була ще наївна, але мала живий і спостережливий розум, притаманна їй чарівливість здавалася заворожливою. Словом, за півгодини мене вона знищила, полонила і перетворила на раба своєї краси.

Залишав я її в цілковитій розгубленості: спокушати не бажав, а втрачати волю, одружуватися з нею вважав вище моїх сил. І я вирішив — більше сюди ніколи не заходити. Та через два дні зустрічаю П. С. на вулиці, й він каже, що відтепер йому нема спокою у своєму домі: сестра тільки й знає, що розпитує про мене, та й матері припав я до вподоби. Існує, мовляв, лише один спосіб позбавити його від цього лиха — побратися з його сестрою. — «Це буде вигідна партія для вас; у сестри посаг у 10.000 дукатів, приходьте завтра до мене на каву; ми поїмо разом із матір'ю і сестрою».

Ще кілька днів тому я зарікався, що моя нога не переступить цей поріг. Та чоловіки свого слова часто не дотримують. Отож, мені знову випало просидіти з чарівною дівчиною годин зо три, і я пішов лише тоді, коли залишатися було просто незручно. Прощаючись, я сказав, що позаздрив би долі того, кого ця красуня вибере собі чоловіком. На цих словах вона зашарілася, та й мене охопило страшне хвилювання. Тому я, щоб трохи розвіятись, подався грати

в карти. Всупереч відомому прислів'ю, мені добре поталанило, і я туго набив золотом свій гаманець.

Повертаючись додому, я зустрів старого згорбленого роками мого знайомого графа Бонафеда. — «Я червонію від сорому, але один цехин допоміг би моїй родині в наших жахливих злиднях». Я дав йому аж десять і, уриваючи свою розповідь благословіннями на мою адресу, він поділився зі мною своїм горем. Сталося так, що в нього на руках лишилася дочка та хвора дружина, яка не могла ходити й лежала в окремій кімнаті. Дочка — красуня, й родині ледве не вмирає з голоду. Граф дав мені свою адресу, запросив мене при нагоді завітати. Натяк старого знайомого я зрозумів і за першого ж випадку потрапив до нього в гості.

Дочка графа справді виявилася вродливою й милою дівчиною. Вбиралася вона порівняно непогано, але вся обстановка в домі була вкрай убога. Старий батько під якимось приводом нас покинув, і красуня, яку я знав ще малям, стала горнутися до мене «на правах давньої дружби». На її полум'яні поцілунки я відповідав не менш пристрасними, й за 15 хвилин сталося те, на що може сподіватися чоловік. Нам обом нічого не лишалося, як вдати на обличчі подив і збентеження — до чого довели нас «безнадійні обійми». Та коли ми цілком вгамувалися, дівчина почала розповідати про злиденне становище їхньої сім'ї, про те, як тяжко їм терпіти голод та бідність. — «А хіба ви не маєте коханця?» — «Звідки? Кому я потрібна за такої убогості? Та я й не згоджуся бути легковажною жінкою, отримувати копійки за мої почуття, адже хто більше заплатить, побувавши в нашому домі?». Сльози потекли з її очей, мені захотілося заспокоїти дівчину, і я доволі щиро пообіцяв частіше її відвідувати, хоча, признаюся, свого слова й не додержав. На прощання я дав дванадцять цехинів, що дуже вразило красуню, бо такої суми вона ніколи не тримала в руках. Потім я завжди шкодував, що не залишив для неї вдвічі більше.

Наступного дня П. С. зайшов до мене й повідомив з радісним виглядом, що мати дозволила йому повезти сестру до театру, а та в цілковитому захопленні, бо ніколи в житті не бачила вистави. П. С. сказав, що коли я хочу, то можу приєднатися до них. ...До театру ми підпливли в гондолі. По дорозі П. С. признався мені, що йому треба зайти до своєї коханки, й залишив нас із сестрою вдвох. Я опинився у скрутному становищі. Досі за таких умов я негайно вдавався до сміливих дій, а цього разу сидів мовчки й незрушно. — «Та мовте хоча б слово, а то тільки сидите й дивитесь на мене!» — «Коли я мовчу, то лише від щастя». — «І мені з вами добре. Я почуваю себе тут краще, аніж поруч з братом. Мама каже, що ви безумовно чесна людина; я знаю: ви не одружені; це перше, що я випитала в брата; а ви мені сказали, що той буде щасливий, кого я виберу собі чоловіком. А мені здається, що це ви можете ошчасливити свою обранницю...» — «Тоді ми можемо побратися. Та чи не застарий я для вас — мені 28 років?.. Як на це подивиться ваш батько?» — «О, мені вже чотирнадцять! Та хіба це може стати на перешкоді?»

Наприкінці спектаклю прийшов за нами її брат, і ми подалися вечеряти в один добре відомий у місті готель. Дівчина їла з великим смаком, я ж майже на торкнувся страви — я занедужав, але любов'ю. Після вечері П. С. сказав своїй сестрі: — «Пан Казанова був би щасливий, коли б ти дозволила йому пригорнути себе». Замість відповіді вона обертається до мене з усмішкою від збентеження, ледь розтуливши губи для поцілунку. Я насилу стримався від цього спокушення, цьомнувши її в щоку. — «Що за поцілунок? — вигукнув П. С. — Хіба так цілуються?» — «Не змушуйте його; я йому, напевне, не подобаюся!» — «Як ви наважуєтесь це казати?!» — З цими словами я хапаю її в гарячі обійми й осипаю поцілунками. Вона від розгубленості затуляється руками, намагається вирватись із моїх обіймів, а брат весело плескає в долоні. — «Ну, як, тепер ви впевнені в моїх почуттях до себе?» — «Ні, але я маю інші сумніви щодо вас...»

Наступного дня П. С. прийшов до мене з урочистим виглядом: «Сестра розповіла матері про ваше взаємне кохання й сказала їй, що коли вона виходитиме заміж, то лише за вас.» — «Я обожаю вашу сестру, але як відгукнеться про наше одруження батько?» — «Навряд чи дасть згоду, адже він дуже старий. А ви любіться собі... Тим часом я хотів би попросити вас про одну невеличку послугу... Мені запропонували дешево купити бочку чудового кіпрського вина. Його можна вигідно продати. До того ж, віддають під вексель, коли ви поставите під ним свій підпис...» Мені довелося підписатись. Який же закоханий буде псувати свої стосунки з братом нареченої? Тоді ж ми домовилися, що увечері знову підемо до театру.

Вдень я обійшов кілька крамниць, придбав дюжину рукавичок, стільки ж шовкових панчох й пару красивих підв'язок із золотими застібками. Час нашої зустрічі був призначений задовго перед початком вистави, і коли ми побачилися, то П. С. повідомив мені, що в нього якісь невідкладні справи й він залишає сестру на моє опікування до зустрічі в театрі. — «Давайте прогуляємось. У саду Зуекка», — сказала кохана. Це місце я знав доволі добре. Там працював невеличкий ресторанчик, а оскільки ми були голодні, то довелося мені замовити смачний обід в окремому кабінеті. Перед їжею нам захотілося піти до саду. Вродлива С. С. прийшла легко вбрана: в прозорій блузці, в короткій спідничці, яка відкривала її гарні ноги. Мій палкий погляд проникав під цей тонкий одяг; із цікавістю я уявляв мою супутницю роздягнутою догола, і я зітхав од поки що нездійснених жадань. Коли ми вийшли на зелений моріжок, нам захотілося побавитись. Не змовляючись, зненацька кожен із нас побіг наперегінці: той, хто відстане, мав виконати побажання переможця. І хоча моя подруга була легка й тендітна, мов лань, усе таки я не міг їй програти. Але мене цікавило інше: чим же буду «покараний». І от ми кинулися навперейми. Вона мчить чимдуж, а я вдаю, що не встигаю за нею. І, звичайно, програю... Ставши за деревом, переможниця щось ховає коло грудей, а потім загадує мені знайти її перстень. Я знав, куди дівчата, як правило,

кладуть такі речі, але мені кортіло продовжити ці пошуки. Ми сіли на траву, і я спершу обнишпорив кишені її спідниці, потім заліз у зборки корсета, а тоді оглянув черевички й, нарешті, обмацав під'язки, які спускалися нижче колін. Персня нема! Але знаючи, де він схований, я далі шукаю, насолоджуючись цією роботою. І ось його виявляю поміж двома знадливими горбками грудей. Коли я звідти діставав перстень, у мене раптом затремтіла рука. — «Чому ви тремтите?» — «Мабуть, від задоволення, адже все-таки знайшов так добре захований вами перстень...» — «Подивимося!» — і вона побігла, але не дуже швидко; я був певен, що будь-якої миті пережену її. Та їй вдалося перехитрити мене: вона, виходить, берегла сили, а на фініші зробила ривок. Та я вдав, що спіткнувся, і впав, скривившись од болю. Вона, бідолаха, відразу повертається й допомагає мені підвестися. Звівшись на ноги, я заходжуся реготом, кидаюсь бігти і першим досягаю фінішу — «Ви мене ошукали; це шахрайство, я вам нічого не винна». — «Але це хитрощі зовсім іншого роду». — «Та все ж я переміг! І от моє бажання: ми маємо помінятися під'язками». — «Але ви бачили мої під'язки, вони негарні й нічого не варті!» — «Нічого. Вдягаючи вранці й скидаючи ввечері панчохи, я принаймні двічі згадуватиму вас». — «А що — непогана думка. Тримайте мої, давайте ваші... О, милий ошуканець! У вас вони такі красиві. Хоча б їх не вкрав мій брат, адже в них золоті застібки!» — «Це так... Але час уже й обідати...»

Після застілля й випитого вина ми обоє пожвавішали. Приміряючи придбані мною під'язки, зненацька виявили, що вони годяться для довгих панчіх і застібаються значно вище колін. — «Яка прикрість, що в мене вони короткі». Не роздумуючи довго, я витягаю зі своєї кишені шовкові панчохи й пропоную допомогти їй зодягнути. Вона сідає мені на коліна й обцілює мені уста на знак удачливості. Ми вдвох застібаємо під'язки нових довгих панчох, які доходять аж до половини стегон. І ввечері, сховавши обличчя, як це часто роблять в Італії, під маски, ми вирушаємо до театру. До того ж, моя кохана не хотіла, щоб її впізнали й сказали батькові, який би заборонив їй такі відвідини. В театрі до нас підсів П. С. зі своєю полюбовницею, адже він, знаючи номер нашої ложі, легко міг знайти нас. Після спектаклю ми пішли на приватне помешкання. Там була ситна вечеря, а П. С. зі своєю супутницею добре-таки напились вина, яке справді видалося надзвичайно смачним. Під час цієї гулянки я зненацька дістаю з кишені джинуку своїх рукавичок і, поділивши їх порівну, віддаю мадам і моїй дівчині. П. С., випивши ще, зовсім пустився берега. Він затяг свою полюбовницю в темний закут і, посадивши її по-кавалерійському собі на коліна, почав із нею морочитися. Від тієї сцени стало пахнути хтивістю, і я посадив свою кохану так, щоб вона нічого з того не бачила. Але, пересаджуючи С. С., я не врахував, що на стіні висіло дзеркало й воно відбивало все, що коїлося в кутку. Обличчя дівчини весь час палало від сорому за свого брата з коханкою. Після свого воістину тваринного задоволення

безстидний П. С. підійшов і обняв мене, а його розпутна подруга кинулась з обіймами до С. С. До того ж, вона мала нахабність висловити надію, що дівчина нічого не могла спостерігати. С. С. скромно відповіла, ніби вона не розуміє, про що мова, але її погляд видавав неприховану огиду. Сам же брат гадав, що своїм вчинком він довів свою дружню прихильність, забуваючи, що збезчестив жінку й змусив свою сестру переживати за особисту гідність і цноту, здійснюючи перед нею статевий акт. Не знаю, як його не задушив! Під час зустрічі наступного дня я налетів до нього з докорами. Але він відповів, що все це було зроблено з цілковитим переконанням, що ми з його сестрою вже пройшли цей етап.

Незабаром я довідався, що П. С. весь у боргах і оголошений банкрутом у Відні, де мешкає його дружина з дітьми, що він знайшов чужу жінку — свою нинішню любовницю і, не маючи більше коштів, використовував її як сутенер. Та йому було під силу вгамувати своє обурення. В одне з церковних свят, коли театри закривають, він сказав мені: «Сестра засумувала за вами. Доки ви не побралися, зустрічі в людних місцях можуть заплямувати її добре ім'я. Ось вам ключ од моєї квартири, там вона чекає на вас». І передав мені ключ, од якого я, звичайно, не відмовився. Коли ми опинилися з С. С. удвох на самоті, вона сіла мені на коліна. Наблизі пестоці ставали дедалі запальнішими. «Ти бачив, що витворяв мій брат зі своєю коханкою, коли вона сиділа на ньому по-кавалерійському. Я це спостерігала в дзеркало й добре збагнула, чим вони захоплювалися». — «А чи ти не боїшся, що і я так поведуся з тобою?» — «Ти краще поясни, які слова вишиті на подарованих тобою під'язках». Сидячи на моїх колінах, С. С. скидає одну панчошу, а я стягую другу й читаю на під'язці доволі двозначного змісту французький напис: «Дивлячись щодня на цяцечку моєї коханої, сподіваюся, що Амур звелить їй зберегти мені вірність». Я засміявся і став розтлумачувати значення двовірша. Ця розмова розпалила нашу уяву: «Віднині я нікому не показуватиму моїх під'язок...» — «О, як мені хочеться бути на їхньому місці! А знаєш, ми ж все одно одружимося, то давай цієї ж миті станемо чоловіком і жінкою... Заприсягнемося, і, в очікуванні весілля, ти будеш моєю, а я — твоїм». — «То роби зі мною, що тобі заманеться... Я обіцяю Богові й тобі до самісінької смерті не зраджувати ніколи». — «Клянусь і я... Іди-но в мої обійми... Дозволь мені пораювати з тобою». Недосвідчена, але чарівна С. С. падає на ліжко, не роздягаючись, але я пориваюся до неї, й ураз переді мною вона залишається своєю, якою створив її Бог, та тут уже не втримуюсь, я сам і кидаюся на неї у вбранні. «Хіба належить бути чоловікові в одязі?» Умить я скидаю все із себе, а подруга цілком віддається у мою владу, йдучи за вічним жіночим інстинктом. Під час екстазу вона вигукує: «О, мій друже, як ти відрізняєшся від подушки!» — «Ти, напевне, глузуєш із мене?» — «Ні, от уже кілька днів, лягаючи спати, я намагаюся уявити собі, що пригортаю тебе... Я голублю свою подушку, називаю її своїм мужем, а вранці просипаюся, обхопивши обома руками ту подушку...»

Кімната господині цього помешкання містилася в одному з нами коридорі. Замовивши сніданок, ми зійшлися на тому, що наші ігри куди цікавіші, аніж театральні вистави. Я спитав господиню дому, чи її дочка була коли в театрі. «Це дуже дорого для нас, але вона мріє про відвідини, й, гадаю, задля театру може поступитися і своєю незайманістю». Побачивши хазяйську дівчину, я впевнився, що їй уже не загрожує жодна втрата цноти. «Ну навіщо такі жертви? Ось вам ключ од нашої ложі, потім ви його мені віддасте...» — «Як, ви ще не йдете?» — «Ні, ми сьогодні одружилися...» Господиня кидається до С. С. з обіймами й, показуючи плями крові на простирадлі, вигукує: «Як рідко можна у наш час зустріти такі ознаки дівочої цнотливості».

Залишившись удвох, ми в різних позах зазнавали втіх, останньою з яких, з примхи моєї дружини, було помінятися місцями і, відповідно, — ролями. Про цю пригоду я розповів моєму захисникові сенаторові Брагадану, й він пообіцяв стати моїм сватом та переговорити незабаром із батьком С. С.. Тим часом П. С. видурював у мене гроші, зате ми мали в своєму розпорядженні його приватну квартиру, а підбадьорена моїми цехинами власниця житла геть лізла зі шкури, щоб догоджати нам; її дочка приходила роздягати і вбирати С. С. Моя кохана весь час наполягала: «Зроби, друже, так, щоб я завагітніла, тоді батькові важко буде вперитися». — Мені було нелегко переконати С. С., що здійснення цього жадання залежить не тільки від наших зусиль, але чим частіше ми будемо старатися, тим більше матимемо шансів на успіх. І справді, наші старання, підкріплені кавою і ситним обідом, були тривалими й упертими, а що стосується вживаних поз, які ми прагнули різноманітнити, то я зглянуся на цнотливість читача.

В останній день карнавалу мала бути наша чергова зустріч. С. С. прийшла з великим запізненням. Вона не могла більше виходити з дому під заступництвом свого брата — він уже сидів за борги у в'язниці.

Але моя «дружина» хутко знайшла вихід, передавши мені ключ від чорного ходу, і я вночі пробирався до неї в спальню. Та вже ми не почувалися тут так вільно, як на квартирі; до того ж, зростали й побоювання за те, яка буде відповідь од батька С. С. до клопотання свата — сенатора, що вже почав діяти й мав непогані наслідки. Та у вирішальну хвилину батько відмовив навідріз, адже доньці лише чотирнадцять літ, він її хоче віддати на 4 роки до монастиря, а я за цей час повинен нажити статки, яких цілком задосить для гідного життя. Відразу ж став пильним і нагляд. Тієї ж ночі зачинили двері чорного ходу ізсередини — на засув. Два дні я не мав жодних звісток од С. С. Мною оволодів відчай, і тут зайшов слуга й повідомив, що мене хоче бачити якась жінка. «Чи не ви пан Казанова? Я маю передати вам листа». Я попросив незнайомку трохи зачекати, доки читав зі страхом і надією послання: «Батько віддав мене в монастир. До мене тут дуже добре ставляться. Але мені заборонено бачитися з будь-ким, навіть листуватися. Мій дорогий чоловіче, я тільки про тебе й думаю, й кохаю всією

душею». — «Хто ви?» — спитав я у жінки. — «Прислужую в монастирі». — «Ви вмієте читати?» — «Коли б уміла!» — «Ви зможете передавати наші листи?» — «Так. Але це ризиковане діло. Якщо довідаються, то мене виженуть із монастиря». У відповіді явно був зроблений натяк, і я подав незнайомці цехин із словами: «Передати листа від християнки християнину — не такий уже й великий гріх. Але будьте обачливі». У своїй відповіді я обіцяв С. С. залишитися вірним чоловіком, застерігав її не розголошувати наших таємниць на сповіді і просив, задля обережності, спалювати мої послання.

Щотижня ми обмінювалися листами, і в одному з них моя кохана повідомила, що вона — без сумніву — завагітніла. Треба було вживати якихось заходів, та я не знав, що робити — чи то вдатися до її батька, чи то спробувати викрасти С. С. із монастиря, чи то позбавити черницю дитини. Але доля розпорядилася за нас сама. В наступному листі моя кохана писала: «В мене був викидень, я втратила багато крові й забруднила постільну білизну. Мені допомогла все це приховати моя подруга, без якої б я тут загинула».

Монастир містився в невеличкому містечку Мюрані, неподалік Венеції, і я задумав перебратися туди, доки мине небезпека для життя моєї «дружиноньки». На щастя, всі страхи виявилися даремними, і я невдовзі повернувся до Венеції.

... ПІД СОУСОМ «ЧОТИРЬОХ ЗЛОДІЇВ»

Одного разу, коли я збирався найняти гондолу для кількох потрібних мені візитів, я побачив незнайому даму, що спільна роздивлялася мене; й тоді, як мені випало проходити біля неї, вона зненацька впустила запечатаного листа. Я його підняв, а дама, побачивши це, пішла собі геть. Із нетерпінням я відкриваю конверт і читаю: «З вами хотіла б познайомитися черниця, що ось уже два місяці дуже цікавиться вами. Коли такий спосіб знайомства вас не дратує, то черниця назве вам приватне помешкання в Мюрані. У зазначений вами день о першій годині ночі вона там чекатиме на вас. Ви зможете з нею повечеряти, й коли все це не сподобається вам, — за якихось п'ятнадцять хвилин залишите її. Та коли хочете, зустріч можна влаштувати й у Венеції. Тоді назвіть день, годину й місце. Щоб побачитися з нею, вийдіть на берег річки в масці та з ліхтарем у руках. Ви маєте бути один. Нарешті, можна самому прийти до монастиря в Мюрані, де вона виглядатиме вас у вітальні о призначеній вами годині. Відповідь передайте завтра тій же жінці за годину до полудня в церкві святого Кансіана біля розташованого праворуч вітваря. Пишу до вас у цілковитій впевненості, що ви порядна людина і збережете нашу таємницю».

Лист мене захопив. Та черниця перебувала в Мюрані, в тому ж монастирі, де жила й С. С., але це була не вона, бо й почерк не її... Та все-таки я побоювався якогось лиховісного жарту, тому вибрав

найбезпечніший шлях. Наступного дня я передав записку такого змісту: «Я буду щасливий познайомитися з вами й одвідаю вас тоді-то, о такій-то годині у монастирській вітальні».

В отриманій відповіді було сказано, де треба бути наступного дня. Признаюся, усе це так розпалило мою уяву, що я вже подумки зрадив С. С.

Залишивши мене у вітальні, графиня звеліла прислужниці покликати М. М., й та не забарилася. Це була жінка 22—23 років, високого зросту, з красивою ніжною шкірою, із соковитими й любострасними губами, а її зуби скидалися на два разки перлів. Графиня й черниця пригорнулися й стали про щось розмовляти; до того ж, моя адресатка зовсім не звертала на мене уваги.

Постоявши вдвох із годину, вони обнялися, й черниця пішла собі, так і не перекинувшись зі мною жодним словом. Та якщо сказати правду, я навіть залишився задоволеним: її краса, ввічливість у поведінці, надзвичайно природна скромність так вразили, що в мене просто відібрало мову. Водночас збентежило те, що вона мала можливість виходити з монастиря — отже, ми могли, як я зрозумів, зустрітися з нею на приватному помешканні в Мюрані або у Венеції. А це означало, що в неї був впливовий заступник, а радше — коханець. До того ж, я вже подумки зрадив С. С., та, незважаючи на безсумнівну любов до неї, докорів сумління я не відчував за собою. Адже ця маленька пригода допоможе зберегти мені форму, а крім того, розвіє нудьгу. І я сміливо кинувся назустріч випадкові. У вітальні, де ми вже побачилися без посередників, між нами відбулася така розмова: «Я дуже шкодую, що не погодився відразу зустрітися з вами на приватній квартирі у Венеції». — «І я рада, що ви змінили свою думку. Адже куди приємніше нам буде в затишній та багато умебльованій кімнаті». — «А кому належить та квартира: вам чи коханцеві?» — «Ви вгадали. Він дуже заможний і страшно кохає мене, і я від нього нічого й не приховую...» — «Та я сподіваюся, що?..» — «Ні, його не буде. А ви маєте коханку?» — «Була, на жаль, уже півроку я холостяк». — «Ви її ще кохаєте?» — «Тількино згадую, так і відчуваю свою любов до неї... Вона ж така чарівна, як і ви. Але мені здається, що з вами мені доведеться її забути. Та як поставиться до наших стосунків ваш коханець?» — «У нього спокійна вдача. Він втішатиметься, коли ми з вами будемо щасливі... Ось вам записка, як знайти мій будинок, а це — ключ од дверей. Ви прийдете через дві години після заходу сонця, неодмінно в масці. Піднявшись на другий поверх, ви побачите зелені двері, які відмикаються цим ключем. Я чекатиму на вас у сусідній кімнаті, а коли й трохи забарюся, то вам не доведеться нудьгувати: там ціла шафа прекрасних видань». — «Скажіть: ви прийдете в чернечому вбранні?» — «Зайшовши до кімнати, я перевдягнуся — і ви побачите мене світською дамою». — «Ні, краще залиштеся черницею». — «Та чому?» — «Заборонений плід завжди солодший... Хто ж вам подасть гондолу?» — «Мій коханець. Він же відповідає й за надійність веслувальників». — «Дивна то людина! Він же, напевне,

вже старий?» — «Що ви, що ви! Йому нема й сорока, і він має все, щоб бути полюбовником: вроду, розум, лагідну вдачу, шляхетну душу». — «І він вам пробачає ваші маленькі примхи?» — «Що ви маєте на увазі?.. До нього я не зустрічалася із жодним чоловіком. Він був перший, і ви, отже, перший після нього...»

В той же вечір я вчасно прийшов на побачення. Вже на столі стояли страви, і я відразу оцінив французьку кухню. Ми пили бургундське й шампанське. Закінчили вечеряти десь опівночі, але цього разу я так і не домігся своєї основної мети. Мені ледве дозволили розв'язати шнурки на грудях і помилюватися жіночими принадами. «Терпіння, друже, — не все відразу! Наступна зустріч обіцяє нам цілковите щастя!..» Ми вмовилися зійтися на приватному помешканні у Венеції, яке я найняв там, де раніше користувався квартирою англійський посланник. Воно мало два виходи. Одні двері колись належали йому, а другі — прислузі, що готувала для нього вечерю. Кімнату розмежовувала суцільна стіна, в якій була ніша з горизонтальним диском, що весь час крутився. Страви ставили на той бік диска, який у кімнаті прислуги, потім його повертали, й вечерю діставали гості. Таким же чином і забирали з кімнати посуд, щоб ніхто не пізнав людей в обличчя, тим паче, зайшов до нас у найнезручнішу мить.

До приходу моєї черниці я замовив, не рахуючись із витратами, розкішну вечерю, особливо подбавши про підбір вина. Сама кімната мала гарну обстановку, особливо мені сподобався настільний годинник із будильником.

Чекаючи на М. М., яку я мав зустріти за дві години біля берега, я купив їй нічний очіпок, оздоблений алансонськими мереживами, і пішов, після заходу сонця, виглядати її. Та хвилинка в хвилину, як ми й умовились, підпливає гондола; із неї виходить чоловік у масці й прямує до мене. Хто ж це? Ошуканий коханець, брат чи найманий убивця? Я починаю шкодувати, що не прихопив із собою пістолети, відступаю вбік, але гість все наближається й наближається і раптом простягає мені руку... Та ж це перевдягнена М. М.! Вона сміється, задоволена, що їй вдалося обдурити мене. На ній вбрання — надзвичайно пишне й до лиця. «Певне, твій полюбовник турбується про тебе?» — «Звичайно, він — людина виняткова. Навіть сам мене вбирав, проводжаючи на побачення з тобою. «Єдине, що мені хочеться, — сказав на прощання, — аби твій новий друг був гідний тебе». — «Хіба це можливо? Ти створена не для земної людини. Мені здається, що я умру, очікуючи оволодіння тобою!» — «Ти що, збожеволів? Коли ти бажаєш, то я тут же стану твоєю. Тільки заспокойся! Давай ліпше повечеряємо».

Я калатаю дзвіночком, і вона аж здригається з переляку: «Хіба ми тут не самі?» Я відкриваю їй секрет, показуючи диск з уже поставленими на ньому стравами. «Судячи з того, як усе налагоджено, то я, мабуть, не перша жінка, з якою ти тут побував?» — «Повір на слово, ти тут перша... Признаюся тобі: я захоплювався жінками, але віднині ти моя найбільша і найвірніша любов. Мені

вже ніхто ніколи не буде потрібен!» — «Я рада, що ти кохаєш мене, і я закохана в тебе. Мій коханець лагідний, ніжний, доброзичливий, але моє серце завжди з ним холодне!» — «Мабуть же, і в нього, адже він нізащо не відпустив би тебе до мене?» — «Ні, він не може без мене жити, але облишмо цю розмову... Я вся в передчутті моєї першої ночі!» — «Як?! Невже ви з ним не були в обіймах?» — «Що було, то було... Але я віддавалася йому як другові — з почуття приязні та вдячливості, але основного — кохання — я не знала, хоча мій полюбовник і схожий на тебе: в нього гарна постава; він не тільки розумний, а й дотепний, але це — не ти!» — «А він дізнається від тебе, як ми провели з тобою ніч?» — «Його це зацікавить, і я все йому розповім, замовчу лиш те, що може його принизити».

Після вечері я мовив: «Нам до ранку застається якихось сім годин, і ми їх маємо провести якнайкраще». — «Ти міркуєш, як Сократ, і мене підкоряє твоє красномовство. Ну ж, пішли.!» Вона пропонує мені роздягтися в іншій кімнаті й обіцяє покликати, коли вже ляже в постіль. Чекати довго не довелося: якщо задоволення прагнуть обоє в парі, то все відбувається без затримок.

Треба зважити, що в прийомах любовних насолод вона нічого нового не навчила, зате стільки було зітхань, зойків і пестощів! Я використовував усі знані мною способи й вона була вражена всім тим, що їй довелося зазнати.

Нарешті пролунав нещасний дзвінок настільного будильника — настав час розлуки. Ми домовилися знову зустрітися через два дні, але у вітальні монастиря. Та коли я прийшов, вона повідомила, що от-от має прибути її полюбовник і що нам треба уникнути зіткнення. Ми призначили побачення на приватній квартирі в Мюрані, і я хутко пішов на берег. Біля моста, як мені здалося, із гондולי вийшла людина в масці. Вона чимось нагадувала французького посланника. «Це він!» — подумав я. І, справді, він попрямував до монастирської вітальні. Я аж кипів од бажання знову зустрітися з моєю коханкою. І наступного дня завітав до неї. — «Так коли ж ми будемо вдвох?» — «Якщо бажаєш, то в неділю...» — «Бажаєш! — це не те слово; мені ти ввижаєшся поруч щомиті... А твій друг уже знає, що ми непогано провели ніч?» — «Знає. Тільки він побоюється, щоб я не завагітніла». — «Та хіба, спілкуючись із ним, ти не піддаєшся тій же небезпеці?» — «Це виключено». — «Розумію, нам треба остерігатися...»

У неділю я зарані прийшов на місце нашого побачення. Часу ще було багато, і я став знайомиться з бібліотекою. Вона суціль складалася з книжок, присвячених любовним насолодам. Це були збірники непристойних оповідань, ілюстрованих ще більш незвичайними гравюрами. Все це розпалювало уяву й вимагало негайного задоволення викликаних почуттів. Я вже перебував у крайньому збудженні, коли гримнули двері. «Ти прийшла якраз учасно. Ці малюнки допекли мене до живого». — «Дозволь хоча б скинути із тебе чернече вбрання». — «Та буде воля твоя». — мовила вона із відчуженим поглядом, і, впавши на канапу, ми забули навіть про існування всесвіту. Після цих бурхливих утіх

я допоміг черниці роздягнутися, й прозоре вбрання з муслину перетворило її на чарівну німфу.

Оскільки наступав піст і побачення в цей час були заборонені, ми домовилися, що я кожен день пропливатиму гондолою під вікнами її келії, й коли вона викидатиме блакитну стрічку, то ми того ж вечора маємо зустрітися:

За дев'ять днів посту ми мали втіху чотири рази.

Поряд із цими подіями я водночас листувався з С. С., але наші сповіді були радше товариськими; я вже зрозумів, що її найближча подруга, про яку вона мені писала,— М. М., й тому я завжди цікавився думкою С. С. про неї. Я вже знав, що їй відомо про моє знайомство з М. М., і вона мені докоряла, чому в нас не все в злагоді. Та ж не все виходило так, як хотілося: зустріч на Різдво довелося відкласти, бо М. М. попередила, що її полюбовник вернувся із подорожі, й цю ніч вона буде з ним, а не зі мною. В одному з листів містилася обіцянка неодмінно побачитися на Новий рік, але тут же й застереження: «Ти розумієш, що ще до нашого зближення розповіла моєму другові про захоплення тобою. Це було неминуче, інакше б нам не знайшлося місця зустрітися вперше. Він погодився, але з умовою, що стане сам прихованим свідком нашого побачення. Річ у тім, що на приватній квартирі в Мюрані є невеличка потайна кімнатка, з якої не тільки все можна чути, а й спостерігати... Тому я тоді з тобою трималася, мов на голках, і нічого тобі не дозволила. Слава Богу, все обійшлося добре. Читаючи цього листа, ти не хвилюйся. Він од тебе в захопленні. Але я хочу попередити: в ніч під Новий рік знову йому захотілося сидіти в тій кімнаті до самісного ранку й стежити за нашими розвагами. Отож, нічим не видай ні себе, ні мене... Та найбільше я боюсь за те, чи згодишся ти віддатися любовним іграм, знаючи, що поблизу хтось третій? Прошу тебе заради мене. Якщо навіть не зможеш себе показати могутнім коханцем, то я скажу йому, що ти був просто не в ударі».

Цей лист мене просто здивував. Але добре поміркувавши, я збагнув, що мені пропонують набагато приємнішу роль, аніж моєму суперникові, і я тільки посміявся від щирого серця.

Знаючи, що моя подруга турбується, я написав їй у відповідь: «Я проведу разом із тобою Новорічну ніч, і ми, йому покажемо такий спектакль, що ніколи й на думку не спаде, що ти його видала. До того ж, будь певна, що я триматимуся в постелі не як аматор, а як знавець цієї справи. Твої побоювання даремні. Мене лякає інше: побачивши наші палкі обійми, він захоче й собі бути з тобою... Що ж мені робити в цьому випадку? Мабуть, я тоді краще піду... Прощай, мій янголе. Обожду тебе. Я».

Напередодні Новорічного свята я прибув до своєї любаски.

«Мій друг ще не зайняв свій спостережний пункт; коли це станеться, я тобі моргну». — «А де ж та потайна кімната?» — «Он поглянь у той бік. Бачиш спинку тахти, яка щільно присунута до перегородки? Там отвори в центрі кожної квітки, зробленої у вигляді прикраси. В спинці тахти просвердлено такий же отвір

у перегородці. Там, у комірчині, міститься маленький кабінет із ліжком і столом, і всім, що потрібне для спостереження впродовж цілої ночі». — «Мені здається, що від нашого спектаклю він матиме чимале задоволення, але як він сприйматиме все тоді, коли природа візьме гору?» — «Це не наша турбота».

Цієї миті вона моргнула — її полюбовник був уже на місці. Комедія почалася. Ми сіли за стіл. Серед різних страв і приправ мені припав до смаку салат, политий дуже гострим соусом. «Що це за штука?» — «О, це соус «Чотирьох злодіїв». Він надзвичайно збудливо впливає на чоловіків». — «Ти вважаєш, що я без нього не впораюся з тобою?» — «Ні, я впевнена в твоїх спроможностях, але й він нам не завадить».

Ми обоє зголодніли: вона їла за двох, я — за чотирьох. Їжу ми пересипали жартами й анекдотами, більше розрахованими на невидимого глядача. Наше бенкетування освітлювали свічки в двох дивовижної роботи канделябрах. «Це дарунок мого друга!» — «О, чудовий презент, але тобі ще потрібні щипці, щоб знімати нагар...» — «На жаль, їх немає». — «Отже, твій приятель має велику посаду». — «Звідки це видно?» — «У простих людей це знають». — «Але наші гноти не дають нагару...»

Випивши пуншу, ми почали розважатися тим, що висмоктували по черзі одну й ту ж устрицю, доки кожна мушля не ставала порожньою. На цьому наші теревені припинилися, треба було братися за діло, куди суттєвіше. «Зачекай, мій любий, я перевдягнуся й за мить буду в твоєму цілковитому розпорядженні». Залишившись на самоті, я, не знаючи, що робити, почав длубатися в шухлядах письмового столу й тут же зрозумів, чому моя черниця не боялася завагітніти від свого полюбовника: там лежали запобіжні засоби, такі потрібні монастирській затвірниці, яка віддала себе під заступництво Венери. Повернувшись, М. М. хутко розіслала тахту, сказавши, що в алькові нам буде холодно, а насправді все це робилося задля схованого глядача, який мав спостерігати за нашими забавами.

Скажу відверто: я намагався тримати себе досвідченим і стійким бійцем на цьому полі брані, але і я мав гідного партнера, тому на ранок ми обоє лежали в постелі цілком виснажені.

І тут задзвонив годинник, моя коханка знову перевдяглася в черницю, й ми розлучилися.

Наступного дня надійшов лист од моєї С. С. Вона повідомила, що все знає про мене від М. М. Але найбільше розсмішило те, що моя черниця не тільки розповіла колишній коханці про славетну поетесу Сафо, яка жила на острові Лесбосі, а й навчила її всіх прийомів лесбійського кохання. Вона писала, що, не бажаючи сповідатися перед своїм духівником, вона весь час переконувала, що в неї нема гріхів. А коли той запропонував усе-таки перевірити її сумління, то вона відповіла, що, за такої наполегливості шановного патера, їй доведеться здійснити кілька дрібних вчинків лише з тим, щоб було в чому розкаюватися.

Я отримав листа й від М. М. Вона, зокрема, писала, що її друг

захоплений моїми подвигами в постелі й, коли б він цього не побачив своїми очима, то ніколи не повірив би, що чоловік на таке здатний. «Я тебе розсмішу, повідомивши, що він зацікавився салатом «Чотирьох злодіїв», сподіваючись повторити твої діяння, але йому ніколи це не поталанить. І все ж мій друг надумав винагородити за видовище, що так захопило його, й дати тобі дарунок, який залишений у моєму секретері». Звісно, це було мені саме на часі. В шухляді лежав золотий медальйон із короткою запискою: «Коли ти відчиниш, то побачиш мій портрет у чернечому вбранні, та якщо ти натиснеш на правий кут, то креш із моїм зображенням одкинеться,— й ти побачиш мене в одязі Єви...»

Десь за два дні я отримав листа від С. С.: «Мій дорогий чоловіче, мені сказала подруга, що ти кохаєш її. Я не стану перечити. Коли ти поки що не можеш зустрічатися зі мною — хай же вам щастить бути вдвох...» Тут же вона дописала, що із закінченням посту для всіх родичів і друзів у монастирі буде влаштовано бал. Звичайно, черниці не зможуть стати учасницями, але їм буде радісно хоч раз на рік подивитися, як утішаються їхні гості. С. С. запрошувала мене прийти, але я не хотів видати себе й замовив на ці відвідини костюм П'єро. Цей традиційний персонаж Comedia del'arte має цілком обвисле вбрання, і розпізнати постать майже неможливо, а обличчя все одно сховане під маскою. Тим часом я написав М. М., що я призначаю їй побачення в день балу — після його закінчення.

... На вмовлену квартиру я прийшов доволі пізно. Там уже сидить дама, але не М. М., а С. С! Не знаючи, як себе повести, я, у вбранні П'єро, сідаю в крісло й дивлюся на С. С. «Чому М. М. викинула цей коник? — міркував я. — Якщо вона мене ще кохає, навіщо ж замінила себе своєю суперницею?.. Це ж зловмисна образа!» Бідолашна ж С. С. ні жива, ні мертва. Вона дивиться на П'єро, але ніяк не розгадає, хто ж він. А я мовчу, бо хочу побути ніч із М. М., і така заміна мене зовсім не влаштовує. Тільки ж хто витримає стільки просидіти в костюмі П'єро? Та й починають пекти мене докори сумління. Я її спокусив, я обіцяв їй стати чоловіком... «Невже М. М. залишилась у потайному кабінеті, щоб спостерігати за нашими іграми? Тоді це в неї не вийде...» Я скидаю маску, й С. С. полегшено зітхає: «Слава Богу — це ти! Мені підказувало серце, але чому ти так довго мовчав? Хіба ти не знав, що я чекатиму на тебе?» — «Ні, я нічого не знав». «Але ти не гнівайся, ні в чому я не винна». — «Моя дорога половина, чи маю я право сердитись на тебе? Але скажи: як ти опинилася тут?» — «Ми з М. М. живемо в одній келії, навіть спимо на одній постелі... Тому вона попросила мене зробити їй маленьку послугу — прийти після балу сюди. А коли я дала згоду, то призналася, що все це для іщастя нас обох. Ми з нею — одна душа... Адже в монастирі нема жодного чоловіка, тому з М. М. ми живемо як подружжя, й вона своїм вчинком хоче ошчасливити мене, й ти не повинен гніватися на неї...» Ми розмовляли, час невблаганно біг: стало вже світати. Мені було приємно бути наодинці з С. С., але все-таки хотілося пестити М. М.

Я попрощався зі своєю колишньою коханкою-дружиною й передав нею ключ од кімнати з тим, щоб вона сказала М. М., що він мені без потреби. В легкому одязі я вийшов на вулицю, але погода за ніч украй зіпсувалася: дув холодний, пронизливий вітер. На березі нікого не було. І мені згадалися розбишаки Мюрану. Ці горлорізи завжди в цих містах становили небезпеку. Тим часом я мав повні кишені золота, яке виграв увечері в казино. До того ж, не прихопив із собою зброї. Можна було б повернутися на квартиру, яку я щойно легковажно залишив, але ж де тепер дістати ключа! Тільки після тривалих пошуків прихистку мені пощастило сісти в гондолу, та, виходячи з неї, я відчув себе дуже кепсько, а під вечір зовсім занедужав. Цьому сприяв лист, написаний С. С. Перше, що я побачив, розкривши його, — це той злочасний ключ од помешкання. «Тільки-но ти пішов, — повідомляла С. С., — як з'явилася М. М. Вона перебувала в потайному кабінеті, про який знав ти і нічого не відала я. Вона кілька разів хотіла зайти до нас, але сподівалася, що все-таки між нами спалахне любов. Її все це надзвичайно засмутило, й вона ладна з тобою примиритися». Я в своєму листі до неї каюся за нічим не виправдану підозру й запевняв у своєму незрадливому коханні. Через два дні, 4 лютого 1754 року, ми зустрілися вдвох. Кожен із нас вважав себе винним, тому, побачившись, ми впали один перед одним на коліна, обхопившись руками й цілуючись у нестямі. Потім, не розціплюючи обіймів, ми підвелися з підлоги лише для того, щоб упасти на тахту, де й закінчилося наше примирення. І тільки тут я завважив, що лежу в чоботях і в плащі, а вона — у вбранні черниці, — і це викликало сміх в обох. Насміявшись досхочу, я спитав, чи певна вона, що за нами ніхто не стежить із того кабінету. «Пішли», — і вона підвела мене до величезної шафи, де я вже давно вбачав якийсь секрет. Відчинивши дверцята, вона натиском важеля відсунула задню стінку, і я побачив потайні двері. За ними нікого не було! «А коли ми зустрічалися з С. С., невже там перебував твій полюбовник?» — «Так, ми з ним спостерігали звідси за вами, і він захоплювався твоєю вірністю мені й незвичайною витримкою стосовно С. С.» — «Та як ви там просиділи голодні, вісім годин у темряві?» — «Ти забуваєш, друже, про призначення цієї-от дошки. Ми нею затуляємо отвори й спокійнісінько вечеряємо при свічках...

Тільки чому ж ти недооцінюєш С. С.? Вона ж вважає себе твоєю дружиною, хоча й гадає, що не має права втручатися в твої взаємини з чужими жінками. Однак для неї всі чоловіки ніщо, а перед тобою їй не гріх висповідатися за кожен свій вчинок. У свої 15 років — це дуже серйозна людина! Та облишимо її. Я маю до тебе надзвичайно делікатне прохання. Мій приятель змагає від бажання познайомитися з тобою. Чи можемо ми всі разом повечеряти на твоїй квартирі у Венеції? Адже ти не патрицій?» Запитання не застало мене зненацька. Справді, венеціанські закони забороняли зустрічатися вельможам з іноземними послами. В це неодмінно втрутилася б Рада Десяти, мене б кинули до знаменитої

в'язниці «Під пломбами», а М. М. і С. С. згальбли б і посадили до одиночних келій в різних монастирях. «Ні, не патрицій. Але мене засмучує те, що після вечері ти, напевне, підеш разом із ним?» — «А як же бути? Слід дотримуватися правил пристойності...»

Ми повечеряли й лягли спати. Я не торкнувся М. М.: під час бурхливого примирення в чоботях і плащі було затрачено стільки сил! Але прокинувшись посеред ночі, ми віддали належне Венері, а вставши й поснідавши, не втрималися повторити це вдруге.

На прохання М. М., моє знайомство із французьким посланником де Берні відбулося в моїй квартирі у Венеції. Він виявився великим гурманом, тонким знавцем вин, а основне — доброзичливою й дотепною людиною. Я й собі намагався не впасти обличчям у калюжу; видно було, що М. М. пишається нами обома. Випадково чи зумисне він палко втрутився в це, вдаючи, що досі про С. С. не мав найменшого поняття. Але ж мені було відомо, що під час мого невдалого побачення в Мюрані він спостерігав за мною і С. С. «Я дуже хотів би познайомитися з нею», — звернувся посланник до мене. «Нам буде цікаво вчотирьох...» — підтримала його М. М. Така однастайність викликала в мене якусь підозру, але я мав робити добру міну за кепської гри й, звичайно, пристав на цю пропозицію.

... МІЖ ДВОМА ВОГНЯМИ

Під час бесіди ми з'ясували, що посланник і я водночас перебували в Парижі, й він дуже шкодував, що ми тоді не познайомились; інакше мене б неодмінно відрекомендували королеві і я мав би придворну посаду. Згадуючи це набагато пізніше, мені було радісно, що така зустріч не відбулася, бо за тієї революції мені, мабуть, відтяли б голову на гільйотині.

Після легкої вечері гості поїхали, домовившись побачитися разом у Мюрані. На цю зустріч я прибув заздалегідь, але посланник мене випередив. Доки прийшли наші дами, ми базікали з ним про різні речі. Під великим секретом де Берні повідомив мені, що його незабаром відкликають до Парижа на якусь високу посаду, але він не хоче засмучувати М. М. і просить поки що їй про це нічого не казати. Тієї ж миті приходять обидві подружки. С. С. якось була здивована присутністю незнайомого чоловіка, але невдовзі його ласкавість, уважливість і ввічливість розвіяли той холодок, що панував у перші хвилини. Вона вражала своїм виглядом! У свої 15 літ бути такою чарівною, дотепною, привітною і витонченою в манерах могла тільки красуня. А відчувши за моїми поглядами німе схвалення, здавалося, розквітла ще дужче.

Незабаром я переконався, що запросили С. С. на зустріч не випадково: нею зацікавився де Берні ще тоді, коли стежив із потайної кімнати... Звичайно, він не зрікався і М. М., але його ставлення до обох дам було не однакове. Як і всі жінки, С. С. любила, коли до неї залицяються чоловіки, а виняткова увага такої

поважної персони, як французький посланник, безумовно, їй лестила.

Наша вечеря тривала до півночі, тоді лише ми розлучилися. Обмірковуючи в дорозі виникле становище, я зрозумів, що мені загрожує втрата С. С. Де Берні заховався в неї по самісінькі вуха, й він був не з тих, хто обмежується лише замилюванням коханої жінки. Отже, мені доводилося боротися за С. С. одному проти двох, адже, судячи з усього, М. М. виступала спільницею посланника. Становище ускладнювалося ще й тим, що М. М. була для мене дорожча, аніж С. С.

Прощаючись, ми вмовилися незабаром зустрітися в Мюрані. Коли я прибув на місце, то обидві красуні вже очікували. «А де наш люб'язний француз?» — «Він буде трохи згодом». Я скидаю маску і всідаюся між обома дамами. Щоб не гаяти даремно часу, я, підтримуваний сміхом, кидаюся їх цілувати, суворо дотримуючись черговості. Але мої пестощі мали своєрідний натяк: мовляв, обидві ви належите мені.

Під час наших милих розваг консьєржка подала записку від де Берні: «Дві години тому прибув кур'єр із Парижа, й мені негайно треба відповісти на привезену пошту. Я дуже шкодую, що не можу бути в колі вашого любого товариства. Але від щирого серця бажаю вам весело провести дозвілля». — «Ну, що ж, — сказала М. М., — це не його провина. Повечеряємо втрьох». — «Звичайно, але чому це ти так засумувала, дорога С. С.?» — «Та він же такий привітний і красивий чоловік». — «Може, ти, часом, закохалася в нього?» — «А якщо б і так, то я ж йому не оспівдчуся, бо вони любляться з моєю подругою...» Мовлячи це, вона встає із крісла і сідає на коліна М. М. — «Це моя дружинонька», — каже у відповідь М. М., і вони починають пестити одна одну, начеб і справді закохане подружжя. Схаманувшись, М. М. пропонує перейти всім нам до кімнати, де альков. Думка зрозуміла: там за нами ніхто не наглядатиме.

Ми пересуваємо стола в альков і беремося за вечерю. Тим часом я гортаю альбом під назвою «Академія для дам» із гравюрами любовних поз і вибираю найлюбостраснішу, на якій змальована «гра втрьох» — чоловіка та двох жінок. «Давайте роздягнемось й перевіримо, чи вмістимось всі на ліжкові». Мабуть, С. С. уже встигла пройти добру школу М. М., бо обидві дами скидають із себе вбрання без заперечення, а тим часом я спостерігаю, в кого ж із них привабливіші груди.

Опинившись у постелі, як кажуть, у тісноті, зате в теплі, ми спершу борюємося: то я нападаю на блондинку, а її захищає брюнетка, то блондинка намагається оборонити від мене брюнетку. Нарешті, в несамовитості я кидаюся спочатку на одну, а потім — на другу, задовольняючи їх обох. І, вичерпавши свої сили, я засинаю між ними. Вранці їх будить дзвінок годинника, всупереч їхнім бажанням. Але я не даю своїм дамам одягнутися, й ми знову відновлюємо наші забави. Ми залишаємо дім, втомлені й виснажені, але задоволені одне одним і ладні повторити свої любовні ігри, тільки-но повернуться наші сили.

Відсутність посланника, що так приємно позначилася на моєму спілкуванні з дамами з монастиря, змусила мене трохи замислитися. Мені на думку спали якісь судження, і я вирішив їх перевірити.

Як відомо, ходити в масках вулицями Венеції було звичайним ділом, і я, щоб мене хто не впізнав, у такому вигляді підійшов до посольства. Звертаючись до швейцара, я сказав, що в мене терміновий лист у Версаль і я хотів би передати його кур'єром, що вчора прибув у Венецію. — «Добродію, ось уже два місяці, як сюди не прибувають французи». — «Але мені точно сказали, що хтось учора приїхав!» — «Можливо, він проник у наш будинок або через димар, або ж, як кажан, — через горішне віконце. А в ці двері він не заходив». — «Та пан посланник працював же цілу ніч». — «Це, може, й так, але не тут, у посольстві». — Без сумніву я все розгадав; де Берні знав, що я зрозумію кожен його крок: тепер мені треба поступитися своєю дорогою — не прибути на зустріч із двома дамами. А коли зважити, що М. М. була слухняним знаряддям у його руках, то таке побачення мало відкрити для нього прямий шлях до С. С. Що ж тут вдієш? Я посилаю М. М. листа, в якому повідомляю, що в мене вкрай невідкладні справи, і я не зможу прийти на чергову зустріч учотирьох. Із кепським настроєм доводиться мені провести ніч у казино без жодного виграшу. А на ранок приносять листа від С. С.

«Усі ми були засмучені твоєю відсутністю, особливо пан де Берні. Але потім його дотепи й, особливо, пунш, який ми пили без міри, не тільки розвеселив мене й М. М., а й викликав у нас приступ божевілля. Ми витворяли щось неймовірне. Та запевняю: ти в усіх відношеннях перевищуєш де Берні. Я завжди кохатиму тебе, й ти не перестанеш володіти моїм серцем...»

Читаючи листа, я сумував і сміявся. А все прояснила записка від М. М.: «Я впевнена, любий, що ти обдурич нас і ніяких справ у тебе не було. Але цей дарунок, як здогадуюсь, ти зробив для де Берні у відповідь за те, що він пожертвував мною задля тебе. Я дуже шкодую, що ти не зміг спостерігати із потайного кабінету за нашими розвагами: ти б мав неабияку насолоду. Гадаю, завдяки нам із тобою С. С. блискуче опанувала уроки кохання й досягла нашого рівня. У середу я прийду сюди, щоб належати лише тобі». Але вона прибула в чоловічому вбранні, й ми цілу ніч програли в казино. Не тільки час, а й гроші.

Наступного дня, увечері, ми зустрілися вчотирьох, і я востаннє бачив С. С. Після ночі, проведеної нею з де Берні, не могло бути й мови про наше одруження, хоча я добре усвідомлював, що не тільки підманив дівчину, а й штовхнув на грішний шлях. Тому мені хотілося назавжди стати її другом. Але незагодя надійшли невтішні звістки. В С. С. померла мати; й за наполяганням родичів С. С. змушена була перейти до келії тітки, що жила черницею в цьому ж монастирі. Цей удар я ще міг стерпіти, та ніхто з них трьох, ні де Берні, ні М. М., ні сама С. С. не сподівалися на такий крутий поворот долі; після переселення втратила де Берні й М. М., яка була для неї «чоловіком».

А ми й далі зустрічалися втрюх. За проханням М. М. я приходив на дві години пізніше, після де Берні (він не бажав, щоб у нього був свідок його пестоців). Зате він, порозважавшись досхочу, залишав нас із М. М. на самоті, й мені діставалася гра тільки один раз упродовж тижня. Та М. М. не могла гніватись на мене, адже, не маючи іншої коханки, я цілком задовольняв її.

... ПІСЛЯ ВІД'ЇЗДУ ДЕ БЕРНІ

Та от наступила подія, про яку давно вже натякав французький посланник — його від'їзд, але не в Париж, як гадалось, а до Відня; де мали проходити між Австрією і Францією важливі переговори. Під час нашої зустрічі де Берні сидів пригнічений, втупившись очима в одну цятку; М. М. відрізнялась від статуї лише поодинокими рухами, та й вони радше скидалися на рухи ляльки з механічним накрутом. — «Не журіться, моя люба, цей від'їзд неминучий, але я, тільки-но матиму змогу, відразу повернусь (я ж бо знав, що цього ніколи не станеться!). Моя приватна квартира залишається за вами. Та я хочу порадити: вдвох краще там не зустрічатися. Мені не думається, що нас ніхто досі не помітив. Гондольєри, які привозили нас із монастиря, лише доти віддані, доки я тут. Не переконаний, що й на брамницю, яка випускає за мур, можна цілком покластися. До того ж, я чув, що всіма цими справами вже цікавиться свята інквізиція, але її стримує мій дипломатичний статус і страх перед моєю країною. Якщо мене тут не буде, в неї розв'яжуться руки. Ви ж знаєте, що трапилося з черницею мадам де Ріва, коли вона завагітніла? Не лишилося й сліду від неї, а мій попередник, пан Фрюге, невдовзі після того помер. Відомий усьому світові філософ Жан Жак Руссо вважає, що його отруїли, але він просто звик усе бачити в чорному світі. Найвірогідніше, його смерть настала від переживань, що він став причиною загибелі своєї коханої». Ми вмовилися зустрітись ще раз через два дні, але я застав лише М. М., бліду, мов крейда, або точніше, як статуя із карарського мармуру: «Він поїхав, залишивши мене на твоє опікування». Я був, як і досі, безтямно закоханий у неї, й мене мучила думка, що робити: не можна далі нам зустрічатися — але й кинути її небезпечно. «Я знаю ту маленьку хвіртку, з якої ти виходиш. Нам не потрібні більше гондольєри. Я придбаю собі човна, підпливу до виходу, й ти мене вступиш у свою келію. Ми пробудемо вдвох цілу ніч, а коли вдасться мені сховатися, то й наступного дня». — «Я тремчу від страху, слухаючи твої пропозиції... Ні, я не хочу, щоб ти зазнав будь-яких прикроців. Краще ввечері я сяду в човна, а ти мене на світанні привезеш назад». І все ж вона схвалила мій задум. Висадивши М. М., я прив'язав човна ланцюгом на березі, адже їх іноді тут крадуть чи то задля забави, чи то задля грошей.

Оскільки ми давненько не бачились, то передовсім кинулися в обійми й лише через дві години згадали про вечерю. Досхочу наївшись, ми відновили наші любовні забави. М. М. вигадувала

зовсім несподівані способи, та і я не знав стриму, хоча побоювався, щоб не завдати М. М. горя, пам'ятаючи, як завагітнілі черниці безслідно зникали з монастиря.

І от під час одного з наших побачень сталося непередбачуване. Літні ночі стали такі короткі, що М. М. мала вертатися додому о 4-й годині ранку, а тут зненацька почалася гроза. Вона невдовзі вщухла, але рвучкий вітер і стрімка течія заважали вільно рухатися в напрямку монастиря. Коли я відчалив од берега, то мені здалося, що далі пливати не можна; все, на що я, єдиний веслувальник, міг зважитися,— це затримати човна на одному й тому ж місці. Так минуло півгодини, я геть вибився із сил. Якщо мені не пощастить висадити М. М. біля монастиря, то нам обом доведеться тікати з Венеції. Тоді — прощай, моє вільне життя! І тут я бачу, що повз нас під вітрилами пропливає невеличке суденце. «Лягай на дно! — пошепки звертаюся до М. М., а потім кричу, скільки маю сили: — Два цехини, якщо візьмете мене на буксир!» — На судні згортають одне вітрило, й течія прибиває його до мене. «Один цехин завдатку!» Я неухильно виконую вимогу, кидаючи цехин на палубу; М. М., укрита моїм плащем, лежить, не поворухнувшись. Судно бере нас на буксир, і ми через обережність пропливаємо далі від хвіртки. Лише тоді, коли я віддав другий цехин, наш човен одв'язують, і ми спускаємося униз за течією. Отак легко ми позбулися смертельної небезпеки!..

Саме в той час мене познайомили з англійським посланником. Його коханкою була знана куртизанка Анчілла, яка вже після розлучення з Мюрреєм прославилася одним гучним судовим процесом. Спілкуючись із багатьма чоловіками, вона заразилася ганебною недугою й звернулася за допомогою до одного доволі відомого лікаря Луїзі, який брав за лікування великі гроші. Сума сягала десь за 100 луїдорів, які треба було заплатити після закінчення всіх процедур. Але щоб самій переконатися, що лікування завершилося гаразд, Анчілла включила в письмовий договір ще одну умову: після всього лікар має переспати з нею. Можливо, цей пункт залишився попервах поза увагою, чи, може, в цьому був зацікавлений ескулап, але він поставив під договором свій підпис. І коли минув час і лікування завершилося, то лікар із невідомих причин не захотів лягати зі своєю пацієнткою в постіль, а вона відмовилась платити йому 100 луїдорів. Якби це сталося в Англії або в Німеччині, де до справи підходять суто юридично, то Анчілла, напевне, виграла б процес. Та у Венеції вона зазнала невдачі. Це навряд чи відбилося на її добробуті — після суду чоловіча стаття міста ще більше стала захоплюватися Анчіллою.

А наші зустрічі з М. М. тривали й далі, але вже на помешканні, яке мені довелося найняти в Мюрані. Якось уночі, під час найпалкіших обіймів, я почув плюскіт із боку каналу, де був прив'язаний мій човен. Як я розлютився, коли кинувся до вікна й побачив, що мого човна потягло на буксирі велике судно! Стримуючи свій гнів, я гукаю злодіям, що заплачу їм 10 цехинів, коли повернуть мою посудину. Названа плата лише нашкодила мені, бо човен не

коштував і половини тієї вартості, й злодії просто не повірили моїм словам. У відповідь пролунав вибух реготу — мовляв, знайшов собі дурнів! Я хутко вдягаюсь, але мої співрозмовники дуже далеко, та мені й не дано ходити водою, як на суходолі. Біжу до місця, де в'яжуться човни. Неподалік сидять гондольєри. Та не дай Бог вони довідаються, що я вночі висаджу біля монастиря черницю, то вранці про це знатиме все місто. Але я ладен був заплатити їй сто цехинів, та не знав, кому. Вкрасти ж собі човна перед очима інших було безнадійним ділом. У відчаї зазираю до сусіднього шинку й бачу двох украй сп'янілих човнярів. «Мені треба, щоб хтось одвіз до Венеції за чотири цехини. Хто візьметься?» — «Я, я...» — вигукнули обидва. Я вибрав того, що п'яний у дим, і прямую з ним до берега. Коли вже човна відв'язали, я й кажу власникові: «Ти ледве тримаєшся на ногах, із тобою їхати небезпечно. Ось тобі чотири цехини, я їду сам». — «А як же бути з човном? Ми ж з вами вперше бачимось!» — «Ось тобі завдаток! — і я даю йому кілька цехинів. — Сьогодні вдень, а може, і вранці я повернусь із Венеції... Де мені тебе знайти?» — «Коли я без роботи, то сиджу в цьому-от шинку...» — «Гаразд».

Так щасливо закінчилася ця пригода.

Від де Берні ми одержували листи, але вони надходили дедалі рідше й рідше. На переговорах у Відні було досягнуто дивовижних успіхів. Споконвічні вороги — Франція та Австрія — підписали взаємну згоду, яка на багато десятиліть, аж до Французької революції, визначала обстановку в Європі. Чимало тут залежало від дипломатичних здібностей де Берні, тому його кар'єра була справді блискучою: незабаром він став міністром закордонних справ Франції. В одному з останніх листів із Відня він попрощався з М. М. З доброї його волі М. М. мала отримати гроші, виручені від продажу всієї обстановки його приватного помешкання. Все, що зосталося за ним, — це велика бібліотека, яку мали відправити до Парижа. Погодьтеся, не кожен міністр мав зібрання книжок, що складалося із непристойних гравюр!

Треба визнати, що де Берні, хоча й залишив М. М., але не кинув її напризволяще — обійшовся з нею великодушно. Крім двох тисяч цехинів за квартиру, в неї збереглися всі коштовності, подаровані їй коханцем. Це мало б забезпечити М. М. безбідне існування, доволі значну прожиттєву ренту.

Але так чи не так, а з від'їздом де Берні М. М. втратила свою головну підпору. Внаслідок тяжких переживань вона серйозно захворіла, і я вважав уже її не житцем на білому світі. Гадаючи, що помре, М. М. передала мені всі свої грошові збереження і шкатулку з коштовностями, сказавши: якщо вона не одужає — то все це залишиться мені, а коли житиме — то треба повернути їй. Але про що вона просто благала мене: щоб я не виїздив із Мюрана, бо моя присутність у місті й листи до неї підтримуватимуть її в цьому житті. Отже, мені потрібно було тут знайти квартиру, і я звернувся за допомогою до тієї жінки, що передавала мої листи в монастир і взагалі часто мене виручала. Крім того, я попросив підшукати на

цей час і прислугу. Їй вдалося знайти в господині Лаури досить затишне помешкання із двох кімнат і кухні. Коли я там оселився, мене дуже здивувало, що в кімнаті була Туанетта — старша дочка Лаури. Зняковіло зашарівшись, мовила, що з наказу матері вона буде прислужувати в моїй новій квартирі. Їй, мабуть, ще й не сповнилося п'ятнадцяти, й вона мала дуже милий вигляд. Та я не хотів одразу накидатися на неї, а знайти, ким її замінити. Тільки хто втримається, коли маєш діло з красивим створінням!

Увечері Туанетта накрила мені стіл, а подала лише один куверт. Це я приписав її скромності, сказавши, щоб принесла й другий, адже ми завжди вечерятимемо разом: було мовлено так, щоб виказати своє добре ставлення до неї; але ж ніхто не знає, до яких хитрощів вдається диявол, аби обвести нас навколо пальця. Вранці я проснувся ні світ ні зоря й покликав Туанетту, щоб розпорядитися на весь день. Вона зайшла зодягнена й тримала себе дуже скромно: «Ти вчора зготувала смачну вечерю; ось тобі цехин ще й на обід». — «Але, синьйор, у мене залишилася здача...» — «Ті гроші мені віддавати не треба. А коли чемно поводитимеш себе, можеш завжди брати залишок». Вона кинулась цілувати мої руки й навіть злегка пригорнулася до мене, та я розважливо відступив на крок од неї. Вранці, проснувшись до схід сонця, я знову покликав Туанетту. Вона, мабуть, ще спала, бо прибігла до кімнати в куценькій нічній сорочці. Я вдав, що не помічаю її принад, і відіслав її із якимось там дорученням. Але весь вигляд дівчини роз'ятрив мою уяву і я почав розмірковувати: чи вірно я чиню, втрачаючи шанс... Тим часом хвороба М. М. дедалі ускладнювалася й ускладнювалася. У своєму листі С. С. (яка часто сиділа біля постелі недужої) писала, що М. М. нерідко непритомніє, а якось у забутті вона виголошувала такі недоброчесні слова, що нам пощастило, бо вона вимовляла по-французьки, — а то б усі черниці із жаху покинули б монастир. Одначе мої найгірші побоювання не збулися. Криза минула, й М. М. почала одужувати, хоча оклигувала поволі. Вона попросила С. С. написати мені, що підведеться на ноги ще швидше, коли я пообіцяю влаштувати викрадення її з келії, тільки-но вона буде в доброму стані. Такого наміру я, звичайно, не мав, але щоб підбадьорити свою коханку, написав, що, мовляв, од здійснення цього задуму залежатиме все моє життя. Листи-то я писав М. М., тільки мої думки все частіше зверталися до Туанетти. І от випадок, який змінив наші взаємини.

Якось пізно вночі я потрапив під грозову зливу. Дівчина вже спала. Віяв пронизливий, холодний вітер, а я промок до нитки й дрижав, мов пес. Треба було негайно переодягнутися й розтерти задубіле тіло. Туанетта прибігла допомогти мені — в одній нічній сорочці. Це єдине на ній вбрання було коротке й широке — вгорі і низу. Туанетта заходилася робити розтирання обома руками й, цілком природно, не могла притримувати свою одіж, яка відкривала мені дві розквітаючі півкулі. Вони так розпалили мене, що я порадив їй трохи підсмикнути вгору сорочку, й Туанетта це зробила, вхопивши її зубами. Але це ще більше підлило олії в огонь,

оскільки заголилися стегна, і я побачив витончені стрункі ноги, які сполучалися біля живота. У мене мимохіть вирвався з грудей зойк: чи то від захоплення, чи то від похитливості. Туанетта з ляку сіла на постіль і тремтячим голосом запитує: «Може, мені краще одягнути-ся?» — «Не треба,— відповідаю я. — Сядь-но ча мої коліна й зав'яжи мені очі!» Вона вже взялася шукати хустину, але хто ж збирався грати в піжмурки? Я лагідно пригортаю її до себе й кладу на ліжко, вкриваючи всю поцілунками. Почувши мою клятву на вічне кохання, дівчина цілковито віддається мені. Я зрозумів, що вона й сама цього захотіла; а мені вдається зірвати її квітку, й ця троянда, як здається в таку мить, чи не найчарівніша з усіх, досі зірваних мною. Вранці, коли я проснувся, Туанетта вже не спала. Я гукаю її і прошу прилягти біля мене, але вона у відповідь подає листа — це від М. М. Замість читання я хапаю Туанетту й намагаюся посадити поруч із собою. «Чому ви не квапитеся познайомитися з листом своєї коханки? Яка-бо непостійна людина!.. Тільки чому тоді ви не забагли, щоб я виликувала вас од туги ще 6 тижнів тому? Але навіщо ці докори?.. Кохай-мене, як цю жінку, і я з тобою буду щаслива». Дивлячись на Туанетту, мені важко було її впізнати. Де й поділася вчорашня сором'язлива дівчинка; переді мною стояла молода жінка, що відчувала владу своєї краси, а звідана минулої ночі насолода надавала їй принад щастя й тріумфу.

... НАВПЕРЕЙМИ З АНГЛІЙСЬКИМ ПОСЛАННИКОМ

Наші стосунки з Туанеттою склалися якнайліпше, а тим часом стався випадок, який міг дуже вплинути на мої взаємини з М. М. Розмовляючи якось із англійським посланником про венеціанських красунь, я чомусь згадав про М. М. «Авжеж, авжеж... — відповів мені Мюррей, — я мав її за 500 цехинів». Я не повірив своїм вухам: «Може, ви маєте на оці зовсім іншу жінку?» — «Ні. Це та, що була коханкою французького посланника... Коли так, то я знався з нею і, якщо захочу, то знову покличу за 100 цехинів.» — «А як же ви з нею познайомилися?» — «Через одного посередника, на ім'я Капсучефало, якому я за послугу дав півсотні цехинів». — «Можу побитися об заклад, що ви помилилися, і вам її не пощастить запросити до себе. Ставлю півтисячі». — «Я чесна людина, й сперечатися з вами на 500 цехинів — це все одно, що витягти їх із вашої кишені. Мені це обійдеться у сто цехинів, і коли ви переконаєтеся, що я виграв, то ви просто віддасте мені мої витрати... Тільки як нам бути? Чим вам довести, що в мене була М. М.? Або давайте навпаки: якщо ви ту жінку, з якою я мав справу, не визнаєте за М. М., то як ви переконаєте, що це не вона? Адже ви не бачили її зблизька та й я зустрічався з нею один раз уночі». — «Ми це обставимо так. Тільки-но справжня чи вдавана М. М. прийде на побачення, ви під будь-яким приводом попросить її

зачекати вас. Ми ж зустрінемося з вами у призначеному місці з тим, щоб передати термінове доручення, чого й заїдемо до монастиря й викличемо М. М. Якщо вона з'явиться, то ви зможете пізнати її? А коли брамниця скаже нам, що вона нездужає, або з якихось інших причин не може вийти — то це ваш виграш. Ви йдете зі своєю красунею вечеряти, а я — під три чорти...» — «А чи зможемо її викликати? Вже ж буде пізно...» — «Хай це вас не турбує. Повторюю: якщо ви її не побачите, то я відплачую вам сто, а коли станете вимагати, то й усі тисячу цехинів!» — «Заздалегідь дякую вам за безплатне задоволення... А куди я її проведу?» — «Я маю квартиру неподалік монастиря. Щоправда, там у мене одна молода особа. Але я зроблю так, що її вдома не буде... До того ж, для вас і вашої дами зготують холодну вечерю».

Зустріч було призначено через два дні. Тоді ж я зайшов у вітальню монастиря й викликав М. М. Вона помітно піддужчала; я дивився на неї з великою допитливістю. Коли правда, що М. М. продає себе за гроші — я, звичайно, в це не вірив, — то перед нічним побаченням вона мала б нервувати. Однак М. М. тримала себе цілком спокійно, чого я не можу сказати про себе, адже мовилося значно про більше, ніж програш 100 цехинів. Можливо, для англійця то була просто забава, до того ж, він сподівався на безплатну розвагу з красивою жінкою; а для мене все це могло обернутися справжньою трагедією. «Чи можна тебе попросити про одну послугу?» — «Кажі, мій коханий». — «Мені треба тебе побачити тут, у монастирській вітальні, за годину після заходу сонця». — «Це важко. Необхідно мати дозвіл ігумені». — «А ти скажи їй, що чекаєш термінового листа від свого брата, і його тобі можуть передати лише ввечері». — «Гаразд, ігуменя мене любить. Але все одно мене супроводжуватиме якась черниця». — «Мені однаково. Тільки хотілося б, щоб тебе можна було добре розгледіти». — «Що за дивне бажання? Але я обіцяла виконувати твою волю. Ми обидві вийдемо із смолоскипами в руках... Ну, признайся, навіщо це?» — «Я все поясню під час наступної зустрічі».

Сумніви не переставали мучити мене. Адже брамниця могла сказати, що не дали дозволу на побачення, а М. М. тим часом сиділа б у моїй квартирі (про яку вона досі нічого не знала) в очікуванні англійського посланника. Так у муках минула решта дня. Увечері, о призначеній годині, Мюррей підійшов до мене: «Черниця прийшла?» — «Так, вона вже тут. Але ви можете відмовитися від нашого закладу». — «Помилуй, Боже. Ходімо». Брамницю вже попередили, й вона пропустила нас без заперечень. І от з'являється М. М. у всьому сяйві краси, а поруч із нею ще одна черниця. В руках у них смолоскипи. Я передаю вдаваного листа. Вона його розглядає й, упевнившись, що печатка ціла, ховає до кишені й каже: «Повідомте братові, що незабаром надішлю відповідь... — А потім, звертаючись до мого супутника: — Боюсь, що через ці відвідини ви пропустили перший акт опери?» — «Задоволення бачити вас, мадам, бодай мить варте всіх театральних вистав світу!» — «Мені

здається, що месье англієць?» — «Так, мадам». — «Це наймогутніша й найсвободніша нація на землі. Ваша покірна слуга, панове». Я думаю, що ніколи М. М. не видавалася мені такою чарівною, як тоді. Радість мене просто окришила, і я, не звертаючи уваги на свого супутника, притьомом полетів до свого дому. Та в пана Мюррея був трохи зіпсований настрій; він ішов спокійною ходою, й мені навіть довелося його дещо зачекати біля будинку. «Ну, що ж, ви впевнилися, що вас ошукали?» — «Мовчіть. Ступайте за мною». — «А навіщо я вам треба?» — «Ви гадаєте, ця персона потрібна мені на цілу ніч? Ходітьте, трохи порозважаємося». — «Та її краще просто вигнати!» — «Ні, за нею на світанку приїде посередник... Якщо її послати на всі чотири боки, то вона зможе попередити крутія, й вони безслідно зникнуть, а так ми їх обох викинемо у вікно...» — «Вгамуйте свою лють; не можна, щоб розголос пронісся по всьому місту, тоді ми вплутаємо в цю брудну історію М. М.» — «Ну, пішли. Хоча б поглузуємо із шахрайки...» Мюррей заходить першим, я — за ним. Забачивши мене, жінка затуляє обличчя хусткою, дорікаючи господареві нечемністю. Вона ледь нижча за М. М., але постать у неї майже така ж. Розмовляє поганою французькою мовою. Зодягнена під черницю. Я ввічливо прошу її розкрити хустку, щоб краще розгледіти обличчя. «Я вас зовсім не знаю». — «Ви в моєму домі, а хто я — ви згодом довідаєтесь». — «Мене зрадили! Я ніколи не думала, що маю діло з нечесною людиною». Але цю її промову зупинив Мюррей, назвавши пройдисвітку тим іменем, яке відповідало її ремеслу. Тут вона підводиться й каже: якщо її ображають, то їй не можна залишатися в чужій квартирі ні хвилини. Мюррей радить удаваній М. М. зачекати спільника, коли не хоче потрапити за мури в'язниці. «Мене за ґрати?» — із цими словами жінка засовує руку в кишеню своєї сукні, але я встигаю її перехопити, а посланник тим часом витягає звідти пістолет. Розшарпавши у неї на грудях чернече вбрання, Мюррей дістає схований там пістолет завдовжки у 8 діймів. І, відчувши своє безсилля, вдавана черниця заходиться плачем. «Та цить же! Спершу скажи, де в тебе зброя?» Шахрайка, без жодного слова, скидає із себе сукню, потім нижню спідницю, далі... якби її не стримали, то вона, певне, роздяглася б догола... Якщо не зброєю, то таким-то чином підступниця хотіла добитися свого визволення. «Розкажи, як ти зуміла отримати півтисячі цехинів у пана Мюррея?» — «От уже два роки я знаю Капсучефало. Щоправда, грошей він мені не дає, але зводить із заможними людьми. Минулої осені він спитав мене, чи зможу я зіграти роль черниці під час любовних ігор із англійцем, який заплатить за це півтисячі цехинів. Зрозумійте, чи могла б відмовитися від такого заробітку жінка моєї професії? Тим більше, що ніч я провела дуже приємно. А за наступну сама б заплатила англійцеві із своїх убогих коштів. Коли ж Капсучефало запропонував і вдруге заробити грошей у посланника, то, подумала я, чому б не принести йому таке задоволення в чернечому вбранні... Так що не маєте права мене звинувачувати... А зброя — це тільки для захисту...»

Вже було за північ, ми з Мюрреєм сіли за стіл і зі смаком з'їли все, що зготувала нам Туанетта. Ми виявилися такими варварами, що ані крихти не залишили для шахрайки, й вона зосталася зовсім голодна. Під час тієї запізнілої вечері посланник спитав, чи я, бува, не закоханий у М. М. Обстоюючи її честь, мені довелося відповісти, що коли б і мав до неї почуття, то навряд чи добився б взаємності. «А чи не гріх мені самому пошукати щастя? Я б із задоволенням платив їй по сто цехинів щомісяця лише за зустріч у вітальні монастиря», — кажучи це, англієць дістав суму програшу, і я поклав її до своєї кишені.

Десь о другій годині почувся легенький стукіт. Я став позаду дверей, а Мюррей заходився відчиняти. На порозі з'явився незнайомец. Він бачить лише Мюррея і дівцю, а мене помічає вже тоді, коли я взяв двері на замок, спіймавши посередника в пастку. Мене він знає й обзивається з полегкістю: «А, це ви? — тоді мені нема чого турбуватися, ви не видасте цю черницю». Мюррей спрямовує на шахрая забрану в красуні зброю й запитує в нього: «А куди ви її поведете зараз?» — «До неї додому». — «Напевне, ні. Вона складе вам добру компанію в ув'язненні». — «Що ви! Так не вийде. Інакше ця справа накоїть багато галасу. А це не у ваших інтересах... Зодягайся й пішли!» — звертається нічний гість до своєї спільниці. Англієць, мовби нічого не трапилося, спокійно наливає склянку шамбертена й подає негідникові. Той миттю випиває за здоров'я Мюррея, водночас полум'я свічки відбивається на його золотому персні з великим самоцвітом. Посланник, помітивши цю коштовну річ і милуючись нею, забирає її й запитує, скільки вона коштує. «4000 цехинів!» — розгублено відповідає той. — «Ну, ми оцінимо в 1000 попередній візит до мене вашої дами, а здачу у вигляді цього персня я залишу на пам'ять про нашу зустріч. Прощайте, постачальнику черниць!..» А тут якраз вертається Туанетта. Мюррей подає їй склянку вина, але вона скромно й дуже ввічливо відмовляється випити.

Захмелілий посланник мало не поглинає очима мою прислужницю, а це вже викликало в мене почуття злостивості. Після того, як англієць пішов, Туанетта призналася, що вона з ревностями спостерігала, як із моєї кімнати виходила жінка. Одначе я їй довів у постелі, найнезаперечнішим чином, що у нас із нею нічого не було. І ми з Туанеттою провели разом цілих шість годин.

Наступного дня я зайшов до вітальні монастиря й розповів М. М., що сталося; треба було бачити, як змінювався вираз її обличчя! Переляк, гнів, обурення, схвалення моїх дій — усе виказували її жаскі очі. Але закінчення розмови мене здивувало й насмішило: «Сподіваюся, твоє маля не спостерігало за всім цим». — «Звідки ти знаєш, що я маю прислугу?» — «Так вона ж гарнесенька дівчинка, дочка Лаури. Я знаю, що ти її кохаєш. Ми з С. С. не заперечуємо». В цьому, між іншим, я сумнівався, хоча ми попрощалися з усіма ознаками ніжності й любові...

... ЗА ПРИЖИТТЄВУ РЕНТУ

Якось Мюррей запросив мене до себе на щедрий обід. Це було зроблено не без наміру. Під час розмови він натякнув мені, що не відмовився б од візиту й у відповідь. Звичайно, накритий нами з Туанеттою стіл виявився набагато смачніший. За цим обідом Мюррей не зводив з неї очей, а наступного дня я отримав од нього листа. — «Я до безтями закохався у вашу Антуанетту. Коли ви відступите її мені, то вона буде цілком забезпечена: матиме окреме помешкання з меблями, одержуватиме на утримання добрі гроші, у неї служитиме покоївка й куховарка. Після того, як вона проживе зі мною не менше року, їй належатиме прижиттєва рента в 200 екую щорічно, що ми відразу ж скріпимо договором у нотаріуса. Даю вам, друже, тиждень на роздуми, сподіваючись на вашу підтримку». Я відписав негайно, що на мою відповідь можна розраховувати не пізніше, як за три дні, адже Туанетті потрібно порадитися зі своєю матір'ю, яку вона і любить, і шанує. Але повинен застерегти, що моя коханка може бути при надії...

Зрозуміло, мені не хотілося розлучитися з Туанеттою, але я мав обмежені кошти, та й не думав проводити з нею все життя; до того ж, забезпечити їй такі розкішні умови, як пропонував англієць, я не міг. Тому в мене не було жодних вагань, і я відразу ж усе розповів Туанетті. — «Невже ти мене покинеш?..» — «Я тільки через те й передаю тобі це, що безмежно закоханий...» — «Я не можу бути з обома...» — «Ні, ти належатимеш лише новому полюбовникові. Уяви: тобі дістанеться такий багатий посаг, що ти щасливо вийдеш заміж». — «Дозволь мені хоч деньок поплакати й поміркувати, а завтра приходь вечеряти». Наступного дня я від Туанетти почув: «Твій англієць — красень, який своєю італійською мовою може розсмішити кого завгодно. Коли мама погодиться, то я, можливо, покохаю його. Навіть якщо ми не зійдемося вдачею, то я через рік отримаю принаймні ренту в 200 екую». — «Захоплений логікою твоїх міркувань! Неодмінно погомоню з матір'ю». — «Дочці незручно признаватися про такі речі. Може, краще тобі взятися за це?» — «Гаразд!» Лаура з радістю вислухала мене. — «Туанетта — зразкова дочка. Ті 130 цехинів, зароблених у тебе, вона віддала мені. Коли вона здобуде ренту, ми з нею житимемо разом». Помітивши, що мати задоволена моїм повідомленням, до мене підбігла молодша сестра Туанетти Барбарина й поцілувала мою руку. Вона здалася такою гарнесенькою, що я віддав їй усі гроші, які мав у кишені; щоправда, їх було обмаль.

Я розповів М. М., як влаштувалася доля Туанетти, але її це тільки засмутило. — «Якщо для тебе зникне ця принада в Мюрані, то ти зовсім перестанеш одвідувати монастир». Я пообіцяв усе-таки приходити до неї. Але намарність моїх слів невдовзі далася взнаки. Наближалася година розлучитися нам назавжди. Того вечора я заглянув до Мюррея й повідомив йому приємну новину. Він обняв мене й попросив бути свідком під час підписання контракту на

прижиттєву ренту. Коли ми зайшли з Туанеттою, то папір уже був цілком підготовлений. Моя коханка пригорнулася до англійця й запевнила його, що ладна робити все, що йому подобатиметься.

Десь за кілька днів Лаура покликала мене оглянути помещкання, зняте нею у Венеції, щоб бути ближче до своєї дочки. Я охоче пристав на це запрошення. Тим більше, моїми помислами вже цілком заволоділа Барбарина. Я знав, що й вона не байдужа до мене, навіть вдячна за те, що я забезпечив щасливе життя її сестрі, а отже, і всій родині. Як і кожна вродлива дівчина, Барбарина виказувала ревності до моїх стосунків із Туанеттою, вважаючи, що я мав би залицятися до неї. Коли б я зважився зробити таку спробу, то, певне, не мав би заперечення ні з її, ні з матеріного боку. Адже Лаура належала до тих численних жінок, які були не від того, щоб поторгувати природними звабами своїх дочок із тим лише, аби це не виходило за межі пристойності. Біля будинку стояв невеличкий садок, і мати запросила мене покуштувати плоди з величезного фігового дерева. Але як виявилось, воно не родило. — «Та що ви? — вигукнула Барбарина: — Он, дивіться, я вам дістану...» Хутко й легко вона злізла на кінець драбини, простягла руку, але ніяк не могла дотягтися до плодів. — «Люба Барбарино, коли б ти знала, що я бачу!..» — «Те ж саме, що не раз бачили в моєї сестри». — «Але в тебе воно ще краще...» Щоб нарешті зірвати плід, другою стає на гілку — і перед моїм зором відкривається справді спокуслива картина. Я в захваті! Барбарина, помітивши мій стан, не квапиться змінити положення тіла. Коли вона почала спускатися, я даю своїй руці волю й запитую в своєї добродійниці, чи зірваний плід, до якого я вже приторкнувся пальцями. Барбарина усміхається й зумисне затримується на драбині, щоб я переконався, що того плоду ще ніхто не куштував. І не встигла вона стрибнути з останньої приступки, як опинилася в моїх обіймах. — «Чи згодна ти, щоб я попробував твого плоду?» — «Тільки завтра, коли мама поїде в Мюран на цілий день і мене залишить одну. Ви прийдете до нас, і я ні в чому вам не відмовлю...»

Цього вечора я доволі рано ліг спати, щоб підготувати себе до зустрічі. І хоча я прийшов загодя, Барбарина вже чекала на мене. — «Зараз ми поснідаємо нашвидкоруч: ось смажена курка, шинка, сир і дві пляшки вина із Скопало». — «Хто ж це приготував нам таку смачну їжу?» — «Все мама, їй і хвала!» — «А ти призналася їй, як ми будемо розважатися?» — «Ні. Адже мені ще нічого не відомо. Просто я сказала, що ви маєте прийти, й віддала мамі ваші десять цехинів». — «А що вона відповіла?» — «Що не сердитиметься, коли ви кохатимете мене, як мою старшу сестру». — «Я тебе любитиму ще дужче». — «Тоді передайте Туанетті, що я замінила її й ви переконалися, що досі мене не чіпали чоловіки...» — «А якщо це засмутить її?» — «Тим краще... Скажіть неодмінно».

Добре поснідавши, ми лягли в постіль, до того ж, так спокійно, наче давно вже були чоловіком і дружиною. Саму цю забаву Барбарина відчувала вперше, й мене захоплювала її недосвідченість

і незграбність у рухах. Їй не хотілося виказати спричинений мною біль, і вона весь час вдавала, що це їй приємно, й висловлювала більше задоволення, ніж воно було насправді. Барбарина ще далеко не досягла статевої зрілості, груди у неї ледь-ледь позначились: ну, дитина дитиною. Та витримавши кілька моїх атак і відповівши на них взаємністю, дівчина запропонувала встати пообідати. Перекусивши, ми знову віддалися коханню й залишилися в постелі до самісінького вечора. Давши Барбарині 20 цехинів і присягнувшись любити її вічно, я пішов додому.

Залицяючись до Барбарини, я не забув своїх попередніх коханок. Я довідався, що в С. С. помер батько і її намагалися забрати з монастиря й видати заміж за адвоката. В своєму листі вона писала, що коли я пообіцяю їй зберегти вірність, то вона здатна на будь-яку боротьбу й ні з ким не одружиться. Я відверто відповів, що мені ні за що її утримувати, бо бідний, мов церковна миша. Тому довелося порадити С. С., якщо трапиться пристойний чоловік, то відразу брати шлюб. Скажу, забігаючи вперед, вона довго зволікала з цим ділом і зважилася стати під вінець лише тоді, коли мені пощастило втекти із жахливої в'язниці «Під пломбами» (її так називали за свинцевий дах, який так нагрівався влітку, що здавалося, мені не витерпіти цієї кари), й коли, таким чином, уже всі мої надії на повернення до Венеції розвіялися. Саме в той час надійшов лист од де Берні; він радив «наставити на добрий розум» нашу черницю (М. М.), завваживши, що її викрадення не тільки може зірватися, але навіть у Парижі вона не почуватиме себе в безпеці. Цього листа я дав прочитати М. М., й мені боляче було бачити її тугу й відчай. Ми ще кохалися з нею, хоча я зраджував її майже щодня, але завжди згадував її у мить найвищого щастя й похоті й уявляв її майбутнє темним і сумним.

... НА МЕЖІ КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ

Ведучи своє відчайдушне життя, я не помітив, що хмари збираються у мене над головою. Через мою, треба признатися, викличну поведінку в мене з'явилося безліч ворогів. То вони звинувачували мене в розпусті, то вважали, що я під час моїх стосунків з іноземними посланниками передаю їм якісь відомості й за це отримую гроші, то їх дивувало, що я, програючи в карти, ніколи не богохулю, а отже, напевне, маю приховані джерела прибутків, то в них викликало підозру, чому я не додержуюсь постів; то, зрештою, переслідували мене за читання заборонених книжок. Але, крім усіх цих вигадок, звісно, водилися за мною і справді негарні вчинки. Я багато грав і весь час без успіху. Мене з усіх боків обсідали борги. Проциндривши в карти всі гроші М. М., я, з її згоди, заклав і належні їй коштовності. Навіть дійшов до того, що залишився без копійки. Зодягнувши своє найкраще вбрання,

я прибув до монастирської вітальні й попросив у М. М. її останні 500 цехинів, які вона зберігала в себе з тим, щоб спробувати грою в карти повернути собі свої скарби. Та не дочекавшись і наступного дня, я увечері спустив півтисячі під чесне слово. Але найбільше мені нашкодила одна історія.

Я вже розповідав, що під час залицання до С. С. я випадково зав'язав інтимні стосунки з такою собі Бонафед, яку я знав ще з малих літ, і, зрозуміло, віддячив їй за все дванадцятьма цехинами. Живучи зі своїм батьком у страшних злиднях, вона після нашої зустрічі надсилала мені любовні записки. Я, звісно, побував у неї ще кілька разів, залишаючи їй по 2—3 цехини, але постільних забав ми вже не мали. Якось я отримую від Бонафед чергового листа, в якому вона настійно впрошує мене відвідати її о певній годині для обговорення дуже важливої справи. Я прийшов більше із цікавості. Побачивши мене, вона миттю кинулася мені на шию. Спитавши, в чому річ — почув у відповідь: її любов до мене! Бонафед так ніжно горнулася до моїх грудей, що я вже ладен був лягти з нею в постіль. Але скидаю пальто й запитую: «А де батько?» — «Нема вдома». Та оскільки мені треба було вийти на хвилинку, я, вертаючись назад, ненарочно відчинив двері в сусідню кімнату й, на мій превеликий подив, побачив там його з двома доволі підозрілими типами. Змова була в наявності. Два збіри мали стати свідками згвалтування, яке я, начебто, вчинив над моєю коханкою; і, щоб виплутатися з цієї ганебної справи, мені б довелося втратити чимало грошей. Я ушився, не прощаючись. Потім од підступної Бонафед ще надходили листи, але вони залишалися без відповіді.

А згодом із нею сталася прикра історія. Це було влітку. Спека, голод, злидні — все це разом зашкодило її розумові, й вона якось вибігла з дому гола та почала приставати до перехожих, щоб вони відвели її до мене. Потрапивши в лікарню, Бонафед у маренні стала проклинати моє ім'я. І хоча ці події відбулися ще рік тому, мої вороги витягли ці козирі з небуття, особливо останній випадок. І наді мною нависла загроза всіляких звинувачень. Чим усе це скінчилося, я передам дуже коротко. Мене заарештували й кинули до в'язниці «Під пломбами». (Епізод моєї втечі звідти широко знаний, тому я його не описуватиму).

Промандрувавши в кількох країнах Європи, я знову дістався до Парижа. Там мені пощастило відновити колишні зв'язки, й мене поставили директором лотереї, що змінило й моє фінансове становище. Одного разу до мене прийшов молодий чоловік, доволі приємний зовні. Він мав листа від моєї гарної знайомої, яка рекомендувала мого співвітчизника графа Тиретту моєму урядові. За словами записки, він мав особливі достоїнства. — «Чим я можу принести вам користь?» — «Мені потрібна ваша дружба й, можливо, гаманець». — «Що привело вас до Парижа?» — «Мені було доручено небезпечну для мого віку посаду — керувати ломбардом. Відповідальність лежала на мені та ще двох молодих людях із заможних родин. Ті кошти, яких нам бракувало на розваги, ми діставали з каси ломбарду, сподіваючись усе повернути

до чергової ревізії. Але не встигли. Багаті родичі моїх товаришів погасили їхні борги, а мені загрожувала ганьба й кара. Тому я в Парижі...» — «Де ж ви хочете працювати? Ви граєте в карти?» — «Я їх ненавиджу; вони в мене забрали половину грошей, узятих в ломбарді». — «А друга половина пішла на жінок?» — «Ваша правда. Вони також були виною мого падіння». — «Тоді змусьте їх одшкодувати вам збитки...» — «А як це вчинити?» — «Якщо ви не дуже примхливі в цих питаннях...» — «Що означає — не дуже примхливі?» — «Це коли ви можете задовольнити жінку, не маючи до неї будь-якого почуття». — «За це нічого боятися. Якщо навіть бабище поманить мене золотом, я буду з нею ніжний, як Амур.» — «Браво! Тоді ваше життя буде влаштоване в Парижі». Під час нашої розмови до мене завітав абат, який хотів виканючити лотерейні квитки на величезну суму. Але в нього це не вийшло. Тоді він глянув на струнку постать мого нового приятеля і запропонував познайомити його із вдовою небожа папи Римського. Мені самому було цікаво заприятелитися з тією дамою, і я подав знак, щоб той погодився, мовивши тут же, що і я не байдужий до такого знайомства.

Дамі було десь під сорок, але вона справляла ще добре враження: жвавої вдачі, реготуха, з гарною шкірою й очима. Вона цілком могла викликати бажання в чоловіка. Ми з нею відразу порозумілися й незабаром знайшли спільну мову. Звичайно, вона зовсім не мала жодних родинних зв'язків із папою; це була авантюристка найчистішої води, якій пощастило здобути майно й становище в суспільстві. Я бачив, що дама зацікавила графа, й тому, покликавшись на невідкладні справи, залишив їх удвох.

... У ТОВАРИСТВІ «ПАПСЬКОЇ» НЕБОГИ

Наступного дня Тиретта заходить до мене з досить задоволеним виглядом. — «Ви, мабуть, не ночували вдома, пане розпусник?» — «Так, товариство папської небоги було для мене приємне, і я залишився в неї на всю ніч.» — «А чи не нудно вам було з нею розмовляти?» — «Навпаки, наша бесіда так їй припала до серця, що вона запропонувала перебратися до неї на помешкання й обіцяла відрекомендувати мене як свого брата в перших панові Нуару — гадаю, її любовникові». — «Ви дали згоду?» — «Я відповів, що я ще пораджуся з вами; й вона запросила нас із вами пообідати в неї у неділю». Коли ми прийшли в гості, наша дама без будь-якого сорому кинулась із обіймами до Тиретти, називаючи його. «Дорогий пане шість разів» — так згодом графа й стали називати в Парижі. — «Що означає це гарне ім'я, мадам?» — «Кількість його еротичних подвигів. У нього велике майбутнє у Франції...» — І тут удавана небога папи захоплено й без найменших утаювань розповіла про спроби Тиретти; крім того, вона повідомила, що не тільки має згоду пана Нуара на переселення до них небожа, а й той висловив свою радість «жити з ним поруч».

По обіді дама так роздрочила графа, що він, скинувши жупан й анітрохи мене не соромлячись, тут же задовольнив її. Напевне, мій приятель цим хотів показати мені свої можливості. Але нічим особливим він мене не здивував, та дивлячись на його атлетично складене тіло, я подумав, що справді в нього буде забезпечене майбутнє в Парижі.

До третьої години господиню відвідало дві літні жінки, яким вона відразу ж одрекомендувала пана «Шість разів». — «Це неймовірно...» — тільки й сказали матрони, роздивляючись Тиретту крізь лорнет. На це граф мовби відповів своїм поглядом: а ви, мовляв, спробуйте самі в цьому пересвідчитися. За якийсь час до будинку під'їжджає карета, й із неї виходить немолода вже дама в супроводі винятково вродливої дівчини й виснаженого, вбраного в чорне чоловіка. Після взаємних обіймів господині й гостей «папська» небога сказала: «Познайомтесь із паном «Шість разів», що присутніх дещо здивувало, але тлумачень не було. Потім почалася розмова, доволі фривольна, до того ж, нікого з її учасників не бентежила присутність у залі юної істоти, яка за весь час не обмовилася жодним словом. Далі «папська» небога запросила зіграти в карти, взявши «двоюрідного брата» в половину. Залишилися без гри я й дівчина. Я запропонував їй сісти біля каміна, й сам опинився поруч. Ми відокремилися від цієї компанії. — «Ви знудьгуєтеся з нею, — завважила мені стара, — вона місяць як вийшла з монастиря й не вміє зв'язати двох слів». Перші хвилини я просто милувався її красою, потім вона мене спитала: — «Хто цей вродливий чоловік, який так смішно розмовляє?» — «Це мій співвітчизник, що залишив батьківщину задля власної честі». — «Дуже дивно він вимовляє слова». — «Адже в Італії не користуються французькою мовою... Я шкодую, що привів його сюди, тут він зовсім зіпсується». — «Хто ж його зіпсує?» — «Мені важко це пояснити, бо мої думки розгнівають вашу тітоньку». — «Я не буду перед нею звітуватись. А може, я поставила нескромне запитання?» — «Ні, в жодному випадку; коли ви хочете, я не стану робити з цього таємниці. Він припав до вподоби мадам Ламбертіні. Вона провела з ним ніч і, щоб підкреслити його чоловічі можливості, назвала іменем «Пан Шість разів». Мені це приємно, бо мій приятель не з розпусників...»

Розмовляючи досить вільно з дівчиною, яка щойно покинула монастир, я помітив, як її обличчя спалахнуло рум'янцем соромливості, але це ще нічого не означало. Хвилин зо дві дівчина мовчала, а тоді спитала: — «Який же зв'язок між тим, що він спав із мадам і прізвиськом «Шість разів?» — «Дуже простий, мадемуазель. Мій приятель виконав за одну ніч ті обов'язки, які під силу багатьом чоловікам здійснити лише впродовж тижня. Але мене розгнівило зовсім інше». — «Що саме?» — «Я не наважуся про це розповісти». — «Та ви стільки всього мені тут наказали, що я нічому не здивуюся. Ніяка совіслівість вас не врятує». — «Ну що ж... Тоді знайте, що вони сьогодні, після обіду, навіть у моїй присутності...» — «Можливо, це не сподобалося вам через ревності?» — «Ні,

він мене принизив зовсім іншим чином, але я не зумію вам це розтлумачити...» — «Мені здається, що ви з вашим «не зумію» глузуєте наді мною». — «Боже збав, мадемуазель; я ображений тим, що мадам Ламбертіні змусила мене визнати, ніби штука в мого друга на два дюйми довша, ніж моя». — «Якщо це сказано про ваш зріст, то мені здається, ви таки вищий за нього». — «Та ні, не про те мова!.. Та штука в нього справді дивовижних розмірів...» — «А хіба це так важливо?» — «Річ у тому, що жінки, не схожі на вас, ганяються за довжиною...» — «Але я про це не маю найменшого поняття... Невже не все одно?..» — «А що ви подумали, побачивши мене?» — «Я нічого не мала на меті... От гарно складений чоловік, — тільки й спало на гадку. Коли я скажу неправду, тоді мені жаль вас...» — «Ви б мене зганьбили, якщо б у вас залишилися якісь сумніви... Ось гляньте й поміркуйте самі». — «Ви — монстр!.. Навіщо мене залякуєте?» Кидаючи з гнівом ці слова, вона палала від обурення, а може, й од інших переживань. Підвівшись, недавня черниця пішла до гурту, захопленого картами, й обперлась на спинку тіточиноного крісла. — «Яка ти нечемна! Хіба можна залишати гостя на самоті? — суворо мовила її тітка. — Підди, розваж його!» Й вона, не заперечуючи наказові, посміхаючись, повернулась до мене: — «Якби моя тітонька знала, що ви вчинили, я б не почула її докорів...» — «Я жакливо засмучений своєю поведінкою. Та невже ви вперше це побачили?» — «Тільки в уяві. Але, будь ласка, тримайте себе скромніше». — «Гаразд, гаразд...» Я вхопив її руку, яку вона, розгубившись, цілком, без супротиву, віддала в мою владу, й притис до не знаної нею штуки. Висмикнувши свої пальці з моєї долоні, дівчина заходилася їх витирати хусточкою. — «Це що за орган?» — «Це той орган, що відновлює життя на землі... Ви, перепрошую, не гнівайтесь на мене; я б не наважився так вчинити, якби не ті почуття, що спалахнули в мені, коли я вас побачив уперше». — «Це свідчення в коханні?» — «Так, я дуже сміливо повівся з вами. Але моє серце вщерть переповнене любов'ю до вас». — «Чи можна довірятися вашим словам?» — «Безперечно. Але чи можу і я сподіватися на вашу взаємність?» — «Я нічого не скажу. За все, що сталося, мені треба вас ненавидіти. Адже за якусь годину вам вдалося просвітити мене в тому, про що я мала довідатися лише після заміжжя... Але, слава Богу, ви чомусь вгамувалися». — «Це бува завжди, коли отримуєш задоволення... Та я вже знову наготові. Дивіться!..» — «Це що, продовження уроку?» — «Тільки в мене зникло будь-яке побоювання...» — «Солдат звикає до вогню...» — «Та й полум'я в каміні от-от загасне...» Вона бере оберемок хмизу й нахилиється над багаттям у незвичайно зручній для мене позі. Моя відважна рука сміливо дістається порога в святилище, і я виявляю, що двері міцно заперті й проникнути далі можна, тільки зламавши їх. Дівчина повертається на своє попереднє місце і з гідністю доводить мені, що вона має право вимагати до себе поваги. Я заперечую, що, мовляв, хоча й відчуваю за собою провину, але тим паче мені вдалося пересвідчитися, що гостя не принесла щастя жодному чоловікові.

Після цієї зустрічі минуло кілька днів, і ось до мене на службу надходить лист: «Моя тітонька, сестра моєї матері-небіжчиці, багата, скупа, несправедлива й запекла картярка. Вона мене не любить й, оскільки їй не вдалося, щоб я стала черницею, вона хоче віддати мене заміж за багатого негоціанта з Дюнкерка. Ні я, ні тітка його не знаємо. Щоправда, сват од нього в захопленні, та це й не дивно: кожен купець хвалить свій товар. Мій майбутній чоловік обіцяє залишити мені в спадщину 150000 франків. До того ж, у день мого весілля тітка зобов'язана виплатити ще 75.000. Якщо те, що сталося між нами, не принижує мене у ваших очах, то я пропоную вам руку й серце, а разом із ними сімдесят п'ять тисяч франків, і, крім того, таку ж суму після смерті моєї тітки. Не пишій нічого у відповідь, бо я не знаю, як одержати вашого листа. У неділю ми будемо обідати в мадам Ламбертіні. Отже, ви маєте чотири дні, щоб обміркувати своє рішення. Скажу щиро, я ще не знаю, чи кохаю вас. Але моя симпатія на вашому боці, оскільки ви освідчилися мені. Я буду завжди вірна вам. Коли ж ви відхилите мою пропозицію, то проситиму вас про єдине: докладіть усіх зусиль, щоб ми ніколи й ніде не зустрічалися. Адже я можу бути щаслива лише в двох випадках: або ставши вашою дружиною, або зовсім забувши вас. Я певна, що ми побачимося в неділю».

Цей лист вразив мене. По-перше, дівчина була не тільки вродлива, а й розумна, її посаг значно перевершував ті кошти, що я мав. По-друге, побравшись із нею, я втрачав волю, а це ніколи не входило в мої розрахунки. Так от, у цих роздумах і ваганнях і пролетіло півтижня. Коли під час обіду в мадам Ламбертіні зайшла мова про весілля мадемуазель де ля Мйор, то я побачив, як вона страждала, вислуховуючи всілякі напутні поради, й змушений був перевести нашу розмову в інше річище, нагадавши про наступну страту знаменитого розбійника Дам'єна. Це мало відбутися за звичаєм на Гревському майдані в Парижі. Я сказав, що в моєму помешканні з вікна можна спостерігати весь цей жахливий спектакль. Гості зацікавилися цим повідомленням і заходилися на всі лади його обговорювати. Але такого вікна, звісно, в мене ніде не було, та я знав, що в цьому місті за гроші дістанеш що завгодно.

Після обіду, покликавшись на невідкладні справи, я залишив компанію, пообіцявши невдовзі вернутися. Схопивши перший — ліпший фіакр, мені за чверть години поталанило стати тимчасовим власником прекрасного вікна. Це коштувало мені три луїдори, але я потурбувався взяти ще й розписку, де було зазначено суму неустойки — 20 луїдорів. Зробивши своє діло, я прийшов знову до товариства. Присутні вже грали в карти, й мадемуазель де ля Мйор сиділа самотою. Ми відійшли з нею в протилежний кінець зали, і я сказав їй: — «Ваш лист, мій чарівний друже, просто ошчасливив мене; ви показали себе такою ввічливою і розумною, що заслужили б обожнювання з боку всіх чоловіків на світі». — «Мені потрібен лише один-єдиний; що ж до решти, то мене задовольнить і їхня повага». — «Ви станете моєю дружиною, мій любий друже, і я благословлятиму до останнього подиху ту звагу, з якою мені

вдалося завоювати ваше серце перед тими чоловіками, що були б раді взяти вас у жони навіть без 150.000 франків, які ніщо, порівняно з вашою красою». — «Мене тішить ваша думка про мене». — «А як же інакше? Тепер, коли ви знаєте про мою любов до вас, то не станемо ж підганяти події; довіртеся мені!..» — «Хіба ви не розумієте, в якому я становищі?..» — «Звичайно. Але дайте мені час знайти помешкання, устаткувати меблями, найняти прислугу — словом, зробити все, щоб вам не було соромно за моє ім'я. Я не хочу, щоб мене називали авантюристом». — «Та вам же відомо, що незабаром має приїхати мій жених?» — «Так». — «Тоді будьте певні, що з його приїздом негайно відбудуться заручини...» — «Мені досить доби, щоб визволити вас з-під будь-якої тиранії. Мій приятель (а чи був де Берні таким уже моїм приятелем?) — міністр іноземних справ Франції. Він знайде для вас притулок в одному з найкращих монастирів країни. До речі, йому нічого не варто порадити вам адвоката, який змусить вашу тіточку виплатити весь посаг. Не хвилюйтесь і спокійно очікуйте вашого негоціанта з Дюнкерка. За всіх обставин я ніколи не полишу вас, і в день підписання контракту ви вже відбудете з дому тітки». — «Я цілком покладаюся на вас. Але просила б зглянутися на мене. Не думайте, що я написала вам листа, полонена вашими надзвичайно сміливими діями. Мені ви, безумовно, до вподоби...» Я зніяковів і, щоб приховати це, кинувся цілувати її руки й запевняти її в своєму палкому коханні.

Захопившись нашою розмовою, нам було байдуже до всього на світі, й лише гучні вигуки, що пролунали зненацька в залі, вернули нас на грішну землю. Глянувши в бік гравців, я побачив скриньку з коштовностями й Тиретту, який виривав якусь книжку з рук одного з двох незнайомців. — «Що скоїлося?» — спитав я. — «За цією книжкою розігрують лотерею. Тут 1200 аркушів, із них 1000 — чистих, а решта, 200,— виграшні. На кожний із цих сторінок записано назву коштовної речі, що лежить у скриньці. Гравець платить один екю й навпаки кладе всередину книжки шпильку. Якщо під нею міститься чистий аркуш — то програш, а коли виграшний, то він зачитує назву коштовності, й тут же йому дістають їх зі схованки,— або, коли гравець бажає, то йому виплачують вартість речі, адже ціну проставлено на сторінці. Це правда, мадам! — звертаючись до тітки моєї юної приятельки, сказав один із тих незнайомців. — Вам пощастило спершу виграти чудовий перстень вартістю в 6 луїдорів». — «Але я потім усе втратила; це й доводить, що ви шахрай». — «Тоді й державні лотереї — суцільне шахрайство!» — заперечив другий незнайомиць. Це дійсно була цілковита правда. Та оскільки я сам завідував однією з них, то обом пригрозив тюрмою. І мій поважний вигляд, і рішучий тон дуже вплинули на цих плутяг. Вони були раді, віддавши гроші, зникнути зі своєю скринькою; та коли їх перелічили, то виявилось, що в ній була сума більша, аніж програша.

У день страти Дам'єна я заздалегідь повіз дам на Гревський майдан. Там нас уже виглядав Тиретта.

... ВІЧ-НА-ВІЧ ІЗ ПАНОМ «ШІСТЬ РАЗІВ»

Далі мені доведеться дещо розповісти про вікно, з якого ми стежили за стратою, інакше читачеві нічого не зрозуміти.

Вікно містилося доволі високо, й три дами мали стати навколішки на ослоні, поклавши свої лікті на широке підвіконня. Ми з Тиреттою стояли за спинами в жінок. Страждання Дам'єна я не описуватиму, оскільки їм присвячено чимало місця в багатьох виданнях. Мені тяжко було дивитися на них, і я відвів убик свій погляд. І що ж я побачив? Тиретта прилаштувався до величезної сідниці тітки й запально виконував якісь-там рухи. Тоді я й собі обрав таку ж позицію біля моєї юнки, що стояла біля «папської» небоги й не помічала, що робиться з її тіточкою.

Напевне, Тиретта був великий майстер своєї справи, бо до моїх вух долинав шерех одягу аж до виконання смертного вироку; тіточка ж мала такий вигляд, наче б її цілком поглинула картина страти. Але коли гості вирушали додому, вона не попрощалася з Тиреттою, а мене запросила відвідати її дім. — «Що ти робив із цією особою?» — спитав я його. — «Я? Мені здавалося, що нас ніхто не бачить». — «Але тільки дама лишилася чомусь невдоволеною...» — «Не може бути! Вона могла змінити тільки положення свого тіла, або просто хвицнути мене ногою, — і все припинилося б само по собі... Ладен побитися об заклад, що вона не від того, щоб знову повторити те ж саме». — «Не заперечую. Але вважаю, що ти з нею повівся неповажливо». — «Чому?.. Звідки ж узятися тій ввічливості, коли ти починаєш шастати в таких місцях?» — «Воно то так, але одна річ, якщо вас лише двоє, й зовсім інше, коли з вами ціла компанія!» — «Та я заволодівав нею в чотири прийоми... Хіба б мені це вдалося, якби вона не хотіла?» — «І все ж ти десь прорахувався. Інакше вона не запрошувала б мене назавтра до себе...»

Прийшовши до цієї дами, я почув од неї дивне пояснення: «Ваш приятель жакливо скривдив мене». — «Невже?» — «Я, звичайно, всього не могу розповісти, але ви самі здогадайтесь... Скориставшись тим, що ми щільно притиснулися одне до одного, так, що я не могла й ворухнутися, він узяв і...» — «Розумію, розумію, мадам. Це все обурливо! Але на все своя причина. Можливо, він закохався у вас? Або ж ви стояли занадто в спокусливій позі? Чи на нього подіяв враг роду людського, а він грішник молодий і запальний. Зрештою, він може спокутувати свою провину, одружившись із вами. Та зятяйте собі, що й ви тут не цяця». — «Але всі ваші міркування ґрунтуються на порочних доказах. Діло, бачте, сталося не так, як вам здається... Випадково чи навмисне ваш приятель схибив...» Мені його промах став зрозумілим. Дамська сукня заважала Тиретті це робити як треба, а поза була така, що він справді заплутався. — «Завтра, мадам, я приведу його до вас, і ви, залишившись наодинці, порозумієтеся між собою, і він зазнає заслуженої кари. А я сховаюся в сусідній кімнаті, й коли виникне потреба, я буду у вас під рукою».

«Та от чому вона невдоволена!» — закричав Тиретта, як тільки я виклав перед ним усе. — «Признайся: саме так і сталося?» — «Якщо вже вона каже, то це, мабуть, правда. В тому положенні, в якому перебували, все ж робилося наосліп...»

Приїхавши з графом, я сказав, що мене очікують невідкладні справи, й мені доведеться його залишити з мадам. Та вийшовши в коридор, я тут же заскочив до сусідньої кімнати. Там я застав, на превелику радість, мою юнку. — «Не знаю, як пояснити це диво, але тітка звеліла нам розважатися вдвох, доки вона не покличе вас. Що це в неї за химерія?» Розташувавшись разом біля вогнища, я почав переповідати їй пригоди мого друга. Мадемуазель де ля Мйор слухала мене з тією увагою й цікавістю, які можуть бути в неспокушеної в цих справах дівчини. Одначе я дещо переоцінив її кмітливість: вона так і не збагнула, що ж сталося з тіткою і моїм приятелем. Тому суть справи мені довелося викладати в гранично чітких термінах; до того ж, для наочності все це показувати жестами, від чого юнка то заходилася сміхом, то червоніла від сорому. Тоді я зізнався мадемуазель, що тітці потрібно чимало часу, щоб з'ясувати свої стосунки з Тиреттою, й нам ніхто не заважатиме поводити себе так, як ми захочемо. Але єдине, що вона мені дозволила, це — цілувати руки й обличчя. — «Друже мій, я не розумію тітчиної образи. Адже вона могла змінити свою позу. Або навіть ще простіше — не дати йому проникнути туди, куди зась?» — «У другому випадку ви помиляєтесь. Справжній чоловік завжди досягне свого. Та й навряд чи це становило для графа якусь трудність. Бо ж тітка — не ви». «А на які ж тоді вибачення вона розраховує? Що їй можна очікувати від такої молодой тварини, як Тиретто; він учинив би так само з кожною жінкою, аби тільки була в неї відповідна поза». — «Ну, це просто. Він освідчиться їй у коханні, і я певен, що вже цієї ночі вони влаштують собі весілля без священика». — «Ну, ваші слова зовсім смішні. Коли він грішив із моєю тіткою, то бачив лише її спину. А ви ж пам'ятаєте її бридке обличчя. Як же можна кохати таку потвору?» — «Для двадцятип'ятилітнього молодика це дрібнички. В цьому віці байдуже, з ким маєш діло... От уже минула добра година, а від тітки жодних знаків».

Я зрозумів, що їхня зустріч затягнеться надовго, й попросив попоїсти. — «Та ми маємо тільки шинку, сир і вино». — «Діставай усе. Інакше я от-от упаду від виснаження». Прудка, мов лань, де ля Мйор хутко все поставила на стіл. Чудовий рокфор! Та й шинку неможливо знайти кращу. І цієї їжі, здавалося, вистачить на десятьох; але дивлячись закохано в очі одне одному, ми раптом помітили, що не тільки спорожнили всі миски, а й випили дві пляшки шамбертена. О дорогий читачу! Як сприяє коханню поєднання рокфора й шамбертена! — «Люба мадемуазель, невже вас не цікавить, чим захоплюється ваша тіточка з паном «Шість разів»?» — «Може, грають у карти... Тут в стіні є маленький отвір, я зараз загляну... Тільки нічого не видно, свічки в них погашені...» — «А хіба я вам не казав?... Дайте мені ковдру, я ляжу на цій

канані. А де спатимете ви? Покажіть свою кімнату». — «Ну, це ліжко замале для вас!» — «Що ви?» — і вона простягається на ньому, доказуючи мені, що воно якраз до ладу. — «Яка чарівна жінка буде моєю дружиною! Не ворушіться! Дозвольте мені помилуватись вашим тілом!» — і моя рука ніжно тисне на корсет, що, мовби панцир, затуляє дві дивовижні півкулі, які так і прагнуть вирватися на волю.

Я нишком розшнуровую мотузки. — «Мій любий; мені не сила оборонятися, але потім ви мене розлюбите!..» — «Ні, я кохатиму вас ціле життя!» Мої пестощі стають дедалі наполегливіші, й незабаром вона також розпалюється до краю. — «Тоді присягніться, що ніколи не забудете мене!» Чого тільки не пообіцяєш жінці в такі хвилини?! Але ж вона вимагає цього! Що її штовхає на це? Притаманна статі сором'язливість? Небезпечність наслідків? Інстинкт, що викликає недовіру до чоловіків?

Ми пробули з нею вкупі чотири або й п'ять заворожливих годин; потім кожен із нас решту ночі спав уже в своїй постелі. — «Ви ще не прокинулися, пане Казанова?» — Це стукає й заходить до нашої кімнати тітка. — «Доброго дня, мадам. Що скоїлося з моїм другом?» — «Він став моїм, я йому все вибачила. Та інакше й не могло бути! Ви не уявляєте, як він мене кохає! Я взяла його на власне утримання впродовж цілого року. В нього буде окреме помешкання, непогане харчування тощо.» — «А ви узгодили розмір виплати?» — «Це наша особиста справа. Нам не довелося звертатися за допомогою до посередників. Сьогодні ми вирушаємо у Війетту, де я маю чудовий будиночок; там у нас буде схованка від лихих обмов. І для вас, знайте, завжди знайдеться вільна кімната. Шкода, що в мене така нерозважлива небога; вам із нею, мабуть, було нудно... І досі її двері на замку. Ану, відчиняй, кривлячко! Кого ти боїшся? Наш гість дуже порядна людина». Мадемуазель повертає ключ і з'являється перед нами в чарівному неглиже. Але що їй допомогло так розквітнути? — «Погляньте, — каже тітка. — Правда, вона гарна. Жаль тільки, що така дурна. Дякую тобі, що подала гостеві сніданок. А я просиділа цілу ніч за картами; а коли граєш, то думаєш лише про гроші; про все ж інше зовсім забуваєш. Сьогодні я, пан Тиретта й ти їдемо до Війетти. Цей молодик заслужив у мене пенсію. Він має гарну вдачу, розумну голову; шкода тільки, що не розмовляє по-французьки. До речі, ти, небога, нічого не розповідай моїй старшій сестрі про цю пригоду.» — «Що ви, тітонько? Хіба я коли натякала про інші?» — «Про які інші? Ви бачите, яка вона нерозумна? Невже були коли в мене якісь пригоди?» Поквапившись додому, я, охоплений суто жіночою цікавістю, заскочив до Тиретти: «Поздоровляю, друже!» — «Було б із чим! Мені так довелося мучитися...» — «А хіба бувають троянди без колючок?.. Зате ти маєш пенсію!» — «Так, я продав себе за 25 луїдорів щомісяця, плюс стіл, квартиру тощо».

... ІЗ ПРИКРИМ ЗАКІНЧЕННЯМ

Я досі кохав Війетту. Мене всі зустріли дуже привітно. Я запитав свою коханку: — «Скажи відверто: граф підморгує часом тобі?» — «Ні, адже своїми убогими мізками він затямив, що це безнадійне діло». — «Чому?» — «Йому ж виплачують пенсію. Він же куплений». — «Та й ти ж якоюсь мірою відплачуєш мені». — «Так, але тією ж монетою, що й ти...» Зустрівшись із Тиреттою, я поцікавився, чи подобається йому нова роль. — «Насолоди, звісно, я не маю, але свої обов'язки виконую сумлінно». — «Але ж у неї таке обличчя?» — «Та хіба мені з нього воду пити?.. До того ж, вона про мене турбується. Коли сьогодні вранці я зайшов до її спальні, то почув: «Я розумію, що завдам тобі болю, відмовивши в задоволенні, але мені дороге твоє здоров'я...»

Коли я вклався спати, то мені довелося довго очікувати мою коханку. Та все ж вона прийшла. І ця ніч була набагато приємнішою, аніж та, перша: зірвати квітку коштує часом великих зусиль, і чоловіки більше цим задовольняють своє честолюбство, аніж отримують втіху.

Помилувавшись на світанку рум'яними щічками моєї де ля Мйор, я рано вирушив до Парижа. Але незабаром Тиретта повідомив мені, що у Війетту приїжджає неогоціант із Дюнкерка. Ця новина просто розкрояла моє серце. Я знав, що рано чи пізно, але він приїде, та мене брала досада, що тільки-но я підніс чашу з нектарем до своїх вуст, як її тут же виривають із рук.

Я негайно подався у Війетту й, на мій подив, застав свою подругу, вбрану святково інше, ніж завжди. — «Вам ні до чого ці шати; він і так помітить ваші принади». — «Мені звеліла тітка, але я не надаю йому одягу найменшого значення. Ви ж заприсягнулися мене вірно кохати».

Женихові було сідати під сорок, мав він одкрите лице і прямий погляд, міцно складену статуру. Тримався чемно, але невимушено. Побачивши де ля Мйор, він сказав тітці, що був би щасливий, коли б його вподобала мадемуазель, як він її. Дівчина нічого на це не відповіла, тільки зробила реверанс. Та я завважив, як вона пильно придивлялася до нього. Щоправда, неогоціант не затримався надовго; в нього були якісь клопоти в Парижі, й він вирушив туди, щоб залагодити їх, пообіцявши повернутися наступного дня.

Увечері я чекав-чекав свою коханку, навіть у мене ввірвався терпець. І, на моє здивування, вона таки прийшла до мене, але в одязі. — «Не дивуйся. Я хочу з тобою дещо обміркувати, потім скину із себе вбрання. Скажи мені без вивертів, чи маю я давати згоду на це одруження?» — «Як тобі цей чоловік?» — «Не можу сказати, що він зовсім не захопив мене». — «Тоді погоджуйся...» — «Все зрозуміло. Прощай. Віднині закінчується наше кохання й починається дружба. Лягай-но спати. А я піду до себе.» — «Ні, залишся тут, заприятелюємо із завтрашнього дня». — «Але все між нами вже в минулому. Коли мені судилося долею стати дружиною

іншого, я маю в цьому переконати себе, що я буду гідна його. Можливо, навіть щаслива. Не затримуй мене, дай мені піти. Адже й так знаєш, як я тебе кохаю!» — «Давай хоча б поцілуємося». — «Тепер уже ні... відпусти мене...» — «Ну, залишся зі мною. Ми візьмемо шлюб». — «Краще не треба. Я більше не згодна бути з тобою», — і, вирвавшись із моїх рук, вона втекла з кімнати.

Мене охопила хвиля сорому й жалю. Цілу ніч я не міг заплющити очей.

Наступного дня повернувся негоціант. Під час обіду мадемуазель де ля Мйор вражала як своєю вродою, так і легкістю й невимушеністю розмови. Негоціант був просто скорений нею. А я почувався дуже кепсько: мене мучив сором. Як завжди в таких випадках, мені довелося сказати, що розболілись зуби, а я тим часом знемагав од кохання, ревнощів і відчаю. Мадемуазель не промовила до мене жодного слова, навіть ми не обмінялися ні разу поглядами. Обід, як мені здалося, тривав цілу вічність. Я тільки почув, що весілля зіграють десь за тиждень, а потім молодята поїдуть у Дюнкерк... Не знаю, як я не впав зі стільця.

Зачинившись у своїй кімнаті, я вигадував методи помсти. Мені здавалося, що за всяку ціну треба стати на заваді цьому шлюбові. Спершу я написав листа де ля Мйор, але відповідь була не втішна: «Ви самі так розпорядилися моєю долею. Відступати вже пізно, наше надзвичайно тремтке й доволі полум'яне кохання ніколи не вивітриться з пам'яті. Благаю вас: більше не пишть мені». Цей лист допік мене до живого. Я лютував; я вбачав на кожному кроці лише її непостійність і зраду. Й тоді виникла в мене думка — знищити свого суперника... Соромно признатись, але я вигадав підлий спосіб розладнати цей шлюб. Я хотів піти на обід і розповісти женихові, нічого не приховуючи, про все, що було між мною і мадемуазель. Коли це не подіє, тоді я викличу нареченого на дуель, а тільки він одмовиться, то я його застрелю на місці.

Старанно одягнувшись, я поклав два пістолети до кишень і кинувся мало не бігом шукати негоціанта. Але він ще спав, і мені довелося зачекати, доки він з'явиться. Нарешті, він виходить у халаті й прямує до мене з розкритими обіймами. Його щирість і дружне ставлення якось мимоволі остудили мою гарячу голову, і я відмовився здійснити свій злочинний намір.

... З ПІДТРИМКОЮ ОРАКУЛА

— Повернувшись до Парижа і намагаючись забути про свою принизливу поразку, я кинувся у вир розваг, серед яких були й обійми продажних дівок, що їх чимало в цьому славному місті. Але мене ще більше захоплювали утриманки вельможних осіб й актриси паризьких театрів. Особливо хизувалися місцеві театралки своєю незалежністю; тільки це не заважало їм віддаватися по черзі то кохання, то шахрайству, або обом ремеслам водночас. Я давно заприятелював з Камілою, актрисою й танцівни-

цею Італійської комедії й полюбовницею графа Ейгревілля. З-поміж інших гостей її дому вирізнявся граф Ля Тур де'Овернь. Спершу він залицявся до Каміли, але згодом йому впала в очі молоденька прислужниця в її будинку. Маючи широку душу, господиня, не вагаючись ні миті, відступила її графу. Той, не володіючи тугим гаманцем, не міг запропонувати своїй 15-літній коханці достатніх розваг, але завжди запрошував її із собою на вечори до Каміли. Ця дівчина сподобалась і мені, і я часто приходив у Камілін дім, сподіваючись на те, що зустріну її там, почую її найвні розмови, які так веселили все товариство.

Якось у дощовий вечір, коли всі розходилися додому, Ля Тур де'Овернь узявся підвезти мене в своєму екіпажі. — «Але ж він розрахований лише на двох...» — «Нічого, ми з вами помістимося, а маля сяде комусь на коліна». Запальної вдачі, я одразу наважився скористатися темрявою і щасливим випадком. Ухопивши маленьку дівочу руку, припадаю до неї вустами й осипаю поцілунками... Ані найменшого спротиву!... Тоді я розстібаю свої гудзики — й притискаюся до її пальців. Та коли в мене настала криза, я почув насмішуватий голос графа: — «Я вдячний вам, мій дорогий друже, за довір'я, виказане моїй руці; напевне, ви ревно дотримуетесь звичаїв своєї країни...» Я миттю обмацую руку, яка принесла мені насолоду, й тут же здогадуюсь, що вона не Бабетти. А граф зайшовся реготом, й здивована дівчина ніяк не збагне, в чім же суть. Єдине, що мене врятувало, це те, що коли Ля Тур де'Овернь починав оповідати, то він вибухав сміхом, а оскільки я жив поблизу, мені пощастило вискочити з екіпажу раніше, ніж супутниця стала свідком моєї ганьби.

Обміркувавши своє становище, я зрозумів, що розраховувати на делікатність графа — даремно. Гніватися — викликати ще більше насмішок. Залишалось одне — або реготатися разом з усіма, або, принаймні, зовсім не звертати на це уваги; в такий спосіб можна змусити людей забути про свою невдачу.

Три дні я не з'являвся в Каміли. Коли ж я навідався, то наді мною стали кепкувати, але мене це лише дратувало, хоч і я сміявся. — «Скажіть, графе, ви вже розповіли всьому світові?» — «Аякже. Тільки Бабетта підіграє вам і переконує всіх, що то була її рука.» — «Це правда!» — «Правда? Ви розкажіть комусь, а не мені!»

Під час мого перебування в Парижі я зазнайомився із знаменитим графом Сен-Жерменом. Це був безсумнівно шахрай, але високого польоту. Насправді ж він виявився португальським євреєм, що мав неабиякий апломб і вмів захопити й зачарувати будь-якого співрозмовника своєю балаканиною. Він володів кількома мовами й запевняв, що ним відкрито еліксир молодості, що йому вже 300 років (пізніше він стверджував, що жив за часів фараонів), що він розгадав таємницю філософського каменя і для нього нічого не варто з кількох дрібних алмазів виготовити великий діамант найчистішої води й, таким чином, неймовірно піднести його коштовність.

Сен-Жермен користувався особливим успіхом у жінок, але не завдяки своїй вроді, а радше завдяки якійсь таємничій воді, що бодай і не повертала молодість, а начебто давала змогу зберігати красу довгі роки. Він зумів ошукати Людовика XV, і той дав йому сто тисяч ліврів на заснування хімічної лабораторії.

Саме тоді я познайомився з мадам де'Урфе, вже літньою багачкою і впливовою особою, яка цікавилася окультними науками. В моєму житті вона зіграла помітну роль. Тим часом французький уряд доручив мені продати в Голландії цінні папери на дуже значну суму. Вони вже не користувалися попитом у Франції, і я вирушив із ними в Амстердам, де налагодив стосунки із заможним банкіром.

Ще до мого приїзду в Голландію по країні рознеслася слава про мене. Річ у тім, що вподіб до Сен-Жермена та інших шахраїв, я зумів переконати деяких легковірних людей, що маю хист спілкуватися з оракулом, який дає правильні відповіді на важливі запитання. Випадково підтверджені мої «завбачення» (я їх часто так затемнював, що вони могли бути по-різному витлумачені) здобули мені гучне ім'я.

Так от, у того банкіра підросла дочка Есфір, і ми відразу заприятелювали з нею. Вірячи моїм магічним здібностям, і сам її батько ставився до мене винятково прихильно. Один випадок остаточно зміцнив моє становище в цьому домі. На біржі продавались права на корабель разом із багатим вантажем. Але всі остерігалися, бо ходила чутка про загибель судна під час бурі, й купівля могла б стати не вигідною і втратною. Мій же «оракул» прорік, що треба спробувати. Я, правда, відразу, злякався, бо банкір умить запалився думкою придбати корабель. І хоч як я його умовляв, переконуючи, що мій оракул іноді може помилятися, але покупець був непохитний. Як же я здивувався і зрадив банкір, коли судно прийшло в порт зовсім непошкоджене. Новий господар корабля тут же відрахував мені 10 відсотків прибутку, й це негайно вивело б мене в самостійні люди, якби ж іще не моя невгамовна любов до карт і жінок!

Вважаючи, що спілкування зі мною примножить його багатство, банкір доволі неприховано став натякати мені, що він не від того, щоб я був його зятем. Але тоді ж в Амстердамі в мене сталася одна зустріч, яку я згадую із соромом і покутою. Якось, забажавши подивитися на життя матросів на березі, я заглянув у шинок низького гатунку. Моє, з голочки, вбрання вмить привернуло увагу одного із гультіпак, і він присовітував мені жінку, з якою я міг переспати геть за копійки. Я й не мав особливого бажання, але оскільки то була венеціанка, то погодився, щоб її покликали розпити зі мною пляшку вина. Вдивляючись у її розпухле від пиятики обличчя, я впізнав знайомі риси, але з часу наших зустрічей минуло чимало літ, і її образ уже почав вивітруватися з пам'яті.

Сівши із землячкою за стіл, я спитав у неї, чи правда, що вона венеціанка й чи давно покинула рідний край. — «От уже вісімнадцять років... Якщо вам охота, то, випивши вина, ми підемо до мене».

нагору. Це коштуватиме вам недорого». Я віддаю дукат за пляшку, офіціант повертає мені здачу, яку я сунув землячці в руку. — «Невже вам Амстердам подобається більше, аніж Венеція?» — «Що ви, що ви? Та коли б я жила на батьківщині, мені не довелося б користуватися цим жакливим ремеслом...» — «Якого віку ви залишили дім?» — «Мені сповнилося чотирнадцять років, і я була щаслива з моїми батьками, коли якийсь негідник — баболуб позбавив мене цноти...» — «Де ви мешкали в Венеції?» — «Поряд із цим містом, у Фриулі...» Я придивляюся до неї і впізнаю свою жертву — це Люсі Позен. Щоб не видати себе, я залишаюся цілком байдужим до своєї співвітчизниці... Роки, п'ятика й розпушта зробили своє діло, але, дивлячись на це одутловате обличчя, я вгадую ніжні й милі риси наївної й цнотливої дівчинки. Тепер вона пила вино, як матрос, ладна лягати в ліжку з ким завгодно. Я дістав із гаманця кілька дукатів і тицьнув їй у жменю й так хутко зник, що вона не встигла й заглядіти, скільки їй дали.

Цінні папери мені таки пощастило продати в Голландії за добру ціну, й хоча гроші були переказані до Парижа без моєї участі, я все одно вернувся туди, щоб звітуватися. Та захоплений Есфірою, я не міг довго лишатися на Сені без кохання. Цього разу мені сподобалася дружина власника невеличкої крамнички. Її чоловік, пан Баре, накупив багато товару, але заліз у борги й перебував у скрутному становищі. Крім того, виявилось, що він ще й недужий. Тому я незабаром став другом цієї родини. Його дружина була надзвичайно вродлива, але не мала дітей; це ще дужче зацікавило мене. — «Ви не любите малечі?» — «Ні. На заваді — здоров'я мого чоловіка... Коли він піддужчає, ми матимемо дітей...» — «Невже він зараз не може ошчасливити вас материнством?» — «Хіба можна стати матір'ю, залишаючись невинною дівчиною?» — «Та це ж неймовірно?! Що ж у нього за хвороба? Здається, біля вас і мертвий оживе...» — «Та він же не мертвий, але в цьому ділі й не живий...» Використовуючи відсутність удома чоловіка, я, розмовляючи з нею, нишком підштовхував її до кімнати, де стояла канапа, цілком придатна для моїх намірів. Жінка покірно піддавалася моїм пестощам; та коли вже я поклав її на постіль, вона різким рухом вивільнилась од мене. — «А що я скажу чоловікові, коли завагітнію?» — «Не може бути, щоб він залишив вас незайманою. Ви завжди можете сказати, що все — від нього». — «Мій любий, я тебе не обманюю. Я справді ще дівчина». — «А ти не бійся. Я знаю спосіб, який дозволяє забавлятися без зламу дверей». Звісно, те, що ми робили, було лише вдаваним коханням. Та мене тішила її обіцянка. «Тільки-но мій чоловік подумає, що я вже його, я наступного ж дня стану твоєю!»

І от вона повідомила мені, що переконала свого благовірного в тому, що він впорався зі своїми обов'язками. Але ми попервах відвідали з нею так званий палац торгівлі. Вона мала цілком зрозумілу мету, і я, палко закоханий у неї, не зупинявся перед будь-якими витратами. Переходячи від прилавка до прилавка, вона милувалася товаром і водночас жалкувала, що такі високі ціни.

Звичайне діло, я тут же платив гроші й дарував їй облюбовану нею річ. Але в цьому палаці трапилася зустріч, яка окошилася на мені через чотири роки. Біля рундука ювеліра стояло гарненьке дівча, десь 12—13 років, із доволі потворною бабусенцією — неймовірною скнарою. Дитині сподобалися сережки, й вона роздивлялася їх у руках, але стара наглядка, довідавшись про ціну, звеліла повернути їх продавцеві. З жalem віддавши коштовні сережки, дівчинка вклонилася моїй супутниці, що стояла поруч із нею. Та, зворушена такою чемністю, пригорнула її й запитала, яке в неї ім'я. — «Це моя небога, мадемуазель де Буленвіє», — відповіла за неї стара жінка. — «Невже ви відмовите дівчинці в такій дрібничці, яка принесе стільки радощів? Дозвольте мені подарувати ці сережки. Скільки вони коштують?» — «Три ліври», — мовив продавець. — «Як? Ви ж мені сказали щойно: два! — заволала стара наглядка. — Ви хочете ошукати цього добродія? Ах, ви крутійка!» Розгніваний продавець відповів брутальною лайкою, навряд чи милозвучною для вух дівчинки. Навколо нас почав юрмитися люд. Я тицьнув продавцеві три ліври, схопив жінку за руку й вивів її на вулицю. А щасливій володарці, мабуть, байдуже було, чого варті ті сережки — два чи три ліври?

О, знав би я, в що обійдеться мені згодом цей подарунок!

А тим часом переді мною постало питання: як мені забезпечити тривалість і таємність побачень із мадам Баре. І я знайшов простий вихід. Оскільки її чоловік весь час скаржився на погане самопочуття, я найняв сільську хату. Свіже повітря було для нього цілющими ліками, й подружжя з великим задоволенням переїхало на моє запрошення в замський будиночок. Як я й передбачав, пан Баре щоранку виїздив до своєї крамнички в Парижі, повертаючись сюди лише надвечір, а його дружина весь день сама відпочивала на лоні природи. Щоправда, на ніч подружжя лягало вдвох, та мені вистачало й сонячної днини.

Першого ж дня, коли Баре поїхав до Парижа, ми, добре поспідавши, поринули в любовні втіхи. З подивом я довідався, що мадам так і не стратила своєї невинності. — «Але ж ти казала...» Та вона не дала мені закінчити фразу. — «Мій чоловік упевнився, що він зробив своє... Тепер нам треба лише підтримувати в ньому віру». — «З моїм досвідом я легко зможу допомогти йому», — і з цими словами я накинувся на мадам Баре, і її тихий зойк засвідчив, що мені вдалося виконати мою обіцянку. В своїй заповзятливості ми змагалися одне з одним, і лише після четвертого успішного нападу я змушений був припинити атаки.

— «Як же ти могла до сімнадцяти літ зберегти незайманість, адже ти заміжня вже два роки?» — «Я не знала принакостей цього заняття!..» Чарівна Баре провела зі мною цілий тиждень і, хоча щодня ми змагалися з нею на постелі, але так і не вдалося нам виявити переможця і переможеного.

Прощаючись із мадам Баре, я не відчував прикrostі від повернення до Амстердама, де на мене чекала Есфір. Як я вже признався, мені було цікаво задурювати поважних, але забобонних

людей. Багато хто з них вірив, що я спілкуюся з оракулом, який підказував мені правильні відповіді. І тільки-но я переступив поріг Есфірі, як її батько показує мені величезний діамант і питає, чи справжній він. — «Де ви його дістали?» — «У графа Сен-Жермена». За такої відомості мій оракул міг би без затруднень сказати чисту правду. Адже Сен-Жермен — спритний, але й чарівливий шахрай. І зрозуміло, мій оракул порадив не брати цього самоцвіта (сфальшовану коштовність ствердили своєю перевіркою і фахівці). «Граф» так і не отримав за нього 100 тисяч флоринів (хоча йому за це й дорікали), але він вважав за найкраще виїхати до Англії.

А моя слава провидця ще більше зміцніла, й батько Есфірі всім розповів, що я допоміг йому зберегти чималеньку суму. Тому вся родина, а найбільше сама Есфір підганяли наше весілля. Тільки я розумів, що багатьох би влаштувало щастя мати заможного тестя й гарну дружину, але коли я побачив, що дверцята від клітки от-от зачиняться, — то я під виглядом невідкладних справ подався в Париж.

... КОЛИ ЛЮБИТЬ ВЕНЕРА

У Парижі мене давно приваблювала пані М. — вродлива й шанована жінка. Я бачив лише один спосіб добитися успіху — запросити її до свого заміського будинку. З цією метою довелося скликати чимале товариство, з від'їздом якого пощастило вмовити М. залишитися зі мною наодинці. Одначе я ще, до того ж, припустився помилки, що коштувала мені дуже дорого. Якась, бодай і молода, але відворотна особа, між іншим, кульгава, впросилася пожити на моїй дачі. Щоб краще уявити собі пригоду, яка сталася зі мною, я маю хоча б кілька слів сказати про влаштування цього дому за містом.

Праворуч од входу містилося дві кімнати, де мешкав я. Посередині було житло, все умеблювання якого складало стіл і кушетка. Зліва ще розташовувалося два цілком ізольованих приміщення: звідки двері виходили до центральної кімнати. Одне з них мені довелося віддати «кривенькій качечці». Тож, коли в мене оселилася М., я вже не мав вибору й запропонував їй єдину вільну кімнату. Нова гостя, як мені здавалося, знала про мої почуття до неї й ладна була ближче заприятелювати зі мною. Через деякі причини я не міг скористатися щасливим випадком упродовж двох перших ночей, зате на третю я вирішив не відступати від свого наміру.

Десь опівночі я подався до своєї звабниці. Та ледве мені вдалося переступити поріг центральної кімнати, як жіноча рука затулила мій рот і ніжно, але вперто потягла мене до кушетки. Розгубившись попервах, я зрозумів, що мадам М. сама згоряла від нетерпіння й вийшла мені назустріч. Не затаю: це лоскотало моє честолюбство. Ще мить — і ми, обоє, опинилися в постелі; тут я, не гаючи ні

секунди, відразу дістаюсь до найінтимнішої частини жіночого тіла. На мої полум'яні атаки надходить відповідь із таким же невичерпним запалом. Так минає дві години. Кілька разів я намагався щось сказати, але рука не дає вимовити жодного слова: ну, що ж, думаю, у кожного свій звичай триматися в ліжку! Але літні ночі дуже короткі, й моїй гості потрібно негайно вертатися до себе. Вона вивільняється з моїх обіймів і, злегка підштовхнувши, виряджає мене з кімнати. Я перебував на верховині радості; єдине, на що я не сподівався од М., так це таких бурхливих поривань із її боку й, треба сказати, витриманих надзвичайно професійно як для світської дами.

Перед сніданком мені потрапила на очі бридка кривоніжка. — «Я залишаю вас із найкращими споминами, — сказала вона мені. — Гадаю, й ви не були розчаровані моїми діями. Напевне, ми ніколи не забудемо одне одного», — і все це говориться з уціплювою посмішкою.

Задоволений, що її вже позбувся, ті слова пропускаю повз вуха і просту собі снідати. Мадам М. сидить нудьгуючи, обличчя в неї бліде, вигляд такий, ніби вона не спала всю ніч. Я розумію: жінка втомилася. Але ж чому вона засмучена? Можливо, їй не хочеться сьогодні виїжджати? На моє запитання, що з нею і чи не почувається вона кепсько, М. несподівано відказала: «Я навіть не заплющила очей, весь час очікувала вашого приходу, а ви ошукали мене в найкращих почуттях...» Жахлива підозра закрадається в мою душу. Невже я дві години пестив криву й люту мегеру? А тим часом лакей передає мені чийогось листа: «Просили вручити за сніданком». Розпечатую конверт і читаю: «Я залишаю ваш дім надзвичайно щасливою. Не тому, звісно, що була дві години з вами в постелі, адже ви мало чим одрізняєтеся від інших чоловіків, а тому, що відплатила вам за ваше зневажливе ставлення до мене. Дуже шкодую, що не буду присутньою під час вашої зустрічі з М., яка, напевне, не дочекалася вас уночі, бо з вами втішалася я. Чудовий діалог має відбутися між вами! Але знайте: я великодушна. Кілька років тому до мене причепилася хвороба, пов'язана з іменем богині любові. Втративши строки лікування, я так і не змогла зцілитися від своєї недуги. Мене радує те, що я минулої ночі поділилася нею з вами. Отож, коли ви не хочете нагородити наслідками Венери вашу М., а через неї і її подружжя, то не кидайтеся до неї в ліжко».

Таку нахабну вість здатна прислати лише вкрай зіпсована жінка, та вся біда полягала в тому, що я не мав способу відплатити!

...АБО У ВИГРАШІ, ЯКЩО ПРОГРАЮТЬ

Після кількох гірких пригод знову закинула мене доля в Італію — до невеличкого курортного містечка в провінції Савойї.

В готелі, де я зупинився, мешкало кілька італійців і французів, що належали бодай і не до вищих, але все-таки відомих кіл суспільства. Серед них найбільше мені захоплювала одна пара — мадам Зералі з чоловіком. Вона була гарненька з вигляду й злегка загравала зі мною, щоправда, не дозволяючи собі зайвого. Спілкуючись із цією родиною, я часто сидів за картами то з нею, то з її чоловіком. У першому випадку я, природно, здавався, обмежуючись незначними сумами. Гірше доводилося мені у грі з її благовірним; до речі, він був професіоналом — картярем доволі високого класу, й, хоча я також не вважав себе новачком, але іноді зазнавав відчутних втрат. Невдовзі я зрозумів, що кокетування Зералі мало одну мету: якнайдовше втримати мене в Ексі, щоб, спільно з чоловіком, до копійки спустошити мій гаманець. Тому я замовив коней, аби негайно покинути містечко. Та в день від'їзду до мене підбігає власник готелю й повідомляє, що сталося нещастя. Вийшовши з будинку й заглянувши до конюшні, я побачив кучера, який плакав над загиблим конем. Вважаючи цей випадок доволі буденним, я втішив свого супутника тим, що заплатив йому за подорож, яка нібито відбулася.

Згодом я розповім, як тут позбиткувалися наді мною.

Прогулюючись того дня, я зустрів двох черниць. Одяг і постава однієї з них здалися мені дуже знайомими — саме так убирається М. М. — полюбовниця французького посланника, а потім, і моя (про неї ви вже знаєте). Я спробував обігнати цих жінок і бодай поглянути їм в обличчя. Але це не вдалося мені: подруга затулила собою мою колишню коханку, а потім вони повернулися в інший бік і пішли далі. Тоді я, обрав нову тактику. Відпустивши їх далеко вперед, усе таки кинувся слідом за ними й простежив, як вони зайшли до невеличкого селянського будиночка. В таких місцях, як правило, часто зупиняються вбогі люди, що приїжджають лікуватися водами. Дочекавшись сутінок, я й собі подався туди ж, і тут мене очікувала несподіванка. Видно, мій прихід було помічено, бо назустріч мені вийшла селянка. — «Завітайте о дев'ятій годині, коли старша черниця засне». Моє серце затріпотіло на радощах і, подарувавши господині луїдор, я сказав, що неодмінно прийду о вказаній годині. Оскільки я мав чимало вільного часу, то захотілося використати його задля знадження мадам Зералі.

Заставши її в кімнаті наодинці, я вмить узявся за діло. На жаль, мені довелося зустрітися з доволі рішучим опором, хоча вона й дозволяла деякі вільності, але незабаром повернувся її чоловік, який вчинив дуже розважливо, — наближаючись до кімнати, він так шарудів і грюкав, що ми могли дати собі раду. Він одразу ж запропонував сісти за карти, щоб я спробував взяти реванш за вчорашній програш, внаслідок чого, під доброзичливими поглядами його дружини, я спустив ще двадцять луїдорів.

Зате вона примудрилася тоді ж пообіцяти мені зустрітися з нею о 9-й годині ранку. Коли я залишив своїх гостинних друзів, уже стемніло, й до мене зненацька підійшов один із моїх знайомих. «Я розгадав одну таємницю. Кучеру добре заплатили, і, таким

чином, затримали ваш від'їзд. Сімейка Зералі хоче пограбувати вас до нитки». — «Що ж, я буду обачніший, але не зрушу з місця, доки не матиму від мадам те, чого домагаюся». — «А чи не обійдеться це вам дуже дорого? Та це — ваше діло».

Світив місяць-повня, коли я підступав до селянського житла. Господиня вже виглядала мене за двадцять кроків од будиночка. Вона сказала, що молода черниця соромиться вийти, але я легко можу проникнути в будинок через вікно, скориставшись підставленою драбиною. Скрізь уже погасили світло; в цьому містечку водилося безліч злодіїв і розбишак, і хоча я прихопив із собою два пістолети й шпагу, все одно вагався, маючи підозру щодо пастки. «Залазьте і нічого не бійтеся!» — почув я шепіт. Та тільки-но я опинився в кімнаті, схопив в обійми М. М. і кинувся обціловувати її. «Чому, — звернувся я до неї венеціанським діалектом, — ви нічого не сказали мені під час нашої зустрічі? Ви раді цьому побаченню?.. Адже мене мучить нетерпіння». Уявіть моє здивування, коли я почув у відповідь: «Синьйоре, я не розумію венеціанського наріччя. Ви ж од пана Куде? Що він зробив, аби врятувати мене з того фатального становища, в яке я потрапила через нього?» — «Мадам, я украй вражений ваїшим признанням, мені не відомий пан Куде. Невже ви не венеціанка?» Втім, останнє запитання було зайве. Хоча в кімнаті панувала темрява, я вже побачив, що переді мною не М. М. — хоча обидві були схожі, мов дві краплі води. Та й голос мав інший тембр.

— «Яка я безталанна! Що ж маю діяти?.. Я — французенка. Але благаю вас про єдине: ради бога, будьте ввічливим, залиште мене й нікому нічого не кажіть — інакше я загинула». — «Не бійтеся мене. Ви мені дуже нагадали любу для мене жінку. То вибачте мої почуття ніжності до вас!» — «Ви мене вкрай здивували, я не образилась. Як жаль, що я не та ваша жінка. Я стою над безоднею, і вже мені не врятуватись». — «Якщо вам допоможуть 60 луїдорів, то, взявши їх, ви ошасливіть мене». — «Ні, гроші вже не виручать». — «Тоді скажіть, чим я можу вже прислужитися вам?» — «Невже сам Бог послав вас на поміч? Але спершу вислушайте моє сумне признання».

Я народилася у Греноблі. Мене змусили постригтися в черниці. Я почувала себе самотньою, але мене відвідував пан Куде, який завжди був зі мною ласкавий. Та одного разу він умовив мене зустрітись з ним у монастирському саду, куди заліз через огорожу. Від стосунків із ним, звісно, я завагітніла. Народжувати в келії було б жакливо, і я відпросилася в ігумені полікуватися на водах. Вона дозволила, але дала в провідниці стару черницю, яка стежить за кожним моїм кроком. І зараз, розмовляючи з вами, я боюся, що вона прокинеться...» — «Але цьому лихові легко зарадити, — перепиняю я її й дістаю коробочку з опіумом, який не раз виручав мене в моїх любовних пригодах. — Ви підсипайте це їй у напій на ніч, і вона матиме міцний сон... Але мене найбільше турбує, чи ви повідомили панові Куде про ваше складне становище?» — «Я надіслала йому листа, але відповіді не отримала... Та коли ви

прийшли, я подумала, що це од нього...» — «Тоді зважуйтеся. Завтра я принесу вам чоловіче вбрання, і ми втечемо з вами до Італії. А там я вже поклопочусь про вас.» — Та у відповідь були одні ридання, які краями моє серце. — «Я не можу зважитися на це. Я хочу встигнути народити дитину, доки не закінчиться моя відпустка на водах».

Ми попрощалися після моєї обіцянки прийти завтра в такий же час.

Вранці, о 9-й годині, як ми й домовилися, я прибув до мадам Зералі. Всупереч моєму чеканню, вона була в одязі, а замість розваг у постелі запропонувала мені пограти з нею в пікет, щоб полегшити мій гаманець на кілька луїдорів. Я відхилив це запрошення, обгрунтовуючи свою поведінку тим, що за такого виконання обіцянок мені нічого не варто виграти, а моє правило — ніколи не обкрадати дам. Після деяких вагань Зералі, покликавшись на можливе передчасне повернення чоловіка, перенесла наше побачення, запевнивши, що я матиму все, що зажадаю.

Увечері я знову був у моєї француженки. Її красиві чорні очі цілком полонили мене, і я став домагатися від неї кохання. Одначе вона рішуче мені відмовила. «Ви ж не поставилися так жорстоко до pana Куде в монастирському саду». — «Та він же погрожував мені знищити себе на моїх очах, коли я не віддамся йому». І тут же черниця повідомила мені, що її турбує стан старої наглядачки, якій селянка підсипала, мабуть, забагато опіуму.

Так у нас із нею нічого й не вийшло.

А наступного ранку я відвідав мадам Зералі. Та покоївка мені сказала, що пані пізно заснула й міцно спить. Цей прийом був для мене відомий, і я, відтрутивши служницю зі словами: «І я погано спав і не від того, щоб перепочити», зайшов до спальні й зачинив за собою двері на ключ. Скинувши нишком із мадам ковдру, я ліг поруч із нею й почав обережно її пестити. Спершу вона вдала, що спить, але незабаром «прокинулась» — її пестоці, у відповідь, виявилися куди бурхливіші, аніж мої, від чого мені мимохіть стало смішно. Між іншим, вона сказала, що чоловік поїхав до Генуї й ми можемо спільно провести ніч. «Навіщо вам ніч, коли попереду цілий день?» — «А де ти вечорами тиняєшся? Тільки й розмов у місті, що про твої таємничі зникнення».

Ми віддали кохання годин чотири, й після моєї останньої насолоди мадам мовила: «За мою ніжність ти залишся в Ексі хоча б ще на три дні...» — «Коли тобі це до вподоби, то я буду поруч, скільки тобі заманеться...» — «Тоді ходімо обідати». — «Удвох? Ти поглянь на себе в дзеркало. На обличчі в тебе все написано...» — «А мені це й потрібно! Адже наші знайомі жінки луснуть од заздрощів. І вони зрозуміють, що ти залишаєшся тут тільки задля мене».

Але ввечері я знову полинув до своєї француженки. Як ви знаєте, ці прогулянки були небезпечні, і я завжди мав із собою пістолети й шпагу. І цього разу запобіжні заходи виявилися не марними, бо в темряві я розгледів постать, що йшла слідом за

мною. Я зупинився, й повз мене прошмигнула людина невисокого зросту і в пенсне. Зачекавши трохи, я почимчикував далі, та знову помітив переслідувача в себе за спиною. Вдаючи, що нічого не бачу, відразу ж на розі вулиці ховаюся за великим деревом, і, коли постать наблизилася впритул, не стримуюсь і стріляю в повітря з пістолета. Невідомо, куди й майнула тінь мого детектива!

У моєї француженки виявилось дві новини: одна — радісна, друга — сумна. По-перше, вона встигла народити семимісячного хлопчика, якого забрала селянка, щоб оддати на виховання до церковного притулку; по-друге, стара черниця, отримавши велику дозу отрути, вмирала. Ми домовилися запросити до неї священника, після чого я попросився, залишивши доволі значну суму на різні витрати. А ранок я знову провів разом із Зералі. Коли ми втомилися, вона зізналася: «Мене більше не цікавлять твої вечірні прогулянки». — «Так це ти посилала шпигувати за мною?» — «Ні. Я ходила сама твоїми слідами. А ти так налякав мене, що я мало не загинула зі страху... Добре, що ти не влучив у мене».

В одні з відвідин, перед від'їздом, я все-таки оволодів француженкою. Її подальша доля склалася доволі щасливо. Отримавши від неї листа про смерть старої черниці, абатиса прислала до хворої двох інших, з якими легше було знайти спільну мову, й моя коханка, цілком одужавши на водах, повернулася за монастирські мури.

...У СІДЛІ Й БЕЗ СІДЛА

Подорожуючи в Італії, я потрапив до Туріна. Місто невеличке, але дуже перенаселене. В ньому багато гарних жінок, одначе поліція суворо стежила за мораллю й щодо питань кохання потрібна була неабияка обережність. Із усіх красунь мене полонила тільки одна, Лія, донька єврея-гендьяра. Вона вистояла, за розповідями, перед найспритнішими залицинями молодих розпусників Туріна. Але перепони ще дужче збуджували мою хтивість.

Якось я заходжу до цього гендьяра й прошу підшукати мені доброго коня для верхової їзди. Сам же пильно роздивляюся його дочку... Гарненька собою дівчина. Років їй двадцять-двадцять два. Гнучкий стан. Дивовижні смоляні коси. Білосніжне обличчя, забарвлене рум'янцем. І великі очі з довгими віями. Дивлячись на неї, я зовсім забув про коня, але, схаменувшись, із виглядом знавця почав оглядати приведеного жеребця. Нарешті я пообіцяв прийти завтра в чоботах, щоб перевірити ходу коня — ступою, рессю і галопом. — «Це — сама ніжність, — мовила Лія, — коли б у мене були гроші, я б ніколи не продала». — «То ви їздили верхи? Покажіть можливості свого коня. Я не куплю, доки не побачу вас у сідлі!» — «Будь ласка, зроби приємність панові», — попросив батько. Зашарівшись, дівчина згодилась, але ми домовляємося зустрітися на виїзді наступного ранку.

Нам підготували двох коней, Лія сідає на мого жеребця, я — на іншого, й ми вирушаємо на прогулянку. Як тримається дівчина в сідлі! Я переконуюсь, що під нею справді чудовий верховий кінь. «Дорога Ліє, але я хочу придбати цього жеребця, щоб подарувати його вам. Якщо ви не згоджуєтесь, то я негайно ж залишаю Турін. Умова дуже проста: коли мені заманеться покататися, то лише разом із вами». Помітивши, що вона з подивом і задоволенням вислухала мене, я веду мову далі: «В Туріні я пробуду шість тижнів. Адже я закохався у вас під час нашої прогулянки. І мій подарунок — не що інше, як вираження мого ставлення до вас». Вона скромно відповідає, що вказане почуття дружби їй цілком до серця, але їй не зрозуміло, яка в мене потреба дарувати коня, хоча вона із вдячністю його забере. Та й наші спільні виїздки їй принесуть куди більше задоволення, аніж мені...

Батько був захоплений від такого продажу та ще й від подарунка, одержаного дочкою. Він поклав до кишені сто цехинів і запросив на ранок поснідати за одним столом.

Зустріли мене дуже привітно. Після сніданку Лія спитала: «Чи не треба мені переодягтися для верхової їзди?» — «Ні, любя, я сьогодні радий просто погомоніти з вами». Але пожадливий гендляр уже пропонує мені придбати в нього для прогулянок фаєтон із двома добрячими кіньми у придачу. «Ти, тату, покажи їх добродію, — просить Лія, напевне, за взаємною згодою з батьком. Той одразу ж виходить з-за столу. «Подивитися — подивлюся. Але не візьму: що мені робити з екіпажем?» — признаюсь я дівчині. — «Кататимете даму, яку покохаєте...» — «Але тільки вас? Ви не відмовляєтесь?..» — «А чом би й ні. За містом, на околицях Туріна...»

Ми сідаємо у фаєтон і оглядаємо коней. Батько помічає, що виїзд мені до серця, й каже: «Все це коштує всього-на-всього 400 цехинів, але після Великодня я менше, ніж за півтисячі, не віддам». Коли гендляр забирає упряжку, я повідомляю Лії: «Завтра ж виплачую батькові всю суму, але з попередньою умовою: ти відповиси на моє кохання тим, на що здатна лише жінка». — «Тільки на відверте запитання треба й відповіді не криючись: я чесна дівчина й не продаюся». — «Що ви, Ліє! Всі жінки, без винятку — й незаймані, й не дуже — прагнуть мати гроші. Коли чоловік наполегливий, він знаджує жінку залицяннями; якщо ж у нього обмаль часу, то йому доводиться задобрювати її подарунками чи золотом». — «Так діють лише безумні чоловіки. Любові жінки можна добитися повсякденними піклуваннями про неї». — «Я тільки цього й жадав би. Але мене підганяє час...» Коли батько вернувся назад, я повідомив, що купівля здійсниться десь за два дні. Мені стало зрозуміло, що Лія вважала мене марнотратником і сподівалася так мати фаєтон із кіньми, як і жеребця. Та невже хто вважав мене простаком у цій справі? Ну, можна було б ризикнути й викинути на вітер кілька сотень цехинів, але дозволити ошукувати себе я не хотів. Мені цікаво було зачекати й подивитися, яких же далі вживатимуть заходів батько з дочкою. Я найбільше

розраховував на скнарість єврея. Він мав би гніватися на своє чадо, що не сталася згода з продажем фаетона.

За кілька днів я зустрів під час прогулянки прекрасну єврейку. «Чому ви не приходите до нас? Чекаємо завтра на сніданок, інакше я верну вам подарованого коня».

Снідали ми з Лією по суті на самоті, адже тітка з'являлася лише вряди-годи, задля годиться. Після сніданку нам захотілось покататися верхи. Щоб роздратувати мене, Лія перевдягається в моїй присутності. Свої спідниці, звісно, вона скидає лише тоді, як натягла на себе шкіряні штани, але під час одягання куртки я мав змогу помилуватися її пишною груддю. Щоправда, довелося мені вдати, що це мене зовсім не цікавить, але хитра дівчиця хутко розкусила мій намір, попросивши поправити її комір. Певна річ, моя рука не втрималась, щоб проникнути й далі, зовсім в іншому напрямку. Та в мене вистачило розуму й здогадливості, щоб збагнути дівочі хитрощі, й я вирішив бути на сторожі.

Тоді, коли ми сідали на коней, підійшов батько й оголосив, що згоден одступити фаетон із кіньми дешевше на 20 цехинів. «Лише від вашої доньки залежить моя купівля», — відповів я. Ми їхали ступою, й Лія поскаржилась на свою необачність: мовляв, вона сказала батькові, що коли їй забagnetься, то я придбаю фаетон. І тепер уже лише моя воля, щоб вони жили з батьком у злагоді. «Візьміть фаетон із кіньми й не віддавайте їх мені, доки не пересвідчитесь в моєму коханні...» — «А ви знаєте, яка в мене умова?..» — «Я вам обіцяю щоденні подорожі, але не виходячи з карети... Втім, мені здається, це для вас уже не суттєво. Спалах ваших почуттів до мене був швидкоплинний: це радше — не любов, а примха...» — «Щоб ви переконались у моїй пристрасності до вас, я купую фаетон, але поки що залишаю в себе... Якщо впродовж тижня ви не ошчасливите мене, то я його продам». — «То приходьте вже завтра, може, в нас щось і вийде...» — «Гаразд. Але сьогодні я хотів би мати якусь заставу вашої ніжності». — «Даруйте. Тільки зараз це неможливо». — «Чому ж? З'їхавши на гору, ми залишимося наодинці, вдвох, ви, перевдягаючись, дозволите мені найменшу децицю...»

Повернувшись назад, я був приголомшений, почувши, як вона сказала батькові, що фаетон уже продано, і йому треба лише запрягти коней. Єврей усміхнувся, а Лія наказала мені: «Відлічіть гроші». — «Я не взяв їх із собою». — «Тоді напишіть розпорядження вашому банкірові. Ось папір». Я складаю вимогу на видачу 380 цехинів, і гендляр простує по гроші, а ми зостаємося вдвох із Лією. «Довіряючись мені, любий друже, ви будете гідним мого кохання». — «Миттю роздягайтеся!» — «Та тітка ж удома. Я перевдягнуся, а ви сховайтесь в цьому кабінеті». Довелося погодитися з нею, і вона зачинила мене там на ключ. Та вгорі між стулками дверей була невелика щілина. І я, ставши на табурет, почав підглядати, як вона роздягається догола й витирає рушником своє прекрасне тіло. Потім, начебто випадково впустивши перстень, повертається спиною до мене й, спираючись на руки, стає на коліна

в найспокусливішій позі. Підвівшись, Лія знову заходилась витирати себе, давши мені змогу побачити найприємніші частини її тіла. Без сумніву, вона розуміла, що я спостерігаю за нею, і, знаючи мою запальну вдачу, напевне, насолоджувалась моїми муками. Нарешті, вбравшись, вона визволяє мене із запертя. Та тільки я хочу скористатися дозволеним правом, як тут же заходить її батько: «Ось квитанція на 380 цехинів. Однині ви завжди жаданий гість у нашому домі...» Розгніваний, я втікаю геть. Побачивши ще раз себе ошуканим, я клянусь ніколи не мати діла з гендлярами.

Минув добрий тиждень. Але Лія так і не надіслала мені запрошення. На щастя, я мав одного знайомого, великого знавця і поцінувача коней, і до нього перейшов мій фаєтон: до того ж, за продаж я втратив лише 30 цехинів.

З Лією ми зустрілися зовсім випадково в крамниці модних товарів, яка належала мадам Р. Крім невеличкої торговельної точки, вона ще мала вісім молоденьких робітниць, які в неї шили й вишивали за окремим замовленням. Переступивши поріг цієї крамнички, я був приємно вражений, побачивши там Лію, яка відчайдушно торгувалася за речі, що їй припали до душі, але вона так нічого й не взяла з них. Дівчина вдала, що дуже рада бачити мене, й запросила побувати на єврейському весіллі; мовляв, там буде чимало дивовиж.

Залишившись у крамничці з господинею, я був люб'язно зустрінутий нею, адже вона сягала такого віку, що ще могла цікавити чоловіків. Я про це запитав у неї напрямки, й почув таку ж одверту відповідь, що вона має полюбовника і їй не потрібно заводити ще одного.

Я придбав усі ті речі, які вибирала для себе Лія, і звелів принести їх завтра до мене додому. Наступного дня поріг мого житла переступили дві гарненькі працівниці. Втратити таку можливість було б грішно, і я запропонував дівчатам випити по чашці шоколаду. Щоправда, вони, бачачи, що впали мені в око, відмовилися. Тоді я звелів їм однести подарунки Лії і, вернувшись назад, розказати, як вона їх зустріла. Дівчата навперебій стали розповідати, що вона була надзвичайно захоплена тими речами й запрошувала мене до себе в гості. Я їм знову поставив гарячий шоколад, та вони і вдруге навіть не пригубили.

Десь ополудні, проходячи повз крамничку, я зустрів мадам №. «Спасибі вам за прихильне ставлення до моїх працівниць. Вони обоє зачаровані вами. Скажіть щиро: чи допомогли ваші подарунки налагодженню взаємин із Лією?» — «Я все ще закоханий у неї, але, здається, нічого в мене з нею не вийде... Тож час уже припинити всілякі стосунки з гендлярами». — «І вірно вчините! Лія, правду кажучи, шахрайка. Вона обрала своєю професією ошуканство простаків, які, мов метелики на вогонь, злітаються на її красу...» — «Та мені не поталанило і з вашими дівчатами». — «А як же ви думали? Вони лише тоді можуть зважитися, коли матимуть на це мій дозвіл. А оскільки мої відвідувачки вам подобаються, а ви такий щедрий покупець, то завтра вони навідаються до вас.»

Справді, наступного дня мадам №. свого слова дотримала. Та й мої діла з Лією пішли на поліпшення. Десь днів за два мій слуга повідомив, що до мене завітав старий єврей із якоюсь молододою дамою. Це була Лія зі своїм батьком. Вони хотіли запропонувати викупити в них чудовий перстень за 600 цехинів. Замість відповіді я запропонував їм залишитися в мене днів на три, доки я вирішу, як мені повестися з перснем. «В кожному разі, — додав я, — мені приємно буде взяти його з рук Лії». Гендляр посміхнувся, думаючи, що я знову зроблю подарунок його дочці, але мене стільки вже було ошукано, що я більше не міг тринькати марно гроші.

Вранці, зрозумівши, що діло з перснем не посувається, старий хитрун сказав, що йому потрібно відлучитися у важливій справі на весь день і, мовляв, повернеться він лише надвечір. І тільки-но він пішов, я дістав необхідну суму й заплатив Лії за перстень, але його їй не віддав.

Ми залишились удома вдвох. Пручатися було надаремне. Я роздягнув гостю, та й вона скорялася всім моїм бажанням. Я виробляв з нею, що хотів, але доволі брутално, щоб провчити за всі її хитрощі.

Повернувшись аж пізно ввечері, батько завважив, що в його Лії втомлений вигляд, але був задоволений продажем персня. Та дочка, яка розраховувала, що він дістанеться їй, засмутилася, бо я не хотів розлучатися з ним.

...Через рік мені знову випало побачитися з Лією. Вона вийшла заміж, розповніла. В її домі зустріли мене дуже привітно, але в мене на той час зникли будь-які почуття до неї.

...НАПЕРЕДОДНІ МОЛОДОГО МІСЯЦЯ

Повернувшись до Парижа, я знову зустрівся з мадам д'Урфе. Про неї жартома казали, що вона від надміру розуму зовсім стратила глузд. І, справді, ця дуже стара жінка була в усьому врівноважена, за винятком магії. Їй давно розповіли, що я маю оракула і взагалі перебуваю в тісних стосунках із могутніми окультними силами. Не пригадую, від кого вона це почула, але її переконали в цілковитій певності, що з допомогою мого духа можна переродитися, а точніше, знову народитися грудною дитиною — хлопчиком чи дівчинкою. Дітей, а отже, прямих спадкоємців, у неї не було, тому не знала, де діти своє величезне багатство. Саме до мене мадам д'Урфе й звернулася з проханням здійснити її «переродження». Своє нове життя їй хотілося розпочати у вигляді хлопчика. Почасти задля втіхи, почасти для того, щоб мати добрячий куш із того багатства, я дав згоду на посередництво з позаземними духами.

Три тижні ми ретельно готувалися до цієї справді божевільної операції, дотримуючись культу шанування геніїв семи планет. Незабаром я мав у певному місці, визначеному святими духами,

знайти незайману дівчину, яку б запліднили могутні сили, керовані розенкрейцерами. Мадам д'Урфе повинна була взяти до себе маля й доглядати його в своїй постелі сім (за кількістю геніїв) днів. Тоді із закінченням цього строку вона притиснеться своїми губами до дитячих вуст і помре, а її душа переселиться в тіло хлопчика. Цю дитину я мав забрати на виховання собі, а вже трьох літ маля відчує в собі душу мадам д'Урфе, і я почну навчати його кабалістичних наук.

Цю операцію потрібно виконувати лише в квітні, напередодні молодого місяця, або ж у травні чи в червні. Але мадам д'Урфе мала заздалегідь скласти заповіт на користь майбутнього хлопчика з тим, щоб до 13 років я опікувався ним.

Мадам згоряла від нетерпіння; їй хотілося, щоб усе це сталося якомога швидше, і я сушив собі голову, кого ж узяти за цнотливицю, щоб шельмівська дівчина бездоганно зіграла цю роль.

Найбільше мені пасувала кандидатура Кортічеллі — танцівниці-італійки, не відомої у Франції. Поїхавши до неї у Прагу і втаємничивши її в наступне таїнство, я домовився, щоб мадам д'Урфе познайомилася з нею у Нансі — нібито з незвичайною дівою, останнім нащадком славетної родини Ласкаріс, яка колись царювала в Константинополі. До того ж, я зумів довести мадам, що й вона походить із цього роду, й та навіть визнала танцівницю графинею, ну, й більше того, своєю небогою.

Обрана мною шелихівка чудово зрозуміла свою роль й просто таки зачарувала «тіточку». Оракул розтлумачив мені, що розенкрейцери доручили мені провести операцію із заплідненням незайманки; але мадам забажала не тільки сама готувати діву для ложа, а й бути присутньою біля постелі.

Вона роздягла дівчину догола, натерла їй тіло запашною речовиною й поклала її в ліжко поруч зі мною. Акт був здійснений за всіма приписами геніїв семи планет; потім мадам д'Урфе залишила нас удвох на ніч, яку ми провели, не дотримуючись жодних правил.

Всі інші ночі, аж до місяця вповні, Ласкаріс насолоджувалася в спальні новоспеченої «тіточки». Лише з появою молодого місяця оракул мав повідомити, які наші справи. Здавалося, все робилось без найменших порушень. Але я помітив, що моя вітрогонка захопилася небожем мадам д'Урфе, а це могло сплутати всі карти. Тому у визначений час оракул передав, що плід у цнотливиці не зав'язався, бо, мовляв, за актом підглядав якийсь юнак. Це була чистої води брехня, й мадам, здогадавшись, що мовиться про її небожа, негайно відіслала його в Ліон.

Щоб чимось улестити те черевко, яке мало дати д'Урфе нове життя, мадам подарувала своїй «небозі» скриньку, де містився дзигар, оздоблений діамантами, дивовижної краси сережки, також із алмазами, та надзвичайно коштовний перстень. Все це коштувало (фантастично!) 60 000 франків. Без будь-яких вагань я забрав ті скарби собі, інакше цнотливиця могла б привласнити і, прихопивши шкатулку, втекти світ за очі.

Вичікуючи молодого місяця, я заприятелював з родиною французького офіцера д'Аше. Його дружина й дочка дуже сподобались мені, і я почав упадати коло обох. Та й Ласкаріс уже набридла мені не тільки своєю непостійністю, а й домаганням відібрати у мене коштовності. Спершу я залицявся до матері й дочки (по черзі), але невдовзі став оддавати перевагу молодшій з д'Аше, хоча вона, на перевагу матері, не залишала на любов жодних надій. Розлючена старша д'Аше наплела своєму чоловікові всіляких нісенітниць щодо моєї особи, й той повівся зі мною дуже нечемно. Але водночас він, за моєї присутності, зчепився з якимось швейцарцем, блискучим стрільцем, який і вбив його на дуелі. Його вдова вважала, що я — винуватець загибелі її чоловіка й, залишившись без засобів на проживання, всі фінансові претензії висунула мені. Тоді я був доволі забезпеченою людиною й міг, без відчутних для мене збитків, подати допомогу нещасній родині. Та оскільки вони брутально поставилися до мене й вимагали грошей у недозволеній формі, то я відповів, що можу їм виплатити значну суму лише з тією умовою, коли молодша д'Аше задовольнить моє бажання. Розлютована вкрай мати впросила близького приятеля свого дому, щоб той, під страхом помсти, змусив мене передати їй 1000 еку. Але я відкупився у його начальника сотнею хабаря й добився того, що їхнього друга-офіцера відправили з терміновим дорученням у найглухіший закут країни.

Не маючи ні копійки за душею, мати разом із дочкою розшукали мене й стали переді мною з покірною головою. «Ви хотіли знищити мене чужими руками. Але знайте: я — не злопам'ятний. Скільки треба, матимете грошей. Допоможу і з від'їздом на батьківщину. Тільки в силі залишається моя попередня умова...» — «І ви про таке нагадуєте матері в присутності дочки?..» — «Це, коли хочете, моя вимога». — «Нізащо!» — «Тоді до побачення, мадам!» Зжалівшись над дівчам, я спробував тицьнути їй до рук шість подвійних луїдорів, але мати запримітила мій маневр і з обуренням викинула їх геть.

Тільки ж правду засвідчує давнє прислів'я: голод — не тітка, й за два дні старша д'Аше влаштувала так, що я впродовж кількох годин був наодинці з її дочкою, і, звісно, ні в чому мені вже вона не відмовляла.

На ранок, забезпечені всім необхідним, д'Аше вирушили у свій маєток. А тим часом підступна Ласкаріс, добиваючись од мене шка-тулки з коштовностями, остаточно збожеволіла. Увечері, напередодні молодого місяця, вона стала вдавати, що в неї почалися перелоги, і так борсалась у постелі, що я не міг із нею впоратися. Мадам д'Урфе була у відчаї. А що лишалося мені, як не вдатися в жаль, хоча я твердо задумав провчити крутійку. Порадившись із оракулом, я сказав мадам, що Ласкаріс зіпсована чорним генієм, а оскільки я мав усі підстави вважати її вагітною, то я сказав, що плід от цього спілкування не може задовольнити мадам д'Урфе й тому доведеться шукати нову цнотливицю, а Ласкаріс — вказати на двері. І я пішов до Кортічеллі. Вона все ще лежала в постелі; біля

неї сиділа її мати. «В тебе перелого, моя 'люба?...» — «Ні, я почуваю себе добре, але все може статися, доки ти не віддаси мені шкатулки...» — «Ти вже стала злюкою, моя дівчинко; це все від намов твоєї матері. За такої поведінки тобі не бачити коштовностей, як своїх вух». — «Тоді я розголошу на весь світ нашу таємницю. Хай знають люди, що я завагітніла...» — «Це правда... — втрутилася мати. — Але вона мала зовсім іншого полюбовника...» Я вийшов, не сказавши жодного слова; в мене визріла думка негайно й остаточно спекатися обох цих шельм. Порадившись з оракулом, ми з мадам д'Урфе зрозуміли, що принцеса Ласкаріс була запліднена чорним генієм, ворогом Ордена розенкрейцерів, і через те має народитися гном. До того ж, нам стало відомо, що вона згубила тяму й верзе, з чужого голосу, казна-що, а отже, їй зовсім не можна вірити. Попередження оракула було якнайвчасніше, бо наступного дня Кортічеллі все виклала перед мадам д'Урфе, але та, звичайно ж, не повірила їй й ще раз переконалася в правдивості моїх завбачень.

На знак удячливості добрий геній Селеніс, який жив на Місяці, надіслав мадам листа, написаного срібними буквами по колу на зеленому аркуші. Там містилося два побажання: по-перше — позбутися принцеси Ласкаріс, і, по-друге, — перенести акт запліднення нової цнотливиці на весну майбутнього року. Я вирішив одвезти Кортічеллі в Турін, а тим часом ми всі гуртом вирушили до Льежа. Ввечері, після щедрого столу з вином, мені закортіло відвідати свою опікунку на самоті, адже кращої жінки під рукою не було. Щоб проникнути до неї, я мав пройти через кімнату її матері. Двері в помешканні навіщось залишили відчиненими, і, коли я переступав через поріг, мати схопила мене за руку: «Не йди до неї!» — «Чому?» — «Вона кепсько себе почуває...» — «От ми й побудемо вкупі...» — і, відсунувши чіпкі пальці од себе, я заскакую до спальні й бачу грекиню у постелі з кимось, що миттю сховався під ковдру. Тремтячи з остраху та благаючи вибачити її, вона не знаходила собі місця. «Хто ж поруч з тобою?» — «Молодий синьйор, чиє ім'я мені невідоме». — «Не знаєш, крутійко?.. Так от, він сам признається тут!» — і я скидаю з ліжка ковдру, й переді мною постає догола роздягнений юнак. Разом із мою дівочу він перебував у запалі хтивості, й у мене мимоволі майнула думка, чи не лягти й мені поруч, щоб утрюх згуляти весілля? Та я не був певен, що він, опинившись у такому становищі, зуміє до кінця зіграти свою роль. Тому я навіть одігнав од себе цей нерозважливий намір. До того ж, ця пригода з Кортічеллі стала приводом до остаточного розриву з нею. Тут же я відпустив юнака без будь-яких побоїв, а «принцеса» почала слушно виконувати всі мої забаганки.

Прибувши в Турін, ми розпрощалися з грекинею, і шкатулка з коштовностями так і лишилась у моїх руках.

Одними з перших відвідин у цьому місті була зустріч із балетмейстером Дюпре. Він давав уроки молоденьким ученицям, а їхні матері стежили за навчанням. Мені відразу запала в душу доволі гарна дівчина, яка тримала себе скромно, з гідністю. — «Хто вона?» — спитав я молоду привабливу жінку, яка видалась мені

старшою сестрою моєї симпатії. — «Це моя дочка Агата...» — несподівано відповіла вона. — «Не може бути?» — «Просто вона в мене первінка». Розмовляючи з матір'ю Агати, я довідався, що після смерті батька її родина залишилася без засобів існування і всі сподівання вони тепер покладають на щасливі виступи в театрі. Я миттю ж запропонував свою поміч і попросив дозволу відвідати їх дома. «Що ви, ми живемо в таких злиднях! Незабаром у Туріні влаштовують міський бал і Агата хотіла б вийти в світ, але, на жаль, вона не має ошатного вбрання».

...ЗА ПОКЛИКОМ ВЕЛИКОГО МАГІСТРА

Настав час нової зустрічі з мадам д'Урфе. Навчений гірким досвідом із Кортічеллі, я цього разу не шукав незайманої дівчини. Мій задум сягав куди далі: я мав зазнайомити мадам із Великим магістром Ордена розенкрейцерів Кверіліном. Випала й слушна година: йому треба було самому переспати з д'Урфе й «запліднити» її. Під час «народження» дитини (а це повинен бути неодмінно хлопчик) вона помре, а її душа якраз цієї миті переселиться в тіло немовляти. Десь у три роки хлопчик усвідомить, що він колись був мадам д'Урфе, й тоді я стану його опікуном до повноліття. Сама ж мадам у своєму спілкуванні з добрими геніями семи планет і з Великим магістром дістала нове священне ім'я — Семираміс.

Як тільки ми зустрілися, вона відразу спитала: «Де ж Кверілін?.. Довідайтеся в оракула, чи задоволений моїми подарунками Великий магістр розенкрейцерів?» Я зовсім не думав когось оддавати коштовності, що перебували в моїх руках. Тому надійшла єдино можлива відповідь: передати всі дари мадам д'Урфе, через моє посередництво, добрим геніям семи планет.

Коли ми з Кверіліном прийшли на обід до мадам, вона засипала нового гостя всілякими астрологічними запитаннями й висловлюваннями. Великий магістр, не тямлячи нічого в окультних науках, намагався відкараскатися нерозбірливим мугиканням, але мадам д'Урфе тут же завважила, що їй здається, нібито Ордену розенкрейцерів загрожує якась велика небезпека, бо магістр, заглиблений у свої роздуми, зовсім не прислухався до її слів. Тоді мадам не втрималася, щоб не показати нам дарунки семи геніям планет. О, як засяяли очі у Великого магістра!.. І я зрозумів, що на земній кулі вже не лишилося жодної порядної людини.

Варто було нам вийти вдвох, як Кверілін оголосив мені, що йому потрібна тисяча луїдорів. «Шукайте дурня, який їх вам дасть». — «Тоді я в листі все розповім вашій божевільній д'Урфе!» — Порадившись із оракулом, я сказав мадам, що маю для неї дві важливі новини. По-перше: чорні демони за участю саламандр одвезли справжнього магістра на Чумацький шлях, а замість нього підіслали чорного двійника графа Сен-Жермена (дорогий читачу, ти пам'ятаєш, як його ненавиділа мадам д'Урфе!). Цей чорний

двійник мав стати її вбивцею. По-друге: оскільки магістр так далеко, то добрі генії доручили здійснити цей акт запліднення Семираміс особисто мені. До того ж, нам повинна була допомагати чарівна ундина-русалка з Рони. Поява нової помічниці, дорогий читачу, пояснюється тим, що в молодості мадам д'Урфе подобався полубовник із берегів цієї мальовничої річки, й вона понині зберігала про нього найсвітлішу пам'ять. Крім того, мені вже виповнилося 38 років, і, щоб упоратися з літньою жінкою, потрібна була якась натхненниця. Тоді я заприятелював саме з молодого італійкою, яка не знала жодного французького слова. І я переконав Семираміс, що ундина, яка весь час перебуває у воді, зовсім позбавлена дару мови — німа, але зате добре чує. На це моя божевільна цілком резонно завважила, що коли ундина не може розмовляти, то їй нічого й слухати: вона, певне, ще й глуха... Цей варіант мене також влаштував, і я погодився, що, мабуть, так воно і є.

Коли я заглянув наступного дня до мадам д'Урфе, то вона показала мені листа від удаваного Кверіліна. На восьми сторінках незугарною французькою мовою він розвінчував усі мої підступи. «Ви дочитали вже до кінця?» — «Я відразу збагнула, що це витівки злих духів. Хіба Великий магістр міг би так примітивно викладати свої думки?» Я похвалив мадам за логіку її суджень, і вона зрозуміла мене.

Та от настав і день запліднення. Перед ним я провів інструктаж із Марколіною, а оскільки я мав не тільки ключі від будинку мадам д'Урфе, а й користувався всім приміщенням, то я напередодні здійснення святого дійства, ввечері, сховав свою коханку в одній із наданих мені кімнат. До того ж, я замовив собі скриньку, схожу на ту, яку мала мадам д'Урфе для піднесення своїх дарунків добрим геніям. А щоб, наповнена коштовностями й кинута в море під час припливу, вона не впливала на поверхню, довелося в неї покласти 50 фунтів олова. Отримавши шкатулку з рук д'Урфе, я забрів якнайглибше у воду й пожбурих скриньку на доволі-таки неблизьку відстань, чим викликав неабияку радість у мадам.

Повернувшись додому з моря й ситно попоївши (навіть чи зміг би я впроголодь виконати свою місію), ми стали очікувати настання Великої години. Вона пробила опівночі. «Та де ж ундина?» — почала хвилюватися мадам Семираміс. А вона тим часом вибралась із шафи, куди я її запакував. І от вона заходить до нас у зумисне пошитому вбранні річкової феї з листом у руках. Там написано: «Я прибула із вод Рони, щоб тричі здійснити омовіння під час зародження нового життя Семираміс...» Потім вона ніжно і ввічливо роздягає стару, далі — мене, й нарешті скидає все із себе. Всі ми троє заходимо до великої кімнати з ванною, заповненою по коліна літеплом. «Чарівлива ундино,— звертаюся я до Марколіни,— стань свідком, як, виконуючи священну волю невмирущого Оромандіса, короля саламандр, я запліднюватиму Семираміс». Дивлячись на красиві форми оголеної ундини, я анітрохи не спасував перед майже відмерлим тілом мадам д'Урфе. Марколіна

відразу ж після акту запліднення омиває старушенцію, потім — мене й, притискаючись до мене груддю, знову пробуджує мою хтивість. Але треба дочекатися години Венери — це ще 65 хвилин. Тим часом я відпочиваю, а далі вдруге, підбадьорений ундиною, берусь до роботи. Знову починається омовіння, щоб і втретє піти в атаку. Але мої сили вичерпуються, і, щоб надати мені снаги, річкова невидимка стає на коліна й цілує ту штуковину, що їй належить вирішальна роль під час любовних утіх. Нарешті, закінчилося послане Богом заняття, — і я, й Семираміс непритомніємо від виснаження, але я ще трохи тримаюся, завдяки старанням заворожливої ундини.

Щаслива мадам д'Урфе — Семираміс на radoщах скидає із себе коштовне кольє й вішає на шию Марколіни. «Тепер, щоб зачаття виявилось успішним, — кажу я сімдесятилітній жінці, — вам треба пролежати в постелі 107 годин, не піднімаючись». І тим вивільняю себе з-під опіки мадам на цілих чотири доби! Вночі я виводжу свою ундиною з дому, й ми перебираємося до мене на помешкання. «Візьми, віддай кольє назад тій божевільній!» — впрошує Марколіна. — «Гаразд, — згоджуюся я. — Його треба продати, а виручені гроші залишаться тобі на посаг, коли ти виходитимеш заміж. Із такою сумою та вродою в тебе буде непоганий вибір». — «Навіщо воно мені? Ти краще повези мене із собою в Лондон...» «Це окрема розмова. А поки що залиш у себе кольє...»

Через кілька днів, коли я знову відвідав мадам д'Урфе, вона освідчилася мені: «Коли ви фактично стали моїм чоловіком, давайте в законимо наш шлюб. Ви станете батьком сина, який народиться від вас, тобто моїм батьком, і залишитесь його, отже, моїм опікуном і володітимете всіма моїми маєтностями. Крім того, хто ж буде зі мною, коли я розроджуватимуся й помру, з'явившись знову у вигляді немовляти? Бо мені загрожує залишитися позашлюбною дитиною! Як ви гадаєте, чи збережеться врода ундини через 14 або 15 років? Адже я, ставши чоловіком, зможу з нею спати? І найважливіше: де мені доведеться розроджуватися? Запитайте про це у свого оракула». Порадившись, я повідомив Семираміс, що вона до народження не має права вступати в стосунки з чоловіками, тому оракул забороняє нам одружуватися. А щодо пологів, то вони в неї відбуватимуться в місті, що лежить при злитті двох річок. Мадам д'Урфе правильно визначила, що це має бути Ліон, де з'єднуються Рона й Сена. До того ж, із наказу Великого магістра, який уже повернувся із Чумацького шляху, я повинен поїхати до Англії з його таємним дорученням, але напередодні пологів Семираміс маю неодмінно бути біля її постелі.

Подорожуючи на береги туманного Альбіону, я не тільки прагнув побачити цю землю. На початку моїх оповідей я згадував про дівчину, яка видавала себе за кастрата; ну от, від наших із нею зв'язків народилася дочка, й мені захотілося її відвідати. Я знав, що мати живе під іншим іменем, і навряд чи вона зберегла до мене свої добрі почуття, але ніщо мене тоді не зупинило.

Я зустрівся зі своєю дочкою, до того ж, не раз. Більше того, її мати отримала через неї певну грошову суму, достатню, щоб не потрапити за борги до в'язниці.

В Англії я мав і любовні пригоди, але я хочу розповісти лише про одну, що мало не довела мене до божевілля, і я ледь не покінчив самогубством.

...НА МЕЖІ САМОГУБСТВА

Я колись розповідав, що, зустрівши в палаці торгівлі в Парижі дуже вродливу дівчину років тринадцяти, я подарував їй сережки, які відмовилася купити через свою дурість її тіточка. І от, я впізнаю цю красуню, але вже не у вигляді чарівної дівчини, тут, у Лондоні. Мене відрекомендували їй; ми згадали одне одного, й вона попросила мене відвідати її будинок, розташований у Сохо, де вона жила з матір'ю та двома тіточками. Своє колишнє прізвище Аншпергер моя знайома змінила на Шарпійон. Район, де оселилася ця сім'я, мав погану репутацію в місті, але дівчина полонила мене, й не лише своєю вродою, а й розумом.

О, знав би я, що ця зустріч стала прологом найчорніших днів у моєму житті! Але я попередньо довідався, що ця родина перебуває в злиднях і «дівчинка» вже давно позбулася своєї незайманості. Тому, маючи в гаманці золото, я розраховував добитися перемоги без особливих труднощів. Одначе мій приятель лорд Пемброк застеріг мене, що це спритна молода шахрайка — з нею слід бути насторожі. Особисто з ним вона викинула таку штуку. «Якось, побачивши її разом із тіточкою у Воксхоллі, я запропонував їй 20 гіней за те, що вона пройдеться зі мною в темній алеї. Вона згодилась, але за умови, що я заплачу гроші наперед. Я так і вчинив. Спершу мої залицяння сприймалися нею цілком прихильно, та коли я розпалівся до краю, вона, скориставшись темрявою, вирвалася із моїх обіймів і зникла в кущах. Звідтоді я тільки й бачив її — так, як і свої двадцять гіней». — «Треба було все-таки її спіймати і дати прилюдно ляпаса...» — «Та хіба гарно бити дівчину? До того ж, я б став у місті посміховиськом. Ви бережіться, бо вона й вас принадить й обдурить».

Ця розмова відбувалася в мене на квартирі, куди я запросив пообідати пана Пемброка, а також і Шарпійон із однією з її тіточок, про що, між іншим, лорд не знав. І от відчиняються двері,— й поріг переступають мої гості! Анітрохи не соромлячись, дівця жартує з англійцем, передає ту ж саму історію й запевняє, що в усьому винен звабник, оскільки не зрозумів її витівки й не кинувся навперейми за нею. «Боюся, що вдруге мені не вдасться підманути вас...» — «Звичайно. Адже я вже не платитиму наперед». — «Фу, як негарно висловлюєтесь ви!» В їхніх взаємних суперечках і минув увесь обід; потім тітка з небогою пішли додому, запросивши мене з візитом до себе.

Той лиховісний день розпочався доволі несподівано. Шарпійон попервах одрекомендувала мене своїй матері як кавалера де Сенгальта. А та мимоволі, глянувши на мене, згадала, що, проживаючи в Женеві, вона вже знала одного італійця, якогось Казанову; для нього її родина колись виписала на виплат векселі, що й досі залишилися непогашеними.

Тепер я й сам пригадав, що сталося. Тоді довелося продати коштовності якомусь швейцарцеві; він розплатився зі мною векселями, які йому видали сестри Аншпергер, але вони збанкрутіли, й мені дісталася дуля з маком. По суті, це було шахрайство, й сестри невдовзі виїхали із Женеви. Не знаючи, що Казанова й Сенгальт — одна й та ж особа, стара крутіяка мимохіть виказала себе з головою. Не в моїй звичці знищувати цінні папери, аж доки зберігається найменший шанс для їхнього збуту, й ці векселі на 6.000 франків я не викидав.

Після обіду ми сіли за віст; я, зрозуміло, програв, і, не добившись од Шарпійон навіть обіцянки, подався додому невдоволений, але запросив усю цю компанію до себе на вечерю найближчим часом. Але напередодні призначеної зустрічі рановранці Шарпійон, спільно з однією з тіточок, приходить до мене: «Мені хочеться поснідати разом і обговорити одну важливу справу». Ми смачно попоїли й залишилися з дівчиною вдвох у моїй кімнаті. Шарпійон тут же повідомляє мені: «Наша родина залізла в жахливі борги. Я згодна стати вашою, коли ви позичите моїй тіточці 100 гіней». — «Навіщо?» — «Вона знає еліксир молодості, який продовжує людське життя. На цьому в Лондоні можна добре заробити. Ви не бійтеся: я дам вам розписку, що поверну гроші через шість років». — «Гаразд, я відповім після вечері».

Я починаю з нею загравати, і мені навіть вдалося її покласти на канапу, але в'юнка, мов змія, вона вислизнула з моїх обіймів і втекла в кімнату до тітки. Мені стало зрозуміло, що Шарпійон, не витрусивши мій гаманець, легко не дасться мені до рук. Але я не збирався з нею торгуватися, хоча сто гіней — чимала сума. Та мені хотілося, щоб вона все-таки збагнула, що не отримає від мене жодної копійки, не переставши маніричати.

В якому вона перебувала оточенні, я вже знав: у будинку Шарпійон завжди товклися два-три шахраї, що нагадували чи то сутенерів, чи то шулерів; у кожному разі, вони вигравали в мене в карти доволі професіонально. І от вона з'явилася до мого помешкання з усією своєю компанією й перед вечерею запропонувала зіграти в карти... Я, звичайно, розсміявся й відмовився. А Шарпійон чомусь збентежилась і попросила: «Ну, хоча б партію у віст». — «Мені здається, що вам уже не потрібна моя відповідь...» — «Сподіваюся, ви згодні...» — «Так, але ходімте зі мною». Ми зайшли до сусідньої кімнати, й, посадивши її на відому вже канапу, я повідомив, що вона вже має сто гіней. «Ви віддайте їх моїй тіточці, а то друзі подумують, що вони зароблені мною соромним чином». Після вечері Шарпійон стала вмовляти мене вручити гроші її родичці. «Ваша тітка має написати мені розписку.

На це потрібен час. Давайте цю справу відкладемо на інший день...» — «То призначте термін!...» Я дістав і показав інтриганці свій гаманець, наповнений золотом. «Ні, строк — за вами...»

Коли мої набридлі гості пішли, я подумав, що малолітня пройдисвітка хоче мене обікрати, так і не розквитавшись за позичку зі мною. Це, зрештою, принижувало мою честь, і я перестав зустрічатися із Шарпійон. Впродовж трьох тижнів мене ніщо не могло похитнути в моїй рішучості. Та якось рано-вранці до кімнати прийшла улюблена тіточка із звісткою, що, мовляв, уся їхня сім'єчка вже згудьгувалась за мною, і вона особисто чекає моєї допомоги у виготовленні бальзаму. «Якщо ваша небога поставиться до мене як належить, то я віддам вам потрібну суму, а то ж вона тримає себе, мов та весталка, хоча вже давно втратила свою незайманість...» — «Мені смішно це вислуховувати. Шарпійон — пустотлива й легковажна дівчина. Вона віддасться, тільки-но переконається, що ви по-справжньому кохаєте її, а не просто заграєте з нею. Зараз дівчині кепсько: вона застудилась і лежить у постелі. Гадаю: коли ви відвідаєте хвору, то не підете з порожніми руками». Ця задалегідь підготовлена промова викликала в мене жахливу хіть. «Ви можете заглянути до неї хоч сьогодні...» Я привітав себе з неабиякою витримкою і з тим, що не потрапив до розкинутих тенет, оскільки заява тіточки скидалася на зізнання в поразці задуманого плану.

Через чверть години я вже стояв під дверима. Відчинила мені одна з тіточок і сказала: «Прийдіть за півгодини, їй приписали лікарі купання, й вона зараз у ванні». — «Це безсоромний обман! — вигукнув я. — Ви така ж блудниця, як і Шарпійон...» — «Ну, коли не довіряєте мені, то пересвідчіться самі...» — «Пішли!»

Тітка відчиняє двері до туалетної кімнати, злегка штовхає мене в спину, і я залишаюся віч-на-віч із підступною кокеткою. Вона стоїть у найпокусливішій позі, вся в мильній піні, яка, до речі, нічого не приховувала, але ще більше розпалювала моє жадання.

Не обертаючись до мене, новоспечена Венера, мовби нічого й не сталося, каже: «Тіточко, принесіть мені рушника!» Потім, начебто тільки-но помітила мою присутність, як заверещить, а далі із вдаваним обуренням як закричить: «Геть звідси!» — «Спокійно, красунечко! Вам не вдасться мене ошукати». — «Кажу ще раз: геть звідси!..» — «Будьте певні, я не згвалтую вас...» — «Моя тіточка дорого мені за це заплатить». — «Вгамуйтеся. Ми з вашою тіточкою друзі... Але попрошу: станьте в попередню позу...» — «Ідіть під три чорти!» — «Невже ви боїтеся за свою загублену цнотливість? Чи не так?» — «Ви — страховисько!» — і, вдаючи, що вона шується під моїми поглядами, вона стає в ще спокусливішу позу й ніжним голосом благає: «Мій друже, прошу вас, облиште мене. За це ви матимете винагороду!» Я вирішив вийти, щоб вгамувати свою розбурханість. І мені вдалося погасити нестримні почуття, оскільки вони мали тваринне походження, а це означало: їх можна приборкати тієї ж миті, як тільки відчуєш себе задоволенним.

Переді мною, звісно, розігрувалась вистава. Дівця керувалась лише голим розрахунком, про її любов до мене гріх було й думати. Я вийшов із будинку в супроводі однієї з тіток.

«Ну, гадаю, ви мали насолоду...» — «Аякже! Вам краще знати, ніж мені! А от вам — і відплата!» — і я жбурляю їй в обличчя асигнацію в сто гіней, примовляючи, що розписка за неї не потрібна, бо, мовляв, мені відома ціна її слова. Звичайно, якби не скаламутився мій розум, то навряд чи стався б цей вибух! І хоча старушенція була неабияким дипломатом, але й вона не розраховувала на таку реакцію.

Зазнавши моральної поразки, я все-таки почував себе звиятцем. Мені здавалося, що після цієї комедії назавжди зникне будь-яке моє почуття до цього заклятого поріддя. Щоб трохи розвіятись, я почав заходити до різних розважальних місць. І от через 5 або 6 днів після сцени у ванні я знову зустрічаю дівчину, разом із тіткою та якимось Гударом — найпоряднішою людиною із тих 2—3 завсідників, що постійно крутилися в домі Шарпійон. Я хотів було обійти її, але вона з виглядом сирени ласкавим голясом кинулася дорікати мені за погану поведінку й мерщій запрошувати випити разом склянку чаю. «Я хочу повечеряти». — «Тоді ви нас почастуйте чимось смачненьким... Гадаю: мені не відмовите?..» І от ми, як найкращі друзі, сидимо вчотирьох за столом. Її ніжні слова, звабливість і дія вина знову розбурхали в мені любов, і я запросив красуню усамітнитися зі мною в якийсь темний закут, сподіваючись, що цього разу вона не вчинить, як тоді з лордом Пемброком. Шарпійон згодна зі мною на все, але я маю повпадати коло неї: «Дайте бодай найменшу заставу вашого кохання до мене». — «Ні, в жодному випадку!» Я встаю, оплачую рахунок і зникаю, відмовившись провести її додому, хоча вона й просила мене пройтися з нею.

Через кілька днів після зустрічі зайшов до мене Гудар. — «О, ви маєте волю! Інакше ця красуня пустила б вас по світу. Але вам доведеться пошкодувати за допущену помилку...» — «Яку ж?» — «Ви даремно дали їй сто гіней наперед. За них не можна отримати навіть поцілунка... А тим часом вона скрізь хизується тим, як обвела вас навколо пальця. Якщо б ви заплатили їй ці гроші іншим чином, то Шарпійон давно була б у вашій постелі. Адже ви — заможна людина, а то — злидота...» — «Розумієте, це був просто знак милосердя для її тітки». — «Так, мені відомо: щоб виготовити бальзам життя. Але будемо відверті: не було б цієї діви, не бачити б тіточці й щербатої копійки». — «Це все правда! Але чому ви міркуєте саме так? Адже ви належите до спільної зграї?» — «Ні, я наважився повідомити про це вам лише з почуття приязні до вас. Хочете, я відкрию вам карти? Ця сімейка znana мною з давних-давен.

Ще із сходженням на престол Людовика XVI з Венеції прибув пан Морозіні, щоб од імені республіки привітати нового короля. Загледівши, які погляди кидає він під час прогулянок на лондонських красунь, я запевнив його, що кожна з них може належати йому.

Він із недовір'ям поставився до моїх слів, але, поміркувавши, тицьнув на молоду дівчину, що прогулювалася в супроводі літньої жінки. Манери діви зовсім не скидалися на поведінку весталки, і я сміливо підійшов до неї й сказав, що венеціанський посол дуже бажає познайомитися з красунею, і тут же отримав згоду. Це й була Шарпійон із своєю тіточкою. Після цієї розмови посол найняв маленький будиночок, в якому мала жити лише дівчина. Щомісяця вона мала отримувати по 50 гіней, крім того, їй оплачуватиметься вечеря, коли вони разом проводять ніч. Цей контракт довелося складати мені, тому я взяв розписку від матері, що за це, з від'їздом посла, вона дозволить переспати з її дочкою».

Після цієї розповіді Гудар дістав бумажник і познайомив мене із змістом тієї розписки. Я читав і перечитував її кілька разів не тільки з подивом, а й із насолодою. «Після від'їзду венеціанця,— далі вів Гудар,— Шарпійон пішла по руках: спочатку до лорда Балтімора, потім — до Гросвенора, португальського міністра де Саа та до інших. Мене ж ошукали. Коли я показав їй розписку, то вона засміялась мені в обличчя. Через її неповноліття мені не вдалося добитися арешту за невиконання умови, але я неодмінно посаджу її матір, і ви побачите ще, як зареоче весь Лондон.

Але щоб не виказати своїх справжніх намірів, я часто приходжу до них. Вони вважають мене своїм спільником і довіряють мені всі таємниці. Стережіться: перед вами розкинута пастка, й коли ви не пильнуватимете, то неодмінно потрапите в тенета. Будьте обачливі!» — «Тоді передайте матері, що я заплачу їй ще сто гіней за ніч із Шарпійон». — «Ви серйозно?» — «Звичайно. Але гроші віддам, лише переспавши з нею». — «Справді, так вони не ошукають! Із задоволенням виконаю ваше доручення».

Вранці наступного дня, коли я зовсім не думав про Шарпійон, вона прийшла до мене з якоюсь дівцею. — «Я вимагаю від вас пояснення!» — «Про що мова? Сідайте поснідаєте зі мною і розтлумачте мені, в чому річ?» Слуга подав напої і наїдки, й Шарпійон знову стала розпитувати мене: «Це правда, що ви доручили панові Гудару переговорити з моєю матір'ю про те, що ви заплатите сто гіней, аби я провела з вами ніч?...» — «Ні, після того, як це станеться... Невже це замало?» — «Припиніть свої жарти! Я прийшла не торгуватися. Хто вам дав право ображати мене?...» — «Коли б я думав, що спричиняю вам кривду, то негайно б попросив у вас вибачення. Але я так не вважаю. Адже Гудар — близький ваш друг. Та й не вперше йому виконувати такі доручення!» — «Я вже сказала, що ви не візьмете мене ні силоміць, ні грошима... Але я б скорилася вам, якби ви довели бодай поведінкою своє кохання до мене... А ви, замість цих кроків, то захоплюєте мене зненацька під час купання, то підсовуєте до моєї матері з незліченними пропозиціями! Лише такий крутий, як Гудар, міг взятися за ваше брудне доручення!» — «Та він же у вас серед найкращих друзів?! Хто познайомив вас із венеціанським послом, сподіваючись і самому переспати з вами? Він... Я бачив у нього розписку, дану матір'ю... Тож розплатіться з ним, а тоді й називайте його

шалапутом! І не плачте даремно, ваші сльози вже нікого не обдурять». — «Але ж я вас кохаю, і мені тяжко вислуховувати ваші докори!» — «Коли б це насправді так, то ви б трималися зі мною зовсім по-іншому». — «Точнісінько так, як це дозволяєте собі ви... Невже я заслужила від вас імені останньої шльондри? Коли б ви хоч трішки кохали мене, то не вдавалися б за поміччю до підлих посередників, а віч-на-віч освідчилися б мені. Позалицяйтесь, побігайте за мною бодай два тижні, побудьте в нашому домі, але без будь-яких вимог — просто так. Ми будемо гомоніти, жартувати, відвідувати театр, і я до безтями закохаюсь у вас. І тоді ви все матимете не за гроші, не з примусу, а по любові. Адже коли я вперше побачила вас, то подумала: невже я знайшла своє справжнє щастя? А все вийшло навпаки. Ви перша людина, яка побачила мої сльози. Навіть родині завдали такого непоправного удару, що моя мати відмовиться взяти у вас сто гіней. А сталося б усе інакше, то годі було б одного мого поцілунка, щоб зробити їй такий подарунок...» — «Я засмучений, але я не хотів нікого скривдити, навіть такого наміру не мав і в думках... Тільки тепер нічого не виправиш...» — «Чому? Доки не пізно, ще можна виправити. Приходьте до нас, покохайте мене всім своїм ніжним серцем, а не тваринною похиттю, адже я відкрилася перед вами своєю чистою душею!..» Ці признання були такі щирі й глибокі, що я перестав боятися пастки й пообіцяв упродовж двох тижнів виконувати її побажання, а потім уже настане її черга. Я не знав, що маю діло із закінченою аферисткою. Прощаючись із нею, я попросив на підтвердження згоди бодай один поцілунок, але вона з чарівливою усмішкою заперечила, що, мовляв, не можна розпочинати нашу дружбу з порушення святих правил.

Вона пішла, а я залишився ще більш закоханим і сповненим каяття щодо своїх дій. Шарпійон поводила себе надзвичайно хитро. Якщо б вона, замість цього візиту, написала б мені листа, я б не розвішував вух, може б, тільки посміявся — адже на папері не було б ні її сліз, ні її відчаю, ні її жалібних поглядів. Підступна пройда все передбачила, бо в сердечних справах жіноча інтуїція менше, ніж за хвилину, розгадує те, на що для чоловіка потрібне ціле життя.

Два тижні я все виконував за нашою домового: щоразу приносив подарунки, які вона брала з чарівливою ніяковістю. Ми часто відвідували театр, мали безліч інших розваг. Усе це коштувало мені близько 400 гіней, і за цей час я навіть не поцілував її руки.

Та от настав останній день випробування. Я запитую, де ми разом проведемо ніч — у неї, чи в мене? Її мати сказала: «Давайте спершу повечереємо всією компанією, тоді ви йдіть собі з усіма, а потім нишком повертайтеся сюди...» Такі застереження здалися мені смішними, але я все вчинив, як мене просили. Нас залишилося троє: вона, її мати і я. Виходячи з кімнати, мати, на мій великий подив, спитала мене, чи не хочу я наперед заплатити сто гіней. «Фу», — вигукнула дочка, й мати зникла за дверима. Ми залишилися наодинці. Розкривши обійми, я підходжу до Шарпійон, але вона, правда, надзвичайно ніжно, прохає мене поки що лягти самому.

І от вона вже поруч зі мною... Я намагаюся її пригорнути, але її тіло скручується в клубок, звідусюди захищений довгою сорочкою. Спершу я подумав, що це просто любовна гра, але всі мої спроби закінчувалися нічим.

Цієї миті я збагнув, що мене обдурили — вже вкотре! — і любовну пристрасть змінює лютя. Я її соваю, перекидаю з боку на бік, осипаю прокльонами, але вона мовчки чинить опір. Втомившись, пробую тримати себе якнайніжніше, та, нарешті, роздираю на ній сорочку — і все даремно... Три години минає в безсилій боротьбі. Вкрай роздратований, я одягаюся і виходжу до себе.

Нервові потрясіння не лишилося без наслідків — почалася пропасниця, і я кілька днів пролежав, недужий, у постелі. Під час хвороби мені принесли кілька листів. Два з них — від матері Шарпійон. У першому вона писала, що вранці застала дочку майже непритомну, всю в синцях од моїх побоїв; мовляв, їй зостається єдине — подати на мене в суд. У другому — вже інше: мати довідалася, що я занедужав; крім того, їй пояснила дочка, що вона сама стала причиною такого «жорстокого» поводження з нею.

Обізвалась і Шарпійон. Вона визнавала свою провину, але не могла інакше себе повести, мовляв, її можна було вгамувати, лише схопивши за горло. В своєму листі вона благала дозволити їй прийти до мене бодай на хвилинку; бо треба передати мені таку вість, яку важко довірити паперу.

Мав я записку й від Гудара; він хотів зі мною зустрітись й обіцяв прийти ополудні. Його розповідь мене приголомшила — він усе знав у подробицях. «Мати дуже переживає за побої, завдані дочці, але ще більше шкодує, що не встигла виманити у вас сто гіней... Чи вистачить у вас сили волі зовсім покинути цю дівку?» — «Таке моє непохитне рішення». — «Вірно. Але не кваптеся. Зараз я покажу надзвичайно цікаву річ...» І за хвилину Гудар повернувся з носильником, який приволік із собою якесь крісло. «Часом не бажаєте придбати собі? Його вартість — сто гіней...» — «Ви що, сто гіней! Та я й трьох не дам!» — «Стривайте. Краще подумайте. Це крісло має п'ять пружин, які відразу ж спрацьовують, як тільки хто сяде на нього. Дві з них захоплюють і притискають руки, інші хто — тримають і розсовують ноги так, що вивертаються стегна, а п'ята — відкидає сидіння в таке положення, що нижня частина тулуба розташовується якнайзручніше для інтимних втіх». Розповідаючи, він опускається в крісло, й миттю бринять усі пружини — і я бачу Гудара в позі жінки, готової до забав із чоловіком. «Хай красунька Шарпійон усядеться в оксамити — й ваше діло зроблено!» Цей винахід — геніальний, а водночас і диявольський — викликає в мене напад реготу, а також огиди. Адже він — пристрій для згвалтування! «Ні, ця річ мені не потрібна! Але зробіть ласку, залиште крісло до завтра...» — «Якщо ви не хочете купувати й на жодну годину... Господар очікує мене за сто кроків звідси!» — «Тоді віддайте його власникові, а самі вертайтеся сюди...» Гудар пояснив мені, як його визволити з полону пружин, встав, покликав носильника і пішов із ним геть.

Ця машина, без сумніву, завжди б, і в цьому конкретному випадку, спрацювала успішно, та мною заволоділо не почуття скупості; саме такий спосіб підкорення жінки здався мені варварством. До того ж, Англія — держава прав і законів, і застосування такої машини могло б закінчитися для мене шибеницею, не кажучи вже про те, що й Шарпійон не витримала б цієї каторги й померла б із переляку.

Я пам'ятав про недавнє прохання колишньої дівчинки із сережками зустрітися зі мною, але боявся, що, побачивши синці й криваві набряки, розхвилююся й знову стану воском у її руках. Так минуло понад тиждень. Щодня Гудар приходив до мене й розповідав про плани цієї жіночої зграї, яка звикла жити лише за рахунок шахраювання. Але видно, що радилися й у дуже вузькому колі, бо десь мабуть, через півмісяця, без будь-якого попередження, до мене заявила Шарпійон власною персоною.

Якраз в цей час я пив шоколад у ліжку. Тому не вставав і не пропонував гості поснідати зі мною. Але вона якнайскромніше присідає поруч зі мною й нахилиє своє тіло так, щоб я міг його пригорнути. Я ж геть одвертаюся від неї. «Що, вам не до вподоби моє обличчя в синцях?» — «Але ж я вас не бив?» — «Та ваші пальці, подібні до пазурів тигра, залишили сліди на всьому тілі...» Розмовляючи зі мною, підступниця ледь підіймає плаття й показує мені свої стегна із синяками. Ох, і дурень же я! Ну, чому я тоді не відвів очей? Чому?.. І треба ж було подивитися на те прекрасне, просто таки чарівне тіло!.. Я, навпаки, мав дуже смішний вигляд... Уявляєте: якесь дівчисько, що нічого ще не навчилось, не прочитало жодної книжки, не кажу вже про мій досвід, якого їй ніколи не здобути, а дивіться: зуміла заворожити мене, знову захопити чоловіка в свої руки...

Помітивши, що я поглинаю її очима, вона підсувається до мене ще ближче й не перестає грати свою дивовижну виставу. Взявши себе в руки, я кажу їй, майже збайдужа, що в усьому винна лиш вона. — «Так, я сама звинила. Було б мені послухатися, і я б відчула з вашого боку ніжність, а не жорстокість. Прошу пробачити з все...» — «Хіба можна вам одмовити у прощенні? Але на більше вже не розраховуйте... Ідіть і ніколи не порушуйте мій спокій». — «Але вам невідома вся правда... От послухайте мене...» — «Гаразд, кажіть!» Те, що довелося почути, вона могла б висловити за кілька хвилин. Але схлипування, зітхання, сльози й сумовиті погляди затягли цю гру майже на дві години... Одне слово, мати змусила її заприсягнутися порятунком власної душі, що тієї ночі вона не віддасться мені. Але нині їй нема чого бути чияюсь рабинею, їй легше жити зі мною, як досі з венеціанським послом, не звітуючись ні перед ким — ні перед матір'ю, ні перед тітками, скоряючись лише моїм бажанням. Та оскільки вона ще неповнолітня, нам треба поводитися обережно, щоб мати не звернулась до правосуддя, а її задобрити можна незначними грошовими сумами.

Ми разом пообідали, й Шарпійон, мабуть, подумала, що так просто їй пощастило знову ошукати мене, коли я несподівано

сказав, що цю умову доведеться складати не з нею, а з її матір'ю. Це не входило в плани красуні, й вона, застукана зненацька, згодилась на все. Прийшовши до них у дім, я виклав свої вимоги. Окремий, умебльований, як слід, будиночок і 50 гіней щомісяця в руки матері. — «Що належатиме дочці, це ваше діло. Але віддайте мені суму, яку ви обіцяли ще за попередню ніч...» — «Але ж у тому — ваша, а не моя провина. Та годі вже про це: ті сто гіней дістануться вам». Гудар напивав мені затишний будиночок, за 10 гіней; Шарпійон зібрала в дорогу свої речі, й от уже переді мною мати, що вимагає свою суму.

Боятися за гроші я вже не міг, бо все ж вже було на мазі, й мені нічого не коштувало розквитатися з боргом.

Будиночок сподобався Шарпійон, і ми з нею трохи прогулялися, потім весело відобідали й пішли до спальні. Вона мені дозволила попервах пестити її тіло, а коли я вже розпалився, то з'ясувалось, що в неї ще не минуло місячне. Та це для мене була суцця дурниця; тільки вона так голубливо й ніжно впрошувала мене, щоб залишив гостю в спокої. Прокинувшись уранці, я заходився перевіряти, чи вона не обдурила й цього разу: відкидаю простирadlo, оглядаю її білизну й бачу: ніде ні цяточки. Тим часом Шарпійон просинається, але я вже біля неї поруч і кваплю її, щоб не-таяти ні хвилини. І тут на мене — докір за докором, що, мовляв, ще не розвіявся сон. Звісно, я не дуже наполягав, то вона вмить схоплюється з постелі й починає гарячково одягатися. Я найпростішими словами пояснюю їй, хто вона насправді, а вона відповідає мені, зневажливо посміхаючись, найобразливішим чином. Розлючений до краю, я даю їй ляпаса і збиваю з ніг на підлогу. Вона несамовито верещить і зчиняє неймовірний гармидер. До нас-прибігає з нижнього поверху господар будинку, який, на щастя, трохи володів італійською мовою. Він, побачивши, що в неї з носа пішла кров, радить мені негайно відпустити крутіюку додому, а то вона затягає мене по судах, і йому навіть доведеться це засвідчувати.

«Геть з-перед моїх очей! Я не хочу тебе бачити!» — Шарпійон витирає кров на обличчі й негайно щезає, а я падаю в крісло, не в силах і поворухнутися. Так, заглиблений у роздуми, сиджу майже годину, в стані, близькому до самогубства.

На щастя, приходять Гудар. Він зустрів Шарпійон із розпухлим носом, і радить мені миттю тікати світ за очі й забути красуню й виплачені її матері гроші. Я згоден на все. Але все-таки хотілося б сказати негідниці особисто, щоб вона знала про себе мою остаточну думку. — «Я все їй передам. Мені шкода, коли ви знову потрапите в їхні тенета».

Я гадаю, що ця родина вже не наважиться зустрітися зі мною. Але прорахувався. Гудар мені сказав, що мати Шарпійон не полишає вважати мене другом свого дому... І тут я — вкотре вже! — вчинив бездумно й переступив ненависний мені поріг. Цілу годину я сидів мовчки, не проронивши жодного слова, а Шарпійон весь час тримала біля очей хустинку, вдаючи, що витирає сльози, й, таким чином, ховаючи від мене припухлі губи.

Мене отруїли її чари, і я, мов сновида, щодня приходив у цей будинок, сів, і не мовивши ані слова, за дві-три години вирушав додому. Коли б вона збагнула тоді мій стан, то могла б обізнати мене до нитки, і — диво-дивне!!! — як цього не сталося.

Та от сліди від синця зникли; вона знову розквітла, а моя хіть до неї спалахнула з новою силою. Я придбав трюмо, сервіз із мейсенського фарфору, й передав усе це їй разом із моїм листом. У відповідь мені принесли від неї запрошення відвідати її увечері, й вона, під час зустрічі віч-на-віч, виказала найніжніші знаки своєї прихильності. Це викликало в мене таку довірливість, що я не стримався признатися Шарпйон про ті два фальшиві векселі, за які міг би всю родину посадити за ґрати.

Мене зустріли надзвичайно привітно. В кімнаті я побачив свої дарунки — трюмо й сервіз на підставці. Після пестливих поглядів красуня покликала мене до своєї спальні, а мати навздогін побажала нам щасливої ночі. Я на радіощах почував себе на сьомому небі. Коли ми з Шарпйон смачно повечеряли, я дістав із бумажника підроблені векселі й простяг їх із словами: «Тільки-но я стану вашим коханцем, робіть з ними, що заманеться... Чи це не доказ того, що я нічим не леститиму вашій матері й тіточкам?» Вона взяла їх і, похваливши мене за доброзичливе ставлення до всієї родини, сховала папери до шкатулки, зачинивши її на ключ.

Ми лягли з нею на ліжку. Спершу я голубив її, а коли доторкнувся забороненого плоду, то вона вмить схрестила ноги й залилася сльозами. — «Ми з тобою вже в постелі... То чого ж тобі боятися?» — «Мені страшно...» Здавалося, мене паралізувало від цієї відповіді. Пролежавши нерухомо хвилин п'ятнадцять, я мовчки встав, захопив плащ і шпагу. «Ну, якщо так... Хіба ви не хотіли б переспати зі мною?» — «Ні». — «А завтра мені приходити?» — «Ваша воля...» — І я, розгублений, залишаю це пекло. Наступного дня вранці слуга повідомляє мені, що у вітальні сидить Шарпйон. — «Скажіть, що я відпочиваю...» — Та вона заходить сама. — «Будь ласка, віддайте мої векселі», — звертаюсь я до неї дуже спокійно. — «Їх у мене із собою нема. Та й навіщо вони вам?» Це нахабне запитання роздратовало мене до краю; я вибухаю прокльонами й, утрачаючи самовладання, починаю ридати. — «Я поклялася своїй матері ні з ким не спати вдома...» І Шарпйон цим підтверджує, що мені дозволяється робити з нею те, чого я добиваюся.

Але після пережитого потрясіння моє тіло мовби закам'яніло. Мені здавалося: вона пропонувала себе саме тоді, коли я був безсилий виконати свої чоловічі обов'язки.

Під вечір Шарпйон залишила мене, прощаючись з журливим, пригніченим виглядом і погаслими очима. Тільки й мовила: «Сподіваюсь, ми зустрінемося ще, коли ви знову станете самим собою...»

Ось так уперше, у 38 років, я відчув себе безсилим. Вдруге це сталося у Венеції 1783 року, а втретє, мабуть, уже буде тепер, коли я вже пишу свої спогади.

Але я ще не розповів про останній акт цієї драми. Я вважав принизливим для себе залишати тіточкам Шарпійон, замість трофея, два векселі, тому наважився будь-що забрати їх.

Під час однієї з прогулянок у лісі ми опинилися із Шарпійон серед однієї компанії. Коли вона підійшла до мене, то я почув од неї, що ті векселі повернуться в мої руки, але в тому місці, де вона їх отримала, тобто в її спальні. Я зрозумів, що знову починається гра. І тут я, віддалившись од товариства, накинувся на неї з прокляттями, перерахував усіх її полубовників і, звичайно, назвав красуню найдошкульнішим словом... Вона весь час намагалася втихомирити мене, але хто міг стримати коханця, який не збувся.

В обід Шарпійон сіла поруч зі мною й вела себе надзвичайно ніжно, щоб усі подумали, що між нами найінтимніші стосунки. Я вдавав, що байдужий, тому одні вважали мене за недотепу, а інші дивувалися, як вона може так відкрито кепкувати наді мною.

Після обіду Шарпійон ув'язалася за мною й потягла мене вглиб саду. Всі її вчинки свідчили, ніби вона розкаюється й ладна будь-якої миті віддати себе цілком у мої руки. І в мені знову спалахнула пристрасть. Ми кинулися в обійми, стали цілуватися й пестити одне одного. А тим часом рука мимохіть дісталась потайного місця. І її — зненацька! — силою відкинуло геть. — «Ага, ти знову мене обдурюєш?!» — «Ні. Але тут зась. Ми краще проведемо з тобою ніч...» Та мною опановує гнів: або я здобуду перемогу, або відомщу за все! Підгорнувши її під себе, я вихоплюю з кишені цезорик, одчиняю його зубами й приставивши вістря її до горлянки, кричу, що в'ю, коли вона далі чинитиме опір. — «Збережіть мені життя; я згодна на все...» — мовила вона доволі спокійно. — «Та знайте, що всі побачать мене на землі й зрозуміють, що сталося...»

Я тим часом трохи отямився й навіть пошкодував, що міг опуститися так низько — загрозувати смертю цій нищій статі. Підвівшись, я взяв ціпок і капелюх та й подався геть із того місця, де ледве не занапастив себе... Мої читачі, мабуть, не повірять мені, але справді це так: Шарпійон наздогнала мене, й ми разом підійшли до товариства. Моя супутниця трималася, мовби з нею нічого й не сталося, та я мав дуже блідий вигляд.

Вернувшись додому, я написав листа Шарпійон із вимогою віддати назад мої векселі. Я погрожував не тільки судом, а й особистою розправою. Того ж дня її мати відповіла: «Вкрай здивована вашою поведінкою. Векселі належать дочці, й вона їх вам поверне, коли ви навчитесь поважати жінок».

Кров ударила мені в скроні. Схопивши два пістолети, я кинувся до остогидлого мені будинку, щоб ударом ціпка приголомшити ошуканку; а пістолетами оборонятися від тих шахраїв, які, мов сторожа, вечорами піклувалися про безпеку цієї родини.

Тільки-но я наблизився до дверей, як поперед мене в дім зайшов перукар, який щосуботи робив завивку Шарпійон. Щоб не мати зайвого свідка, я став за рогом вулиці й почав спостерігати, що ж відбуватиметься далі. От прочинилися двері, й на подвір'я

вийшло два дармоїди-сутенери. Коли ж з'явиться перукар? Вже одинадцята година. Тихо. От пробила й дванадцята; грюкнули знову двері, але в проїомі стояла служниця; вона подалась шукати якісь речі, а я тим часом проник до вітальні й отетерів: Шарпійон і перукар, вивернувшись на канапі, зображають двоспинного хижака. Побачивши мене, дівчиця зганяє з себе гостя, якого я кидаюся бити ціпком. На скоєний шум збігаються слуги, мати й тіточки, й перукар, скориставшись метушнею, тікає з дому.

Шарпійон, напівзодягнена, ховається за диваном, а родичі, мов фурії, нападають на мене. А це ще дужче розпалює мою лють. Я розбиваю дароване трюмо, трощу фарфоровий сервіз, розламую меблі. Все це супроводжує вереск і зойки. Коли мені набрид вчинений мною погром, я попереджаю, щоб родина вгамувалася, інакше я своїм ціпком розчереплю кожному голову.

І тут розчиняються двері, й у дім заходить сторожа, яка щодоби здійснює нічний обхід. Хтось тримає в одній руці засвіченого ліхтаря, а в другій — палицю. Оце і вся варта, яка забезпечує спокійний сон у Лондоні. Я вмиць тицяю стражнику три або чотири монети і з вигуком «Геть звідси!» зачинаю за ним двері. Сам же, трохи заспокоївшись, присідаю на канапу й вимагаю від матері мої векселі: «В мене їх нема, — відповідає вона, — вони в дочки». — «То покличте її». Служниця кидається на пошуки, але повертається ні з чим. — «Вона десь зникла». Напевне, втекла з дому. Мати й обидві тітки починають голосити. «Де вона, бідолаха? Та їй же смерть одній на вулицях Лондона...» Я уявляю собі картину із самотньою дівчиною, яка борсається з переляку на темних закутках міста. І тут же звертаюся до обох служниць: — «Загляньте до сусідів. Хто її знайде, матиме гінею». Три Горгони, помітивши мою стурбованість, витерли свої сльози. Та десь за півгодини повертаються шукачі: «Нема ніде й сліду!»..

Справді-бо закоханих Бог позбавляє розуму. Я клянуся сестрам-шахрайкам, що знайду Шарпійон, обіцяю відшкодувати вартість усього розбитого й поламаного, а також залишити їм векселі, до того ж, дати розписку, що я за них отримав зазначену суму. Служниці мають від мене винагороду, а та з них, що вранці повідомить про повернення господині, одержить ще дві гінеї.

О 8-й годині ранку мене врятував од нічних страхів стук у двері, мені повідомили, що Шарпійон уже вдома, але вона в жахливому стані, й тому ніхто не поручиться за її здоров'я. Я віддаю обіцяні гроші, й із великим співчуттям розпитую, як їй ведеться. — «У неї пропасниця...» — «Але ж вона почувала себе чудово. Недаром же я застав її з перукарем». — «Та це все пuste. Ви не бентежтеся: недуга минеться».

Згораючи від бажання довідатися про здоров'я Шарпійон, я о третій годині стукаю в двері. Одна із тіточок забороняє мені заходити: мовляв, у будинку перебувають два чоловіки, які прагнуть поквитатися зі мною; крім того, небозі дуже кепсько, — вона марить і час від часу вигукує: «Ось Казанова, ось мій кат! Він хотів мене вбити!» — «Будь ласка, не ходіть до неї...»

Цілий день я не мав ні рiски в ротi. Лише ввечерi я випив мiцного лiкeру, сподiваючись, що вiн заб'є памороки, але менi не спалося всю нiч. I о дев'ятiй ранку я знову був бiля дверей, але та ж тiточка мене не впустила. — «Вона лежить непритомна... Лiкар каже: «Якщо їй не стане лiпше, то за добу може бути кiнець...»

«От клятiй перукар!» — вигукую я. — «Ну, що ви? Це ж помилки молодостi! Вже кому, як не вам, треба було вдати, що ви нiчого не бачите...» — «Присягаюся всiма святими, ви стара чарiвниця!.. Але я хочу, щоб Шарпiйон не знала поки що злиднiв», — i я тицяю тiточцi десять гiней асигнацiями, а сам тiкаю, мов божевiльний.

По дорозi додому я зустрiв Гудара й попросив його просто цiєї митi провiдати Шарпiйон i вiд неї зайти до мене. За годину вiн повертається й запевняє, що вона почуває себе кепсько. — «Ви бачили її?» — «Нi, мене до кiмнати не пустили... Сказали: в неї — пропасниця. Адже справдi, якщо жiнку заскочити, коли вона в лiжку з чоловiком, то все може статися...»

На третiй день повiдомлення ще жaхливiше... Напевне, дiвчинка за добу помре. Я вмить вiдчув, як моє серце стискує крижана рука, а ноги враз пiдломилися... Отямившись вiд удару, я поклав до шкатулки перснi, в нiй уже лежали дiаманти й iншi коштовностi. Зачинивши на ключ скриньку в письмовому столi, я заходився писати листа венецiанському посланниковi в Лондонi, прохаючи пiсля моєї смертi всi мої коштовностi передати сенаторовi Брагадану. Заряджаю обидва пiстолети й кладу їх до кишенi. Разом з кiлькама гiнеями при собi виходжу на вулицю з твердим наміром утопитися в Темзi бiля Тауера. Щоб довго не мучитись, я купую в крамницi кiлька важучих шматкiв олова. Тепер менi нема куди квапитися, i я повiльно прямую до рiчки. Але доля зласкавилася надi мною. На пiвдорозi я зустрiвся з Едгаром, молодим англiйцем, моїм добрим знайомим. «Що з вами? Ви так змарнiли! Може, трохи порозважаємось?» — «Не можу; в мене невiдкладне дiло». — «Хiба за термiнових справ так безжурно прогулюються? У вас, видно, щось iнше на думцi». — «Запевняю, що нi». — «А ви не темните?» — Кинувши погляд на моє вбрання, вiн помітив, що в мене з кишенi стирчить рукiв'я пiстоleta. Без будь-яких церемонiй приятель обмацує й iншу кишеню з другим пiстолетом. — «Якщо ви йдете на дуель, то я буду вашим секундантом, i без мого дозволу ви не ступите нi кроку... Незабаром у мене обiд, я запросив до ресторану вродливу дiвчину; вона може привести свою чарiвну подружку — французенку. Давайте вчотирьох i посидимо за столом». Я подумав: «Менi Едгара не позбутися... Та яка рiзниця, пiти з життя на день ранiше чи пiзнiше?» — i я даю згоду. Доки ми розмовляємо, посланець передає записку дiвчатам. Менi якось пощастило на певний час одлучитися, i я сховав у безлюдному мiсцi свiй свинець, од чого набaгато полегшали мої кишенi.

Обiд ми влаштували на славу. Обидвi подруги мали гарненькi личка, були веселi, безтурботнi й дотепнi. Але я почував себе нi

в сих ні в тих; уявляєте: людина три ночі не спала й три доби не їла, яка вже в неї пристрасть до амурних утіх! І, зрозуміло, дівчатка бозна-що мали про мене подумати, коли б Едгар не назвав їм моє справжнє ім'я. Вони враз прониклися до мене повагою. Під дією прекрасного вина обидві дівки вкрай розпалилися й одна з них запропонувала піти в номер танцювати у вбранні праматері Єви, з умовою, що й чоловіки одягнуть костюм Адама, а гратимуть нам сліпі музиканти з оркестру.

Танцювали всі жваво. Але я сидів одягнений і спостерігав за рухами. Едгар спершу накинувся на свою подругу, а потім поліз і до француженки. А коли зовсім вичерпав себе, то пішов перепочити. Заповідана мені дівка підсіла до мене й почала обмацувати моє тіло, щоб знати, в якій я боєготовності; зрештою, зі сміхом оголосила про моє чоловіче каліцтво.

Розрахувавшись і попрощавшись із дівчатами, Едгар зі мною пішов у набагато спокійніше товариство. Це було зовсім близько, й ми за півгодини опинилися там. Першим танцем оголосили менует. Спиною до мене танцювала дівчина майже в сукні такого фасону й такого ж забарвлення, як я подарував Шарпійон. Але цей збіг мало мене цікавив, адже моя коханка лежала при смерті. Та от пари міняються місцем і я бачу перед собою... Шарпійон. Не хочеться вірити, та в цю мить партнерші підносять руки для останнього реверансу, й моя сусідка зводить очі, й ми зустрічаємося поглядом. Із помітним зойком Шарпійон залишає зал, а я, ледве не зомлівши, падаю в найближче крісло. Саме тоді я цілком звільнився від свого тваринного почуття до колишньої дівчинки з моїми сережками. За кілька секунд мій смуток змінюється веселощами, жагою до життя. Едгар приголомшений. — «Ти врятував мене, розумієш?..»

Прибувши додому, я застаю листа від Гудара. В ньому кілька слів: «Відома вам красуня така далека від смерті, як ми з вами. Вона поїхала з лордом Гросвенором». Я розповів усе своєму приятелю, й він висварив мене за вчинок, на який зважився й через таку нікчемну істоту. До того ж, він пояснив, що я дуже легко можу запроторити до в'язниці матір Шарпійон, оскільки вона призналася в записці про існування фальшивих векселів.

Наступного дня я звернувся до прокурора, який підтвердив моє право подати на арешт не тільки матері, а і її обох сестер. Потім я подався в ратушу і, поклявшись у точності викладених фактів, отримав вердикт, на підставі якого судовий виконавець мав узяти під варту трьох мегер. Одначе він їх не знав в обличчя, й ми домовилися з ним, що вранці ми зайдемо до них удвох. Англійці дуже певні люди, й тому мене о призначеній годині вже очікував кеб, яким мали відвезти до в'язниці трьох сестер судовий виконавець і полісмен.

О 8-й годині я показав у будинку трьох жінок, а сам, не затримуючись, зникаю геть. Річ у тім, що знову спиною до мене стояла Шарпійон, і хто знає, можливо б, вона, побачивши мене, кинулася б на ший, і я не певен, чим би все це тоді закінчилося.

Все, що було далі, мені переповів Гудар. Він зайшов за якихось дві-три хвилини після мене. Сестри і Шарпійон вимагали відкласти арешт на завтра, обіцяючи за той час знайти надійних поручників. Тієї ж миті підроспіли й два сутенери й навіть оголили шпаги, та констебель, не вагаючись, обеззброїв спершу одного, а потім іншого і шпаги забрав із собою. Затим сестер посадили в кеб і відвезли до боргової в'язниці. В той час заможний арештант мав сам вибирати собі камеру за тієї умови, що він оплачуватиме її. Сестри знайшли собі зручні кімнати з обідами, які коштували чимало, якщо вони не хотіли обмежуватися тюремною щербобою, то за все це треба було мати неабиякі кошти. Гудар також повідомив, що він, у ролі друга сім'ї, провідає трійцю у в'язниці й, коли я захочу добитися якоїсь згоди, то він може стати моїм посередником. Я відповів: єдино можлива моя вимога — одержати за вексялями шість тисяч франків, навіть без відсотків.

Минуло півмісяця. І от, на шістнадцятий день з'являється Гудар. — «Де ви зникли? Що скоїлося у вас?» — «Всьому виною — кохання... Я приніс ваші франки. Пишіть розписку, що отримали, й заяву про те, що не маєте жодних претензій до матері Шарпійон та її сестер...» — «Отже, ви їх узяли на своє утримання?.. Що ж Шарпійон думає про мене?.. Напевне, вона прагне виправдатися переді мною?» — «Зовсім ні. Вона називає вас невдячним пострахом; каже, що досі кохала, а нині ненавидить...» — «О, бережіться її: ошукає і вас!» Едгар відлічив мені 150 гіней, а це було якраз доречно, бо мені потребувалися гроші для переїзду до Португалії, де я мав намір поліпшити свої фінансові справи.

На жаль, мої пригоди із Шарпійон на цьому не закінчилися. Вона подала заяву в Лондонський суд про те, що я хотів спотворити її обличчя, й мене схопили прямо на вулиці й відвезли в околосуд. Але суддя негайно розібрався, в чому суть, і випустив мене на волю. Звідтоді я вже більш нічого й ніколи не чув про підступну Шарпійон.

Перед від'їздом до Португалії мій злий геній завів мене в таверну, і я там познайомився з бароном Стенау. Я тоді не знав, що він працював усього-на-всього конторником у Ризи; там прокрався і втік звідти до Німеччини. Завдяки щасливій грі в карти він завжди мав гроші, й усі вважали його за цілком забезпечену людину.

Через чотири місяці після цієї зустрічі він був повішений у Лісабоні. Барон потрапив до компанії вродливої англійки, яку я бачив. Вона володіла французькою мовою, вражала своєю красою й сипала дотепами. Ми якось обідали втрьох. Побачивши на каміні три наперстки, англійка запропонувала: — «Давайте зіграємо на одну гінею, яку витратимо на устриці й шампанське»... Барон, звісно, програв і послав офіціанта виконувати замовлення. — «Давайте поставимо на дві гінеї, якими ми розрахуємося за обід». Але цього разу й самій довелося видобувати гроші з гамана. Мені дуже хотілося заприятелювати з цією жінкою, і я почувався ніяково, що в обох випадках платили за мене. Щоб програти належні дві-три

гіней, я запросив до гри в кості барона. Він охоче погодився, але допускав непробачені помилки, а подвоюючи ставки, довів свій програш до ста гіней. Тоді, взявши ціпок і капелюх, він одпросився: — «Незабаром повернуся і віддам свій борг...» Як тільки барон зник, ми з англійкою лишилися наодинці, й вона сказала мені: — «Я певна, що ви грали, взявши мене в половину...» — «Якщо ви така догадлива, то, мабуть, зрозуміли, що я зачарований вами...» — «Так, я помітила». — «І розгнівалися?» — «Чому ж? Ви ж мене взяли в половину». — «Я вам віддам п'ятдесят гіней, коли їх поверне барон». — «Гаразд. Але про це нічого не має знати він...» За якийсь час приходить Стенау з невдоволеним виглядом. — «Я зайшов до купця, щоб той оплатив вексель, виданий одним із найсолідніших домів Лісабона, але той відмовився обміняти його на гроші». Я мимоволі простяг руку за векселем на кілька мільйонів португальських мільрейсів. З подиву в мене очі полізли на лоб, але Стенау, сміючись, пояснив, що ця сума становить лише біля 500 англійських фунтів. — «Якщо підпис поручників відомий, то не зрозуміло, чому не обміняли? Треба було звернутися до свого банкіра...» — «Я недавно прибув до Англії й нікого не знаю у фінансовому світі. А коли ви маєте знайомих на біржі, то, будь ласка, реалізуйте там цей вексель. Собі візьмете сто гіней — це 105 фунтів стерлінгів, а решту віддасте мені».

Наступного дня опівдні я обміняв той вексель і отримав 520 фунтів. Знайомий банкір охоче це зробив, бо йому потрібні були векселі з іберійського півострова. Зустрівшись із бароном, я відлічив належну йому суму, а борг забрав собі. Ми пішли з ним пообідати. За столом я поцікавився в нього: — «Ви дуже захоплені своєю коханкою?» — «Ні. Я маю інших, не манш чарівливих. Коли вона вам до вподоби, то за десять гіней можете втамувати свою спрагу». Але я вже пообіцяв їй 50 гіней і не хотів обдурювати красуню.

Увечері я вже був у неї, й коли вона дізналася, що її полюбовник виплатив борг честі, то вмить замовила вишукані страви й ми провели разом навдивовижу сластолюбну ніч — вона виявилася професіоналкою вищого класу. Про наші взаємини з нею я не можу забути й досі, за похилого віку, й на те маю переконливі спогади.

Вранці я дав їй п'ятдесят гіней, і у відповідь вона сказала, що такому кавалерові, як я, подаватиме щоразу вечерю лише за шість гіней. Я пообіцяв їй неодмінно скористатися цими послугами. Але за тиждень мене захопила та хвороба, якою нагороджувався Меркурієм уже тричі, але тепер в надзвичайно тяжкій формі, бо із згубною англійкою я ще переспав три ночі.

Хвороба була зовсім не до речі: в мене вичерпалися гроші, й хотілося негайно пошукати свого щастя в Лісабоні. Я вийшов із дому, але не тому, щоб відплатити красунечці, як це чинять деякі дурні, а з тим, щоб знайти досвідченого лікаря. Мені поталанило, я про все домовився і наступного ранку вже зібрався до спеціальної лікарні, як екстренною поштою отримую листа від мого лондонського банкіра — людини чесної й порядної, а головне з доброзичли-

вим ставленням до мене: «Подані вами векселі — фальшиві. Отже, поверніть мені заплачені гроші. А відповідну суму стягніть через суд од колишнього власника. Коли він одмовиться заплатити, то заарештуйте його. Я даю вам відстрочку на добу. Не змушуйте мене викликати поліцію».

Я негайно кинувся до Стенау, але мені повідомили, що він виїхав за кордон, у Португалію; як згодом з'ясувалося, назустріч своїй смерті. І от моє становище: недужий, без грошей, і з в'язничною загрозою. Та все-таки мені вдалося вислизнути з цього зашморгу, і я за якийсь час опинився в Берліні.

...НА БЕРЕГАХ НЕВИ

Із німецької столиці я вирушив до Риги через Мітаву. Там я зустрівся вперше з Катериною II, яка після воцаріння задумала відвідати кілька найбільших міст своєї імперії. У великому залі ризької ратуші вона розмовляла з прибалтійським дворянством. Зверталася вона до людей просто й привітно, цілує кожну дівчину, яка прийшла прикласти до її руки. Біля неї повсякчас стояв хтось із братів Орлових, а також кілька інших учасників успішної змови. Бажаючи поліпшити фінансові справи своїх прибічників, вона стала банківником у грі «Фараон», але грала так, що викладені нею 10000 карбованців золотом відразу ж і спустила, чого вона й прагнула. Але в Прибалтиці імператриця не затрималася. З Петербурга надійшла звістка про спробу державного перевороту. Якийсь Мирович хотів звільнити із Шліссельбурзької фортеці Іоанна Іоанновича, ще дитиною проголошеного російським імператором, та його позбавила престолу дочка Петра I — Єлизавета. Безталанний в'язень за цих обставин був убитий двома офіцерами, які його охороняли. Обережний Панін негайно повідомив імператриці про це і для припинення можливих заворушень настійно просив її негайно повернутися в Петербург. Але жодного бунту не сталося, і все закінчилося без ускладнень.

Коли я потрапив на Неву, то побачив молоде, бурхливо споруджене місто, яке за своїм плануванням і архітектурою обіцяло стати одним із найкрасивіших у світі. Петро Великий запросив багато іноземців, цю політику продовжували і його наступники. Тому в Петербурзі користувалися двома мовами: простий народ — російською, й інші прошарки суспільства — німецькою. Я жодної з них ніколи до пуття не знав, а коли розмовляв навіть по-німецьки, то це завжди викликало сміх. Отож, я потерпав од незнання мов. Засмучувало мене ще й те, що важко було порозумітися мені з прекрасною статтю. Хоча в цьому, між іншим, мене виручив родич Орлова, гвардійський офіцер Зінов'єв, призначений через 20 років потому послом до Мадрида. Коли ми прогулювалися з ним в Катерингофі, я помітив дивовижно вродливу сільську дівчину. Ми попрямували до неї, але гнучка

й спритна, вона, мов лань, утекла від нас і зникла в найближчій оселі. Ми подалися слідом за нею й, зайшовши до хати, побачили, що вона, як переслідуваний зграєю псів кролик, притиснулася до стіни. Крім дівчини, вдома були батько, мати та кілька дітей. Зінов'єв підступив до господаря й почав про щось гомоніти з ним по-російськи. Тоді батько покликав дочку, й вона стала поруч з ним, опустивши очі, з доволі скромним виглядом. Розмова тривала досить довго, потім Зінов'єв вийшов, за ним подався й я, не забувши дати батькові карбованець.

Мій супутник розповів мені про те, що він запропонував господареві взяти його дочку до себе в прислугу. Той відповів, що він про це навіть не мріяв, а оскільки дівчина ще незаймана, то за неї треба дати сто карбованців.

— «Бачте, нічого в нас із вами не вийшло». — «Чому?» — «Треба заплатити сто карбованців.» — «А коли я їх дам?» — «Тоді ви матимете її за служницю й чинитимете над нею все, що вам заманеться... Єдине — не можете вбити...» — «А коли вона не згодиться?» — «Виключається. Принаймні, можна її відшмагати». — «А коли вона мені до вподоби і я, переспавши з нею, захочу її залишити в себе?» — «Ви цілковитий володар у неї, навіть якщо вона втече від вас, то поліція негайно її розшукає. Лише повернувши вам гроші, вона зможе піти додому». — «А скільки мені треба платити їй щомісяця?» — «Анічогісінько. Ви маєте тільки годувати її, щосуботи пускати до лазні, а щонеділі — до церкви». — «Тоді я даю свою сотню. Будь ласка, вчиніть так, щоб вона завтра була в мене. Я поводитимуся з нею якнайкраще».

Переночувавши в Петербурзі, ми на ранок вирушили до Катерингофа.

«Якщо забажаєте, я наберу вам цілий гарем», — сказав Зінов'єв. — «Коли я кохаю, то мені досить і однієї», — заперечив я.

Ми застали всю сім'ю селянина вдома, і Зінов'єв повідомив господареві, що я згоден заплатити сто карбованців. Батько подякував святого Миколу — угодника й щось запитав у дочки. — «Так!» — як зрозумів я, сказала вона тихо. Зінов'єв тут же запропонував мені пересвідчитися, що дівчина незаймана, оскільки такий пункт занесено до контракту, який я маю підписати. Щоб прилюдно не ображати молодой селянки, я відмовляюся від огляду, але мій проважатий переконує мене, що вона, навпаки, залишиться задоволеною, коли її цнота буде засвідчена перед батьками.

Підкликавши дівчину до себе, я одним поглядом визначив її незайманість, та коли б це було й не так, я все одно б не зізнався в цьому.

Зінов'єв передав сто карбованців батькові, той — дочці, а вже вона — матері. Мій кучер і слуга за свідків підписують контракт, хоча й не знайомі з його змістом. Дівчину я називаю по-своєму — Заїрою. Все її майно складається із плаття грубого сукна, вдягненого на голе тіло. Ми сідаємо до карети і їдемо в Петербург.

Чотири дні я не виходжу з помешкання. Заїра — також. За цей час я її вбрав за французькою модою: бодай не розкішно, але

вишукано. Шкода, що я не володів російською мовою, але Заїра впродовж трьох місяців так навчилася розмовляти по-італійськи, що ми цілком могли порозумітися між собою, хоча її вимова завжди надзвичайно веселила мене.

Ми відразу покохали одне одного, але в Заїри чомусь прокинулося ревності. До травня її краса так розквітла, що коли мені випало їхати до Москви, то я не зважився залишити її одну в Петербурзі, й ми вирушили вдвох, одмовившись навіть брати із собою слугу.

Щосуботи я ходив із Заїрою до лазні, де 30 або 40 голих чоловіків і жінок милися в одному приміщенні. Мене дуже дивувало, що ніхто не дивився на мою служницю, хоча вона скидалася на статую Психеї, яку я бачив на віллі Боргезе в Римі.

Тим часом прибув до Петербурга якийсь француз — на ймення Кревкер — дуже чарівний і освічений юнак. Його супроводжувала дівиця, звана Рів'єр — із тих, що торгують у Парижі своїми принадами. Той прийшов до мене, разом із коханкою, захопивши рекомендаційного листа від князя Курляндського. — «Чим я можу вам допомогти?» — «Ми хотіли б скористатися і вашим товариством, і вашими знайомствами...» — «Приходьте до мене, коли завгодно. Знайте, що я не маю свого столу, й обідаю в ресторанах... А щодо знайомств, то їх у мене обмаль... І як же я буду комусь рекомендувати вас, коли мені нічого не відомо про вашу особу?..» — «Я — дворянин із Лотарингії, — приїхав до Росії порозважатися; Рів'єр — моя коханка». — «Ну, це все можна — без будь-яких формальностей: вистави, гуляння, придворні свята. Гадаю: ви маєте добрі гроші?» — «Якраз навпаки — обмаль, і ні від кого на них сподіватися!» — «Як же ви могли вирушити в таку далеку подорож — без гамана?» — «На це мене підбила моя коханка. Вона запевнила, що завжди матимемо вдосталь грошей на поточні витрати. Досі ми здобували з нею потрібні суми...» — «Рів'єр у вас за фінансового розпорядника?» — «Вона запевняє: наші гроші в кишенях наших друзів...» З таким підходом я зіткнувся вперше, але поповнювати їхню казну таким чином і не думав.

Під час цієї кумедної розмови зненацька заходить до нас один мій знайомий, нестримний залицяльник Бомбах. Я докладно розповідаю йому про гостей, за винятком хіба що про їхній спосіб здобуття грошей із чужих кишень. Бомбах у захопленні від французенки й тут же пропонує піти всією компанією на обід у «Червоний шинок». Він одчайдушно упадає коло Рів'єр, вона йому відповідає в дусі своєї професії, і я, внутрішньо глузуючи, що її «теорія грошей» не така уже й безглузда. Заїра впрошує мене, щоб і вона пішла з нами. Пам'ятаючи її ревності та розуміючи, що на випадок відмови я стану свідком сліз і зневаги — згоджуюся. Вже й раніше вона влаштовувала мені сцени, і на неї впливало, для вгамування, лише одне — дати їй доброї прочуханки, оскільки це був найкращий спосіб переконати її в своєму коханні до неї. Така вже вдача російської жінки. Після побоїв вони стають ніжними і любовні обійми завершують цю справу.

Наш бенкет проходив дуже весело. Бомбах цілком був захоплений авантюристкою; Кревкер їй посміхався, Заїра не вставала з моїх колін. Наступного дня ми вже обідали в Бомбаха. Знаючи, що там будуть молоді офіцери, я побоювся взяти свою служницю. Річ у тому, що вона завжди приваблювала їх, і вони доволі нахабно освідчувалися їй у коханні, за моєї присутності, оскільки я добре не володів російською мовою.

Цього ж разу гуляня переступила всі межі. Серед учасників були два офіцери — брати Луніни. Молодший із них нагадував собою вродливу дівчину-блондинку; відповідно й тримав себе, підсівши до мене, доки я не висловив думку, що він — травесті, дівчина, яка зодягла на себе офіцерську форму. Приголомшений цим здогадом, він ростебнув штани й виставив на загальний огляд свій доказ, який знищив усі мої підозри. Тут же він хотів похизуватися ще й своєю силою, коли б не розгнівалася Рів'єр, то все закінчилося б його перемогою.

Після вечері почалася оргія. Кревкер пішов спати, зате Рів'єр по черзі віддалася то одному, то іншому, лише ми з Луніним не скуштували її принад, за що вона грубо нас вилаяла.

Повернувшись додому на світанку, я відчиняю двері, і тут, повз мою голову, пролітає якийсь предмет, що з гуркотом розбивається об стіну. Це була велика пляшка, пущена Заїрою в мене. Коли б вона кинула трохи влучніше, десь на два сантиметри, то я б уже ніколи не взявся за перо. Зрозумівши, що промахнулася, служниця падає на підлогу, б'ється об неї лобом і чимдуж кляне мене всіма прокльонами. Я вже подумав, що вона збожеволіла, та, як з'ясувалося, вона всю ніч ворожила на картах і вони їй передвістили доволі-таки вірно наші бешкети. Я схопив карти й кинув їх у вогонь каміна. Із співчуттям, а водночас і з люттю, я розтлумачив Заїрі, що вона ледве не прибила мене, тому нам час уже назавжди розлучитися. Потім я ліг і миттю заснув, але служниця вклалася біля мене й робила все, щоб нам примиритися. Я прокинувся за п'ять чи шість годин, а Заїра все ще спала. Мені хотілося якимось чином позбутися її, та й побоювався, що в нападі ревності вона мене рано чи пізно знищить. Доки я це все обмірковував, Заїра проснулася, встала й кинулась мені в ноги, благаючи пробачення й присягаючись, що не візьме карт до рук, доки ми з нею. І, звичайно, ми невдовзі примирилися — в постелі...

Моїм великим бажанням було не тільки особисто зустрітися, а й порозмовляти з російською імператрицею. Граф Панін розповідав, що Катерина II частенько гуляє в Літньому саду, де кожен може її бачити. Я попросив його, що добре було б, коли б він був там присутній і призначив мені день і навіть годину.

Справді, прийшовши на це місце, я незабаром побачив імператрицю в супроводі Григорія Орлова, Паніна і двох дам. Дефілюючи повз мене, вона поцікавилася, чи сподобалися мені статуї, поставлені ще за Єлизавети Петрівни. Потім наша розмова перекинулася на інші теми; я розповів їй про свої зустрічі з Фрідрихом Великим, і Катерина II запросила мене побувати на

Куртагах,— концертах, зустрічах, бесідах, які відбувалися в палаці щонеділі.

Імператриця не була красунею, але мала гарно складене тіло, приваблювала до себе своєю привітливістю і ввічливістю. Днів за два Панін передав мені, що Катерина II двічі розпитувала про мене і що, мабуть, я справив на неї гарне враження. Тому нам ще двічі або й тричі довелося розмовляти на різні теми, але тільки на цьому все й закінчилося.

Нарешті, настав час мого від'їзду з Росії. Я не захотів брати Заїру із собою, бо не міг -- вона мала російське підданство. А кинути, не забезпечивши їй посагу, також не годилося. Я знав, що нею давно захоплений відомий архітектор Рінальдї, який на старість придбав собі чимале багатство. Він не раз просив мене віддати йому Заїру перед моїм від'їздом і пропонував мені суму, вдвічі більшу, ніж я думав. Тому я спитав свою служницю, чи не могла б вона перейти в служниці-дочки до Рінальдї. Але почув, що вона згодна належати кожному, кому я вручу її паспорт. — «А чи поверне він тобі заплачені за мене сто карбованців?» — «Аякже!» — «Щоправда, я нині коштую набагато більше: по-перше, у мене чимало вбрання, по-друге, розмовляю по-італійськи...» — «Твоє право... Але я сам тобі подарую ту сотню, щоб не подумали, ніби наживаюся за твій рахунок...» — «То, може, ти віддаси мій паспорт моєму батькові?.. А вони хай умовляються з ним про ціну...» — «Я радий допомогти твоїй родині...» — «Отже, завтра ти відвезеш мене до Катерингофа, а зараз ходімо, будь ласка, до спальні...»

Так я розлучився з моєю чарівною Заїрою й виїхав із Росії.

Були в моєму житті й інші захоплюючі любовні пригоди, про них, дорогий читачу, я розповім згодом.

З М І С Т

Стефан ЦВЕЙГ

Чародій кохання 5

Джіакомо КАЗАНОВА

Любовні пригоди 29

Цвейг, Стефан.

Ц26 Чародій кохання: Есе / С. Цвейг. Любовні пригоди: Мемуари / Д. Казанова. — К.: Ред. газ. «Вісті Центр. спілки спожив. т-в України», 1993. — 144 с.
ISBN 5-7707-4906-7

У книжку ввійшли розділи з есе Стефана Цвейга про Казанову та уривок з мемуарів Казанови про свої любовні пригоди.

Нац. парламент.
б-ка України

ББК 84. 4АВТ+84.4ІТА

Ц 470301 — 02
0881902 — 93 Без оголош.

Літературно-художнє видання

Стефан ЦВЕЙГ Чародій кохання Есе
Джіакомо КАЗАНОВА Любовні пригоди Мемуари

Відповідальний за випуск А. Г. Михайленко
Художній редактор Ю. Ф. Назаренко
Технічний редактор Є. Й. Суровцева
Коректори Л. С. Ясна, Л. А. Михайленко

Здано на виробництво 19.05.93. Підписано до друку 04.08.93. Формат 84×108/32.
Папір газетний. Гарнітура Таймс. Друк офсетний. Умовн. друк. арк. 7,56. Умовн.
фарбовідбитків 7,81. Обл.-вид. арк. 10,51. Тираж 100 000 пр. Зам. 0213140.
Ціна договірна.

Редакція газети «ВІСТІ Центральної спілки споживчих товариств України»,
252001, Київ-1, Хрещатик, 7/11.

Комбінат друку видавництва «Преса України», 252047, Київ-47, проспект
Перемоги, 50.

Джіакомо
КАЗАНОВА

ЛЮБОВНІ
ПРИГОДИ
З „Мемуарів”

Стефан
ЦВЕЙГ

ЧАРОДІЙ
КОХАННЯ

З книги
„Три співці
свого життя”

Коли я зустрічаю жінку,
гідну поклоїння,
то з моєї пам'яті
вивітрюються всі романи,
що були в мене досі,
і я цілком щиро вважаю,
що саме зараз настав той
єдиний, неповторний
випадок, задля якого
можна покласти життя.

Джіакомо Казанова

Жінки, віддавшись
Казанові, дякують йому
як Богові, охоче згадуючи
палкі зустрічі з ним,
бо він не тільки
не скривдив ні їхнього
почуття, ні їхньої
жіночності, але подарував
їм нову впевненість
у їхньому бутті.

Стефан Цвейг